

No 47

Λίθος albo
Kamień
z procy prawdy na fałszywą
Epanorthosim czyli Perspektywę
Kassyana Sakowicza
rzucony

od Piotra Mohyły

(Cf: Barącz, Katalog str. 170 e)

Estr. 22 str 507

Ławra Pecz. 1644

nie miánuie od kogo/ kiedy/ y ná iákie Dostoienstwo y przez iáki sposob: co iesliby prawdá było / pewnieby ten Author specyfikowáć tego / iáko onych Kobyl/ Polći/ Sádel/ Dud/ y Pirogow/ nie przepomniał. á teraz płonna tá iego musi być powieść/ gdyż ma Kiiow zá łáską Bożą y zá pilnym stárániem Je° Mśći Oycá Metropolity swego Práwosławnego / godnych ludźi z potrzebę/ cum vtraque aure.

Do Hæretikow záśie że się Author nie vdał / in promptu causa est, bo ma czásu dosyć/ od ktorey Drogi Pánie Boże go vchoway.

Jeszcze ten Author z swoiey ćiemney Perspektiwy błedy w Artikułách Wiáry/ y Zabobony iákieś w Administrowániu Sákrámentow/ y inszych Ceremoniy w Cerkwi Swietey Ruskiey Práwosławney vpátruie: y tryumphuiac wrzeszczy: że bárzo się Ruśi Práwosławney zánośi ná iákiś vpadek. Ná co Cerkiew Mátká nászá odpowiádáiac z Psalmistą mowi Psal: 7. Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet, á Ruskie dawne iest ná tákich Przysłowie: Ná Proroki puhi: Jáko bowiem nie dopuśćił niegdyś/ Bog Wszechmogacy Báláámowi/ z korzeczyć ludu Jzráelskiemu; ták y te Prognostikowánie niepotrzebnego Máthemátiká/ ná wsłecz poydźie. iuxta psaltem Psalm. 3. Multi dicunt animæ meæ non est salus ipsi in Deo eius, tu autem Domine Susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum. Z iákiego bowiem fundámentu/ Sedechiászowe Pseudoproroctwo 3. Reg. vltimo: Przećiwko prawdźiwemu Prorokowániu Micheászowemu powstáło/ ná tákimże y zginełe: choćiay przyprawiwszy sobie żelázne rogi/ wołał do Achábá Krolá Jzráel-

ſkiego. Hæc dicit Dominus his ventilabis Siryam donec deleas eam: ále że prædixerat Satan, ero Spiritus mendax in ore eius; tedy fałeczna obietnicá iego.

Nie pożywi ſię tedy v Práwoſławney Ruśi/ ſwoim Prognoſtikowániem ten Máthemátik/ bo ma Ruś Przeſtrogę od ſámego Zbáwićielá Ioan. Epiſt. 1. Cap. 4. Nolite omni Spiritui credere, ſed probate Spiritus, an ex Deo ſint, quoniam multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum.

Nie dziwowáć ſię iednák/ że ten Author ták aduerſa ominuie Ruśi/ bo rozumie/ że káżdego Ruśiná táka/ iáka iego potka Metamorphoſis; ále ná tey ſwey Suppoſitiey ſrodze ſię myli/ gdyż Práwoſławna Ruſka Cerkiew/ vfundowána ieſt ſupra firmam Petram. ktora ieſt Chriſtus/ non præualebunt tedy portæ, nie tylko Roſtryhow aduerſus eam, ále áni piekielne: á Author iáko vlubił Aktæonowa Metámorphoſim/ ták niechay ſię oney trzyma y do koncá.

Co zás potrzaſywa tenże/ że v Ruśi zeſzło ná wielkich Pánách/ ktorzyby bronili stárożytney ſwey Religiey: Niech wie/ że Práwoſławna Ruś/ raz vwierzywßy prawdziwie w Chriſtuſá Páná/ nie wątpi/ że Chriſtus Pan iáko myſticum Caput, ſemper aſſiſtit, myſtico ſuo Corpori Eccleſiæ S. Oriẽtali według obietnice ſwoiey: Matth. 28. Ecce ego vobiſcum ſum, vſque ad conſummationem mundi: Záczym potężna ma Ruś obronę Religiey ſwoiey Práwoſławney Chriſtuſá Páná prawdziwego Bogá/ ktory y wielkich Pánow Sercámi rządzi. gdyż y Pſálmiſtá Pſal. 145. o tym ták nápiſał: Nolite confidere in Principibus, in filijs hominum, in

quibus

Czytelniká do Kássyaná.

ELOGIVM.

Oberwałeś od Ruśi Kámien Káſſianie,
Zá ćiemną *Perſpektiwę*, nie dźiwuyże ná nię.
Bo w *Sákramentách* ſwoie Ruś kłádźie Zbáwienie
A ty im Zabobonow przyczytaſz mamienie,
Krolowi też *Polſkiemu* iáko ſwemu *Pánu*,
Ruś ſą wierni poddáni, z Duchownego ſtanu.
A twá potwarz przed prawdą, onych zgáſtá zgołá.
Wſzyſtek żeś ieſt obłudnik, Swiát ná ćiebie woła.
Dayże pokoy iuż Ruśi, pokić ſtánie Duchá,
Káſſianie: bo zbędźieſz, y drugiego Vchá.

Kanon 6 Apostolskij

Biskup albo prezbiter żony własnej żadnym sposobem pod [illegible] słowy nabożeństwa, niech nie odrzuca a jeśli odrzuci niech będzie wyłączony a jeśli by w tym trwał niech będzie z urzędu złożony

PIERWSZE INCONVENIENS KRZSTVS.

V ROXOLANOW

Temi Author Perſpektywy wyraża ſłowy.

DZIECIE GDY PRZYNIOSĄ DO KRZSTV, TEDY ZARAZ Z NIM POP WCHODZI DO CERKWIE, á DZIECIE IESCZE BĘDZIE NIE KRZSCZONE, IESCZE KATECHVMENEM, á ZGOŁA POGANINEM. Odpowiádam *Perſpektiwá folio 1.*

Wżadnym tego Rituále álbo Trebniku Roxoláńſkim niemaß Káſsianie / áby w Cerkwi Kátechumenowano / y nigdźiey táki zwyczay nie był / y twoiá Aſſercya w iſtotne wpádá fállo. Czego dowodzę explicitè & è terminis Euchologiorum, gdźie te formalia kłádą ſie ſłowá. [Prynoſimo bywáiet Otroczá k Cerkwi.] vide że nie w Cerkiew.

A po odpráwowániu Exorcíſmow te [Y oſtáwiw ich Swiáſczennik Prychodit ko kupeli] To ieſt / Zoſtáwiwßy ich Kápłan (videlicet przed Cerkwią) idźie do Krzśćilnice. *Trebnik Wilenſki fol. 36.*

A gdy záś po poświaceniu wody do pomázywánia Oleiem ś. czás przychodzi ták mowi [Y prywodim bywáiet Kreſczáiemy wo Cerkow, ili Iereiem, ili Diakonom] To ieſt / A záiym wprowádzony bywa ten kto-

ry krzſczony być ma w Cerkiew przez Kápłáná álbo przez Diákoná.

W niektorych záś drukowánych oſobliwie w Moſkiewſkim wielkimták położono [Prynoſitżeſiá Báboiu Otrocza ko Cerkwi pryſzedſzuże y Kumowi chotiáſczemu woſpryiaty ná kreſczenij mládencá; Swiaſczennikże poſtáwláiet ich pred Dwermi Cerkownymi ku woſtoku licem,] To ieſt / Przynośi Bábá dźiećiatko ku Cerkwi / y ſtawa Kum ktory ma przyiać ná Krzśćie dźiećiatko / á Kápłán ſtánowi ich przededrzwiámi Cerkiewnymi ku wſchodu twarza.

fol. 104.

A po modlitwách do Kátechizácyey należacych / wyrzeczeniu ſie Szátáná / y wßytkich dźieł iego / y wßytkich Aniołow iego / y wßytkiey ſłużby iego / y wßytkiey pompy iego / ták nápiſano / [Y powelit im wniyti wo Cerkow.] To ieſt / y dopiero przykázuie im áby weßli w Cerkiew. Sny tedy kleći Káſsian á nie Demonſtrácya Czytelniku.

Treb. Moſkiewſki fol. 111.

A ieſliś kogo Káſsianie odpráwuiácego to widźiał w prytworze / to ieſt w Bábincu przededrzwiámi Cerkiewnymi / á nie w ſámey Cerkwi / nic to nie było przećiwko dawnemu zwyczáiowi Cerkiewnemu. Czytay ſobie o tym Cyrillá Jerozolimſkiego w iego Kátechetickich kazániach oſobliwie w pierwßym Miſtágogiczn ym ná pag. 227. gdźie tak mowi: Primum ingreſſi eſtis in porticus Domus baptiſterij, & ſtantes verſus occidentem, mandari vobis audiſtis vt protenſa manu tanquam prætenſa manu Satanæ renuntiaretis. To ieſt Naprzod weßliśćie do prytworu (id eſt przyſionku) Krzśćilnicy / y kázano wam ſtoiac ku Zachodowi wyćiagnać rękę / ná znak tego że ſie Szátáná wyrzekaćie.

A w Kośćiele Záchodnim iáko Rituale opiewa fol. 14. nim ſie Kátechumen Szátáná wyrzecze

kilka modlitw tylo do Exorcyzmow należących Xiądz przemowiwszy záraz go do Kośćiołá wprowadza mowiąc: Ingredere in templum Dei vt partem habeas cum Christo in vitám æternam. To iest/ Wnidź do Kośćiołá Bożego ábys miał cząstkę z Chrystusem do żywotá wiecznego/ Amen.

Zbiiáiąc ćię Kásianie z twey imprezy sáme wszytkich niemał Kośćiołow Krzćilnice/ ktore non extra ále intra stoią Ecclesiam. bo do nich nie kogo inszego tylko tego ktory krzćić sie ma wprowadzáią.

A ná Liturgią S. Bázylego y S. Chryzostomá co rzekniesz: gdzie sie te słowá znayduią/ Kátechumeni wychodźćie/ bo iesli im wychodźić (vt mos fuit po Ewángeliey) kázano/toć oni w Cerkiew do Ewángeliey licitè wchodźili.

Wchodźił S. Ambrozy będąc iescze Kátechumenem/ wchodźił Theodozyus Cesarz y drudzy teste Baronio, approbante Concilio Carthaginensi, quarto Canone álbo Capite 84. ktory sie ták w sobie ma. Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam & audire verbum Dei, siue Gentilem, siue Hæreticum, siue Iudæum, vsque ad Missam Catechumenorum. to iest/ Biskup niech żádnemu niezábránia wchodźić do Cerkwi y słucháć słowá Bożego/ choćbyby Pogáninem/ Heretikiem/Zydem/ áż do Liturgiey Kátechumenow.

Skárga In vita D. Ambr. fol. 1050.

Baron. Anno 314. w Pol. num. 3.

Słuszniey sza záiste byłá rzecz Kásianie nie Kátechumenom ále Pánom Dworzánom zgánić/ że z strzelbą y z bronią do Kośćiołá wchodzą/ gdźie nie raz vkázáłá experiencya/ iákim krwie rozlaniem mieysca święte zprofánowáne zostáły: Nie táki bowiem zwyczay v onych stárożytnych Chrześćian był/ iáko świádczy pobożny Theodozyus Cesarz Lib. 4. de his qui ad Ecclesias confugiunt. mowiąc: My práwi ktorzy sie bro-

Citatur á Baronio ex Socrate Hiſtorico Anno 431.
Socra. vero lib. 7. cap. 33

niámi Spráwiedliwego pánowánia obtáczamy/ y ktorym być bez zbroynych ſtrożow nieprzyſtoi / kiedy do Bożego Domu wchodzimy/ przed Cerkwią oręża zoſtáwuiemy. &c. &c.

NA teyże páginie powiádaß Ze POPI O FORMIE KRZSTV NIEWIEDZA. Odpow. Może táki być ktory dla nędzy y vboſtwá/ ále in eo ſenſu, iáko Bellármin powiáda. Lib. 1. Cap 6. De Matrimonij Sacramento. Ad fidem Catholicam de Sacramentis habendam, & ad eadem Sacramenta fideliter miniſtranda vel ſuſcipienda, ſatis eſt ſcire quid neceſſario requiratur ad illa ſine quibus non perficitur Sacramentum. Quid autem in his Propriè forma ſit quid materia, ſine fidei præiudicio diſputare & etiam ignorari poteſt. Sciat Parochus ad baptiſmum áquam eſſe neceſſariam. Cum illis verbis ſacris EGO BAPTIZO TE IN NOMINE PATRIS, & FILIJ, & SPIRITVS SANCTI Vtrum autem Aqua materia dicenda ſit & verbum forma, adeo ſine Periculo ignorabit, vt etiamſi verbum materiam, & Aquam formam eſſe crederet neque Pernicioſè erraret, neque inutiliter baptizaret. To ieſt/ Do rozumienia po Kátholicku o Sákrámentách/ y do odpráwowánia álbo przyimowánia onych/ dość ieſt tego áby wiedział kożdy bez czego owßeki Sákrámẽt być nie może/ coby zás w nim włáśnie było forma álbo máteria/ bez vſczerbku wiáry może ſię niewiedzieć y diſputowáć o tym. Niech wie Kapłan że potrzebá wody do krztu przy mowieniu onych słow/ IA CIEBIE KRZCZE W IMIE OYCA, y SYNA, y DVCHA S. A ieśli wodá máteria ma być názwána / á słowá forma/ ták beſpiecznie może niewiedzieć/ iż ieſliby słowá rozumiał zá máteria/ á wode zá forme / nie śmiertel-

nie

nieby grzeſzył/ ále włáśnie krzćił. Ale żeby ſię táki miedzy Swiąſzczennikámi nászymi znáydował/ ktoryby niewiedźiał iż przez one słowá/ Krzći ſię ſługá Boży N. W Imię Oycá/ y Syná/ y Duchá Swiętego. z trzykrotnym pogrążániem álbo polewániem wody doſkonále Kátechumenus okrzſczony bywa/ y łáſkę Bożą otrzymywa/ z Syná Diabelſkiego Synem Bożym y dźiedźicem Krolewſtwá Niebieſkiego/z grzeſznitá świętym ſtawa ſię/ in æternum probari non poteſt.

Co ſię tknie niebeſpieczeńſtwá około chorego dźiećięćiá niekrzſczonego/ máia Swiąſczennicy w Trebnikách modum breuiorem do nayprędſzego okrzſczenia. A ſtárſzy nászy y ſámi przez ſię/ y przez Wiſitatory ſwoie informuią ich áby in Caſu neceſſitatis polewáiąc dźiećię wodą/ one tylko słowá mowili (relictis álijs Ceremonijs) Krzći ſię ſługá Boży N. w Imię Oycá/ y Syná/ y Duchá Swiętego. *Treb. Moſkiewſki fol. 128. w Wilenſk. folio 59.*

Formá powiádaſz Kośćiołá Rzymſkiego ieſt doſkonálſzá niż Græcoruſka. Pytam ćię Káſsianie/ w czym doſkonáłość formy Krzſtu ś. z máteria złączoney należy? Czy nie w tym że wſzelki grzech z záſłużonym ſwym karániem odpuſzczony rzeczywiſto bywa/ ták iż żadna nieczyſtość/ álbo zmázá ná krzſczonym Człowieku niezoſtáie/ y duſze piękna/ czyſta/ y Bogu miła y przyiemna czyni; łáſkę ex opere operato y dáry Boſkie/ ktoremi prawdźiwie y rzeczywiſto vſpráwiedliwiony człowiek bywa/ podáie. Chárákter ná duſzy ryſuie/ Człowieká ſynem Bożym czyni/ y dźiedźicem Krolewſtwa niebieſkiego/ y inſze tym podobne dobrá krzſczącemu ſię dáruie. Rzeczeſz omnino że ták ieſt; Pytam ćię tedy ieżeli Græcoruſka formá ma w ſobie tákowa doſkonáłość álbo nie? ieſli ma/ toć Rzymſka formá Krzſtu ś. nie ieſt doſkonálſza/ ieżeli nie? tedyby nie tylko ćiebie

Káſsiánie/ ále y wſzytkich Pánow Vnitow zá niedoſkonáłe Chrześćiány mieć potrzebá. Nie ták náuczył Thomas de Aquino, ktory ták mowi.

Græci autem non attribuunt actum Baptiſmi miniſtris ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem Baptiſmi baptizantibus attribuebant, dicentes, Ego ſum Pauli & ego Cephæ, & ideo dicunt, Baptizetur ſeruus Chriſti talis in Nomine Patris, &c. & quia exprimitur actus exercitus Per miniſtrum cum inuocatione S. Trinitatis, verum perficitur Sacramentum. Quod autem dicitur, Ego in forma noſtra, non eſt de ſubſtantia formæ. To ieſt.

Thom. part. 3. qu. 46. art. 5.

Grækowie niewyrażáią w krzſczeniu oſoby Kápłáńſkiey/ áby ſię mogli vſtrzec błędu dawnego onych/ ktorzy moc krzſtu krzſczącym przypiſowáli mowiąc: Ja ieſtem Páwłow/ á ia Cephæ/ y dla tego mowią/ Krzśći ſię ſługá Boży N. w Jmię Oycá/ etc. Że ſię iednák ſámy Act krzſczenia odpráwuie przez Kápłáná z wzywániem Troyce S. doſkonáłe prawdziwy Sákráment dźie ſię. A co mowią w náſzey formie / JA. nie należy to do iſtnośći formy.

Nie ták náuczał Innocentius III. tego imienia Papież ná Soborze Láteránſkim/ gdy obiedwie Formy Rzymſka y Græcka zá doſkonáłe mieć vchwalił. Nie ták y Synod Florentſki/ ktory w oſtátniey Seſsyey ták mowi: Materia huius Sacramenti aqua vera & naturalis, nec refert frigida ſit an calida. Forma autem eſt, Ego tè Baptizo in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. non tamen negamus, quia & per illa verba, Baptiſatur talis ſeruus Chriſti in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. vel Baptiſatur manibus meis talis in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus s. verum perficitur Baptiſma. &c. To ieſt/ Materia tego Sákrámentu

ieſt

ieſt wodá prawdziwa y przyrodzona/ lubo zimna lubo ćiepła/ Formá záś ſa te ſłowá/ Ja ćiebie krzſcze w Imie Oyca/ y Syna/ y Duchá S. Nie przemy iednák że y onemi słowy/ Krzśći ſie ſługá Boży w Imie Oycá/ y Syná/ y Duchá S. álbo krzśći ſie rekomá memi N. w Imie Oycá/ y Syná/ y Duchá S. doſkonále prawdziwy Krzeſt ſie odpráwuie. Szerzey o tym apud Petrum Arcudium znaydzieß de Sacramento Baptiſmi. A ieſli chceß Solidius wiedzieć dlaczego w Cerkwi ś. wſchodniey krzſcza w trzećiey perſonie/ tym ſpoſobem/ Kreſczaiet ſiá rab Boży ꝛc. Albo krzśći ſie ſługá Boży/ w Imie Oycá/ y Syná/ y Duchá S.. Wiedz że Kápłáni ſa ſludzy/ iáko mowi Auguſtin S. Tract. in Ioan. 6. A Chriſoſt. S. Hom. 2. in Ep. 2. ad Tim. Sługá widomy poſługe czyni ná krzśćie/ ále ten ktory nie widomie krzśći/ ieſt Chriſtus.

℞ Ioan. 3. v. 23. Bog tedy ſam ieſt Cauſa principalis, to ieſt/ pierwßa/ poczatkowa przyczyna Sákrámentu/ á Kápłáni/ inſtrumentálna/ przez ktorych Bog krzśći/ bierzmuie/ ꝛc.

Z pokory tedy Grækowie nie wyrażáia ſwey oſoby/ IA KRZSCZE, ále gdy mowia/ Kreſczáiet ſiá. to ieſt/ Krzśći ſie/ ma ſie rozumieć od Bogá przez mie/ Rab Boży, to ieſt Sługá Boży N. w Imie Oycá/ y Syná/ y Duchá Swietego.

NA teyże páginie Powiádaß że Krzśćilnic w Cerkwiách Wſchodnioruſkich niemáß. Odpow. Jezeli tákich iáka byłá przy Krzśćie ś. Konſtántiná wielkiego/ o ktorey Duranthus lib. 1. Cap, 19. tedy pewnie nie tylko w vbogich Ruſkich Cerkwiách/ ále y w naydoſtátnieyßych Rzymſkich Kośćiołách ich nie naydzieß. Ale żeby penitus żadne naczynia dla krzſtu w Cer

kwiách niebyły według przemożenia/ afferere Káſsianie wzdrygay ſie.

Powiádaſz że Dźiećie obnáżone polewáią. Odp. A dla Bogá gdźież kogo w ſukniách krzſczono? Azali Pan Chryſtus w Jordanie nie nágo ſie krzćił? Azali Apoſtołowie Swieći do Chriſtuſá przychodzacych nie obnáżonych krzćili? Czytay o tym Dionizego S. Areopag. de Eccl. Hierar. Cap. 2. pag. 253. gdźie opiſuie ſpoſob Apoſtolſkiego krzſtu / ták mowiac: Illum diſcingit & per miniſtrum exuit. Y niżey. Dum vero miniſtri penitus eum exuunt, Sanctum Vnctionis Oleum adferunt Sacerdotes. To ieſt. Rozwiezuie go y rozbiera poſługuiacy. Y niżey. A gdy go poſługuiacy wſzytkiego rozbiora świety Oley przynoſza Kápłáni.

Y Cyrillá S. Jerozolimſkiego Miſtagogiczne kazánia wtore pag. 231. gdźie ták mowi: Statim igitur vt ingreſſi eſtis veſtem exuiſtis, quod quidem exuti hominis antiqui cum operibus ſuis imago fuit; atque ita exuti eratis nudi, imitantes & in hoc eum, qui in Cruce nudatus fuerat, CHRISTVM. To ieſt/ Záraz wſzedſzy z ſzateśćie ſie rozebráli/ co ſtárego człowieká zrzuconego z iego ſpráwámi wyobráżeniem było/ y tákeśćie byli nágiemi/ náſláduiac y w tym onego/ ktory ná Krzyżu obnáżony był/ Chryſtuſá.

Zimna powiádaſz oblewáia przy krzſczeniu v Ruśi woda. Odpow. Niewiem w ktorych to Rubricellách Ruſkich wyczytałeś Káſsianie / bo w nich ad hunc actũ te brzmia słowá. [Pryiemlet że Swiáſczennik wodu tepłuiu, ieliko moſczno ieſt ſterpiti, tiłu kuple momu y wliwaiet wokupel.] To ieſt/ y wźiawſzy Kapłan wode ták ćiepła / iákoby mogło ćiało krzſczacego ſie ścierpieć/ wlewa ia do Krzćilnice.

A Pánom Rzymiánom co rzeczeſz? ktorzy záwſze zimna woda krzſcza z Krzćilnice.

Dźie-

Dziećie powiádasz nád ziemią oblewamy. Odp. Niesłychána to v nas Praxis, bo Euchologia mowia/ [Kresczáiet Ierey młádenca prawo derża, y zriascza na wostok Hłaholia. Kresczáiet siá rab Bożyj N. wo Imiá Otcá y pohrużáiet ieho iedynoiu y wozwodit Hłaholiá. Amin.] To iest/ Krzści Kápłan prosto trzymáiąc dziećię pátrzące ná wschod mowiąc/ krzści się ten sługá Boży N. w Jmię Oycá/ y oraz z wymowieniem tych słow pogrąża go w wodźie/ á podnosząc go mowi Amen. y znowu drugi raz/ y Syná/ Amen. á trzeći raz/ y Duchá S. Amen. etc.

A ieśli go pogrąża w wodźie/ to pewnie tá wodá muśi być w naczyniu iákim/ w Krzśćilnicy. gdźie dźiećie pogrążáne bywa ábo polewáne. Po krzśćie záś wodę święconą Trebnik Moskiewski pod pomost każe Cerkiewny wylewáć/ á gdźie pomostu niemász/ doł wykopáć roskázuie/ lub w Cerkwi wewnątrz/ lub pod śćiáną Cerkiewną w tákim kaćie/ gdźieby nogami nie deptano. náwet y ziemią pokryć ten doł/ w ktory się wodá po krzśćie wleie/ żeby sprofánowánia wody święte y vchronić się mogło. Ergo y o tym (Kásśianie) że Popi nieprzystoynie ná ziemię wodę święconą wylewáią/ assercyá twoiá niezgadza się z prawdą. Trebnik fol 163.

Popi práwiż czásem piiáni Krzest odpráwuią/ & in forma errant. Odpow. Może się to vitium nie tylko w nászey/ ále y w tey/ przy ktorey stoisz stronie ználeść/ á przećię Krzest S. ktory nie iest przywiązány ad vitia hominum ex opere operato będźie ważny. Włádikowie záś tákim Swiascżennikom / iáko też y Jch MM. XX. Biskupi Kápłanom dobrze/ y srogo vmieią to gánić.

Záwádźiłći y ritus nie Krzstu ś. iáko ty powiádasz/ ále Miropomázánia álbo Bierzmowánia/ bárzo

dawny y świątobliwy/ to iest Strzyżenie włosow/ y iákoby się zádumiawszy pytász/ á to co zá Ceremonia/ gdzie to nápisano; Odp. Weźmi ieno Trebniki ktore od kilku set lat są pisáne/ ták v Pánow Vnitow/ iáko y v nászych stárożytnych Monásterách y Cerkwiách/ znaydziesz tám te Ceremonią opisána; A iesli tym wiáry dodáć niechcesz/ weźmi Græckie y w tych wszytkich by naydawnieyszych Praxim wyczytasz. A nád to przeyźrzy o tym Baroniuszá w Roku 684. znaydziesz/ że nie tylko v Pogán ten zwyczay był/ ále y v Chrześcian/ ták bowiem o tym nákárcie 762. mowi. [Tego Roku troche przed śmiercią Konstántinus Cesarz posłał do Benedikta Papieża Kuno/ álbo włosy pierwsze Synow swoich Iustiniana y Herákliusá; Co się wedle wieku onego zwyczáiu rozumiáło/ iż iego oni Synowie zá Oycá biorą/ ktorego rády y vpominánia słucháć będą winni. To chćiał mieć dobry Cesárz y po Synách swoich/ y po Papieżu. Iest te° przykład v Páwłá Diákoná.

Około tego czásu práwi Carolus Xiąże Fránkow/ posłał Pipiná syná swego do Luitbrándá/ áby iego włosy według zwyczáiu przyiął/ ktory ostrzygszy włosy iego/ Oycem mu się stał/ y dárámi go wielkimi vbogáćiwszy/ do Oycá odesłał.]

Ten zwyczay stárożytny y do tego czásu w Græciey/ w Wołoszech/ Multániech/ y Siedmigrodzkiey ziemi miedzy znacznieyszemi Ludźmi trwa y po dziśdzień/ że nie záraz przy Krzćie ále aż w Rok/ álbo wedwa/ á drudzy y w kilku lećiech strzyżenie włosow pierwsze dziatek swoich z wielką Ceremonią odpráwuią. Y tych ktorym Kápłan przy tákowym strzyżeniu włosy dáie: Rodzice ćielesni zá Oycow Duchownych swoich dziatek máią.

Przypátrzże się tu ieżeli słusznie zwyczáiem Po-

gáńskim

gáńſkim ten obrzadek ſtárożytny Krzyżmá Swiętego názywaſz: Czemu go Papież Benedikt Konſtántemu Ceſárzowi nie zgánił? ále owſzem przyięćiem włoſow Syná iego/ zá świątobliwy vznał y potwierdźił.

Pytaſz ſię gdźie Pan Chriſtus/ álbo Apoſtołowie y drudzy Swięći krzſczac kogo ſtrzygli? Toć y Ja ćię ſpytam/ gdźie Pan Chriſtus álbo Apoſtołowie iego/ oprocz Máteriey y Formy Krzſtu świętego obrzadki wyrażáli/ á przećię wierzymy że one przez Apoſtoły S. od Chriſtuſá Cerkwi nie przez piſmo ſą podáne.

Niemáſzći y tego nigdźie nápiſano/ áby Pan Chriſtus Apoſtołow ná Kápłáńſtwo święcac/ ktoremu włoſy ná głowie ſtrzyc miał/ iednák żaden pobożny prawdźiwy Chrześćiánin z tego ſię nie náśmiewa/ kiedy ták w Cerkwi Græckiey/ iáko y w Kośćiele Rzymſkim/ Biſkupi ná ſtopnie Kápłáńſkie święcac/ włoſy im ná głowie ſtrzygą. A náwet y brody/ (iákiego zwyczáiu w Cerkwi Wſchodniey niemáſz) Jch Mość Xiężá Biſkupi Kapłánom ſtrzyc powinni/ á przećię im tego gánić nie możeſz. Chceſzli iednák wiedźieć/ coby tá Ceremonia ſtrzyżenia włoſow po krzśćie znáczyłá/ ſłuchay. *Legatur pōtificale de barba tondenda.*

Ceremonie w Sákrámentách iedne ſą dla záchowánia powagi. y wyſokośći Sákrámentow. Drugie záś ſą ſkutki y mocy ich wyrazáiace. Tá Ceremonia poſtrzyżenia włoſow z wymowieniem tych ſłow: Strzyże N. ſługá Boży włoſy głowy ſwoiey w Jmię Oycá/ y Syná/ y Duchá S. ieſt z tych Ceremonij/ ktore ſkutki znácza. Naypierwiey tedy znáczy/ iż ten ktory przez pomázánie Mirá Swiętego ſtał ſię żołnierzem Chriſtuſowym/ má wiedźieć/ że iáko włoſy ſą inſenſibiles, choć ie rzeżą/ ták on wſzelakie biedy/ y prześládowánia zá wyznánie Bogá w Troycy S. iedynego/ y zá Jmię

Páná nászego JEzusá Chrystusá skromnie y ochotnie ćierpieć y znośić ma bez wszelkiey teskliwośći.

Powtore áby pámiętał / że iáko te pierwsze strzyżenie / ták wszytkie spráwy swoie z błogosłáwieństwem Bożym ná chwałę iego święta poczynáć y konczyć ma.

Ták tedy o tey Ceremoniey świętey rozumiey / że iest y dawna y Chrześćiáńska / á nie ták iáko ty báieß od Pogan wźięta.

Czytay w Vniiáckiey náuce o śiedmi Sákrámentách po Rusku drukowáney w przedmowie do Czytelniká / w ktorey o tym obrzadku ták mowia: (iż te sa obrzadki przynależace do powagnośći y więtszego poßánowánia táiemnice Miropomázánia álbo Bierzmowánia /) to iest omyćie osmego dniá / y włosow strzyżenie / iáko z sámych modlitw łátwo rozumieć możemy / w ktorych prośimy áby Pan Bog nád nim (to iest bierzmowánym) rękę swa położył / y żołnierzem waleczným vczynił. Co też y on obrzadek wkłádánia Káptuřá (ktory w stárych Trebnikách náyduie śię) nam wykaza / gdyż miásto ßyßaká / iáko nowemu żołnierzowi / ná głowę włożony bywa.

A że te włosy w skálubine / w śćiánę Cerkiewna wkładáia / álbo w źiemię zákopywáia: Lubo w Græckich Trebnikách tego niemáß / ále w Słowieńskich / dla tego rozumiem to nápisano / áby świątośći / to iest Oleum Catechumenorum y Chrysma tákże y wodá święcona / ktora iescze ná mokrych włosách dźiećięćiá świeżo zostáie / sprofánowánia / na źiemię pádnieniem nie ćierpieli.

Záczym nie niesłußnie w śćiánę záchowáć / álbo zákopáć ie kaza. A nádto gdźiekolwiek ie podźieia / lubo spala / lubo w Cerkwi zákopáia / lubo w skálubinę chowáia / co tobie do tego / ty nam powiedz gdźie

twoie

twoie vcho schowáne/ ktores pierwey miał/ á teraz go nie masz/ gdyż rożnie o nim ludźie práwia/ miánowićie X. Terlecki w scripćie do Jego Mśći X. Legatá.

Otrzy ieno dobrze żálane złośćia swe oczy/ á zániechawszy perspektywy/ przez ktora pátrząc/ śiebie nie widźisz/ poyźrzy w Rituał ná pag. 13. gdźie mowi: Deinde immittat modicum, salis benedicti in os infantis.

Ktuż głupcze śie zádźiwisz/ mowiac: Co to zá Ceremonia? ktorey lubo w piśmie ś. nigdźiey nie czytamy/ Kośćiołowi iednák iáko dawney nie ganiemy/

Tymże duchem podobno sarkniesz ná owe Ceremonia/ ktora ná 15. pag/ tegoż Rituału iest położona/ że śline Xiadz z geby swey wźiawszy (á iáko w dawnieyszych Agendách osobliwie zá Xiedzá Rádźiwiłá Kárdynałá wydánych ná pag. 20. y 21.) y z błotem ia zmieszawszy vszy y nozdrze dźiećięćiu pomázuie mowiac: in odorem suauitatis, Alec to dobrze zgánia.

Nie wpisuia powiádasz okrzsczonych w Metryki. Odpow. O day go Bogu/ wielki error! Czy niebył kiedy przed tym ten czás/ kiedy w Kośćiele Rzymskim tákowych Metryk nie było/ musisz to przyznáć że był; Toć zátym według ćiebie durnia muśiał przed tym Kośćioł/ kiedy Metrik nie miał/ bładźić. Ale iáko Kośćioł ták y Cerkiew ná on czás/ Metryk nie máiac/ áni bładźiłá/ áni przećiw przystoynośći grzeszyłá.

Znáczna rzecz czemuś ty to wspomniał/ podobnoś chćiał áby ćiebie zá Authorá tego in futurum miano/ wiedzac/ że iuż ná Synodách Pásterze nászy Swiasczennikom tákowe Metryki mieć koniecznie przykázáli. A w niektorych Cerkwiách iáko w Wilnie v Swiętego Duchá/ y w inszych dawno iuż onych záżywáia.

183

Jednák y bez Metryk v nas nikt o swoim krzśćie nigdy nie wątpił y nie wątpi/ chybá ty sam o swoim wątpiß/ álbo też nie wieß z kogoś śię vrodźił/ y kto ćię Krzćił/ y dla tego ná Metryki nárzekaß.

Powiádaß że Ruś Láćińskiego Krztu zá prawdźiwy nie przyznawáią/ á ná podporę tego swego kłamstwá Trebnik w Strátynie drukowány przywodźiß/ y páginę náznáczaß/ gdźie tám iáko żywo tego niemáß/ áby Láćinnikow znowu krzćić kazano/ ábo woda polewáć/ iáko ty bez wstydnie potwarzaß. Ták Trebnik Strátyński mowi ná pag. 53. y 54. [Y pomolitwi dáiet iemu wodu Swiaſczennuiu, y omywáiet i, y policu y po rukáma. To iest/ A modlitwę przeczytawßy dáie mu wodę święcona/ y zmywa mu twarz y ręce.]

Widźiß fałßerzu że nie krzći / ále go woda zmywa? A żeby vmywánie twarzy y rąk zá Krzest poczytano było? y to bez należney formy/ nie dowiedźieß.

A że Mirem świętym pomázywáć każe/ iáko po krzćie zwykło bywáć: nie trzebá śię dźiwowáć/ bo nie wßyscy Rzymiánie bierzmowáni bywáią/ y dla tego niebierzmowánych bierzmowáć każe.

Wyrzekáć śię też errorow/ á wyznánie Práwosławney wiáry czynić: To oboie poki miedzy námi zgodá oná święta dawna nie będźie/ ták być muśi/ gdyż y v Pánow Rzymian od nas do ich Kośćiołá przystáwáiacym/ iáko ty sam powiádaß/ toż czynić każą. Nie mieyćieß tedy zá złe/ bo tá kukiełká wzáiemna być muśi.

Ostrogskiego też Trebniká Præfácyią tymże fałßem ßczypieß/ á w tey Præfácyey żadney o tym wzmiánki penitus niemáß/ áby Rzymian znowu po-

trzebá krzćić. Wſtydzże ſię niezbedny potwarco/ że tákiemi iáwnemi Scommatami nárabiáiac/ y exágerácye Kaimowſkim ſercem czyniac/ do gniewu y nieprzyiáźni Rzymian ku nam Ruśi pobudzaß. Deus tibi vindex.

A że Moſkwá to czyni: Snać podobno wziáiem oddáieża to/ co niegdys Xiężnie Ruſkiey w małżenſtwo Krolowi Polſkiemu Kázimierzowi Pierwßemu Mieczyſláwowiczowi oddáney/ PP. Rzymiánie w Krákowie vczynili/ że ia iák Pogánke iáka nie tylko znowu Krzćili/ ále y imię iey nowe dáli/ Dobrognie wa názwawßy/ bo iey imię było Máriá. Czytáy o tym Strykowſkiego Xięgi 5. ná pág. 179. Anno D. 1041.

Co y Xięznie Druckiey Sophiey Czwartey Zenie Krolá Jágiełá Roku 1422. o ktorey Strykowſki Lib. 14. fol. 552. te ma słowá [z Ruſkiego zakonu w Rzymſki przekrzſczona] A Swagwin owę fol. 97. [w Grodku okrzſczona y oddawána byłá Krolowi/ bo Ruſkiey wiáry byłá/ á dano iey imię Zophiia] Y Xiażęciu Litewſkiemu Thowćiwiłowi/ o ktorym Strykowſki Lib. 8. fol. 327. [Thowciwił okrzſczony z Ruſkiey w Rzymſka wiáre z námowy Krzyżakow] Co też vczynili w Krákowie przy Krzćie Jágiełá Krolá Wiguntowi brátu iego/ o ktorym Strykowſki Lib. 12. fol. 461; Wyliczáiac Synow Olgerdowych z Máryey Xiężny Twierſkiey te má słowá [Szoſtego (id eſt Syná) Wiguntá/ ktory był okrzſczon w Ruſka wiáre pierwiey/ y był názwan Wáśilem/ á potym Alexándrem/ gdy ſię w Rzymſka wiárę przekrzćił/ był miánowan.

Mowiß gdy polewa Pop woda/ álbo pograża dźiećie/ mowi trzykroć Amen. O dpow. Ták ieſt/ nie dla tego żeby bez Amen Krzeſt prawdźiwy miał niebyć

ále

ále dla tego to Cerkiew S. postánowiłá/ áby trzykrotnego pogrążenia y trzech osob Troycy Przenaświetszey wyráženie przez to znáczne było / y Láćinska bowiem Formá može być doskonáła bez tych słow co ná poczatku/ Ego, y co ná koncu/ Amen. á przećie ieśliby Xiadz ktore z tych słow vmyślnie opuśćił/ śmiertelnieby grzeszył/ iáko przestepcá przykázánia Kośćielnego. Czytay o tym Scrutinium Sacerdotale Fabij Incarnati folio 26. Tract. 2. Primæ partis.

Temuż grzechowi y nász Swiáscżennik podpádłby/ ieśliby to opuśćił/ co Cerkiew S. postánowiłá. Ażeby Pán JEzus Amen. do Formy Krztu przyłożył/ iáko ty powiádasz: tego w Ewángeliey niemász. Bo Formá Krztu od Zbáwićielá wyrážoná Mátth. 8. tymi słowy iest opisána. [Idac tedy náuczayćie wszytkie narody krzscżac ie w Imie Oycá/ y Syná/ y Duchá Swietego.]

Poty Formá Krztu ś. od Zbáwićielá podána/ á Amen tu nie położono/ á dálsze słowá Zbáwićielowe áż do końcá położone nie naleza do Formy Krztu/ y Amen od Ewángelisty S. Máttheuszá/ zá Conclusią prawdy náuki Zbáwićielowey iáko y od wszytkich innych Ewángelistow ná koncu Ewángeliey iest położone: Záczym widźisz że nie Zbáwićiel ále Cerkiew/ Amen/ podáłá: bo ieśliby Zbáwićiel do Formy przyłożył/ żádna miárá bez tego Formá doskonáłaby być nie mogłá/ á zátymby Cásistowie wászy srodze bładźić y was w bład wprowadzáć muśieli. A iáko iedno Amen Kośćiołowi Zachodniemu wolno było ná ostátku Formy przydáć/á tym nic nie grzeszy/ ták y Cerkiew Wschodnia iż troie przydáie/ nic przećiw słuszney przystoyności nie wykracza.

Do tego to troie Amen/ kiedy niemász Diakoná/

Ká-

Kápłan sam Krzszczac mowi/ á gdy Diakon iest álbo Klerik ktory/ po káżdym pogrążeniu z wymowieniem słow należnych/ Formy/ mowi Amen/ iákoby przyznawáiac iż prawdziwie iest zá pierwszym pogrążeniem w Imię Oycá okrzszczony/ zá drugim w Imię Syná/ zá trzećim w Imię Duchá S. Słusżniey záiste miałbyś się pytáć v Hiszpaná/ czemu v nich iednym pogrążeniem Krzest się odpráwuie/ poniewaz ten ritus è diametro Apostolskiemu y Oycow SS. postánowieniu w brew idzie. Iáko Kánonowi Apostolskiemu 50. gdźie ták słowá brzmia: [Si quis Episcopus aut Præsbyter non trinam mersionem vnius mysterij celebret, sed semel mergat in Baptismate, quod dari videtur in Domini mortem, deponatur. Non enim dixit nobis Dominus in mea morte baptizate, sed euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. To iest. Ieśliby ktory Episkop álbo Kápłan nie krzćił troiákim pogrążenie/ ále iednym coby znáczyło śmierć Páńska/ niech bedźie złożony/ ábowiem nie rzekł Pan/ ná pámiatkę śmierći mey Krzśćićie ále szedszy náucźcie wszytkie narody/ Krzszczac ie w Imię Oycá/ y Syná/ y Duchá S.]

Y Synodu powszechnego Konstántinopolskiego Kánonowi 7. ktory Eunominiánow w iedno pogrążenie krzszczacych się/ iáko niekrzszczonych pogan Krzśćić każe.

Nie krzćili Apostołowie SS. nigdy nikogo w iedne pogrążenie/ ále we trzy/ iáko iuż masz w ich Kánonie/ y iáko się dáie wiedźieć z Areopág. S. ktory Lib. de Eccl. Hierar. Cap. 2. pag. 254. ták mowi: [Initiandus Sacerdotum manibus in aquam ducitur ad manum Pontificis, qui supernè adstans, vbi Sacerdotes secundum aquas, versus Pontificem initiandi

nomen proclamarunt, ter eum immergit, ſub ternam iſtam immerſionem atq; emerſionem tres diuinæ beatitudinis perſonas inuocando. To ieſt. Ten ktory ſię Krzćić ma/ Kápłáńſkiemi rękomá bywa wprowádzon w wodę/ do rąk Biſkupá/ ktory ſtoiąc ná náwynieśleyßym mieyſcu/ ſkoro Kápłáni przy nim v wody ſtoiąc/ Imię Krzćić ſię chcącego opowiedzą/ trzy rázy go pogrążą/ pod tym troiákim pogrążeniem y wygrążeniem/ trzy w Boſtwie perſony wzywáiąc.]

Nie vczyli ináczey Doktorowie święći. O czym czytáy Anaſtázyußá w Kátechetickim kazániu Myſtágogicznym wtorym. Niſſena in Cateche: Cap. 35. Augu. Homil. 3. apud Grat. diſt. 3. Ambr. Lib. 2. de Sacram. Cap. 2. Hieron, contra Luciferianos Chriſo. Homil. 28. in Ioann.

Ták y Konſtánty wielki był okrzſczony przez troiákie pogrążenie. Tom. 1. Concil. Par. 1. obacz.

Támże powiádaß/ ieśliby Pop niewymowił trzykroć Amen. tedy go z Popowſtwá zrzućić. Odpow. Dziwna to rzecz iáko ćię nie wſtyd tákie iáwne kłamſtwá y niebylice ná świát wydawáć/ y ieżeli ſię Bogá nie boiß/ przynamniey ludźi ſię wſtyday: ále nie dźiw według owego Polſkiego diſtichu.

Kto raz miłego wſtydu przeſkoczy gránice/
Ten iuż znácznie będźie miał niewſtydliwe lice.

Nie te ſą w Trebniku álbo w Agendźie Ruſkiey położone Aminy/ zá ktore każe z Popowſtwá zrzucáć/ ále ktoby Formę Krzſtu potrzykroć wymawiał nád iednym Krzſczącym ſię/ iáko ſam text Rubryki wyświadcza/ ktory ſię ták w ſobie ma/ [Wiſtno budi iáko po Apoſtolſkomu Cztyrdeſiát dewiátomu prawiłu, izmeſczet ſia kreſtiwy, rek ſice. Kreſczaiet ſiá rab Boży, imiá rek, wo Imia Otcá, y Syná, y S. Duchá, Amin. y

tako

tako pohruziwy kreſczaiemaho, tożde ſłowo rek, y páki pohruziw i, y paki tożde treteie ſłowo rek y pohruziw i, Kreſtitbo recze wotry beznaczálnyi, y wotry Syny, y wotry Vtiſziteli, ſiricz, wo dewiát lic. To ieſt/ Wiádomo niech będźie/ iż według Apoſtolſkiego 49. Kánonu degrádowány bywa z Kápłánſtwá/ ten ktoryby tym ſpoſobem Krzćić ſię ważył/ mowiąc ták: Krzći ſię ſługá Boży N. w Imię Oycá/ y Syná/ y Duchá S. Amen/ y tákby pogrążał Krzczącego ſię: A potym znowu też ſłowa rzekſzy/ y drugi raz pogrążył/ y znowu potrzećie też ſłowo rzekſzy/ pogrążyłby. Krzći bowiem we Trzy początku niemáiace/ y we Trzy Syny/ y we Trzy Poćieſzyćiele/ to ieſt w dźiewięć oſob]

Widźiſz tedy że nie zá Aminy każe zrzucáć/ ále gdyby kto w dźiewięć Krzćił perſon.

Wſtydayże ſię potwarco bezmozgi/ á nieważ ſię nas bezwinnie potwarzáć/ y Polakom/ ktorzy áni Trebnikow/ áni Służebnikow/ áni Vſtáwow náſzych Ruſkich wiádomi ſą/ mgłę w oczy puſczáiac/ w ohydę podawáć.

Ná modlitwę w ktorey powiádaſz że Babę nieſłuſznie Ruś wſpominaia. ODPOWIADAM.

Tá modlitwá ktora Rubricelle náſze odpráwowáć każą Obſtetrici. Lubo iey w Græckich Trebnikách nie znáyduie ſię/ ále że ab antiquo ieſt w vżywániu v Ruśi a wierze nihil derogat, prożno ſię ná nia wywieraſz. Ponieważ Ruś palam záwſze profitebatur & profitetur. że Naświętſza Pánná/ iák przed porodzeniem byłá Przenayczyſtſza Pánna / ták w porodzeniu/ y po porodzeniu Pánna Przenayczyſtſza ná wieki zoſtáłá/ zączym krom boleśći porodźiłá. Nic tedy to wierze nie ſzkodźi/ choćby kto rozumiał/ że S. Anná

Mátká Naświetszey Pánny/ tákże y Bábká Salome iey/ przy porodzeniu Páná Chrystusá w pieluchi z Naświetsza Pánna powiiáli/ dla wielkiey rádości/ y ku Bogu miłości/ ále nie dla niedołężności/ ktorey naturaliter parturientes podlegáia.

Obrázy iákieś nieporządnie málowáne wspominasz/ iákowych iuż w Cerkwiách nie widáć. Odp. Málárski to bywał error á nie Cerkiewny. Ale gdyby się kto/ iákie przedtym po Kośćiołách obrázy były przy pátrzył/ nie iednemuby ále wielom w Málárzskim kunśćie náganę dáć musiał. Bá y teráznieysze niektore/ ktore z Włoská máluia/ nie v káżdego pochwałę máia.

Do tego luboby gdźie y nálazło się tákie málowánie stároświeckie przy Národzeniu Páná nászego według ćiáłá/ to iest Sessio vel accubitus Beatissimæ Virginis, y to nie źle/ bo nie właśnie iacentem ále recumbentem Naświetsza Pánnę máluia/ podobnie iáko w Græcyey ná wezgłowiách recumbunt. Y Chrystus Pan ták vczynił ná táiemney wieczerzy/ kiedy recubuit, Tedy y tu dla powagi ták máluia Naświetsza Pánnę.

Jest zwyczay v Thibarenow/ pisze o nich Stephanus y Pomponius, gdy żoná porodźi / mąż ná mieyscu iey leży/ á oná służy. Pytam przeto że leży/ á boleież mąż by námniey; bo mowi Ruś/ szto Horod to norow. Zwyczay tám táki/ y tu táki być mogł.

Kończąc iuż o Krzeście swoie fałszywe potwarzy/ świetobliwy y stárożytny obrzadek Miropomázánia álbo Bierzmowánia świetego Sákrámentu/ to iest/ trzykrotna procesya/ ktora bywa około Krześćilnicy/ gániąc to mowisz. (Niewiedzieć ná iáka to pámiatkę czynia/ y gdźie to wyczytáli o tákim kreceniu się.) Odpow. Táćy zwykli Hæretícy o wszytkich Ceremoniách Sákrámentalnych się pytáć/ ále iák onym

ták

ták y tobie odpowiádam/ że to per traditionem iáko inße/ ták y te Cerkiew S. od Apoſtołow y ich Succeſſorow ma/ y częſte proceſsie przy adminiſtrowániu Sákrámentow odpráwuie/ iáko przy Liturgiey po máłym wychodźie/ álbo introićie/ kádząc Ołtarz y mowiąc Pſalm 50. Przy podawániu Ordinum koło Ołtarzá/ proceſsyia/ iákoby wiecznego ßlubu bránia z ołtarzem. Nowo okrzſczonego z Krzśćilnicą/ álbo Krzſtem y Bierzmowániem ś. Tákże przy ßlubie meżá y żony. A coby tá Ceremoniia znáczyłá/ náucz ſie/ kiedyś ſie do tego czáſu nienáuczył.

Iużem wyżey powiedźiał/ że Ceremonie ſą dwoiákie/ tá ieſt z tych iedná/ ktore ſkutki Sákrámentu Miropomázánia wyznaczáią/ Y tá Proceſsia znáczy rádość Duchowną/ Duchá S. w Sákrámenćie Miropomázánia/ ktory oleiem rádośći náżywa ſie. Do tego te Koło znáczy perfectionem Sacramenti.

To ſoremna że człowiek vczony choć ſrogi/ Cerkwie Wſchodniey nieprzyiaćiel Petrus Arcudius piſząc o tym Sákrámenćie/ nie śmiał áni ſie ważył tey Ceremoniey gánić/ y owßem przyznawa/ że we wßytkich Græckich Euchologiách znáyduie ſie/ y że to właśnie znáczy/ com ia tu námienił Lib. 1. de Bap. pag. 59. A ty niedouku ſmieß to/ co żaden pobożny Rzymiánin nigdy gánić nie ważył ſie/ ſwoia niewypárzona gebą w watpliwość y hánbę przywodźić. Weźmi ieno Rituał á przypátrz ſie Ceremoniiam/ ktore ſie w Sobotę Wielkonocną nád ogniem y nád świecą/ ktorą wodá ſie do Krzſtu poświeca/ odpráwuią/ iáko gdy ogień z kámienia wykrzeßywáią/ pięć ziarn kádźidłá świecą/ wświece ie wlepiáią/ do trześćiny/ wierzchu trzy świece ná kßtałt tryángułu przylepiáią/ y po Kośćiele z nią chodzą/ trzykroć po iedney świece zápaláią

á Diakon kleczac mowi / Lumen CHRISTI, á drugi mu odpowiáda / Deo gratias. Dotego poświecáiac wode końcem spodnim w nie świece wścibiáia / Smiey ieno te zgánić. Abo ona Ceremonia że nie ná Krzyż / ále ná kßtałt tey litery Græckiey [Ψ] ktora názywáia Psi, Xiadz ná wode dmucha.

Ale my wiedzac że te sa dawne Ceremonie nieprzymawiamy.

Náostátek przypátrz sie Agendzie stárey zá Xiedzá Radziwiłá Kárdynałá drukowáney / w drugiey cześci ná pág. 128. á znaydzieß w niey że y Kośćioł Rzymski procesya (ktora v nas po Krzśćie y Bierzmowániu odpráwuia) gdy aquam baptiſmalē świeći / y pośiedmkroć oraz około Krzśćilnicy chodzac / odpráwuie. Jáko Rubricellá tey Agendy náucza mowiac.

[Interea Sacerdos benedicturus fontem accipit pluuiale violaceum, vel ſimile, & procedit ad fontem Præcedentibus miniſtris, cum Cruce & cereo accenſo thurribulo, & vexillis, & præmittunt Septennem circuitum fontis, in hac prouincia tot ſæculis continuatū, nec á myſterio & exemplo antiquitatis alienū.

Weżmi Pontifikał / á przypátrz sie Ceremoniam / ktore Biskup około świecenia Chrizmy odpráwuie; Naydzieß tám że po poświeceniu Kápláni y Regulares po parze idac / cáłuia naczynie / w ktorym iest Chrizmá / mowiac: Aue Sanctum Chriſma, ktorego lubo Dionizy S. nie opisał inter Ceremonias Chriſmatis, Zgániże ieno & videbis iákoć wynidzie.

NA FAŁSZYWIE WYLICZONE INCONVENIENTIA W SAKRAMENCIE BIERZMOWANIA

ODPOWIEDZ.

Powiádaſz że o tym Sákrámenćie Ruś áż do Poćibia niewiedźiáłá.

Odpowiadam.

Zemu śmieſz ták iáwnie potwarzáć; gdyby niewiedziáłá/ ázaliby w Trebnikách ſwoich drukowáłá: Czytay Trebnik Strátynſki liſt 623. y 4. tám obaczyſz iáko porządek poświęcánia Mirá przez Episkopá/ wypiſuie: według ktore° y wáſzy Vnitſcy Włádykowie Mirośw❘ięcą.

Druga/ kiedyby niewiedziáłá że to ieſt Sákráment/ ná cożby od Grækow Miro S. (iáko ty powiádaſz) bráłá? y dzieći nim pomázywáłá. Juz to prożno/ kto ſię nieprawdę powiádáć przyzwyczái/ nigdy prawdy mowić nie może/ o co widzę y tobie nie trudno.

Oliwa powiádaß Miro rostwarzáia Duchowni Ruscy/ długo chowáiac. Odpow. W niedostátku to y Xięża czynia; naydźieß to w swoim Rituale/ w náukách o Krzśćie fol. 8. gdźie te sa słowá. [Veteribus oleis nisi necessitas cogat, vltra annum non vtatur, acsi deficere videantur, & Chrysma, aut Oleum benedictum haberi non possit, aliud Oleum de Oliuis non benedictũ adijciatur, sed in minori quantitate.]

Ale żeby sádłem iáko ty plećieß Miro rostwarzáli/ tego iáko niczym nie dowiedźieß/ ták dowieść nigdy nie możeß; Chybásty to sam w Dubniu mießkáiac czynik/ boś one Czerncem będac cáła gębą bez wstydnie iadał/ y krom żadney potrzeby publicè ná kontempt Zakonu Swiętego.

POwiádaß/ że Władykowie Chryzmę swoim Popom drogo przedáia. Odpow. Tego ia niewiem/ bo mi się swoich Stárßych ßácowáć nie godźi. Alem to nie od iednego Xiędza słyßał/ że dármo tego nie biora. Maß ty lepiey o tym wiedźieć/ boś ty będac Námiestnikiem v swoich Stárßych Vnitow to Miro/ nád postánowienie Soborowe/ kupiac Popow przedawał/ záczym mogłeś y po kilku set zá to wźiać. Miły Boże wßytkich ty ßácuieß y winuieß/ á śiebie w tym (znáyduiacy się) nie refutuieß. Iustus vero według Mędrcá. Prouerb. 18. prior est accusator sui.

W Kośćiele Rzymskim powiádaß/ sámi tylko Biskupi władzę máia bierzmowáć/ á v Rusi káżdy Pop to záraz przy Krzśćie odpráwuie. Odpow. Minister ordinarius tego Sákrámentu iest własnie Episkop/ iáko przedtym y Chrystus Pan był/ iednák y Præzbyterowie extraordinariè moga podawáć/ ták náucza wáß Doktor Thomas S. 2. Tertia par. qu. 72. Ambrosi-

brosius ná 4. Rozdźiał ad Ephes. powiáda. [Iż w Ægypćie w niebytności Episkopá / bierzmuia Præzbyterowie] Grzegorz Papież S. Epis. 26. wyráźnie w niebytności Biskupá pozwala Bierzmowáć Kápłánowi. Y Silwester pierwszy S. Papież postánowił / áby Kápłáni ábo Præzbyterowie okrzsczonego Chrizmowáli. legatur Garanza in summa Decretalium Siluestri Papæ, fol. 43. gdźie te słowá brzmia. [Hic constituit vt Baptisatum liniat Præsbyter Chrismate, leuatum de aqua, propter occasionem transitus mortis. To iest / Postánowił (Silwester Papież) áby okrzsczonego Kápłan záraz bierzmował / dla niebeźpieczeństwá śmierći.]

Toż Agendá Rzymska / y Sobor Florentski o Bierzmowániu. y Trydentski w Kánon. 3. zwyczáynego ministrá Confirmationis Biskupá vznawa być / extraordinarium iednak Kápłáná / iáko y teraz w Indiey Chinie / y w Aponiey dla máłości Biskupow pozwolił Papież Káplánom nowo okrzsczonych Bierzmowáć. W Cerkwi zás S. Wschodniey naszey Græckiey pospolićie Swiaszczennik / ktory Krzći / ten záraz y Bierzmuie / á przećię iednák wiedza / że nie ieden to Sákráment Krzest y Bierzmowánie. Y v Rzymian záraz przedtym Bierzmowano / znaydźiesz Tom. 1. Concil. Par. 1. in vita Melchiadis Papæ. Anno 311. w liśćie Papieżskim do Episkopow wszytkich Hiszpániey w te słowá. [Ták te złaczone sa Sákrámentá. (Baptismus & Confirmatio) że od siebie rozłaczyć się żadna miára nie moga / chybáby śmierć nástępuiaca przeszkodźiłá.

A nádto Synod Láodiceński w Kánon: 48. ták mowi: [Oportet Baptisatos post Baptismum Sacratissimum Chrisma percipere & Cælestis regni Partici-

pes fieri. To ieſt. Potrzebá áby okrzſczeni po Krzśćie Bierzmowáni byli/ dla dźiedźictwá w Krolewſtwie niebieſkim.]

Dotego iezeli oczyma przyrodzonymi dobrze niewkłádaß (porzućiwßy Perſpektywe przez ktorą pátrząc/ co około ćiebie blizko obaczyć nie możeß/) weźmi okulary / á weyźrzy w nowy Rytuał naydźieß wnim ná pag. 17. że y w Kośćiele Rzÿſkim nie tylko Biſkup/ ále y Xiężą/ iáko v nas Swiąſczennicy Chrizmem ßáfuią/ záraz bowiem po Krzśćie po oddaniu dźiećięćiá Kumowi w ręce ták Rubricellá náucza [Deinde intingit pollicem in Sacro Chriſmate, & vngit infantem in ſummitate capitis in modum Crucis, dicens. Deus Omnipotens Pater Domini nostri IESV CHRISTI, qui te regenerauit ex aqua & Spiritu Sancto, quiqué dedit tibi remiſſionem omnium peccatorum, ipſe te liniat Chriſmate ſalutis in eodem Christo IESV Domino noſtro in vitam æternam Amē. To ieſt. Omoczywßy pálec w Krzyżmo/ pomázuie dźiećię po wierzchu głowy ná Krzyż mowiąc: Bog wßechmogący/ Oćiec Páná náßego IEZVSA CHRISTVSA ktory ćie odrodźił z wody y Duchá S. y ktory dał tobie odpußczenie grzechow wßytkich/ niech ćię ſam pomázuie Krzyżmem zbáwienia/ w tymże Chryſtuśie Pánu náßym do żywotá wiecznego Amen.] Y záraz Xiądz mowi/ Pax tibi. Coż tu ieſt zá Krzyżmo? Czy nie toż ktore Biſkup ná Máteryą Sákrámētu Bierzmowánia nágotowawßy poświęćił? Czy nie tymże on Bierzmuie? á słowá te ktore mowił Xiądz pomázuiąc/ czy nie tákież ſą/ iákich y Biſkup Bierzmuiąc miáſto Formy záżywa? Ták bowiem Biſkup mowi: [Signo te Signo Crucis, & Confirmo te Chriſmate ſalutis. in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. Amen. Azaż

tu nie toż śię rozumie gdy Xiadz mowi: [Ipſe te liniat, To ieſt. Deus Pater, Chriſmate ſalutis in eodem Chriſto Iesv in vitam æternam.] Ieſt podobna tá Formá Xiężey owey Formie nád Konſtántinem mowioney/ ktora ty wſpominaſz/ to ieſt. [Signet te Deus fidei ſuæ Sigillo in Nomine Patris, & Filij, & SPiritus S.] A iáko Biſkup Bierzmowawſzy záraz mowi/ Pax tibi, toż y Xiadz mowi.

To dziwna że śię iákimśći nowym Pſeudoápoſtołem czyniąc/ y máterie Sákrámentow y Formy y obrzadki nowe ſtánowić śię ważyſz? Albo niewieſz że nie tylko od ćiebie/ áleby Anioł z Niebá przyſzedſzy perſwádował/ y ináksze náuki y Sákrámentá przyimowáć kázał/ niżeli te ktore od Zbáwićielá przez Apoſtoły SS. y ich Succeſſory ſą podáne/ Cerkiew przyimowáć nie powinná y nie będźie. Nie Oliwę tylko z sámym Bálsámem Dionizy S. Areop. vczeń S. Páwłá Apoſtołá/ Máteria tego Sákrámentu być powiáda (iáko ty mieć chceſz) ále wielu Aromat w iedno zmieſzánych/ iáko káżdy z textu iego wyrozumieć może/ ktory ták w ſobie brzmi: Dionyſi: Eccle. Hierar. Cap. 4. [Dicimus igitur vnguenti compoſitionem Collectionem quandam eſſe fragrantium materiarum, quæ in ſe affatim ſuaueolentes continet qualitates, cuius qui participes exiſtunt, odoris ſuauitate affantur, proportione fragrantis quæ illis ineſt participationis.] A názwiſká y liczbę tych áromat traditionaliter Cerkiew S. Wſchodnia od Apoſtołow wziąwſzy przez Oyce Swięte/ w Trebnikách Graeckich wypiſuie/ tákże y obrzadki około poświęcánia tey Máteriey.

Powiádaſz że Ruś w ſwoich Rituałách Formy włáſney tego Sákrámentu nie máią. Odpow. Nie tylko Ia/ ále y wſzyſcy bráćiſzkowie Twoi Vnići/ ták

Græcy iáko y Ruś wielkie fallo w tym tobie przyznáia álbowiem we wßytkich ták Græckich iáko y Ruskich Trebnikách ták ręką pisánych iáko y drukowánych nullo excepto, prawdziwa y doskonáła/ Formá tego Sákrámentu ieſt opiſána/ Ktora ieſt táka.

Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου, ἀμήν. To ieſt.

Pieczęć dáru Duchá S. Amen.
Rzekniesz tu podobno/ A ſkad to mácie?
Odpowiádamći: Od Apoſtołow Swiętych:
Rzeczeſz/ czymże tego probuieſz?

Probuięć napierwiey słowámi Páwłá S. w liśćie 2. do Korinth. w Rozd. 1. położonemi. [Ktory nas pomázał Bog/ ktory też zápieczętował nas/ y dał zadátek Duchá w ſercách náßych.]

Jáśnie tu Apoſtoł wyraża w tych słowách tę Formę/ ktorey Cerkiew S. Wſchodnia vżywa/ gdy y pieczęć/ y zadátek/ álbo dar Duchá S. w nich zámyka.

Ktore nieinácżey rozumie y Cornelius á Lapide in Cõmentarijs in 2. Epiſt. ad Corinth, gdy mowi: [Maximè & appoſitè dici poteſt reſpicere hic Paulum ad Sacramentum Confirmationis, quod ſtatim á Baptiſmo omnes fideles olim ſuſcipiebant ad ſe roborandum, contra perſecutiones. Ait enim. Confirmauit nos dedit pignus Spiritus, vnxit, ſignauit. quæ ſingula diſtinguit Apoſtolus. hæc autem alibi quam in Sacramẽto Confirmationis diſtingui non poſſunt.]

A oſobliwie z Piſmá S. Dion: Areop. vczniá tegoż S. Apoſtołá pokázuie ſię/ iż tá á nie inßa Formá ießcze zá czáſow Apoſtolſkich záżywana byłá/ gdy w Xięgách Eccle: Hierar. Cap. 2. ták mowi. [Diuinitus Sacrato oleo virum conſignans, Et Cap. 4. Diuini Spiritus illapſum vnguenti elargitur conſũ-

mans vnctio. To iest. od Bogá poświęconym oleykiem/ mężá pieczętuiąc: y w Rozdźiale 4. Boski Duch nádchodźi przy Mira Swiętego pomázániu] W ktorych słowách wszytkie słowá tey Formy znáyduią się od Dionizego Swiętego pięknie położone.

W Formie iest Pieczęć,
A Dionizy S. mowi/ Pieczętuiąc.
W Formie iest Dara,
A Dyonizy S. mowi/ Dáruie się.
W Formie iest Duchá S.
A Dionizy S. mowi/ że Duch S. nád chodźi

Ale nád to Synod S. Powszechny wtory Konstántynopolski/ á wnim wszytká Cerkiew ták Wschodnia iáko y Zachodnia/ wyráźnie w Kánonie dźiewiątym/ opisuie tę Formę mowiąc [przychodzących do prawdźiwey Wiary y od Hæretikow náwrácáiących się przymuiemy tym porządkiem y zwyczáiem: Arianow zwłasczá y Mácedonianow/ y Sábbatiánow/ y Nowátiánow/ názywáiących śiebie Czystych y lewych/ Czterdźieśiątnikow/ To iest Tetráditow y Apollinaristow/ dáiących ná się pismo/ y przeklináiących wszelką Hærezią/ ktora nie rozumie/ To iest nie wierzy. iáko rozumie álbo wierzy/ Swiętá Boża powszechna y Apostolska Cerkiew/ pieczętuiąc ich álbo pomázuiąc napierwiey świętym Mirem/ czoło/ y oczy/ y nozdrzá/ y vstá/ y vchá/ á pieczętuiąc ich mowiemy/ Pieczęć dáru Ducha S.]

Concil. Constant. 1. Canon. 9.

Przypátrzże się tu teraz pilnie ty co się rad w nowinách kochasz/ iák wyráźnie ten Swięty Synod/ nie nowa stánowiąc/ ále dawno vżywána Formę tego S. Sákrámentu/ w tym Kánonie ták iáko y my teraz vżywamy obiaśnia/ gdy mowi/ [Przymuiemy ich wedlug

dług postánowionego porządku y zwyczáiu] To iest według zwyczáynych dawnych obrządkow/ y zwyczáiu Cerkiewnego. A potym mowi: [Pieczętuiąc mowiemy/] (iákoby rzekł) pomázuiąc Krzyżmem S. záwße tę Formę mowimy.

Náostátek Scholástikowie powiádáią/ iż koniecznie są potrzebne trzy rzeczy/ ktore w sobie tego Sákrámentu Formá wyrážáć ma. Pierwßa iest przyczyná podawáiąca zupełność mocy Duchowney/ ktora iest Troyca przenáświętßa. Wtora iest sámá moc Duchowna ktora człowiekowi bywa dána przez Sákráment. Trzećia iest znák/ ktory woiuiącemu dáie się/ iáko w boiu ćielesnym insignia od Hetmánow żołnierze więc miewáią.

Te trzy Kondicye w tey Formie ktorey Cerkiew S. Wschodnia vżywa/ wyráźnie zamykáią się/ Znáczy się bowiem y wyrysowány bywa Chárákter/ gdy się mowi te słowo.

P I E C Z Ę C.

Łáská záś y znáczona y oraz dawána bywa w słowie.

D A R V.

Przyczyná podawáiąca ktora iest Duch S. wyraża się przydáiąc one słowá.

D V C H A S.

Albowiem Duchowi S. osobliwym sposobem przypisuie się to poświęcenie/ á w Duchá S. drugie persony dla iedności natury zamykáią się.

Przystoyniey tedy tobie o świniách dißkurowáć: ktoreć vcho ziadły niżeli nowe Formy Sákrámentom stánowić.

A ztąd znáć żeś się znowu przebierzmowáć kazał/ gdy powiádaß/ że własney Formy te° Sákrámentu v Rusi niemáß. A gdźie mowiß/ Formy własney niemáß/

tám

tám y Sákráment prawdziwy być nie może/ á zátym według twego niedowiárſkiego rozumienia y wiáry/ muſiał táki koniecznie być w niedoperzowey twoiey głowie diſkurs; bo inácżey podobno nie mogłeś wyuzdáney ſwey intencyey doſyć vczynić/ ritum odmieniwßy. Abowiem w Pontifikale de Ordinibus conferendis ták mowi Rubrycellá [Prima tonſura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint] Inde moie zdánie ieſt tákie/ iáko ten ktoryby ſię znowu Krzćić ważył Sákrylegusby zoſtawał/ ták ty ktoryś ſię znowu Bierzmował.

Formę wſpominaß ktorey Silweſter Papież Konſtántyná Ceſárzá po Krzcie záraz Bierzmuiac zážył/ To ieſt/ Signet te Deus Sigillo fidei ſuæ, in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. y one ácceptuiac chwáliß; á wżdy mendacem oportet eſſe memorem, gdyż zgániłeś trochę wyżey Krzeſt in tertia Perſona, (Kreſczaiet ſiá rab Boży, &c. á tu chwaliß przywodząc Bierzmowánie Konſtantyná Ceſárzá in tertia perſona, Signet te Deus, zápomniawßy to coś pierwiey rzekł.

Powiádaß że Mirem S. nie tylko ná piaćiu Smyſłách pomázuią/ ále y Nogi/ y Koláná/ y Plece albo Rámioná/ á powiádaß iákoby ſtánowiac że ták ma być/ ponieważ Konſtántyná ná czele tylko pomázywano.

ODPOW.

A Toś Słyßał że Synod powßechny wtory nie tylko ná czele/ ále y ná oczách/ y na nozdrzách/ y ná vßu pomázywáć każe. A Swiety Cyrillus Jerozolimſki w trzećim kazániu ſwoim Miſtágogicznym przydáie y pierśi mowiac. [A po tym ná pierśiách pomázáni byliśćie/ á byśćie ſię oblokßy w zbroie prawdy/ ſtać mogli przećiwko zaſádzkom Diabelſkim.] Cerkwie zás świetey wolno było przydáć dla znácżniey-

ßego wyráženia wßytkich ſkutkow tego Sákrámentu/ y ná rękach/ y ná plecách/ y ná nogách/ gdyż żołnierzá Chryſtuſowego Mirem S. vzbraia/ potrzebá tedy áby zewßąd był mocnie vzbroiony.

Powiádaß że Popi miáſto Mirá álbo Chrizmy/ y Oleiem Catechumenorum Krzſczonych pomázuią. Szkodáć ná to y odpowiádáć/ bo ſię z prawdą miiaß/ y niczym nie probuieß.

Przypátrzże ſię ieno potwarco dobrze w Pontifikale/ gdźie ieſt porządek święcenia Xięży opiſány ná pag. 38. y pośwče ácánia Biſkupá ná pag. 55. Jeżeli tám ießcze przy Krzśćie Catechumenorum oleo pomázánych/ y iuż okrzſczonych/ bá podobno y Bierzmowánych Biſkup znowu po rękách nie pomázuie. Rzeczeß podobno/ Jnßa to Ceremonia? Coć mi zá inßa; ponieważ iednymże oleiem y Kátechumenow pomázuią.

Powiádaß ná koncu/ że w ßpetnych y podłych naczyniách/ Miro Swięte chowáią/ y w piekárniách w dymie one ná śćiánách záwießywáią.

ODPOWIADAM.

Podłym naczyniam nie potrzebá ſię dźiwowáć/ że w nich chowáią/ bo chudobá y niedoſtátek do tego przymußa/ do czego y onych dawnych Chrześćián przymußáłá/ że nie tylko Miro ále y Naświętßy Sákráment Eucháriſtiey w rożkách chowáli/ á przez to nie grzeßyli. A że w zábrudzonych/ y niedbále/ iáko powiádaß/ chowáią; Vniia to wáßá nowa/ á inordinata, do tákiey gruboſći Swiąßczennikow niemáiących przez lat Czterdźieśći y kilká/ Páſterzow/ przywiodßy ſpráwiłá/ á teraz choć ich częſto dogladáią/ z trudnośćią przychodźi/ ſtárey gruboſći ich kárki do ſuptelnośći policyey náchyláć.

NA FAŁSZYWIE WYLICZONE INCONVENIENTIA W SAKRAMENCIE POKVTY

ODPOWIEDZ.

Powiádaſz że Popi Ruſcy/ á drudzy y z Wládykow lekce ſobie Sákráment Pokuty świętey ważą/ tym probuiac że álbo rzadko álbo nigdy ſię nie ſpowiádáia/ y iákoby mowić mieli/ że my drugich Spowiedźi ſłuchamy/ á czemuż ſię ſámi Spowiádáć mamy.

ODPOWIADAM.

SZczera to ieſt potwarz/nie ták bowiem ludźie mądrzy prawdy probuią/ iáko ty ſwoy fałſz gołemi ſwoimi słowámi: ále álbo piſmem dowodzą/ álbo pálcem vkázuią tego/ ná ktorego co powiádáią/ że ten ieſt/ á to vczynił.

A ty áni z Trebnikow tego dowodźiſz/ iákoż y nigdy tego nie dowiedźieſz; bo Cerkiew S. Swiąſczennikow/ Solą/ Swiátłośćią/ Pochodnią/ y Zwierćiá-

dkem/ w Wierze świętey/ Pobożnośćiách/ y we wßytkich Cnotách Chrześćiánſkich/ ták przykłádem iáko y słowem wßytkim ludźiom chce mieć/ á iákożby przykłádem Cnot tácy/ o iákich ty práwiß/ być mogli? Ani też miánuieß ktoby táki był.

V nas zá łáſką Bożą tákowych niemáß/ y owßem iáko Swiaſczennicy/ káżdy gwoli zbáwienia dußy ſwey częſto tą duchowną łáźnią/ á nie iáko ty báieß ćieleſną/ ſumnienie ſwoie omywaią. A dáleko bárźiey wyſoki Vrząd ná ſobie máiący Páſterze náßy/ nigdy do odpráwowánia służby Bożey nie przyſtępuią/ áż przez Spowiedź z Bogiem śię poiednywáią/ y záwße ták nowo poświęconych przy poświęceniu/ iáko y wßytkich ná Synodách Swiaſczennikow vczą/ y im koniecznie przykázuią/ áby káżdy Spowiednika oſobliwego miał/ y oprocz przypadkow dwánaśćie rázy do Roku/ z przygotowániem śię y poráchowániem ſumnienia/ Spowiedź odpráwował. A ludźiom proſtym przynamniey cztery rázy do Roku Spowiádáć śię/ y do ſtołu Páńſkiego z przyſtoynym przygotowániem przyſtępowáć przykázuią.

Chybáś v tych Popow doznał tego/ ktoryches álbo ſam; álbo kto inßy do Vniey gwałtem przyſtępowáć przymußał/ ktorzy gwoli mieyſcu y máietności/ áby iey nie pozbyli/ Vſty á nie Sercem Vnitámi zostáli/ y zátym Vnitom że im Sumnienie nie pozwala Spowiedáć śię nie chcą/ á v Náßych choćby y rádźi nieśmieią/ y przeto tákiemi zoſtawáć mußą o iákich ty práwiß/ á niemáiąc inßey wymowki/ ná táką śię zdobywáć mußą:

Ná teyże kárćie ſtrofuieß Popow że piią przez cáłą noc/ á potym śię Spowiádáią názáiutrz/ iákobyś ſam

Ani o.

Aniołem był. Wspomni ná Łucko, Ostrog, á bárziey ná Dubno, iákoś tám Báchusował, Quisquè suos patitur manes. mowi Maro: y Ty máß swego molá co cię gryzie; O swoimby to pomyślić zbáwieniu czás, nie ludzi temerè posadzáć, á dawáć Ansę inßym do zgorßenia się swoimi bezmozgimi skryptámi.

[Powiádaß że niektorzy Idiotæ y sámi się Spowiádáć nie vmieia, y drugich Spowiedzi słucháć, y między grzechem śmiertelnym y nieśmiertelnym rozeznawáć:] ODPOWIADAM.

Może to być: y niedziwuy się ieżeliby się táki ználeść mogł w tákowey oppressiey, przez piećdziesiat ia niemal lat od Vnitow ćierpiac, y Pásterzow swoich własnych nie máiac; Byli tácy kiedyś y między Xięża w Kośćiele Zachodnim, ktorzy ták Commentowáli owe słowá; Hic ter suffla, Trzy rázy nápiy się zkuflá. Albo iák y ow, ktory po łáćinie nie vmieiac á Krzćił mowiac: Baptizo te in Nomine Patria & Filia, & Spiritua Sancta. o czym maß v Baroniußá, Anno 744 pag. 864. A iednák ważne były przez to Sákrámentá, bo tákowych Xięży Kośćioł zá Hæretikow niemiał ále simplicitati onych Condescendował. Toż rozumiey y o prostoćie Ruskich Swiascżennikow, wiedzac to dobrze że y ty sam nie záwße nátßczo inter B. & A. możeß dáć distinkcya.

Kánonnych Kśiąg powiádasz nie máią.

ODPOWIADAM.

Y Tu falß ćiebie godny: Podobnoś przepomniał Nomokánonow, w ktorych specialiter o grzechach ludzkich tractatur. gdźie y Epitemie álbo pænitentiæ condignæ káżdemu grzechowi assignantur, á Abstrusiora peccata do madrych Spowiednikow bywáia reserwowáne; O czym ty barzo dobrze wieß.

A ieśli tákich potrzebuieß Káśiśtow/ boday ich nigdy nie tylko niewidáć v Ruśi/ ále y w Polscze nie. słycháć/ iáki był Antonius Diana Panormitanus Cler. Reg. & Sac. Officij in Regno Sicil. Consultor. ktorego compẽdiũ wydał IOANNES DELA VAL BELGAM S. Theologiæ Doctor. Antuerpiæ apud Ioannem Meursium Anno 1635. niechay śię tám kto chce ná nich vczy/ á my wolimy stároświeckich śię Nomokánonow trzymáć. Czytay o tym Antonij Diana Panormitani, Titulum Sodomia, Articulum 3. & 4.

Powiádaß że Popi Idiotæ, y z tych grzechow ktore mocy Episkopskiey należą/ rozgrzeßaią.

ODPOWIADAM.

NIemoże to co śię przez piećdźieśiat lat zepsowáło/ przez máły czás náprawić/ bo lubo przed tym to y wiedźieli/ przez ták długi czás v nich to w zápomnienie przyść muśiáło. Nie náßych tedy Archiiereow terázniey ßych o to winowáć potrzebá/ ktorzy iuż tego náuczáią/ y znowu w nich to wpoiwáią/ ále nowotna swoie Vnia/ ktora ich do tego przywiodłá/ gánćie.

Dotego gdźie było ßukáć drugiemu Episkopow gdy ich nie było.

Vmárłych powiádasz rozgrzeszáią.

ODPOWIADAM.

W Græckim Trebniku tey modlitwy rozgrzeßálney/ ktora ty wspominaß/ w żadnym niemáß/ tákże y w niektorych Słowienskich/ y lubo/ bo prawda/ że nic tám po niey/ iednák vważáiac intencya Trebnikow w ktorych śię nayduie według Rubricelle to/ że Spowiednik tylko sam nád tym ktory vmárł/ te modlitwe rozgrzeßálna czytáć ma/ á to ma śię rozumieć w ten Cel/ nie żeby go ná on czás rozgrzeßał/ bo to iuż rzecz niepodobna/ ále żeby to iáwnie

wßyt.

wßytkim przy pogrzebie bedącym przez to oznáymił/ że w pokućie świętey/ iáko Chrześćiánin pobożny/ vmárł/ záczym y rozgrzeßenia tákowego godnym sie stał/ iákie ná on czás czyta.

Declaratiuè nō Sacramentaliter.

Pásterze iednák nászy terázniey ßy/ y bez twego durniu nápomnienia w Trebniku nowo skorygowánym/ z Græckim sie Trebnikiem zgadzáiac tego rozgrzeße. nia nie położyli/ ále miásto tego rozgrzeßenia deprecatoriam Orationem. Bo nie od ćiebie to dopiero wie. dza że po śmierći (z klatwy tylko) zskrucha serdeczna/ znákámi pozwierzchownymi pokazána vmárłego/ Episkopowi sámemu álbo osobliwa od niego ná to moc máiacemu rozgrzeßáć sie godźi/ á nie od inßych grzechow/ Ale dawno nie tylko oni/ ále y wßyscy wiedza.

Iákoż y modlitwy osobliwe sa ná to w Trebnikách opisáne/ y przykłádow bárzo siłá mamy/ że kogo Pátryárchá álbo Episkop wyklał/ po śmierći ćiáło ie. go kilká dziesiat lat w ziemi leżac nie gniło/ ále iáko beben nádete/ y iáko wagel czarne zostawáło; O czym czytay Historiam Turcogræcicam Lib. 2. fol. 14. &c. 59.

Iákoż y niedawnego czásu gdy w Roku 1635. Ie^o^ Mść Oćiec Metropolit nász w Wilniu bedac zá prośba Duchowieństwá y świádectwem Spowiedniká Oycá Mitropháná/ ćiáło tákie Nieboßczyká N. ktory sie Synem Hoduná Cárá Moskiewskiego być miánował. rozgrzeßył. w predkim czáśie nád zwyczay w proch sie obroćiło. Ten bowiem pod czás powietrza w Wilnie vmieráiac Spowiednikowi powiedźiał/ iż Zakonnikiem y Diakonem bywßy/ y Græczynem sie vrodźiwßy/ Apostata od Zakonu został/ y Moskwićinem y Synem Cárskim sie być zmyslił; zá co od Pátryárchow iáko Apostátá wyklety był/ cze^o^ serdecznie żáłu.

iac/áby gdy ſię tráfi zá czáſem iákiemu z Práwoſław⸗nych w Wilniu być Archiiereiowi / to wßytko powie⸗dział/ y áby go zwyczáynym Cerkiewnym ſpoſobem ro⸗zgrzeßył/ vſilnie Imieniem Bożym y ſumnieniem obo⸗wiazuiac proſił. Wiec tedy że iáko ieſt zupełna moc w Cerkwi S. wiazánia y rozwiazánia/ ták iákim ſpo⸗ſobem/ nád kim/ y kiedy iey potrzebá záżywáć/ wiedza ći ktorymi ieſt od Bogá dána.

Powiádaß że Popi iákieś liſty do S. Piotrá pißa y vmárłym w rece wkładáia.

ODPOWIADAM.

TEgo iák z Trebnikow y zwyczáiu Cerkiewnego ták áby ſię miedzy náßymi Swiaſczennikámi dźiać miáło/ nigdy niedowiedźieß. A że Vnitem dowo⸗dźiß; my zá Vnitſkie ſwowolne tobie podobne nowinia⸗rze nie powinniſmy ſię wſtydáć/ áni odpowiádáć/ nie⸗chay tobie ći odpowiadáia/ o ktorych ty práwiß.

Dźiwnieyßa ia tobie powiem/ że w Rzymſkim Ko⸗śćiele gdy przed tym Biſkupá chowano/ Proſphore/ ál⸗bo Oblate/ ná pierśi mu kłádźiono/ o czym świádczy ex Beda Amalarius Lib. 4. de Eccle. Officijs Cap. 41. mowiac/ [Apertè Doctor Beda declarat in exe quijs Sancti Guthberti, quomodo oporteat veſtiri Sa-cerdotem defunctum, ita enim ſcribit de eius exequi-js. Poſtquam ergo Sanctæ memoriæ Guthbertus Epi ſcopus per acta Communione, eleuatis oculis & mani-bus ad Deum, Commendans ei animam ſuam, & emit tens Spiritum, ſedensquè ſine gemitu obijt, in via Patrum á nauigantibus ad Inſulam noſtram delatus, toto Corpore leuato, capite ſudarijs circumdato, ob-latâ ſuper pectus Sanctum poſitâ, Veſtimento Sacer-dotali indutus, in obuiam CHRISTI calceamentis ſuis præparatus, in Sindone cereata inuolutus, animam habens cum Chriſto gaudentem.]

Po.

Powiádaſz że máło ktory Pop zna kłáść liczbę grzechow ná Spowiedzi/ á zwłaſzczá śmiertelnych.

ODPOWIADAM.

IA ſię záłożę z tobą/ choćbyś ſię nie tylko dwá rázy/ áleby y dźieśięć przemetámorphozył/ przećię liczby grzechow/ ktorych Diabli przez ludźie niecnotliwe wymyślić mogą/ wyliczyć mi nie możeſz/ bo iáko Diabłow ieſt śiłá/ ktorych wyliczyć trudno/ ták y grzechow/ ktorych oni co dźień y godźiná wynáyduią; Ale żeby te ktore ſą opiſáne/ y rozum ludzki vkázuie/ że grzechem ſą nie wiedźieli/ tego trudno tobie dowodźić.

Nie vczą powiádaſz reſtitucyey/ álbo wrocenia cudzych rzeczy/ álbo dosyć vczynienia ná vſzczerbku máiętności/ álbo ná ſłáwie bliźniego.

ODPOWIADAM.

POwieść to twoiá vſzczypliwa bez dowodu. Ale ieśliby ktory ták vczynił/ źle czyni.

Powiádaſz że o tych ktorzy zá zbrodnie ſwoie ná śmierć oſądzeni bywáią/ wątpliwość wiele Popow ma/ áby zbáwieni być mogli/ choćby ſię Spowiádáli/ y zá grzechy ſwoie żáłowáli.

ODPOWIADAM.

O Niewſtydliwy kłamco! Czemu ieśli ſię Bogá nie boiſz/ przynamniey ſię ludźi wſtydáy/ wżdyć to kiżdy poznáć może by nayproſtſzy/ że iáwnie kłamaſz/ ponieważ więcey tych ktorzy z więtſzymi grzechámi potáiemnemi ná Spowiedź przychodzą/ zá ktore ſrożſzego dáleko karánia záſłużyli/ niżeli ći/ ktorzy zá iáwne grzechy ná śmierć ſą oſądzeni/ á przećię nie wątpiąc o ich zbáwieniu Kápłáni náſzy/ gdy z ſkruchą ſerdeczną żáłuią zá ſwoie exceſſa, y poprzeſtáć iuż one czynić obiecuią/ pokutę náznáczywſzy/ onych rozgrzeſzáią.

Wiem żeś tákiey náuki áni w Trebnikách/ áni w

inßych Cerkiewnych Xiegách nie wyczytał/ chybá v Arendarzá Dubienſkiego/ w Zydowſkim Tálmućie/ álbo w Oſtrogu v Tátárſkiego Mołły w Alkoranie/ ponieważ te ſwoię fałßywą bayke vmárłym iákimsi ktośiem/ iáko Cygan ſwemi dziećmi świádcząc/ dowodziß.

Powiádaß/ czáſem drugi Pop każe zá ſobą Spowiedź mowić Spowiádáiącym ſię/ gdźie miánuie tákie grzechy/ ktorych Spowiádáiący ſię nigdy nie vczynił/ áni ſłychał o nich.

ODPOWIADAM.

NIe tylko náßy Swiąſczennicy/ ktorzy y náukę od ſwoich Páſterzow o tym częſto miewáią/ y w Nomokánonách dáwnych ták rękopiſánych iáko y teráźnieyßych drukowánych/ y w Trebnikách/ czytáią/ áby y nayproſtßego Spowiádáć ſię nieumieiącego/ ták iáko ty báieß/ o grzechách po proſtu nie pytáli/ ále z okolicznośćiámi/ áby ſię Spowiádáiący áni gorßył/ áni ſię od niego grzeßyć náuczył/ ále y Moſkwá w Trebniku ſwoim nowowydánym/ w porządku o odpráwowániu Spowiedźi pag. 171. tákowąż przeſtrogę położyłá/ tákże y w Nomokánonie przy tymże Trebniku wydánym/ to ieſt áby Swiąſczennik pytáiący Spowiádáiącego ſię/ ieżeli czyſtość pánieńſką álbo wiárę Małżeńſką w cále zachował/ á powiedźiałby że záchował/ tedy go dáley pytáć o tym nie powinien/ ále ieſliby powiedźiał że ſtráćił/ álbo nie záchował/ dopiero go pytáć ma iákim ſpoſobem. á gdy ieden ſpoſob powie/ nie miánuiąc ſpoſobu drugiego/ pytáć go powinien ieżeli inákßym iákim ſpoſobem ießcze w ćieleſność grzechu nie wpadł. nie powieli/ dáley go nie powinien pytáć/ á powieli/ y daley ná nim iáko nayroſtropniey wybádywáć ſię powinien/ per conſequens, y inßych grzechow powinien iáko náyprzyſtoyniey pytáć ſię y wywiá-

dywáć

dywáć/ osobliwie z prostaká/ dla tego áby Spowiedź doskonáła byłá. A ieslis to v swoich Vnitow widźiał/ nie powinnismy sie zá wásze przeformowáne/ tobie podobne Rázisty sie wstydáć.

Powiádasz że ná Spowiedźiách nowotni Schizmatycy Popi requiruią od Spowiádáiącego się przyśięgi, áby nigdy od Schizmy do Kośćioła Rzymskiego albo vniey nie przystawał,

ODPOWIADAM.

SAm ty nie tylko Schismátykiem będąc/ ále y Apostata/ gdyś od Práwosławney wiáry od nas do Vnitow sie przewierzgnał/ á od Vnitow nie tylko á ritu Ecclesiástico, ále y ab habitu & votis Monasticis, tákowaś prysięgę vczynił/ że sie nigdy do Vniey wracáć niemasz/ iáko twoy własna ręka list pisány do Xiedzá Chmielewskiego Archimándryta Dubienskim tytułuiące° sie wyświadcza. A nászy ná coby mieli przywodźić do tákowey przyśięgi tych/ ktorzy nigdy o odstąpieniu wiáry nie myslą y nie wątpią/ y nigdy tego zwyczáiu nie było/ áni teraz iest. Zácżym nieboże y ytu sie wstydź iáwnego fałszu.

Powiádasz że Częstokroć niektorzy Popi obiawiáią Pánom y Pániam Spowiedzi sług, y służbist.

ODPOWIADAM.

O Tym nie wiem/ ále dato non concesso, choćiayby y ták niezbożny iáki pochlebcá znáydował sie/ tedy Conuictus náznáczone karánie in vtroque foro pewnie odnieść muśi/ á dla iednego zbrodniá tobie podobnego Cerkiew S. Oblubienicá Christusowá/ żadney nágány odnieść nie może. Tyś to iest táki/ ktoryś podobno z Spowiedźi niektore defektá Vnitow wie-

dząc świátu przez Druk publikował. Pungat te conscientia.

Powiádaſz że drugi Pop od Communiey odtrąca mowiąc, nie godnyś albo niegodnáś, y przywodźiſz przykład na Wołyniu bywſzy.

ODPOWIADAM.

VMyślnie náprawna to byłá rzecz. Popá proſtego/ á ſumnienia przeſtronnego przenáiawſzy/ gdy ſtáteczna w Wierze S. Pánienkę do ſwoiey wiáry inſzym ſpoſobem przyćiagnać nie możono.

NA FAŁSZYWIE WYLICZONE ROZMAITE SPOSOBY SŁVCHANIA SPOWIEDZI

ODPOWIEDZ.

O SAKRAMENCIE SPOWIEDZI

A wżdyć durniu nie Spowiedźi ále Pokuty iest, y názywa się Sakráment. Ktorego Sákrámentu, iedná ze trzech częśći iest Spowiedź.

Owiádasz / że záwárszy sie Pop w Cerkwi Spowiádáiacego śie / álbo Spowiádáiaca śie Spowiedźi słucha / y dáley wszetecznymi słowy te swoie potwarz konczysz.

ODPOWIADAM.

O Niewstydliwy y w złośćiách zástárzáły Zuzánisko/ iáko ćię nie wstyd przy tey twoiey śiwey głowie tákowe niewstydliwe słowá Sprosnośći y Kłamstwá pełne/ ná Kápłány Boże ná świát wydawáć! Ale nie dziw/ boś snać z Zakonnym oraz Hábitem/ wstyd z Modestią Duchowney Osobie należny z śiebie zrzućił. Gdźieś to wyczytał/ álbo w ktorym Trebniku to nápisano/ áby Cerkiewne drzwi záwárszy Kápłan Spowiedźi słuchał? pewnie nie vkażesz/ á ieśli gdźie dla ćiśnienia się wielom do Spowiedźi trochę drzwi ktory przywiera/ przećie zá łáską Bożą nigdźiey o żádnych tákich/ iákich ty drwisz nieprzystoynośćiách nigdy niesłychamy: podobnoś ty v swoich Vniátskich Popow to widźiał; Osobliwie gdyś Diákiem przy Cerkwi S. Janá Káthedrálney w Przemyślu bywał/ gdy ćię Mąż z swoią Zoną tákową Spowiedź odpráwuiącego/ zástał/ onegoś zábił/ gdźie gdybyć nożká rzeźwiey nie posłużyłá/ á w Kiiowie nie przykryłá czarna Kápicá/ pewnie byćię zá to/ álbo miecz álbo nie minęłá hániebna Szubienicá. Albo też gdyś w Dubnie mieszkał/ tákowaś Spowiedź w Cellách w Monásterze Swiętokrzyżskim v Czernic/ á częśćiey w Miiátinie w Folwárku Monásterskim Pánią (ktorey nie miánuię) słuchiwał/ ktoreyś záiącámi Czámárę átłámitną miásto rysiow podszył/ o czym świádczy X. Jan Dubowicz Dermánski w swoim/ przećiwko twoiey Perspektiwie nápisánym/ Scrypćie.

Powiádasz że y sam Pop stoi Spowiedźi słucháiąc, y tá osobá ktora się Spowiáda.

ODPOWIADAM.

LVbo w Graecyey Spowiednicy/ y tu niektorzy śiedząc Spowiedźi słucháią/ ále choć y stoiąc/ co mi to zá

Error miły Bákuło/ kogo nogi nie bolą boday zdrow stał/ á kto śiedźi/ boday zdrow śiedźiáł/ gdyż iáko ten dla więkßego vßánowánia Naswiętßego Sákrámentu ná Ołtarzu będącego (bo przed Ołtarzem Spowiedźi słucháią) stoi/ ták ten ktory iáko Sędźia śiedźi nic przećiwko przystoynośći nie grzeßa. A Ewángelia nie dla przyśięgi/ ktorey nigdy żaden Kápłan po Spowiádáiącym śię nie wyćiąga/ iáko ty plećieß/ tám ná Stołku kłádą/ ále dla więkßey powagi tego Sákrámentu S. ktory śię w ten czás odpráwuie/ y dla znáku przytomnośći Páńskiey/ áby Spowiádáiący śię poymowáł/ iż przed sámym Pánem Chrystusem Spowiedź Swiętą czyni: y przeto áby z boiáźnią wielką/ Stráchem/ y Skruchą serdeczną ią odpráwowáł: Ewángelia bowiem representuie Osobę Zbáwićielá nászego/ Jákoż przy wßytkich Sákrámentách Ewángelia bywá præsentowána. Y ná Soborách wpoyśrzod ku zgromádzenia Episkopow y wßytkiego Kleru nie ná znák przyśięgi/ ále dla przytomnośći Páná Chrystusowey niewidomey/ kłádźiona záwżdy bywa.

Powiadasz że czásem y priuatim sam á sam w Celi Spowiedźi słucha, á zwłaszczá Białychgłow.

ODPOWIADAM.

Y Tu śię niewstydliwa wßeteczna gębo mylisz/ bo v nas tákiego zwyczáiu niemász/ y owßem wßędźie ták w Monásterách iáko y Swieckich Cerkwiách wßytkich/ osobliwie Białychgłow w Cerkwi Spowiedźi słucháią/ chybáś ty ták w Dubnie sam czynił/ álbo od ćiebie ná to wysádzeni Spowiednicy.

Powiádasz że drugi Pop wielu rázem do Spowiedźi do Cerkwie przypuśćiwszy, osobliwie wyrost-

kow przepowiáda im Spowiedź powszechną, y zátym ich rozgrzesza, y tám dáley więcey práwisz.

ODPOWIADAM.

Y My to słyszymy á nie omylnie że nie tylko z wyrostkámi, ále y z naystárszemi Vniatscy Popi, ták w Litwie iáko y gdźie indźiey choć nie wszyscy tym się sposobem ná Spowiedźiách spráwuią, ále v nas iáko Trebniki tego nie vczą, ták y nigdźiey to się nie dźieie.

Niechże się tobie, álbo komu chcą Pánowie Vnitowie, dla czego to ták czynią, spráwuią, y oni zá to, że nieprzystoynie ták czynią, niech się wstydáią.

Pokuty powiádasz wielkie zádawáia, kilká lat sie nie Spowiádać, y nie Communikowáć.

ODPOWIADAM.

NIespowiádáć się, żeby náznáczano zá pokutę, to iest szczere kłamstwo, y owszem iáko nayczęśćiey większym grzesznikom zá Pokutę Spowiádáć się zádawáią dla tego áby grzechu prędzey vwárowáć się y od onego poprzestáć náuczyli się.

DAley práwisz Ták wiele zádawáią Postow, pokłonow nie máiąc respektu ná látá, ná Kondicyę stánu (iákoby one stany wolne od Pokuty mieli być) á nie tákże pokutowáć iáko Krol Dawid pokutował.

My ná to powiádamy, że medium tenuêre beati, Srzodkiem w zádawániu Pokuty ná Spowiedźiách iść trzebá, bo y zbytnie, wielkiey nagány są godne, á máłe nie wiele pożytku przyniesli y przynoszą iáko widzimy, ále wielkie żywotá Chrześćiáńskiego zepsowánie. A od Communiey grzesznikow zátrzymáć wszytkich Oycow Swiętych Kánony vczą y przykázuią: czytay Kánony S. Bázilego, y Ianá Postniká y inszych wielu.

Posty,

Posty/ Modlitwy/ Jálmużny/ Pokłony/ twárde pośćieli/ Włośiennice y inße tákowe/ ktore do vtrapienia Ciáłá należą że zá pokutę zádawáią/ żaden Kánonistá mądry nie rzecze/ iáko ty durniu/ że nieprzystoy-nie czynią. Wiedzą też to y bez ćiebie bárzo dobrze/ że młodym mniey/ przestárzáłym/ y słábego zdrowia tákże/ á dużßym więcey/ zabawnym ináczey/ Pánom ináczey/ y rożnym stanom pokutę potrzebá zádawáć. Weźmi ieno nie tylko Nomokánony náße ále y swoie Agendy/ gdźie iáko zá ktory grzech wiele lat pokutowáć potrzebá náuczáią/ wyczytaß/ y obaczyß/ że nie iednym Paćiorkiem/ áni pieczonym nádźiewánym Kárpiem przy Máłmázyey álbo dobrym Winie Piątek álbo Sobotę sußąc/ Cudzołostwo álbo temu podobny lubo więkßy grzech pozbyć potrzebá; Ale kilká lat zá śmiertelny grzech/ á zá więkßy y kilkánaśćie Pokuty w Primitiwney Cerkwie o wodźie tylko y chlebie zádawano. Czytay o tym Synod Ancyránski/ y Kánony S. Bázilego wielkiego/ ktory pisał do Amphilochia/ á miedzy inßemi Kanon 59. w ktorym ták mowi: Cudzołożnik śiedm lat Zápreſzczeniie da priymet, (To iest niechay odłączony będźie miedzy pokutuiącemi) Dwie lećie płácząc/ dwie słucháiąc Bożskiego pismá/ y dwie przypadáiąc/ Rok ostátni z wiernemi stoiąc/ To iest/ nim Cudzołożniká przypußczono do Communiey/ naypierwiey miał przed Cerkwią stać dwie lećie/ y káżdego wchodzącego do Cerkwi z płáczem prośić áby się zań modlił/ dwie lećie stać w przyśionku álbo przytworze Cerkiewnym/ tymże sposobem w Cerkwi przy drzwiách/ y to poty/ poki Kátechumeni stali/ á potym wychodźił kiedy Diákon mowił/ Kátechumenowie wynidźcie/ Rok záś stał w Cerkwi przez wßytkę Liturgią/ á nieprzystępował/ á nákoniec áż osmego Roku był

przypu-

przypuszczony do Communiey. O tym y Xiądz Skárgá w kazániu Zadusznym w Wtorey częśći ná pág. 651. ták mowi [Kośćioł wedle stárych Kánonow zá ieden grzech śmiertelny raz popełniony/ w pokutnym dosyć czynieniu siedm lat álbo dźieśieć wyćiaga/ przez ktore mięsá nigdy nie ieść áni winá pić/ á kilká dni w Tydźień ná chlebie y wodźie przestawáć káze.] To masz że nie tylko Cerkiew nászá/ ále y Kośćioł wász kiedyś tákie pokuty zádawał. Przyczyná tey ostrośći iest tá/ ábyśmy postrách stąd wźiąwszy/ grzechow sobie lekce nie ważyli/ y w ćięższe nie wpadáli/ iáko krzywdę czyniąc y wzgárdę Duchowi S. á według Páwłá S. Rom Cap. 2. Skárbiąc sobie gniew w dźień gniewu y obiáwienia Spráwiedliwego Sądu Bożego.

Bez pochyby tedy te dosyć vczynienia/ Cierpliwośći/ Trudy/ spráwuią to/ ábyśmy potym ostrożnieyszemi y czuynieyszymi byli/ á pokutá pokornie od nas przyięta/ one męki ktore dla nas zgotowáne były vprzedza/ ták bowiem Apostoł Prima Corinth. Cap. 2. náucza/ gdybyśmy sámi śiebie sądźili / nie bylibyśmy Sądzeni.

Pytam ćię miły nowy Káźiśko álbo ráczey Skáźiśko? A wieleżeśćie náprawili tákową swoią folgą? czy nieoźiębłáli Miłość Chrześćiáńska/ grzechy śię czy nieumnożyły? puśćiliśmy nieboże cug/ brniemy w grzechách/ Spowiedź bez Skruchy tylko Jmię iey/ á zwyczay zostáie/ á iák łátwe rozgrzeszenie/ ták prędkie do grzechow wrácánie śię. Juz niemal grzechy śmiertelne zá powszechne ludźie máią/ wieleśćie tą ták zbytnią Indulgencyą wászą pozyskáli Arianow / Hæretikow/ nuż inszych Páństw wieleśćie náwroćili/ Anglia/ Szkocya/ Szwecya/ Niderlándy/ ɿc. czy nie przez tákowe wásze Indulgencye zginęły.

N A

NA FALSZYWIE WYLICZONE INCONVENIENTIA W SAKRAMENCIE EVCHARISTIEY

ODPOWIEDZ.

[Powiadasz, że Máteria Naświętszego Sakrámentu Eucharistiey, iest Chleb pszenny, czysty y piękny.]

ODPOWIADAM.

BEz ciebie záwsze Cerkiew znáłá, y my wszyscy znamy, y tákowym chlebem wszyscy odpráwuiemy. A ieśli gdźie osobliwie ná Podgorzu miedzy gorámi y Tátrámi zdziczáli Popi, przez oppresśia nászey Vniey do tey hrubośći przywiedźieni, żytnym, owśiánym, y inákszym nienależnym do tey Máteriey chlebem odpráwuia: nie Cerkiew násza, ále swoia nie porządna Vnia winuy, gdyż bárzo dobrze wiesz, iáko nászy terázniey szy Pásterze, ná Synodách swoich záwsze Swiascżennikow przystoynie o tym vcza, y ná pismie im, iáko sie w odpráwowániu te° Naświetsze° Sákrámentu spráwowáć máia, infor-

Nie v nas ále v Vnitow te excessá sie dźieia.

mátia podawáia. A przed tym kto ich miał o tym vczyć / kiedy Pásterzow nie było.

[Bułkámi Powiádasz kupnymi odpráwuia co ná Rynku przedawáia.]

ODPOWIADAM.

V nas nigdźie tego nie dowiedźiesz / áby to miáło być / chybá v wászych wielebnych Vnitow / co y my im wielce ganimy / ná nichże sobie szczekay á nie ná nas.

[Powiádasz że do tego czásu nie wszytká Ruś wie Formy poświecánia Ciáłá y Krwie Páńskiey.]

ODPOWIADAM.

W Iemy Błáźnie wiemy / nie pleć ládáczego / weź sobie Służebnik in quarto. w Kiiowie nowowydány / á weyźrzy weń ná pag. trzećiey / czternastey / y pietnastey / y Xiąszke Exegesim. Dánie spráwy o Szkołách Kiiowskich / á pátrz ná kárćie osmey / á druga o Siedmi Sákrámentách / od Przewielebnego w Bogu Je° Mośći Oycá Episkopá Mśćisłáwskiego / á potym pod Jmieniem Je° Mośći Oycá Włádyki Łuckiego / po Rusku z Druku wydána / ná kárćie 12. tám znaydźiesz / że nie insza iest Formá tego Naświętszego Sákrámentu / ieno słowá Zbáwićielowe / to iest. [Bierzćie á Iedzćie, To iest Ciáło moie, &c. Pijćie z Tego wszyscy, Tá iest Krew moiá.] Iák tedy w fałszywey swey relácyey o Synodźie Kiiowskim zełgałeś / ták y tu nieprawdę powiádasz.

[Powiádasz że iedni powiádaią, że się Naświętszy Sákráment poświęca ieszcze ná Zertowniku, kiedy Pop wyimuie Hostią álbo Ahnec z Proskury, y czyta nád nim modlitwy.]

ODPO-

ODPOWIADAM.

DAwno ia to powiádam/ że kto raz nie wſtyda ſię publicé zełgáć/ ten y tyśiąc rázy zełgáć nie obawia ſię; Cożći ná ták iáwny fałß/ bez żadnego fundámentu y dowodu powiedźieć/ tylko że nieprawdá. Jáko bowiem żadnego w Proſkomidiey poświecánia Sákrámentu niemáß/ ták y żaden áni to twierdźi/ áni twierdźić może. A o vpadániu ná Proceſsyey Perenoſu z przygotowániem Chlebá y Winá do Naświetßego SAKRAMENTV ponieważ one iáko y ſam świádczyß iuż ná Synodźie zákazáne/ á nie tylko teraz od náßych/ ále ießcze od Swietey pámięći Jeremiaßá Pátryárchy Konſtántinopolſkiego w Kśiażce przez Mánuelá Ekonomá ſwego/ pod Titułem/ wykłádu Liturgiey/ wydáney/ ná co znowu przeßczekuiąc wſpominaß. Wiele y w Rzymſkim Kośćiele tákich Ceremoniy bywáło/ ktore ſię zdáły być zrázu dobre y poważne/ á zá czáſem że do wzgorßenia ludźiom Anſy podawáły/ ſą zákazáne/ iáko po Krzćie Dźiećięćia cáłowánie o ktorym Ciprianus S. Lib. 3. Epi. 8. ad Fidum. doroſłych mlekiem poienie/ o ktorym Hieronymus, Dialogo Contra Luciferianos. y teraz niedawno błotem ſmárowánie oczu Rituał ſtáry pag. 20 y 21. y Vmárłym Hoſtiey ná pierśiách pokłádánie/ o ktorym ex Beda Amalarius Lib. 4. de Eccle. Offi. Cap. 41. świádczy.

[Powiádaſz że drudzy rozumieią, że onymi słowy właśnie przeiſtnoczenie Chlebá w Ciáło Zbáwićielowe ſtawa ſię, ktore Kápłan mowi. (Y SOTWORI VBO CHLIB SEY CZESTNOIE TIŁO CHRISTA TWOIEHO) A Wino w Krew Zbáwićielową onemi słowy. [A IEŻE WCZASY SEY CZESTNVIV KROW CHRISTA TWOIEHO.]

ODPOWIADAM.

NIe ták grubie iáko Ty powiádaß/ ále ták iák święty Basilius Magnus de Spiritu S. Cap. 17. mowi. [Inuocationis verba, cum ostenditur Panis Eucharistiæ, & Poculum benedictionis quis Sanctorum nobis in scripto reliquit? nec enim his contenti sumus, quæ commemorat Apostolus aut Euangelium, verùm alia quoquè & antea & post dicimus, tanqnam multum habentia momenti ad mysterium, quæ ex traditione circa scriptum accepimus.]

Chrisostom. Sermone de proditione Iudæ Tom. 3.

A expressiùs & explicitè ták iáko S. Chryzostom twierdzi/ ktory według słow Zbáwićielowych zá Formę Eucháristiey te słowá inculcuie [HOC EST CORPVS MEVM, mowiac/ hoc verbo proposita consecrantur. To iest Ciáło Moie/ temi słowy Chleb przed łożony bywa poświecony.]

Przytym Powiádaß że trzebá te słowá/ Sotwori vbo Chlib Sey &c. wprzod przed słowámi Formy położyć/ y Służebniki Vnitom (wiedzac że my ćiebie mudráhela słucháć nie będziemy) według swoiey dumney fántázyey przeformowáć każeß.

ODPOWIADAM.

Vide Arcudium de hac Materia Lib. 3. pag. 251.

WIelkiemi muśieliby być prostakámi/ kiedyby ćiebie w tey mierze ßaławiłę słucháć mieli / boby iuż nie Bázilego S. áni Chryzostomá Służebniki/ále Báßianowe mieli/ y nie Grękámi ále Báśiánistámiby się zwáć muśieli. Czytay ieno Służbę Swiętego Apostołá Iákubá Brátá Pánskiego/ Márká S. Ewángelisty/ y Clemensá S. Papieżá Rzymskiego/ y przed Florenskim ießcze y Trydentskim Synodem w Kośćiele Rzymskim záżywáne Mßały/ ták właśnie te słowá/

nie

nie przed ∫łowámi Zbáwićielowemi/ ále po nich położone/ znaydźieß.

Wstydźże ∫ię Kabali∫to śmiały/ że ∫ię ∫wą premudrą mozgownicą Apo∫tołow Swiętych/ święte Tráditie/ y Apo∫tołom rownych Doktorow SS. pi∫má nicowáć y w wątpliwość przywodźić ważyß.

[Powiádaſz, doznána rzecz, że wiele Popow miáſto winá octem álbo kwáſem álbo winem ſpleśniáłym Celebrowáli.]

ODPOWIADAM.

POdobnoś ty to ∫wego Oycá/ ktory z wielkiego pro∫táká y nieuká Popem zo∫tał/ ták odpráwuiącego widźiał/ bo v nas nie tylko niewidźiáne ále y nie∫łycháne tákowe Celebrowánie.

[Powiádaſz, że venerácyey żadney Naświętſzemu SAKRAMENTOWI, ani Popi áni Chłopi, gdy do Ołtarzá wchodzą, nie czynią.

ODPOWIADAM.

TO nieprawdá/ bo nie tylko do Ołtarzá/ gdźie pro∫tym nie pozwolono chodźić (oprocz ná to o∫obliwe máiącym pozwolenie Pánámárom) ále w Cerkiew wßedßy ku Ołtarzowi/ gdźie ie∫t Naświętßy SAKRAMENT, káždy przeżegnawßy ∫ię/ niz∫ko ∫ię kłánia. A pogotowiu do Ołtarzá wßedßy Swiá∫czennik/ álbo ná to pozwolenie máiący/ tákowymże kłániániem należną rewerencyą Naświętßemu SAKRAMENTOWI czyni. A ie∫li nogą chceß/ álbo poklęknawßy/ Tákowego zwyczáiu zdawna w Cerkwi nie było/ iáko y v Rzymian w Kośćiele głową ∫ię kłániáć.

[Puſzek powiádaſz, álbo Kielichow przyſtoynych ná chowánie Naświętſzego SAKRAMENTV

nie máią, ále w ládáiákim naczyniu w słomiánym álbo w ośkowym chowáią.

ODPOWIADAM.

TO nieprawdá y ſzczyra potwarz/ á że drudzy w pudeleczku drewniánym iákim przyſtoynym/ álbo w inákſzym iákim naczyniu drewniánym czyſtym zamczyſtym chowáia/ temu ſię dziwowáć nie potrzebá/ bo niedoſtátek ich do tego przymuſza. Przypátrz ſię ieno w doſtátnich Cerkwiách/ znaydźieſz tákowe naczynia śrebrne białe/ á w drugich y pozłoćiſte/ w drugich zás Cynowe/ á w niektorych záśię vbożſzych z drzewá przyſtoynie vtoczone/ málowáne/ y pozłoćiſte.

[Támże práwiſz w chuſtách, pápierách záwinionych, nawet w ſkałubinach ściań chowaią.

ODPOWIADAM.

TO druga ieſzcze ſprośnieyſza potwarz/ bo v nas Wizitatorowie Episkopſcy często Swiaſcżennikow wizituia/ á przećię żeby ſię to gdźie dziać miáło/ nigdy nie ſłychamy. Podobno ſię to z Naświętſzym SAKRAMENTEM ták obchodził w Podteliczu twoy Oćiec/ álbo w Przemyſzlu Vniátſki Pop v ktoregoś ty Diákiem bywał.

A o przylewániu ćiepłey wody do Naświetſzego SAKRAMENTV, z Kánoniſtám Bálſámonemi y Mátheuſzem Bláſtárym ODPOWIADAMĆI.

Z Bálſámonem? ktory ták w odpowiedźi ośmnaſtey/ ná pytánie Márká Pátryárchy Alexándryiſkiego ktore naydźieſz in Iure Græcoromano. powiáda. [Infunditur autem (aqua feruens) vt videlicet Sanguis & Aqua quæ fluxerunt è Sancto latere Domini, & Dei, & Saluatoris noſtri IESV CHRISTI

O czym czy tay Arcudi um Lib. 3. Cap. 39. fol. 276.

tem.

tempore Salutaris Paſſionis eius viuifica eſſe conſtet. Quæ ferueutia effluxerunt veluti ex viuifico Deificato Corpore viuifica.]

A z Błáſtáriuſzem / ktory w Nomokánonie odpowiádáiac Láćinnikom / ták mowi: [Non eſt cur Latini nos reprehendant, ſi circa finem Sacrificij, feruentem aquam; in Calicem fundimus, non enim aqua illa tranſmutat ex vino & aqua mixtionem Calicis, nequè enim aqua differt narurâ poſterior à priori infuſa, teſtatur ſolum magnitudinem miraculi, eo quod etiam guſtu nobis ſuadet Sanguinem & Aquam ex mortuo, vt ex viuo effluxiſſe Corpore. Quippe minimè natura comparatum eſt, vt Sanguis exhalans è corpore mortuo defluat. At è Dominico Corpore veluti viuo ac viuifico, quæ vim habent viuificandi, Sanguis inquam & Aqua effluxerunt. Idcirco autem á principio mixtionis feruens aqua non adhibetur, ne tempore Communionis rurſus euadat frigida, & ad priſtinam redeat conditionem ac proprietatem.]

A nád to ieſli ſie reſponſem tych dwuch Kánoniſtow nie kontentuieſz / onym S. Germánem Pátriárcha Konſtántinopolſkim / ktory żył około Roku Páńſk. 730. kontentowáć ſie muſiſz / ktory w ſwoiey Theoryey Liturgij ták mowi: [Adfertur inquit aqua calidiſſima in exiguo lebete, ex eaquè temperant quæ Diuinæ menſæ propoſita ſunt, ſiue pocula, ſiue crateres ſint, vt veluti ex viuente Diuino latere proceſſerunt vtraquè calore refecta, ita ſánè & aqua calidiſſima tempore Communionis iniecta abſolutum Typum Myſterij expleat, quaſi ipſum latus porrigens vitam contrectarent, qui mammam poculi participant.]

Niechże tu káżdy pobożny y mądry Czytelnik vwa-

za/ ieżeli ſie ty ſłuſznie ná ták ſtárożytna y świeta Ceremonia tárgaſz/ ktorey przed dziewiaćia ſet lat ten S. maż ſam vżywał/ y my w Liturgiey oney záżywamy/ pewnie nie on ia poſtánowił/ ále przed nim Bázili S. ktory żył Roku Pánſkiego 350. y Chrizoſtom S. ktory żył Roku Pánſk. 406. iáko ich Liturgie świadcza/ A oni pewnie od bliżſzych Succeſſorow Apoſtolſkich náuczyli ſie. Maſz tedy ná ſwe pytánie odpowiedź że ći Swieći od Apoſtołow Swietych traditionaliter náuczywſzy ſie/ ćiepłey wody do Krwie Zbáwićielowey/ w Kielichu bedacey/ przylewáć nas náuczyli. A zátym przyznáć y to muſiſz/ że Sobory Swiete/ to ieſt/ Wtory powſzechny odpráwowány Roku 381. (przed ktorym żył Bázili Swiety) y Trzeći Epheſki tákże powſzechny 431. Roku odpráwowány (przed ktorym żył Chrizoſtom Swiety) y Czwarty Chálcedonſki/ y Piaty y Szoſty Konſtántinopolſki/ (á przed Siodmym ktory ſie odpráwował 781. Roku maſz S. Germáná/ wyżey ſpomniánego Pátryárche Konſtántinopolſkiego/ ktory żył Roku 730.) te Swieta Ceremonia in praxi mieli/ & vſu Confirmowali irreprobato.

Niewiem tedy czegoć tu ieſzcze nie doſtáie/ chybá rozumu y vmieietnośći w Piſmie Bożym/ ktorey nie maſz/ y w Cerkiewnych ſpráwách.

Dotego nápiſałeś ná márgines dowod ná to/ Thomaſá Aquinaſá/ iż nie potrzebá wody do Kielichá po poświeceniu przylewáć/ ktory Quæſtione. 83. Articulo vltimo ad 4. mowi: [Nullo modo miſceri debere aquam (vel paruam) Vino iam conſecrato.]

ODPOWIADAM.

Lubo

LVbo ná to iuż masz dostáteczny respons/ powagę wszytkiey Cerkwi/ ták w pomienionych Swiętych Doktorách/ iáko osobliwie w Szesćiu Synodách powszechnych: Jednák ná twoy większy wstyd/ tobież podobnego wielkiego nieprzyiaćielá Cerkiewnego/nie tákiego iednák nieuká iáko ty/ ále niepoślednieyszego według szkolnych náuk Vká/ Piotrá Arkudiuszá przywodzę/ ktory nie Krákowská ále Wátikáńska y inne Bibliotheki wártował/ ten ná Słowá Thomászowe od ćiebie citowáne ták Lib. 3. de Euchariſtia Cap. 39. mowi. [Quocirca ſi Sanctus Thomas ſciuiſſet Baſilium Magnum & Chriſoſtomum eâ Ceremoniâ poſt conſecrationem vſos fuiſſe, vt conſtat ex ipſorum Liturgijs, profecto aliter ſenſiſſet. Hæc tamen doctrina Beati Thomæ præbuit anſam Latinis vt accuſarent Græcos, cum ſæpe antea, tum etiam in Concilio Florentino, ſiquidem inter alia hoc etiam in Calce Concilij tertio loco quæſiuit à Græcis Eugenius Summus Pontifex, cui tamen ſatisfecit Mytilenenſis Antiſtes vt ibi dicitur, eandem forte retulit rationem, quam alij quoquè Græcorum reddere ſolent, quia nimirum hoc modo re ipſa exprimere volunt magis vim miraculi, ea ratione quâ factum eſt.]

A ná koncu tegoż Rozdziału swego tenże Arkudiusz mowi: [Et hæc quidem ſatis congrua eſt ratio, quam aſſignant nominati Græcorum Authores.] Y dáley. [Hoc itaque nomine immeritò Græci á Latinis arguebantur.]

Stulże tedy Mátheologu pyſk/ y zá abſurdum to co wszytká Cerkiew nigdy nie gániłá/ y owszem przyięłá y záchowáłá/ názywáć się nie waż.

[A że powiádaſz ná niektorych mieyſcách Vni-

áckich to przylewánie Okropcu álbo Tepłoty do Kielichá vſtało, y to zá powodem moim, ále drudzy y z Vnitow ieſzcze przy tey niepotrzebney Ceremoniey zoſtáią.

ODPOWIADAM.

IAk ty niewſtydliwy Koſtryho, gdy te ták dawna y Swieta Ceremonia niepotrzebna być názywaſz, plećieſz: Ták Vnitowie ći ktorzy powinni bedac Ceremonie Wſchodniey Cerkwie in toto záchowáć, gdy to nie odpráwuia, śmiertelnie grzeſzą, y owemu ſtrofowániu Bálſámonowemu podlegáią, ktory w teyże wyżey pomienioney Quæſtiey ták mowi: [Igitur qui non ita peragunt Myſterium, neque magnitudinem miraculi hoc facto extollunt, ſed per aquam frigidam & Vinum, Diuinam Communionem participant, hi non credunt etiam poſt Salutarem Domini mortem Diuinitatem in Sancto eius Corpore fuiſſe, ſed ab eo diſceſſiſſe, & fuiſſe illud iuxta conditionem noſtrorũ Corporũ, quod magnæ hæreſeos eſt deliramentũ.]

Dotego Rzym Liturgia Swietego Chrizoſtomá áppробowáł, y ona nie inaczey ále ták włáśnie iáko ſie w Græckich dawnych Służebnikách, y w náſzych Słowienſkich ſłowo w ſłowo ma, v Swietego Athánázego w Rzymie Vnitowie wáſzy odpráwuia: Conſtat hoc, z Liturgiey tám drukowáney po Græcku y po Łáćinie, w ktorey o przylewániu wody ćiepłey one do Kielichá ſtoia po Łáćinie ſłowá pág. 32. y 33. [Et Diaconus dicit Amen. (To ieſt, po włożeniu Czwartey cząſtki Naśwyietſzego SAKRAMENTV do Kielichá) Et accipiens lagenulam, (á po Græcku, τὸ ζέον To ieſt, feruidam aquam) dicit ad Sacerdotem, benedic Domine Sanctam feruidam hanc, & Sacer-

Ordo Miſſæ S. Patris noſtri Ioannis Chriſoſtomi.

dos benedicit dicens, benedictus feruor Sanctorum tuorum vbique nunc & in sæcula sæculorum. At Diaconus infundit in modum Crucis intus Sanctum Calicem, dicens: Feruor fidei plenus Spiritus Sancti, Amen. Et hoc facit tertiò, & deponens lagenulam, á po Græcku ζέον (To iest feruidam aquam) consistit paululum seorsum.]

Náucz że się tey Ceremoniey przynamniey teraz/ y z Vnitámi / ktorzy tey Ceremoniey obserwowáć nie chcą/ náucz się z Służebniká Grækoláćinskiego/ Papieską powagą ápprobowánego/ ponieważeś się z swoich włásnych Słowienskich náuczyć niechćiał/ y ieśliś powagę Cerkiewną/ (ták stárożytna Ceremonia zá iákieś absurdum máiąc) zniewáżył/ przynamniey Rzymskiego Papieżá ktorego zá głowę y zá naywyższego Biskupá w Kośćiele swoim masz/ nie zniewáżay.

O cząstkách ktore się ná cześć Swiętych Bożych w Proskomidiey wyimuią ná pág. 16. w Párág. 9. mowisz. [Powiem dźiwnieysza/ że gdy owo będźie wiele Priczástnikow Kommunikántow/ y niedostánie onych cząstek y Sákrámentu/ tedy Pop prostego owego chlebá Dory wsypywa w Kielich/ y prostego winá wlewa/ y tym ludźi miásto Sákrámentu Kommunikuie.]

ODPOWIADAM.

W Ych Służebniki w Kiiowie drukowáne/ á znay dźiesz w nich o cząstkách táka náukę/ żeby ich ludźiom zá Sákráment nie podawáno/ y do Kieliche nie kłádźiono/ ále ná Ołtarzu ná Pátynie ich zostáwowano: Ieśliby iednák rownie iák nád Ahncem ták nád wszytkimi cząstkámi ná pátynie będącymi przy Konsekrácyey intencyą poświęcánia Swiasczennik miał/ tedy wybornie może one ludźiom zá Sákráment

Naświętszy dawáć/ iáko y Vniaci wáßy w swoiey Ksiażce o Siedmiu Sákrámentách po Rusku wydáney vcza: tractatu o Táynie Euchárystiey/ pag. 41. y 42.

A żeby chlebem Dory gdźie Kommunia dawano/ ießcze tego świát nie widział/ chybá ty przez sen: Sa ná to ták dawne iáko y teráznieysze przestrogi y náuki w Służebnikách/ áby sie żaden tego czynić nie ważył. Dato iednák non concesso, żeby sie to gdzie działo/ tedy pewnie ten Pop był owey fáryny iákowey y ow Klerik/ ktory nie bedac Xiedzem Mßa miał/ zá co go tákdwie lećie we Lwowie spalono: Albo też ow Xiadz czyli Vnitski Pop/ ktory w grzechu śmiertelnym bedac/ Mßa miał bez intencyey do poświecánia: O czym Dubowicz Dermánski w swoim odpisie ná ten twoy ßpárgał świádczy: Nihilominus nie wßyscy Xieża dla tych zbrodni sa tákowemi áni też Kośćioł dla tego in culpa być ma. Bo gdyby Casus nie były we Mßách náukiby o nich nie położono. Ex re nata Práwá stánowia/ á co sie nie vrodzi/ tego nie Krzscza. Errorow tedy prywatnych nie maß állegowáć Kábálisto/ bo y argumentatia à particulari non procedit ad vniuersale. Ná przykład Rusy Jan nosi długie włosy/ áby poznano że coś ießcze w nim Vniáckiego zakáku zostáło/ przetoż kożdy Zakonnik Swietego Augustiná ták długie włosy nośi ábo nośić ma; Græccy tylko ták Zakonnicy y Pustelnicy chodza.

V swoich snádniey Vnitow rzecz nigdy przedtym nie była/ (nie tylko w náßey Cerkwi/ ále podobno y w Rzymskim Kośćiele/) gánić możeß. v ktorych ieden Pop przez cáła noc piwßy/ y to wsłyd wspominać/ zbroiwßy/ názáiutrz Służbe ona kusa ktora ty wspominaß

minaß/ odpráwował/ á że go conscientia podobno gryzłá Sákráment poświeciwßy/ onego nie pożywał/ ále inßemu Popowi do pożywánia oddał.

Y tu rußyleś głowa iák zdechłe Ciele ogonem/ gdy czyniac się iákimsi Zakonodawca náucząć ważyß się/ iáko sobie Kápłáni około poświecánia Naświetßego SAKRAMENTV, y około rozdawánia iego Kommunikuiacym/ postepowáć máia: A zwłaßczá wiedzac że Pásterze náßy przystoynie ták słowy iáko y pismem o tym ná Synodách náuke doskonáła podawáia. Záczym z twoia płocha ktorey nikt słucháć nie bedzie/ prożno się wyrywaß/ ráda.

In Causa záś Kommunikowánia ludźi pod iedna osoba: Gdybyś się był zdobył ná rácye słußnieyße/ To iest/ ex Sacra Scriptura, ex Patribus & Synodis, odpowiedźielibyśmy/ ále że Assercye twoie Tálmutem y Alkoranem traca (ktore v Chrześćian baykámi sa) one tanquam inutiles soluimus silentio: Jednák z Thomaßem de Aquino ták się resolwuiemy/ ktory in tertia parte Quæstione 86. Articulo 2. te ma słowá. [Est conueniens vsui huius SACRAMENTI, vt seorsim exhibeatur fidelibus, Corpus CHRISTI in Cibum, & Sanguis in Potum.]

Powiádaß/ ná co się Pogánie zgadzáia/ żeby to było prawda/ z wola Boża zgadzáiaca się. Zgodźili się byli wßytkie narody Bábel wieże budowáć/ Ergo się to z wola Boża zgadzáło; Nugaris.

Do przedsiewziętey iednák Máteriey wracam się.

Nie tym to probowáć/ że gdźie Ciáło tám y Krew Kiedy Zydźi rzezac y kolac Hostia/ z niey według twoiey powieśći Krew wytaczáia: gdyż toż się dźiało/

kiedy nád Obrázem Zbáwicielowym Zydzi się pástwili: czytay o tym Historia v Swiętego Athánázego de Paſſione imaginis CHRISTI. Cap. 2.

Nświeża/ ktora od wielu ludzi znácznych słychiwamy/ iż gdy w Prusiech zá Gustawá Obraz Troyce Przenaświętſzey Zołdat z Pistoletu postrzelił/ krew z niego wyćiekłá: według twoiey tedy głupiey Aſſercyey y w obrázie Krewby być muśiáłá.

Jnſza rzecz iest brudny Mátyśie co się cudownie zá czáſem nád przyrodzenie y nád podobieństwo dzieie/ A inſza Sákrámentálne vżywánie/ ktorego táká praxis ma być/ iáka od Zbáwićielá náſzego podána iest.

Niezbożny Kostryho/ nie dosyć ná tym máiac/ iż Ceremonie Sákrámentálne niewstydliwa swoia gęba potwarzáſz/ y gániſz/ ále bluźnierſko iáko drugi niegdys Krowicki y ná sámego Sákrámentow podawce w Sákrámenćie Eucháristiey Hæreticko bluzniſz/ gdy biskoktem (względem wysuſzánia onego) chleb żywotá śmieſz názywáć. Lubo y nie dziw/ bo przez tákowych Apostatow y Kostryhow táiemnicá się bezZakonstwá spráwuie: o ktorych S. Páweł w liśćie swoim drugim do Theſſaloniczan Cap. 2. powiáda. Dowodow potrzebuieſz Bluźnierco: Aboć to nie dowod per tot ſæcula, od Apostolſkich czáſow áż do dźiśiá/ bez nagány niod kogo (chybá od ćiebie niezbożniká teraz) w Cerkwi Wschodniey záchowány (suſzenia Ahncá) zwyczay. Azaż nie táki Sákráment onych prześládowánia czáſow w domách swoich/ pobożni Chrześćiánie chowáli/ y czáſu niebeſpieczeństwá záżywáli? Czytay o tym Baroniuſzá Roku P. 154. ná pág. 127. y ná pág. 151. znaydzieſz tám że nie tylko w Cerkwi Kápłani ná Ołtarzu/ ále y Białegłowy nawet w skrzynkach

Sákráment Náświetſzy dla przygody chowáli. A oſobliwie Roku P. 255. ná pág. 148. znaydźieſz o Serápionie/ ktoremu ſię dla záprzenia Chriſtuſá nie godźiło áż przed śmierćia Kommunikowáć/ á ten gdy vmierał/ á Kápłáná y Náświetſzego Sákrámentu potrzebowáł/ Kápłan dla choroby przyść nie mogac/ przez chłopcá przyſłał mu máła cześć Eucháriſtiey/ náuczywſzy chłopcá/ áby ia rozmoczona do vſt ſtárcá wlał. Inde clarum eſt, że nie świeży y mokry iáko ty báieſz/ ále wyſuſzony był Náświetſzy SAKRAMENT kiedy go Kápłan rozmoczyć kazał/ á przećię nie zwietrzáły/ nie nullius valoris iáko ty bluzniſz/ ále prawdźiwy był Sákráment/ y ták ná on czás iáko y teraz winem roſtworzywſzy w vſtá chorym wlewáli/ á nieoſzukiwáli ich iáko ty báieſz/ ále prawdźiwe Ciáło y Krew Páńſka dawáli/ iáko y teraz dáia. A ieſli teráznieyſzy Náświetſzy SAKRAMENT gdy ſuſzony bywa (iáko ty báieſz/) zwietrzeie/ y iuż nie ieſt prawdźiwym Sákrámentem/ to y tám ten od onych dawnych Swietych długo chowány zwietrzeć muśiał/ á zátym nie záżywáiac prawdźiwego Sákrámentu / nie tylko ſrodze ſię oſzukiwáli/ ále y Artholátrámi być muſieli/ ále iák tám temu gdybyś nágáne dawał/ bluznićbyś muśiał/ ták y o tym bez wſtydnie iák Hæretik báieſz.

Nád to powiádaſz rzecz przećiwko rozumowi ieſt wlewáć w Ciáło Krew, concluduiąc, wżdyć z Ciáłá Krew wychodźi.

ODPOWIADAM.

O Miły Bábi Mátheologu toćieś rozumem ruſzył iák kurtá ogonem/ á wżdyć według ćiebie/ ieſliby ták być muśiáło/ tedyćby bárziey przećiwko rozumowi było do Krwie Ciáło wpuſzczáć/niżeli Krew do Ciáłá

bo

bo y naturaliter w Ciele Krwi być przynależy / nie Ciáłu we Krwi: A iáko w Cerkwi nászey ták w Kośćiele Rzymskim cząstkę do Kielichá wpuszczáć / zwyczáyna. Przećie iednák nie może żaden Kátholicki Chrześćiánin mowić / że się to przećiw rozumowi dźieie.

Położyłeś też ná margines Brácáranskiego Synodu pierwszy Kánon, podpieráiąc te swoie bluźnierstwo, y vdáiąc iákoby onym tákowy zwyczay nápawánia Hostiey zábroniony być miał.

ODPOWIADAM.

KAnon ten nie o tákim nápawániu práwi / ále o inákszym / To iest: że ná on czás zwyczay był w Cerkwi / ták Wschodniey iáko y Zachodniey / (bo ieszcze rozerwánia miedzy tymi Cerkwiámi niebyło / To iest / Roku Pánskiego 675. kiedy ten Synod celebrowány był /) Ciáło Pánskie Kommunikuiacym / w ręce dawáć / á Krew Pánską z Kielichá pić. A niektorzy ważyli się nád zwyczay Cerkiewny omoczywszy w Kielich cząstkę dawáć Kommunikuiacym. Synod tedy ten tákowe omaczánie w Kielich gáni. A o zachowániu dla chorych Naświętszego SAKRAMENTV iáko się v nas záchowuie / nie mowi: bo gdyby tákowy Sposob gánić miał / muśiałby inákszy stánowić. Dotego ten Synod od żadnego powszechnego Synodu nie iest ápprobowány / záczym y ty lubobyś chćiał swoie inconweniencyą im probowáć / nie możesz.

Támże powiádasz [co mi zá rácya, że się w Wielki Czwartek ten A hnec dla chorych poświęcáć godźi, á inszego czásu nie : álbo iuż nie ma Kápłan mocy inszego czásu Sákráment poświęcáć ? Y záraz concludu iesz, głupia to rácya Grækoruska.]

ODPOWIADAM.

BA tyś prostáku głupi/ że żadney ná to rácyey Græko-ruskiey nię położywszy/ głupstwem solwuieß. Przypátrz się ieno że y Kośćioł Rzymski/ Swięty dźien w ktory Zbáwićiel Naswiętßy SAKRAMENT postánowił y podał/ osobliwie obserwuiąc te° zwyczaiu/ przestrzegá/ bo nieiedne Hostia tego dniá poswieca/ ále dwie/ y iedne záraz pożywa/ á druga áż názaiutrz w Wielki Piątek.

V nas záś lubo Kápłan káżdy/ ná kożdy dźien Liturgia Swięta odpráwuiąc Naświęßy SAKRAMENT poświęcáć może/ iednák zwyczay Cerkiewny dawny tá-ki iest/ áby tego dniá dla chorych poświęcony był/ y przez Rok chowány/ gdyż wybornie w dobrym dozorze bez wątpienia wcále chowány być może. A w niedozorze iest ták wiele przypadkow/ że nie tylko drugiego álbo trzećiego/ ále y tegoż dniá ktoremukolwiek z nich podpáść może. Co się tráfia ták w Cerkwi Wschodniey iáko y w Kośćiele Rzymskim/ ále bárzo rzadko. Ná tákowe iednák przypadki iest w Służebnikách náuká dostátnie położona/ osobliwie w terázniey szych w Kiiowie wydánych/ pod Tytułem/ Oswiátom Ahnci.

[Powiádasz że cząstkę Naświętszego SAKRAMENTU winem rostworzywszy ludźi chorych Communikuią.]

ODPOWIADAM.

PRzypátrz się ieno w Rzymskim Kośćiele/ czy nie toż Xiądz czyni w Wielki Piątek/ gdy rozdźieliwßy ná trzy częśći Hostia/ iedne wpußcza do Kielichá/ gdźie wino nie poświęcone z wodą zmießáne ná początku wlał/ y to záraz pożywa.

Jeſli tedy v nas to gániß/ mușiß koniecznie y ſwemu Kośćiołowi przygáne dáć. A że táki prożnoumny iák y ty/ Pop iákiś Sádof kogoś chorego Kommunikuiac/ miáſto winney Ablucyey barßczu do Kielichá wlał: Z twoiey to Párochiey Dubienſkiey y twego to ćwiczenia Vniátſkiego był/ iáko ſam wyświadczaß: ſamże ſie záń wſtyday/ kiedyś go ſobie ták ſam wyćwiczył.

Rádziß Sákráment poświęcony dwie Niedźiele nie ſußac chowáć/ á záraz ná teyże páginie powiádaß/ że od Czwartku do Poniedźiáłku ſpleśnieie/ gdy ná przikład co ſię przy tobie w Oſtrogu dźiało przypominaß. Jeſli tedy zá pięć dni ſpleśnieie/ á zá dwie Niedźiele nie ſußac/ co tám rozumieß zniego będźie.

Szkodáż tedy ná to w czym ſię y ſam nie zgadzaß/ iáko prożnowiatrowi odpowiádáć.

Abſurda około chowánia Naswiętſzego SAKRAMENTV wſpominaſz, co ſię v Vnitow y v nas dźiało.

ODPOWIADAM.

MOże to być że y ták było/ może też być że y niebyło: bo/ żeś ták wiele rázow ſkłámał/ niemáß tobie iak wierzyć/ byś czáſem y niechcac prawdę powiedźiał. Ale by y ták było/ Errores (iákom wyżey powiedźiał) non ſunt allegandi. A ieſliby y było: tákowych y tym podobnych náßy Páſterze ſrodze karzą y degráduią y áby ſię to niedźiáło/ pilnie vczą y doglądáią.

Zwyczay iákiś trzykrotnego pożywánia Sákrámentu wſpomináß/ ktory iuż ieſt dawno zákazány/ y w náßey Cerkwi nie záchowuie ſię/ iáko y ſám powiádaß/ ná coż tedy o tym nie potrzebnie bákakaß.

Ráczey ieſli ſię to zda być komu Abſurdum niechay nárzeká nie ná Græcką tylko Cerkiew/ ále y ná

Rzym

Rzym / ktory ſwoim Vnitom w Cerkwi Swiętego Athánázego / tey Ceremoniey ták záżywáć dopuſzcza: Co ſię znáć dáie z Liturgiey po Græcku y po Łácinie w Rzymie drukowáney / gdźie fol. 34. ták mowi Rubricellá / [Et ſic accipiunt Sanctum Panem & Sanctum Calicem, & deſumit prius quidem Sacerdos tres hauſtus in vna inclinatione, & idem in primo hauſtu dicit, in Nomine Patris, at in ſecundo, & Filij, & tertio verò, & Sancti Spiritus.]

To maſz z pozwolenia Kośćiołá Rzymſkiego tákowy zwyczay / przećiwko ktoremu kiedy mowiſz / nie nam / ále powadze iego przymawiaſz / ktoraby v ćiebie wielce ważna być miáłá. Kośćioł bowiem twoy Rzymſki te ápprobowawſzy / ſwoim Grækorzymiánom ták á nie ináczey odpráwowáć roſkázuie: poniewaz im táki Exemplarz do odpráwowánia po Græcku y po Łáćinie wydał.

Ze łyżką dáią Naświętſzy SAKRAMENT powiádaſz, że nie ieſt to áni Apoſtolſkie áni Chriſtuſowe podánie.

ODPOWIADAM.

Wżdyć to my wiemy że to ieſt Cerkiewne poſtánowienie / dla tychże przyczyn dla ktorych ty práwiſz / że Kośćioł Rzymſki w ręce dawánie odmienił / y poſtánowił w vſtá dawáć Kommunikántom: Wſzák y v nas proſtáku nie w nos łyżką dáią ále w gębę.

A czemuś tu Krwie nie wſpomniał? łátwoć to w Kośćiele Hoſtią ſámą ręką w vſtá podáć / gdźie Krwie nie dáią / ále v nas gdźie oraz z Ciáłem y Krew z Kielichá dáią / ręką to trudno odpráwowáć: Z Kielichá záś káżdemu dawáć pić / ieſt więkſze niebe-

beſpieczenſtwo w rozlewániu y inſzych przypadkách/ niżeli łyżka o ktorych ty támże práwiſz. Ale iużeś ſię o tych łyżkách y Kielichách dośyć nábáiał ná pág. 17. mogłbyś iuż dośyć máiąc ná tym/ więcey onich niegdakáć.

Ale widzę czemu to ták te łyżki częſto wſpominaſz: boć nie ták drugi iáko druga co ia częſto wſpominaſz że gębę rozżiewia/ ná pámięći tkwi: ſnáć więcey gębieś ſię iey przypátrował/ ktoreyć ſię y kſztałt iáko chárákter iáki ná pámięći wyryſował/ á nie to coś odpráwował Sákrámentálnego/ meditował.

Wſtydźże ſię záſtárzáły w złych dniách Fryieriſto/ żeś ták wſzetecznie przy ták wyſokiego y Naświętſzego SAKRAMENTV rozdawániu/ gębom ſię przypátruiąc nie drugiego ále drugiey/ do śmiechu ſwoią niewſtydliwą gębą pobudzał.

Nie ſtrzygli Apoſtołowie brody y wąſow przed Kommunią/ á przećię im Zbáwićiel/ z Kielichá pić Krew ſwoię dawał: Apoſtołowie też tákich Kommunikántow miewáli: Dźieiom ſię Apoſtolſkim przypátrz/ gdźie wſzytkim z Kielichá pić dawáno / choć nie wſzyſcy politikámi byli/ á mogł ktory y nieznáć álbo y wſzyſcy Włoſkiego wąſow żelázem práſowánia/ álbo zákrecywánia/ álbo przyſtrzyżenia/ áni brod ſtrzyżenia/ oſobliwie Żydźi ktorzy nigdy áni wąſow áni brod nie ſtrzygą.

Nie odtrącáli też tych co kroſtáwe gęby mieli/ áni inſzych podobnych tym o ktorych ty báieſz/ ále wſzytkich zá rowno do Kommuniey pod obiemá oſobámi z iedney Pátyny/ y z iednego Kielichá przypuſzczáli/ y bez twoiey w tey mierze informácyey ieſt od náſzych Páſterzow iuż około tego doſtáteczna Swiąſzczennikom podána

dána náuká. A mogłbyś śię poczęśći y w Słuzebniku w Kiiowie nowowydánym tego dowiedźieć.

Pomieszałeś też tu ná pág. 23. iák groch z kapustą y Kommuniey sposob/ y Pátyny/ y Kielichy z Spowiedźią/ á iużeś o tym y wyżey mowił: ále poczymby nieuká poznáć/ iesli nie po tákim pomieszánym porządku.

Gdźieś śię tego náuczył żeby iedne Liturgią Swiaszczennik odpráwuiac/ ná dwuch Pátynách Chleb w Ciáło/ y w dwuch Kielichách Wino w Krew Páńską poswiecáć miał; Iáko ty ni od kogo ná to destinowány nie bedac/ ták smiele czynić/ roskázywáć śię ważyß: A wżdyć Zbáwiciel ieden Chleb/ y ieden Kielich poświećił: A Swiety Páweł do Korinthian w pierwszym liśćie Cap. 10. [Kielich powiáda ktorego błogosłáwiemy/ á nie Kielichi; y Chleb ktorego łamiemy/ á nie Chleby.] Y niżey. [Wszyscy mowi iednego Chlebá spolnie vżywamy.]

To widźiß nieboże że śię ná swoim błażeńskim rozumie sądzac wiele myliß.

A rzeczeſz, y wy wiele Ahncow do Przeżdeſwiaſzczenney poświęcaćie.

ODPOWIADAM.

POświecamy ále ná iedney Pátynie/ y nie wszytkich iednego dniá vżywamy/ ále iednego tylko y sámi Kápłáni/ y lud pospolity vczestnikámi śię stawamy/ według podánia Chrystusowego/ y náuki Apostolskiey.

A sposoby ktore podáieß/ osobliwie iáko rozdźieláć Kommunikántow/ aby śię ich nie wiele rázem náćisnęło/ wszytko to bez ciebie dawno wiemy/ y ty sam dobrze wieß/ że ták w Monásterách iáko y w Miástách/

y w Miásteczkách/ y w porządnych Wśiách to śię dźieie á przećię ty z swoiey brudney ámbiciey dla tego to práwiß/ ábyś śię ludźiom vdał żeś ty ieśt tego Authorem. A to coś w Bodniu widźiał/ v Vnitowes to á nie v Náßych widźiał/ záczym z nimi śię o to tám sobie odgryzuy.

Powiadaſz nie mnieyſze to być abſurdum, gdy niemowiątkom SAKRAMENT Naświętſzey Euchariſtiey dáią.

ODPOWIADAM.

CZemu niezbożny Báiárzu Bogá śię nie boiß/ gdy tákowe vżywánie Naświętßego SAKRAMENTV Abſurdem názywaß/ nie tylko Cerkwi Wſchodniey ktora od czásow Apoſtolſkich áż do dźiśia/ ten zwyczay Swięty nie odmiennie záchowuie nagánę nie ſłußnie dáieß/ ále y wßytkiey oney primitiuæ Ecclesiæ ták Wſchodniey iákoy Zachodniey ktora iedná byłá/ y onym Swiętym y Wielkim Mężom Cypri anom y Augustinom Ktorych ty wſpominaß Abuſum przypiſuieß.

Ieśli bowiem to Cerkiew náßá czyniąc błądźi/ toć y Primitiua Ecclesia Wſchodnia y Zachodnia/ ktora ten zwyczay áż do Trydentſkiego Synodu záchowáłá/ błądźić muśiáłá: ále iák to nieprawdá/ ták y to ßczyry fałß.

Wolimy my cum primitiua Ecclesia y z Doktorámi Swiętymi ſtárożytnośći śię trzymáć/ niżeli zá twoiá ćiemna idąc rádą/ co raz w nowe zwyczáie Cerkiewne/ by Kucharz w potráwy śię odmieniáć.

Wiedzże o tym/ że in Primitiua Ecclesia oraz te trzy Sákrámentá/ Krzeſt/ Miropomázánie álbo Bierzmowánie/ y Eucháriſtia podawano/ świádczą Do-

ktorowie Swięći / Naypierwszy Dionysius Swięty Areopágitá Vczeń S. Páwłá Apostołá: vltimo Capite de Ecclesiastica Hierar. osobliwie o Kommuniey máłych dźieći tráktuiac / tákowych szydercow iákis ty / ták strofuie. [Quod autem infantes quoquè qui per ætatem nequeunt intelligere, Diuinæ regenerationis Sanctissimorumquè Diuinæ Communionis Mysteriorum participes fiant, videtur vt inquis, Hominibus profanis non immeritò risu dignum, quod Pontifices eos erudiant, qui nequeunt audire, Sanctasquè traditiones non intelligentibus frustrà tradant; nequè minus ridiculum est, quod alij pro ijs abrenuntiantes, Sacrasquè professiones pronuntient. Verum non oportet tam Sanctam prudentiam errantibus indignari, sed religiosè ad eorum institutionem cum Charitate rationem reddere, & obiectiones eorum soluere.]

Niżey. [Non eni.. illi Subsannatores aiunt.] Tu właśnie ćiebie ten z tym wymálowáł / tyś bowiem iest włásny Subsannator, Swiętych Stárożytnych Ceremoniy. Dáley ták concluduiac twoię nátretną śmiáłość záwstydzá mowiac. [Nihil ergo vt opinor absurdum est, si ad Diuinum institutum puer adducitur, cùm Ducem ac Sponsorem habeat, qui eum & Diuinarum rerum scientiâ imbuat, & ab aduersarijs tutum custodiat. porrò Pontifex puerum consortem facit Sacrorum Mysteriorum, vt in eis educetur, neque agat vitam aliam, quam eam quæ Diuina semper spectet, Et huiusmodi Sanctâ Cōmunione proficiat, atq; in his Sacrum habitum possideat, & à Susceptore Deiformi studiosè promoueatur.]

Drugi Vczeń Apostolski Clemens S. Papież Rzymski w swoiey Liturgiey Lib. 8. Constitutionum: Cap.

13. ták mowi: [Et postea sumat Episcopus, Deinde Præsbyteri & Diaconi & Hypodiaconi & Lectores, & Cãtores Ascetici, ex fæminis Diaconissæ & Virgines, & postea pueri & deinde cũctus populus ordine] A to słowko Pueri Arcudius: Lib: 3. de Euchar: Capite 40. ták wykłáda: [Pueri autem intelliguntur & appellantur qui non dum ratione Vtuntur.] Do tego masz Innocentiusza Papieża ktory w Epistole ad Patres Concilij Mileuitani, ktora znáydźiesz inter Epistolas August: Epist: 93. mowi. [Illud verò, quod eos vestra fraternitas asserit prædicare paruulos æternæ vita[illegible] præmijs etiam sine Baptismatis gratiâ posse donari, per fatuum est, Nisi enim manducauerint Carnem filij hominis & biberint eius sanguinem, non habebũt vitam in semet ipsis.]

Masz tedy dowody pewne ták z Vczniow Apostolskich iáko y Pápieżow Rzymskich, że iák Wschodniey ták w zachodniey Cerkwi od Czásow Apostolskich ten zwyczáy záwsze był: zaczym miawszy dośyć iuż więcey nie potrzebnie niegdákáy, nieći bowiem winni ktorzy trádítie Apostolskie wcále záchowuia, ále ći ktorzy ie dla swoich szkolnych y przewrotnych rácij psuia.

A nádto masz ieszcze że y w Polszcze ten zwyczay záchowány bywał, pisze otym Xiądz Piotr Skárgá w Żywoćie S. Kunegundy álbo Kingi Xiężny Polskiey, ktora żyłá Roku 1260. Iż pierwiey niż mleká pożywáć poczełá, záraz po Krzćie dáno iest iey Ciáło Páńskie w Kielichu: A wymawiáiac te Communia, powiádá że dźiećiom Krolewskim tylko to czyniono, (iákoby duszá dźiećięćiá Krolewskiego większey v Bogá miáłá być wagi,) niesmáczna to rátia, áni Theologicka, ále nowá y bárzo słábá.

Iákis

Znowu iàkiś zwyczáy w niektorych Trebnikách o Vżywániu Pokutuiacym wody świeconey położony wspominasz ná pag: 25. Ktory że w Græckich Trebnikách nie náyduie się/ owszem od Pásterzow nászych iest zákázány/ tedy niepotrzebnie gdaczesz. Ale się niedziwuy y te mu miły Bakuká/ ná siebie sámego poyźrzawszy/ gdy tobie podobny nowiniárz te ládászczyce (iáko y ty teráz nie iedne wyłátał) wymyślił.

Powiadász ná pág: 26. názywáiac nas Schizmátykámi/ żeśmy nietylko nápisáli/ ále y nádrukowáli we Mszałách/ álbo w Służebnikách/ bluźnierską y Kácerską naukę/ o rozdzielaniu Abnca/álbo Hostiey części.

ODPOWIADAM.

SAmeś ty niezbożniku y bluźniercá y Kácerz/ y Arcyschismatyk/ że się swoia niewypárzona gęba ná ten święty zwyczay ktory nie tylko w Cerkwi nászey/ále y w Kośćiele Rzymskim y podziś dzień przy káżdey Mszy záchowuie/ rzucász.

Powiadász że ná Cztery części/ po poświeceniu tę Hostią Kápłan dzieli/ według tych liter ná niey wyrázonych IC XC НИ КА To iest IEZVS CHRISTVS Zwyćiężcá álbo zwyćiężá. Przypátrzże się ieno czy nie tákże Xiadz Hostią lubo nie ná cztery ále ná trzy częśći diuiduie; czytáy we Mszále/ álbo Rubricelli owo: [Et statim diuidit in tres partes quarum Vltimã mittit in Calicem.]

Coż tu zá Kácerstwo być wynáyduiesz/ pewnie nic/ tylko świętobliwy stárożytny ták Cerkiewny/ iáko y Kośćielny zwyczáy/ Albo też w tym/co zá bluźnierstwo/że cząstkę ná ktorey litery wyrysowáne IEZVS w Kielich kłádźie/ álbo że tę ná ktorey litery CHRISTVS, sám

 Kápłan

Kápłan pożywá/ y z temi ktorzy znim Liturgia odprá-wuia; á drugie dwie ná ktorych litery wyrázone sa HH y KA, ludźiom prostym do pożywánia daie. Albo nie toż to we Mßy śie dźieie/ gdy iedne z Trzech częśći Hostiey vltimam názwawßy/ w Kielich kłádźie/ á dwie sam Xiadz pożywá/ ludźiom zás Hostie osobne Kommunikuiacym daie. A przećie śie iák w Cerkwi gdy Kápłán ná Cztyry częśći dźielac te czastki (iáko śie powiedźiáło) rosporzadzá/ ták y w Kośćiele ná trzy/ nie rozumie śie áby przez to CHRISTVS PAN dźielić śie miał iáko ty baieß/ y owßem gdy Kápłan w Cerkwi Hostia rozdźiela ták mowi: Rozdrábia śie y rozdźiela śie BARANEK BOŻY, ktory záwße śie rozdrábia/ á nierozdźiela/ ktorego záwße iedza y nigdy nie ziadáia.

To iuż maß y Intentia Kápłanska słowy wyrázona/ że lubo śie Hostiá dźieli według osoby ktora śie nie przemienia; CHRISTVS iednák/ ktory Essentia tey Hostiey w Ciáło swoie słowámi swemi przez Kápłaná wymowionemi zá przyzwánie Duchá S. przeistnoczył: áni śie łámie/ áni śie drobi áni śie rozdźiela/ y choć záwße prawdźiwie go wierni iedza/ iednák záwße w cále zostawa.

Pytaß też rußywßy swoie Kábálicka madrość/ y Popow y Włádykow/ skad to wźieli táka tráditia o rozdźieleniu ná Syllaby Hostiey?

Odpowiádám ći: że nie ná Syllaby Hostia dźiela/ ále ná Cztery Częśći: A stad Kośćioł traditia wźiał ná rozdźielenie Hostiey ná Trzy częśći/ stad y Cerkiew ná Cztyry częśći dźielić/ per traditionem wźiełá.

Znowu zwiedźiony záwodźićielu pytasz pagina

27: czy syllaby te dáią poświęcenie Hostiey, czy słowá CHRISTVSOWE, gdyż y bez wyrysowániá tych słow ná proskurze może być Hostia, álbo Ahnec wyięty y poświęcony.

ODPOWIADAM.

DZiwna to rzecz; że z wielkiego rozumienia o swoiey dumney mądrości/ iuż ladáco pleciesz czynie mogłeś tego sam rozsądzić/ że nie tylko Władyká/ álbo Pop ktorych ty pytasz/ ále y náprostszy Kmiotek/ ná te twoia ták premudra quæstią ktoreyś się miedzy kálekámi Podtelickiemi náuczył/ odpowie eo tenore: Forma dat esse rei, A słowá te z tych liter złożone przyznáku Krzyżá świętego/ są tylko pozwierzchownym znákiem/ ktore vkázuią że przed poświeceniem ten chleb iest ná ofiáre náznáczony PANV IEZVSOWI CHRISTVSOWI, ktory przez śmierć Krzyżowa/ wszytko zwyciężył. A po poświeceniu/ że to iest prawdziwe CIAŁO PANA IEZVSA CHRISTVSA ktore ná KRZYŻV wisząc/ zwycięstwo otrzymáło.

Przypátrz się Hostiey Kośćiołá Rzymskiego przy Mszy/ czy nieobáczysz ná niey po iedney stronie Figury Vkrzyżowáne° ZBAWICIELA wyrysowáney z Tytułem I. N. R. I. od Piłatá ná KRZYŻV ná pisány/ czy nieobaczysz ná inszych w Kole Liter wiecey niżli vnas/ á po drugiey stronie przy KRZYŻV: IHS Co się znáczy IEZVS CHRISTVS SALVATOR.

Co tedy ná Hostiey Rzymskiey pomienione Litery znácza/ toż similiter y one ná prosphorze Græckiey Litery IC XC HH KA Sonant.

A dla podpory swego fałszywego vdánia smiesz powiádáć że cząstkámi ná ktorych wyrysowáno Iezvs y Christvs żadna miára ludźi prostych Kommunikowáć nie káżą/ iedno támtemi dwiemá/ ná ktorych HH KA Tego z żadnego służebniká dowieść nie możesz bá y sáma rzecza: Bo dlá tego w Kielich/ pierwsza Cząstkę ná ktorey wyrysowáno Iezvs Kápłan w puszcza/ áby ia ludźiom do pożywánia z támtemi dwiemá dáwał.

Do te° kiedy Xiadz Hostia łamie/ pewnie tám niektore Litery rozdźieláć musi/ Albo Figury Krucifixá rękę/ álbo puł ćiáłá/ Ale inde non sequatur bluźnierstwo álbo Kácerstwo iákie/ áni też zá tym idźie/ kiedy Cząstkę w Kielich włożona vltimam názywa/ żeby nie tenże y ieden Christvs być miał/ ktory y wedwuch Cząstkách w ręku v Xiędzá zostáie: wstydźże śię ták iáwnego kłámstwá/ y potwarnego Bluźnierstwá/ ktorym Naświętszy Sakrament ták zniewáżyłeś/ żeć zá ledwie ktory bluźniercá w tym zrowná.

W przedeświaszczenney służbie omyłkę w mowieniu słow do pożywánia Krwie Pánskiey (inszym służbom sowierszennym náleżnych) gdy z Kielichá Kápłan Wino w Krew Páńską niepoświęcone pożywa wspominasz pag: 28. że w nowym służebniku są położone: Już to Pasterze nászy postrzegszy popráwili/ Támże kárty według słusznośći przedrukowawszy. Oczym choć iuż ty wiesz/ przećię iednák Káimowskim sercem byłeś národ Ruski do ohydy przypráwił/ o tym gdaczesz.

Naperenosie Inolatrią powiádasz ná pag: 29. popełniáią.

ODPOWIADAM.

Nie

Nie przed winem prostym ktore w Kielichu iest dla wypełnienia tylko Ceremoniey wlane przed prawdziwym Ciałem y Krwią Páńską/ ktorą Kápłan/ álbo Diákon ná Paténie nád głową niesie vpadamy. A iesli rzeczesz że niekáżdy Laik wie/ że z winem nie poświeconym Kápłan ná Perenośie idźie/ ergo inolatriam incurrere może. Soluo.

Toć y v Pánow Rzymian Vulgus ktore niewie że w Piatek wielki Xiadz niepoświecone Wino v Ołtarzá piie/ ádoracya mu czyniac in inolatriam incurrit.

Wstydzże śię/ á przestáń do zgorszenia śię wiernym/ á dośmiechu Hæretikom Ansę podawáć/ bo lubo niejednákie/ ále iedne y też są Kośćiołá Rzymskiego y nász w tey mierze Ceremonie.

Powiádasz tym Winem prostym ludźie Kommunikuią. To wiesz barzo dobrze/ że iáko Kápłan gdy sam Kommunikuie CIAŁO PANSKIE, ze Krwią złaczone pożywáiac doskonáły SAKRAMENT przyimuie/ A kiedy z Kielichá to Wino proste piie; Ceremonialiter tylko iáko áblutią pożywa/ czego y Xiadz ná Ołtarzu w Wielki Piatek ták własnie á nie ináczey záżywa.

Tymże tedy sposobem y ludźiom prostym Naświetszy SAKRAMENT z tym Winem prostym do pożywánia dáie/ á nieoszukiwá ludźi/ iáko ty falszywie baiesz.

Niech śię tu káżdy przypatrzy/ iezeli nie iest twoiá wielka niezbożność/ gdy mowisz że KREW PANSKA ktora iest wlaná do CIAŁA PANSKIEGO nullius Valoris est, álbowiem iáko oná particula poświeconey Hostiey/ ktorą Xiadz do Kielichá kładźie/ przez odmiane y rozpłynienie śię/ iest v PP: Rzymian salutaris momenti á nie nullius valoris: Ták y KREW wlaná do poświeco-

nego y CIAŁO PANSKIE przemienionego Chlebá eiusdem Valoris zostáie.

Takowy bluźniercá był tobie podobny Hæretyk Samosatenus, ktory twierdźił/iż KREW PANSKA w SAKRAMENCIE iest skazytelná. Jáko o tym Annales Baronij wieku Trzećiego Roku 265 pag: 144. świádczą. Powiádász ná pág: 29. áby przy Służbie Przeźdeświásczenney przed perenosem Swiąszczennik wymowiwszy Forme/Wino w Krew Pánską poświecał. ODPOW: y pytám; Gdźieś się teo rozumu náuczył áby kiedy przed Służba Boża álbo ná początku záráz poświecenie było? Dotego iákaż by to byłá Służbá Boża/nie byłá by iuż Preźdeświászcennáia, áni Bázilego S. Ani Chryzostomá. A wżdyć poświecenie ma być Naświet: SAKRAMENTV zpoważnemi Ceremoniámi/ y swego czásu: powtore ofiárá nie má być mánká/to iest kusá/ á kiedy by tu tylo Wino Præzbiter poświecał nie poświecáiac Chlebá/ ofiárá Krzyżowa krwáwa nie wyrážáłá by się przez te bez krewna/ tákże to co się dźiało ná wieczerzy Páńskiey.

Widze iá że pochwili wszytko to co we Mszy przed Forma czyta się y odpráwuie wyrzućiwszy/ bedźiesz Naświetszy SAKRAMENT poświecał/ á zátym bodayć nie przyszło & extra Ecclesiam Romanam dunać.

Przywiedź ieno do tego swa presuasia Kośćioł Rzymski/ áby w Wielki Piatek proste Wino z woda zmieszáne w Kielichu/ nim one Xiadz pożyie/ Forme náleżna wymowiwszy: w Krew Páńska poświećił. Agdy to spráwisz/ známi dopiuro około tego Conferować bedźiesz/Ale iák Kośćioł twoiey prozney głowizny stucháć nie bedźie/ ták y Cerkiew bárźiey.

Powiádaſz na teyże pág: 29. że niektorzy Popi wyiąwſzy Hoſtią z proſphory, y ná poiwſzy ią Krwią Páńſką, znowu wkłádáią te Hoſtie wproſphorę: y wćiſkaią, że krew z oney Hoſtiey przenika, y dotyka ſię oney Proſtey proſphory, ktorą proſphorę rozdrobiwſzy, miáſto dory po służbie dáią.]

ODPOWIADAM.

O Tákim poſtępku áby ſię miał v náſzych gdźie znáydowáć, nigdyſmy ieſzcze nie ſłyſzeli; Chybá v wáſzych Vnitow to dźieie ſię.

Tu mowiſz że Krew oná z Hoſtiey przenika y dotyká ſię oney proſkury, przyznawáiąc że intincta krew ieſt prawdźiwa krwia, y gdy z zádźiwieniem mowiſz O IEZV iáka zniewagá Krwi Twoiey Swiętey! A niepomniſz że ná teyże páginie trochę wyżey powiedźiałeś że intinctia nullius eſt Valoris, á Mariátorowi kożdemu potrzebá być dobrze pámiętnym, iednák niktći tego nie záyrzy, wolno tobie y ſto rázy kłamáć.

Przypadki około Hoſtiey, gdy od myſzy porwána będźie, álbo w Kielichu od mrozu Wino iuż poświecone zmárznie przytoczywſzy pytaſz: Co z tym czynić? czytay ſobie náukę przy Służebnikách y w Trebnikách położona, chceſzli ſię o tym dowiedźieć, tam ſię te° náucz.

[Pytaſz ſię też ná pág: 30. Czemuby Liturgiey Prezdeświaſzczenney niemogł Kápłan od práwowáć y onym dorocznym SAKRAMENTEM, ponieważ ieſt Præſánctificatum SACRAMENTVM.]

ODPOWIADAM.

DLa tych przyczyn dla ktorych y Kośćioł Rzyſki że nie z owych iáka Hoſtiy máłych, ktore dla Kommunikán.

tow we Czwartek wielki poświęcił/ále oná druga Hostia więkβa/ ktora náto tylko sámá pospołu z onemi poświęcił/ w Piątek Wielki odpráwuie.

[Pytasz się támże. Czemu Pop poświęcić tego SAKRAMENTV w insze dni, w ktore odpráwuie tę Liturgią nie może, ále tylko w przod w Niedźielę.]

ODPOWIADAM.

A mogł byś się y sám domyślić/że ná Prezdeświąszczęney v nas/ iáko y w Rzymskim Kośćiele w Piątek Wielki poświęcenie nie bywá; bo tá Liturgia reuerentią tylko doskonáłemu SAKRAMENTOWI czyni/ á nie poświęcenie odpráwuie/ iáko y Kośćioł nie w Piątek Wielki gdźie Ceremoniálną tylko á nie Consecratiuam Missam odpráwuie/ SAKRAMENT poświęca/ ále w doskonáłey Mβy Czwartkowey iuż poświęconym iáko y v nas w Niedźielę/ odpráwuie.

[Pytasz się, czemu gdy ná Perenośie idą z Hostią y z Kielichem, nie mowią onych modlitw, áby PAN BOG wspomniał ná Królá Páná nászego y wszytek Senat iego, y Duchowny stan. w Krolewstwie swym Niebieskim &c. y tak concluduiesz, záczym nieznáć czy iest iáka offiárá zá żywe y vmárłe w tey Liturgiey.]

ODPOWIADAM.

Czynią to dla tego/ Pierwβa/ że inákβe są Ceremonie doskonáłey Liturgiey/ á inβe Prezdeświąszczenney, iáko y w Kośćiele Rzymskim w Piątek Wielki po od práwieniu modlitw/ ták zá Duchowieństwo iáko y zá Swieckie stany/ y po Ceremoniey ádoratiey Krzyżá ná processiey gdy z máłego ołtarzá do więkβego przenośi SAKRAMENT Xiądz nic niemowi/ ták y v nas Swiąβczennik odpráwiwβy ná początku Ektenie/

álbo

álbo Litanie/ w ktorych Krolá Páná/ Duchowienſtwo y wßytkie ſtany/ wßytkie potrzeby Cerkiewne wſpomina milczkiem idźie. Druga że w Niedźielę przeßła z tym Ahncem idąc do Ołtarzá wielkiego pod czás Perenoſu Commemoratią Krolá Páná/ Senatu/ Stanu Duchownego y Swieckiego wßytkiego odpráwił/ w Liturgiey doſkonáley w ktorey ſię ofiárá ſtawa: ná coż iuż to iterowáć przy iednym Ahncu gdźie ſię ofiárá nie odpráwuie.

Niewiem gdźieś ſię tego nauczył/ wßak ofiárá w ten czas ſię ſtaie/ kiedy ſię Chleb y Wino ofiáruie y poświęca; á niekiedy w Proceſſiey/ álbo do chorego z SAKRAMENTEM Naświętßym/ ktory w ſłużbie Bożey przy poświęceniu doſkonále zá żywe y vmárłe był ofiárowány idą/ álbo kiedy go vżywáią: bo w ten czás SAKRAMENTEM tylko ieſt á nie ofiárą.

Pytaß ſię też ná teyże Páginie/ czemu ná tey ſłużbie w zywáiąc ludźi do Kommuniey w Cárſkich drzwiách ſtawßy/ nie mowi Pop Soſtrachom Bożym y z Wiroiu pryſtupite ále tylko mowi Priſtupite. y záraz Concluduieß: iáko by nie zſtráchem Bożym y bez wiáry do tego SAKRAMENTV przyſtępowáć potrzebá. R. IA Ciebie też wzaiemnie pytam: Czemu w Piątek wielki gdy Cząſtkę SAKRAMENTV do Kielichá Xiądz kłádźie nie mowi iáko ná inßych Mßach Pax Domini: iakoby (według Ciebie) Pokoiu Páńſkiego ludźiom tego dniá nie potrzebá. Ani też Agnus Dei, iákoby zmiłowániá Bożego nie potrzebá. Ani też oney Modlitwy Domine IESV CHRISTE qui dixiſti: dla tego że wniey pokoy wſpomina/ Ani też owe: Domine IESV CHRISTE Fili &c Jáko Rubricellá ná Kárćie 185 mowi/ quia facit mentionem de Sanguine, iákoby Krwie Páńſkiey nie potrzebá.

Tákże po Communiey modlitwe owe: Corpus tuum Domine. Ani też owa : placeat tibi.

Skonczywszy Mßa czemu benedictiey ludźiom zwyczáyney nie dáie? to iuż według Ciebie ludźiom tego dnia benedictiey nie potrzebá.

Widźiß człowiecze/ że iáko Kośćioł Rzymski w tey Mßy ma swoie pewne osobliwe Ceremonie y ábbreuiátie/ ták y náßá Cerkiew w Prezdeświaszczenney służbie: á przeto zátym żadne absurdum nie idźie.

Powiádaß ná teyże páginie/ że dáleko iest wiekßa rożnośc Mßey Wielkopiatkowey od náßey Prezdeświaszczenney.

Przypátrz śię ieno dobrze/ obáczyß że niemal we wßytkim śię zgádzá : bo co v nas ná poczatku Prezdeświaszczenney, odpráwuie śię Nießpor z czytániem lekcy y Proroctw: to weMßy Wielkopiatkowey czytánie Proroctw y Pássyi.

A co v nas przed Wieczernia ná poczatku Ektenia: To we Mßy Modlitwy owe/ w ktorych wßystkie stany y náwrocenie Zydow y Pogan zámykáia śię/ Czytáne bywáia.

Co v nas Stichiry ná Wieczerni/ To we Mßy spiewánie około ádoracyey Krzyżá.

Co v nas Perenos z Zertowniká do Ołtarzá wielkiego Náświetßego SAKRAMENTV, To we Mßy z Ołtarzá máłego do Wielkiego ták że przenieśienie SAKRAMENTV Naświetßego. V nas Przenoßac spiewáia Pieśń/ Nini siły Nebesnyia. A ná Mßy Vexilla Regis prodeunt.

A co vnas ná Zertowniku przed Perenosem Wino y Wode do Kielichá nic niemowiac leia. We Mßy

iuż po przenieſieniu ná Wielkim Ołtarzuto Xiądz czyni. A co v nas ſpiewáia przed Perenoſem klecząć/ Daśiá iſpráwit molitwá moia. To we Mßy Xiądz Czyta/ dirigatur Domine Oratio mea: y iáko v nas poiedney modlitwie wymowiwßy/ Credo y Inße wßyſtkie/ záraz Páciercz Czytáia. Tákże y we Mßy po dwuch bárzo krotiuſienkich modlitwách Páciercz spiewáia. A iáko vnás po modlitwach dwuch krotiuſienkich/ záraz iedna reką dotyka ſię Kápłan Naswietßego SAKRAMENTV, y mowi: Preżdeświaſzczennáiá Swiátáia Swiatym: Tákże we Mßy iedna ręką Xiądz Hoſtią podnosi/ choć nic nie mowi.

A iáko Kápłan náß ná czworo rozdźieła Hoſtią/ y czwartą cząſtkę w Kielich kłádźie w proſte wino z wodą zmießáne: Ták Xiądz ná trzy częśći rozdźieliwßy/ trzećią cząſtkę w tákowez Wino nieposwięcone/ z wodą zmießáne do Kielichá wpußczá/ A potym iáko y náß Kápłan/ ták y Xiądz/ Hoſtią z Pátyny y Wino z Kielichá pożywá

Odpráwiwßy tedy to wßytko náß Kápłan przyſtoynie iáko pocżął koncży Służbę Bożą. A we Mßy tey iáko poczatku zwyczáynego Xiądz nie czyni/ ták y nie ſkończywßy od Ołtarzá odchodźi.

Powiádaſz ná Pág: 31. że pod iedną oſobą náſzá Cerkiew ná Preżdeświaſzczenney iáko Rzymſki Kośćioł w Wielki Piątek odpráwuie.

ODPOWIADAM.

TO nie iſt ták/ bo náßá Cerkiew złączywßy Ciáło Páńſkie ze Krwią odpráwuie: á Rzymſki

Kośćioł nie tylko że Krwią nie złączywszy te Msze od práwuie/ ále y owey wiáry/ ktorey náuczá/ gdźie Ciáło tám y Krew iest/ tego Piątkowego dniá nie. wyráża. A to dáie śię stąd znáć/ gdy żádney zmiánki o Krwi Páńskiey te Mszą odpráwuiąc/ y Hostią pożywáiąc nie czyni: y owszem y Modlitwę owę/ Domine IESV CHRISTE Fili Dei viui (iáko Mszał powiádá że wzmiankę o Krwi czyni) opuszczą; Onegoż o tym pytáy śię.

Pytasz się ná Pág: 31 Czemu niegodno káżdego dniá w Wielki Post odpráwowáć Liturgiey Swiętego Chryzostomá. Krociuśienko ná to. ODPOWIADAM.

Iż śię ták Duchowi Swiętemu przez Oyce święte ná Synodźie pierwiey Láodicenskim podobáło/ ktory śię zá czásow Silwestrá Papieżá Roku 320. álbo 321. od práwowáł/ Ci Oycowie SS. przez Kánon 49. ták mowią. [Non oportet in Quadragesima panem offerri, nisi Sabbato & Dominica tantum.]

A potym toż potwierdzáiąc y wyráźniey obiáśniáiąc tenże Duch święty/ przez Synod powszechny Szosty Konstántinopolski/ ták Canon 52. stánowi mowiąc: [We wszytkich dniách świętey Czterdźieśiątnice Postu/ oprocz Soboty y Niedźiele y Zwiástowánia dniá/ niechay będźie odpráwowáná święta Prežděświaszczenney ofiárá.]

Te Kanony ták Láodicenskiego/ iáko y Szostego Synodu/ włáśnie o Prežděświászczenney nászey/ áby oprocz Soboty y Niedźiele od práwowáná byłá rozumiáne być máią: gdyż Belarmin: Lib: 4. de Eucharistia Cap: 14. Ták mowi. [Sextus ritus erat Cōmunis præsanctificatorum, Cuius Vsus apud Græcos

erat

erat in tota Quadrageſima, excepto die Dominico & Sabbato, in Latina verò Eccleſia iſte Vſus fuit, & ad huc manet Feria ſexta Hebdomadæ Sanctæ: nam eo die non fit Conſecratio, & ipſe etiam ſacerdos in publica actione Communicat ſub vna ſpecie. Huius Conſuetudinis, quod ad Græcos attinet, meminit Laòdicenum Concilium Canon: 49. & Concilium Trullanum Canon 52. Quod attinet ad Latinos, meminit Innocentius I. in Epiſto: 1 Cap: 4. Liber Sacramentorum S: Gregorij in officio. Paraſceues; Ordo Romanus antiquus in officio eiuſdem diei; Rabanus Lib: 2. deinſtit: Clericorū Cap: 37. Micrologus in Lib: Eccleſi: obſeruationibus Cap: 19.

To maſz iuz że ſłużba Preżdeświáſzczennaia ma dobry Fundáment te dwá Synody/ ktore nie ſáme ia złożyli/ ále ieſzcze dawniey złożone/ áby w Poſt Wielki odpráwowáná byłá / rozkázuia: Do tego ſámá dawność Trzynaście ſet y kilkádźieśiat lat/ áż podźiś dźień wyświadczá/ święta y potrzebna być rzecza y dobry fundáment máiaca. z tychże Kanonow maſz y to/ że niewczorá Cerkiew świetá przyiełá w Poſt Wielki Liturgia Sowerſzenną w Sobote y w Niedźiele tylo odpráwowáć/ ále od ták wiele wiekow: Słyſzałeś Bellarminá gdy ták mowi/ [In Latina verò Eccleſia iſte vſus fuit & adhuc manet feria ſexta Hebdomadæ S.] że w Kośćiele Rzýſkim Preżdeświáſzczēnaia ſłużbá odpráwowáná bywáłá y że y teraz pámiatká iey w Piatek Wielki zoſtáie. Czytay do tego Duránthá in Rationali Lib: 4. Cap: 1. Num: 23. o Mſzy ktora ſię ſicca álbo Suchá názywá/ gdźie ták mowi: Ieſli nie może Kápłan Mſzy mieć że iuż odpráwił ia/ álbo z inſzey przyczyny/może (ieſli zechce z potrzeby narodu) Stułę włożywſzy ná ſię/ Epiſtołę y Euangelium czytáć

y modlitwę Páńſką/ á potym dáć benedikcyą/ záchowuie ſię to w Cerkwi náſzey Ruſkiey y v Græków: że dla pewnych przyczyn gdy Służbá Boża Sowerſzenna być niemoże/tákowa Ceremonia ná kſztałt Liturgiey/ ktora zowiemy obiednia podczás Præzbiter odpráwuie to ieſt: Pſalmow kilká po godźinach przeczytawſzy/ to ieſt Pſalm 102. y 145. y Proże o Wćieleniu Syná Bożego y o Męce iego ſpiewawſzy/tákże Beatitudines,ználeżnymi Tropárámi/Epiſtołę y Euangelią czyta/á potym Credo y Oycze náſz y Tropária dniowi álbo Swiętemu náleżne/náoſtátek Pſalmow dwa 33. y 144 przeczytawſzy kończy.

Dotego przydáie Duranthus mowiąc/ieſliby z przeſzkody iákiey á nie z zabobonow Mſza Xiądz mieć nie chćiał/niechay ſię vbierze we wſzytek vbior Káplánſki/ y to właſnie káże odpráwowáć/iáko ná náſzey Preżdeświáſzczenney Czynia: Obſzyrniey tám ſobie o tym w tychże Czwártych iego Xięgách znaydźieſz.

Ale ia widzę żeć nie ták ſzło O Preżdeświáſzczenną Służbę/iáko o to/żeć ſię niegodźiło przed południem Bogá ſwego brzuchá obżárſtwem błagáć.

Gdy ták ná páginie teyże mowiſz/ że v Ruśi Preżdeświáſzczennaia we Cztyry godźiny po południu odpráwuie ſię/ że ledwie czáſem pułtory godźiny po Liturgiey będźie do záchodu Słońcá.

ODPOWIADAM.

AWżdyć to wieſz/ że Nieſzpor przed południem nie bywá/á Służbá Preżdeświáſzczennáia bez Nieſzporu odpráwowáć ſię nie może: Dla czego Wieczorna ofiárá ſię názywa.

Wieſz też to/ że iáko Zakonnikom ráz w Wieczor/ ták y pobożnym świeckim Chrześćiánom w Poſt

Wielki oprocz Soboty y Niedźiele / ieść śię godźi. Czytay Zywoty świętych y inße Historie y Dźieie Kośćielne / tám śię náuczyß iáko in Primitiua Ecclesia ten Post święty twárdo Chrześćiánie pośćili.

Przydáiesz dotego ná pag: 31. mowiąc; á nośie ma Liturgia odpráwić przed południem iáko v Rzymian. ODPOWIADAM.

Y v Grækow przed południem odpráwuią / wyiawßy Prezdeświáſzczennyie ná ktorych ofiáry nie máß.

Spytam IA też ćiebie ? czemu śię według Dekretu Soboru Rzymskiego ktory zá czásu Dámásá Pápieżá odpráwowány był / nie spráwuieß ? ktory roskázuie z przykazánia Kánonu Nicenskiego / áby przed Trzećią godźiną / we dni święte Mßy nie odpráwowáno: á inßych dni od poł Czwarty áż do dźiewiątey godźiło śię mieć.

Do tego ießcze Cię pytam ? Czemu w Wielki Post Nießpor wespoł ze Mßą / y przed Obiádem w te dni w ktore raz tylko ná dźień iedzą / odpráwuią ? podobno dla tego / iż Mßá poźniey śię odprawowáłá / bo Nießpor niemogł śię rániey odpráwowáć pewnie áż społudnia / żebyśmy spráwiedliwie rzec mogli: Priſzedſzu Słoncu ná západ, poiem &c. iáko ná Nießporze śpiewámy; Dotego przed tym wierni Pańscy nie iadáli áż po Mßy y po dźiewiątey godźinie / iáko y z swego S°. Bernatá możeß śię náuczyć; bo ten włáśny czás ná odpráwowánie Nießporu od świętych Oycow náznáczony iest.

Powiádaſz że nieſłuſznie práwowierni w Vnitach to gánią, że kilká Liturgij ná dźień ná iednym Ołtarzu miewáią.

Odpowia-

Odpowiadam, że bárzo słusznie: bo kiedy Grækámi álbo ritus Græci ludźmi się názywáia, tedy nie zá zwyczaiem Rzymskiego Kośćiołá, ále zá zwyczáiem Cerkwie Wschodniey, w odpráwowániu Nabożeństwá iść máia. Aże Cerkiew Græcka, od ktorey też y Ruská zwyczáie swego Nabożeństwá od poczatku Wiáry wźiawszy, áż do tego Czásu záchowuie: ná iednym Ołtarzu iednego dniá nigdy więcey procz iedney służby nie odpráwuie, tedy y Vnići ináczey odpráwowáć nie powinni, áżwłaszczá máiac posobie ow od Ciebie cytowány Antisiodorski dźieśiaty Kanon, ktory ná Ołtarzu zákázuie iednego dniá dwie Mszey miewáć, co y Kośćioł Rzymski przed niedáwnym czásem zachowywał.

Pytasz się ná pág: 31. iákobyś Czerncem rostryho nigdy niebywał, co Ruscy Czerncy w Cellách robią.

Odpowiadam.

TO robia, co Oni dawni Czerncy zá Swiętego Antoniego Theodozego, Euthimiusza, y innych swoich SS. Patryárchow robili: Jedni Psałterz, drudzy Ewángelie S. inszy Akáphist o Imieniu Náslodszym Páná Iezvsowym, á drudzy do Naświetszey Pánny, y do inszych świętych, zá zbáwienie ludzkie y swoie Páná Bogá błagáiac odpráwuia. Inszy Modlitwe Páńska, Credo y Pozdrowienie Anielskie mowia, Inszy cáła noc stoiac y krоćiuchna one Modlitwe mowiac: Pánie Iezv Christe Synv Boży zmiłuy się nádemna grzesznym, myśl swoie do Bogá w rospámiętániu Dobrodźieystw iego álbo wrozbierániu sumnienia podnoszа; Inszy pokłonámi Ciáło swoie trapia, A inszy zaś ná rożnych posługach y obediencyách, rozesłáni y zástáwieni będac, swoie powinność

w Osobie

w Osobie Stárszego CHRISTVSOWI sámemu spilnościa pełniac oddawáia. A gdy przy tákich prácách Ciáłu swemu opoczynek dáia/nie na piernatach/iáko ty Pánie Długospalski/ ále ná podłym y bárzo twardym Máteraciku/álbo na rogozy/á drudzy y na gołey łáwie álbo ziemi/ dwie álbo trzy godziny/ á naywiecey Cztery/ ostowi swemu odpoczynać pozwaláia; Po modlitwách zás nocnych y Dziennych/ ták Cerkiewnych iako y Kieleynych gdy im Czasu zbywá/ Xiegi świetych Oycow oćwiczeniu Zakonnym/iáko święte° Ephremá Syrianina/ Janá Listwicznika// álbo Klimaká/ Isááká Syriánina/ Dorothea/ Antiochá/ y Innych/ (ktore z Græckiego postowienstku przełozone maia/) czytáia.

Powiádasz że ták my Práwowierni, iáko y z Vnitow nierossądnych niektorzy, ná tych Vnitow, kto rzy Liturgie czytáne nie dáwno odprawowáć poczęli sarkámy, powiádaiąc że się to nie godźi.

ODPOWIADAM.

Słusznie y nie bez przyczyny sárkámy/ bo ten zwyczay áni był w Græckiey Cerkwi/ áni teraz iest/ áby mieli kiedy takie kuse/ y czytáne Liturgie odpráwowáć. Tyś sam bedac bez Vcha/ Liturgia swoim Vnitom kusa y bez poczatku y końcá czytána wymyślił/ od ćiebie to/ coś bezrossadnie wymyślił/ przyieli: zá czym nie Græckie° nabożeństwa ludzmi/ ále Rusiiánowego zwáć sie słusznie moga.

Powiádasz że to iest świętobliwy zwyczay Liturgie Czytáne odpráwowáć.

ODPOWIADAM.

COć mi zá świętobliwość/ dla roſpuſtnych delikatow y Włoſkich niewieśćiuchow ſłużbę Bożą/ ktorá z wielkim Vważeniem odpráwowána być ma/ ſkracáć/ y iákoby ná iedney nodze ſtoiac odpráwowáć.

Powiádaſz że w przeſládowániách trudno było ſpiewáney Służby odpráwowáć.

ALa to powiádam; że to co w prześládowániu dziáło ſię/ zmuſu to być muſiáło/ bo ináczey trudno było: á teraz z łáſki Bożey kiedy prześládowánia niemáß/ ná co to ták odpráwowáć? odpráwowáli w Więzieniách miáſto Ołtarzá y ná pierſiách ſwoich ſłużbę Bożą Vtrápieni święći Kápłáni/ iáko o Lućianie świętym Czytamy/ ále teraz kiedy byś Chćiał miły Bártoßu ták odpráwowáć/ pewnie by ćię/ álbo zá ßalonego/ álbo zázniewáżce Táiemnic Páńſkich máłáć/ kiiem z Kośćiołá wypędzono.

Powiadaſz że y Pan IESVS ZBAWICIEL náſz/ y Apoſtołowie tákową czytáną Służbę odpráwowáli.

ODPOWIADAM.

NJemáß w Ewángeliey opiſánego wßytkiego ſpoſobu Służby Páńſkiey/ ktora ná Wieczerzy ſwoiey táiemney Pan odpráwował/ oprocz tylko poświęcenia/ rozdawánia/ y pożywániá; á przećie ta Wieczerza Páńſka nie bez ſpiewánia ſię ſkonczyłá/ Jáko Márek S. Ewángeliſtá w Rozdźiele 14. Ewángeliey ſwoiey powiáda/ że podawßy Apoſtołom Kielich/ y mowiwßy To ieſt Krew moiá. &c. Hymn álbo ſpiewánie odpráwiwßy/ wyßli ná gorę Eleonſką; Widźiß ty ktory ſię w nowoćinách kochaß/ że przy Służbie Bożey/ nie tylko czytanie/ ále y ſpiewánie było/ záczym nie pierwiey czytána/ ále ſpiewána poczęłá ſię Służbá Boża.

Do tego Apoſtołowie święći ieśli w więzieniu będąc/ nie obawiáli ſię Modlitw z ſpiewániem odprá-

wowáć/

wowáć/ iáko czynił y Páweł y Syllas świeći od puł. nocy śię modląc/ y śpiewániem wychwaláiąc Bogá/ dáleko bárźiey Służbę Bożą odpráwuiąc?

Porządek y zwyczay odpráwowánia Apostolskiego Służby Bożey opisány od świętego Dionyzego Are. opágyty/ czytay w Xięgách iego o Cerkiewney Hierár. chiey Cap: 3. pag: 288. Znaydźiesz tám/ że nie tylko czytano/ ále y śpiewáno przy Służbie Bożey:

Powiádasz też tam, że lepiey, czytáną Liturgią, niżeli śpiewáną odpráwowáć, probuiąc iákims Popem, ktorego Popádia miásto Diaka śpiewáłá?

ODPOWIADAM.

IAk nie pewna powieść/ tak y probátiá oney / iednák dato non concesso, żeby tak było/ z niedostátku/ y z nędzy/ to śię vbogiego Popá dźiáć muśiáło.

Powiádasz też ná pag: 33. że kiedy Oćiec S. Patryarchá Ierosolimski Theophan, w Kiiowie w Bráckiey Cerkwi Włádykow y Metropolitę święćił, nie tylko czytaną, ále szeptáną Liturgią odpráwował.

ODPOWIADAM.

TO nie iest prawdá/ bo lubo okná zábite były/ dla tego áby ludźie obaczywszy świátłość do Cerkwie śię nie ćisnęli / przećię ieden śpiewak Pátriárszy ná Imię Gabryel Zakonny Kápłan według zwyczáiu Græckiego/ ćicho śpiewał.

Na teyże pág: prawisz że nie przystoynie Popi czynią, gdy nie pożywáią SAKRAMENTV na Ołtarzu gdźie go poświęcáli. Ale ná Zertowniku.

ODPOWIADAM

O Niewstydliwy Mimusie: Już ći y tá świętá tak dawno w Cerkwi Bożey záchowána / o pożywaniu ostatkow Naświętszego SAKRAMENTV, y pełna Duchownych Wysokich Taiemnic záwá.

dźiłá Ceremonia / dla tego że nie ná Preſtole, iak w Kośćiele / to ieſt ná Wielkim Ołtarzu: ále ná Zertowniku / ktory tákże bywa poświecony / iáko y Preſtoł / gdźie nie ták / iáko ty báłámucko práwiſz bez reuerentiey pożywány bywa / ále z táka reuerentia z iáka y ná Preſtole / pierwiey Kommunikuiac / gdyż y świecá tám zápálona y pokłon náleżny przyſtoyny oddány bywa: bo ták Rubricellá w Służebniku ná Pág: 383. náucza: Diakon że wſzed Siwernymi Dwermi, potreblaiet Swiataia ſoſtrachom y wśiákim opaſtwom, iáko niczeſomuże y otdrobnij ſzych otpaſti, ili oſtatiſia krupic, ili kapli; To ieſt: A Diákon wſzedſzy pułnocnemi Drzwiámi pożywá światośći / ze ſtrachem y wſzelaka opatrznośćia / ták iákoby żadna z náymnieyſzych krſzyn / álbo kropelek nigdziey nie pádłá.

Wiedza y to / kiedy podczás wielkich mrozow / czáſem przydáie ſie przymárznać w Kielichu Naświetſzemu SAKRAMENTOWI, iáko z wſzelka reuerentya / Pokrowiec zágrzawſzy / Kielich przygrzewać: álbo Kielich w wrzacym okropie / przeſtrzegáiac tylko áby ſie weń nie wlało / poki ſie roſpuśći potrzymáć: A nie ták iáko ty bluźnierſko / coć ieno ſliná do gęby przynośi bezwſtydnie / potwárnie / plećieſz.

Czemuś tylko ná Márgines Nicephora Hiſtorika / ktory tákie pożywánie oſtátkow Naswietſzego SAKRAMENTV wypiſuie námienił / á rzecz ſámaś nie położył? boś ſie bał / żeby ſie twoie bluźnierſtwo / gdy nie przyſtoinośćia to názywaſz / świátu nie pokazáło: Ale ia tu położe.

Powiáda Nicephorus Calliſt: Lib: 16. Cap: 25. w Hiſtoriey ſwoiey / że był táki od bárzo dáwnych czáſow zwyczay w Cerkwi Cárogrodſkiey záchowány / że

co kol

cokolwiek zo∫tawáło o∫tátkow niepokalánego Bo∫kie=go Ciáłá/ Páná Bogá y Zbáwićielá ná∫zego IESVSA CHRISTVSA, Kápłáni niepokalánych dźiatek z tych ktorzy ∫ię w Szkołách Vczyli zebráw∫zy/ nát∫zczo będacym/ o∫tatki one im pożywáć dawáli. Co powiáda/ y mnie ∫ię bárzo czę∫to gdym dźiećięćiem był trafiáło/ gdyżem w Cerkwi czę∫to rad ∫ię znáydował. Táka tedy rzecz zá Meny Pátriárchy przydáłá ∫ię/ że zdźiećmi ná to wybranymi/ dźiećie też Zydowiná iednego rzemio∫łem ∫zklarzá do Cerkwie przy∫złó/ ktore gdy nád zwyczáy zábáwiw∫zy ∫ię do domu ∫ię wroćiło/ y od Rodźicow pilnie pytáne było/ dla iákieyby ∫ię przyczyny ták długo báwiło/ powiedźiáło/ że z in∫zymi dźiećmi w Cerkwi/ Bo∫kie Cza∫tki iádło; Od ktorego Oćiec iego tę nowę rzecz v∫ły∫zaw∫zy rozgniewány/ piec w ktorym ∫zkło ∫ię robiło dobrze wypaliw∫zy/y dźiećie porwaw∫zy/ w piec płomieniem wielkim ro∫palony/ zá tákowy vczynek wrzućił/ choć to dźiećie z niewiádomośći vczyniło było. A mátká długo nie widzac dźiećięćia y ∫zukáiac gdy nie nálázłá/ w∫zytko Mia∫to płacząc y lámentuiac obe∫złá. Trzećiego dnia do Huty gdźie mąż iey był przy∫zed∫zy/ z wielkim płáczem ∫ámá ∫ię dręczac/ y ćiężko wzdycháiac/ ná Syná záwołáłá/záczym dźiećie one głos mátczyn pozn áw∫zy/∫piecá odpowiedźiáło. A mátká vśćie do piecá przełamaw∫zy/ wielce cudownie w po∫rodku ogniá dźiećię ∫toiace obaczyłá ták zdrowe/ iż y włoská iednego płomień ná nim nieru∫zył; A gdy ∫ię przyczyny záchowánia zdrowia iego pytáłá/ dźiećie powiedźiáło/ że Niewiá∫tá iákaś prześwietna w purpurę vbrána/ czę∫to przychodząc do niego/woda płomień do niego∫ię zbliżáiacy polewáiac/ zágá∫zywáłá: y gdy ieść mu ∫ię chćiáło/ pokarmu dawáłá; Oczym gdy ∫ię Ce∫árz Iu∫ti-

nianus dowiedźiał / dźiećie z mátką do Krztu świe. tego przyprowádźiwszy/ Bogu ofiárował/ á Oycá ie. go ktory Chrześciáninem zostáć niechćiał/ iáko Zaboy. ce potomká swego osádźiwszy / ná Figowym drzewie obieśić kazał.

Widźisz iáko dáwno w Cerkwi świetey nie tylko bez wszelkiey nagány/ ále y Cudem ták wielkim potwier. dzony iest ten święty á Bogu miły zwyczay. A ieśliż ná on czás Bogu ten zwyczay ták miły był/ że go ták przedźiwnym Cudem stwierdźił y wstáwił/ kiedy nie sámi Kápłáni/ ktorym bárźiey ná leży ostatki Ná. świetszego SAKRAMENTV pożywáć/ ále Dźieći czyste pożywáli Ten Naświetszy SAKRAMENT, skąd mogł by Bluźniercá iáki tobie podobny / zgorszywszy się nie przystoynośćią to názwáć ; Dáleko bárźiey te. raz/ gdy sámi Kápłáni cum debita reuerentia (á nie dźieći/ miedzy ktoremi y niewierny Zyd się był wmie. szał) Naświetszy SAKRAMENT, pożywáią.

Powiádasz że po Consummowaniu tego SAKRAMENTV, żadnych dźięk Pánu Bogu Kápłan nie czyni.

ODPOWIADAM.

CZemu się Potwarco ták iáwnie y hrubo kłámáć nie wstydasz / á wżdyć ktokolwiek Postowiensku czytáć vmie/ obáczyć iawnie może w Służebniku ná Kárćie 364. po pierwszym przyięćiu ná Wielkim Ołtárzu Naświetszego SAKRAMENTV, w Modlitwie owey : Błáhodárim tia Władyko Czełowikolubcze: To iest/ Dźieki tobie oddáiemy Władco Człowieká miłuiá. cy/ że przystoynie Kápłan Pánu Bogu zá przyięćie Naświetszego SAKRAMENTV dźieki oddaie/ A po. skonczeniu iuż wszytkiey Służby Bożey/ tedy osobliwe

Modlit.

Modlitwy ktore w Trebnikách y Czásosłowach ták też y w máłych Xiażeczkách pod Titułem Molitwy poświatom Pryczaszczenij: To iest/ Modlitwy po Naświetszey Communiey, ktorych iest pieć nabożnie odpráwuie. Ale żeś ty sam podobno iák w krotkośći kocháiacy sie leń/ álbo bárzo w krotce/ álbo wszytkie Modlitwy do służby Bożey nigdy nie odpráwował: Przeto y o inszych/ że tákże sie spráwuia/ rozumiesz.

Záraz zá tym kázke też iakaś by Bábá ná Trećie báiesz/ iákoby ktoś słyszał/ á tobie powiedźiał/ że Pop z przednieyszych we Lwowie śmiał to mowić/że po wymowieniu owych słow przy Ołtarzu Woznesy sia na Nebesa Bože, CHRISTVS się z SAKRAMENTV ná Niebiosá wznośi. ODPOWIADAM.

Czemu potwarco kiedyś sam swemi vszyma od tego ktory to mowił niesłyszał/ niebylice záprawde wáżysz sie ná Swiát wydawáć/ wiedza bowiem wszyscy/ że Cerkiew nászá świetá Wschodniá O naświetszym SAKRAMENCIE ták wierzy/ że gdy w poświacániu Istnosć Chlebá w Ciáło/ á Istnosć Winá w Krew Zbáwićielowa prawdźiwie sie przemienia/ Osobá tylko Chlebá y Winá/ To iest/ w Chlebie biáłość/ w Winie Czerwoność/ álbo inakszy Color, Okragłość y smák tylko bez przemiány zostáie/ y poki te osoby w cále trwáia/ nie tylko w pożywániu/ ále y ná Pátynie w Kielichu/ iáko y w puszce/ ták ná Ołtarzu iáko y ná inszym mieyscu pod osoba Chlebá y Winá/ prawdźiwie y rzeczewisto iest Bog y Człowiek IESVS CHRISTVS. Stulże pysk vdawco/ a niewinne ludźi nie potwarzay.

K w tym z temi wszytkiemi ktorzy tobie to powiádáli żeby sie tácy Popi v nas náydowáć mieli/ ktorzyby te ostatki Náświetszego SAKRAMENTV/ wytri-

kuſzom álbo chłopietom do pożywánia dáć mieli/ ſrodze ſproſnie kłamaſz. Bo to áni było kiedy miedzy námi ſzemi Kápłany v Ruśi/ áni teraz gdźie ieſt.

Iuż tez podoſtatku abſurdiſſime o ábſurdách nábáiawſzy ſię/ doprzypadkow ſię vdáieſz/ ktore z przenoſzenia oſtátkow Naświętſzego SAKRAMENTV ná Zertownik/ y z niepożywánia ie° záraz ná Wielkim Oltarzu/ iáko by ſię tráfiáć miáły rozumieſz/ że zá nágłą śmiercią iednego Kápłáná w Słonym Grodku/ Naświętſzy SAKRAMENT ná Zertowniku do zepſowánia przyſzedł/ á zátym náwodźiſz/ że potrzebá koniecznie áby to przenieśienie oſtatkow SAKRAMENTV Naświętſzego z Wielkiego Ołtárza iuż więcey nie było.

A pytam IA Ciebie miły Skáźiſko/ kiedyby ſię nágłá śmierć temu Swiąſzczennikowi/ álbo táki przypadek iáko ty powiádaſz záraz po poświęceniu przed Kommunią tráfił/ czy nie toż co ſię z Naświętſzym SAKRAMENTEM ná Wielkim Ołtarzu y ná Zertowniku w niebytnośći inſzego Swiąſzczenniká/ ktory by dokonczaiąc Służbę pożywáć miał/ ſtałoby ſię. A zá tym według twego Bábiego rozſądku nigdy by dla tákiego y temu podobnych przypadkow/ Służby Bożey odpráwowáć nie potrzebá.

Baieſz y odrugim przypadku ktory by ſię w Liſku nie iákiemuś Ieremiaſzowi Lyſiatinſkiemu Vnitowi ſi Credere fas eſt, przytráfić miał: gdy podczás zwyczáyny ná Zertowniku Naświętſzy SAKRAMENT zoſtáwiwſzy, ſam Kazánie w Cerkwie práwił, iáko by miał Pop iákiś żywe Srebro onemu ná trućiznę do Kielichá w rzućić.

ODPOWIADAM.

ZMyſlone to ſą rzeczy ná Popá: Bo kiedy ten Lyſiátinſki do Liſká przybywſzy/ Tyrannico more, nie tylko ná Cerkiew y ná Popá/ ále y ná Mieſzczány nástąpił/ nie było tám kiedy Popowi około Ołtarzá z tákimi ſię rzeczámi záchodźić/ ále od wſzytkiego Vboſtwá z Zdrowiem tylko z Miáſtá vchodźić muśiał.

Záczym/ ieſli ſię temu Lyſiátinſkiemu co tákiego w Kielichu/ miáſto Naświętſzego SAKRAMENTV być przywidźiáło: Cudownie to od Bogá niegodność Kapłáńſtwá iego okázowáło/ bo on będąc Archimándrita Dorohobuzſkim/ niewinnego Szláchćicá Páná Mroczká/ gdy ſię ſwego długu v niego vpomináł/ Muſzkiet dwiema kulámi nábiwſzy/ vmyſlnie hániebnie zábił: zá co według Kanonow Degrádáciey popádł; Ażeſię pomázánemi krwią Záboyſtwá ważył rękomá Służbę Bożą Celebrowáć/ iáwnie mu Pan Bog pokazał/ że nie ná zbáwienie/ ále ná trućiznę Duſzy ſwoiey/ poświęcą y przyimuie Naświętſzy SAKRAMENT.

Niemogł by ſię tu/ áni naprzednieyſzy Nowokrzſzczenſkiey álbo inſzey Hæreſiey Náſládowcá/ ná ták znieważáiące Naświętſzy SAKRAMENT bluźnierſkie potwarzy zdobyć/ na iákieś ſię ty tu niezbożny wyrodku fałſzywie zdobył. Ale twoie te Fałſzywe Potwarzy Cerkwi Bożey ſzkodźić ták wiele mogą/ iáko słonecżney świátłośći od ſzalonego ćiſkánie kámieni. Bo co powiadaſz/ że Kápłan wźiąwſzy w dłoń Naświętſzy SAKRAMENT, nád głową trzyma/ A potym pożywſzy o Brodę y Włoſy głowne dłoń oćiera. To ieſt ſzczyra potwarz y iáwna nieprawdá: Nie ták bowiem Służebniká Rubricellá náucza/ ále ták mowi. A Kápłan nabożnie nizko pokłon vczyniwſzy/ bierze Cząſtkę

iedne Przenaświętßego SAKRAMENTV lewą ręką/ y zwielką ostrożnośćią/ kłádźie ią ná dłoni práwey ręki swoiey/ pewne słowá mowiąc/ y trzymáiąc ią na brzegu Ołtarzá/ skłoniwßy głowę ku Naświętßemu. SAKRAMENTOWI ná ręce będącemu/ mowi Modlitwy: Wierzę Pánie y wyznawam ⁊c.

A skonczywßy Modlitwy/ z Stráchem y Wiárą na boźnie pożywa Bozskie Páná náßego CIAŁO, ktore ma ná dłoni. A záraz po pożywániu pilno się dłoni przypátruie/ ieżeli co z námnieyßych odrobinek od Naświętßego SAKRAMENTV ná niey nie zostáło/ co iesli by było/ iáko naypilniey w vstá ięzykiem z dłoni wybrawßy/ Oliton, to iest: o Korporał/ álbo Antimis ostrożnie oćiera dłoń swoię/ według zwyczáiu; Czytay otym w Służebniku Kiiowskim pág: 356. y 357: y dáley.

Już tu mierźienie obrzydliwa gębo/ nie tylko po włosách y po Brodźie/ y po źiemi/ Naświętßy SAKRAMENT swoią potwarzą poniewierząß/ ále O brzydkiego ßalenstwá y niezbożnośći! y wpośćieli rzucaß: Niechćię Pan (z Michałem świętym mowiąc) ofuká/ Ten ktorego ty ták Hæreticko bluźnić się ważyß. S. Iud: Epis: ver: 10.

O Pożywániu też z Kielichá Krwie Páńskiey/ ták że iák nie wstydliwy Potwarcá/ bez wßelkiey okolicznośći ßczyrze kłamaß: bo choć twoy Oćiec był prostym Popem/ przećię rozumiem/ że polityczniey się około tego obchodźił/ niżeli ty báießː y żadnego ießcze podobno ná świećie Grubianá między Kápłanámi nie było/ y być niemoże: ktoryby się w ták świętey rzeczy pożywániu ták spráwowáć miał; bo Rubricellá w Służebniku ták náucza ná pág. 360. mowiąc: Aby po Consummácyey/ Cząstki CIAŁA PANSKIEGO, po-

kłon przynależny nábożnie KRWIE PANSKIEY vczyniwszy / obiemá rękomá Kielich wziął / y z niego z strachem y z wielką ostrożnośćią Kommunikował. A po Kommuniey vstá sobie dobrze wyssawszy / áby Pokrowcem vtárł. Z tákaż też reuerencyą y ostrożnośćią káże / y ná Zertowniku ostátek Naświętszego SAKRAMENTV pożywáć.

Widźisz tedy że choćby naprostszy Kápłan był / czytaiac te Rubricelle / musi się ostrożnośći w pożywániu Naświętszego SAKRAMENTV náuczyć.

O Gąbkách / ktoremi Kielich wychendażáią / ták że fałszywie báiesz / żeby ták zábrukáne y spleśniáłe miáły być / bo y o tym máią Kápłáni od swoich Pásterzow ná Synodách podána náukę / iáko y te Gąbki wymywáć / wysuszáć / y przyzwoynie chowáć: ále choćby ták iáko ty powiádasz / chustki náto osobne máiac / Kielichy wyćieráli / przećię v Gniuśnego y niedbáłego / musiáłáby się y chustká zábrukáć. Záczym nieidźie / áby dla iednego / ieśliby się gdźie náydował Swiąszczenniká nieochędożnego / inszy wszyscy gniuśnemi być mieli.

Już też widzę / nic ći y po Swiętych / kiedy się ná nich rzucáiac / ták mowisz: Co po tych Cząstkách ták wiele / na Imioná ták wielu Swiętych? Jákoby memoria Sanctorum przy Ofierze świętey nie potrzebna była. A iákoby z tego nátrząsáiąc się mowisz: gdyż nie Swiętego ktorego, áni Naświętszey PANNY CIAŁO y KREW ofiáruiesz: Ale sámego ZBAWICIELA twego ktory ćię odkupił.

ODPOWIADAM

Wiemy to bez ciebie, że Ofiára włásna nie może być, iedno CIAŁO y KREW ZBAWICIELA nászego, y nikomu inszemu ofiárowáne być nie może, tylko iemu samemu, iáko Bogu prawdziwemu, ktory z Oycem, y Duchem świętym według Istności ieden nie rozdzielony iest. A gdy záś zá Swiętych, álbo ná ich cześć y Pámiątkę ofiáry przynosimy, nie im to samym, álbo żeby się w ich Ciáło te cząstki przeistnaczáć miáły, Ofiáruiemy: ále ich Imioná tylko wspominájąc, przy tey Ofierze Pánu Bogu dzięki oddáiemy, zá Dobrodzieystwá, ktore świeci od nie° máią: To iest, zá zwyćiestwá, ktore nád Diabłem, nád Swiátem, y nád Ciáłem, otrzymáli, y zá wszytkie ich prześwietne dźiełá, ktore meżnie odpráwili, zá ktore wieczny otrzymáli Pokoy. Dotego áby oni też o nas w Niebie, iáko my o nich, tu pámiętáiąc, cześć im przystoyną czynimy, zá nas się modlili: y áby Pan Bog od nas wdzięcznie te Ofiáre przyiąwszy, nam miłościwym Pánem był: Iáko text sámey Proskomidiey przez się iáwnie náuczá, osobliwie gdy, wyimuiąc Kápłan cząstkę z pierwszey Prosphory mowi. Ná cześć y ná pámiątkę Przebłogosłá. wioney Pánny nászey BOGARODZICY, y záwsze będącey PANNY MARIEY, dla ktorey modlitw, przyimi Pánie tę Ofiárę do Niebieskiego twego Ołtarzá. A potym wspomniawszy porządnie wszytkich tám nápisánych Swiętych, ták mowi: Ktorych modlitwámi náwiedź nas Pánie.

O Cząstkách záś tych, iáko ty teraz ná oszukánie y ohydę Práwowiernych, co chcesz práwisz, ták y ten człowiek, ktorego ty ná tym mieyscu w Szpárgale swoim wspominasz, oszukiwáiąc iákiegoś Páná w Litwie,

álbo

(álbo iáko Arkudius z niego ſię náśmiewáiąc mowi) Pánią/ z domyſłu ſwego gdákał.

Mogłbyś ſię też iuż z przemierzła ſwą rádą nie wyrywáć/ bo v nas ſą z łáſki Bożey tácy Páſtyrze/ y od nich Przełożeni Dozorcy/ ktorzy y rádą/ y náuką zdrową/ Prezbiterow ćwiczą. A rozumiem że y Vnitowie nie zechcą być ták proſtemi/ áby ćiebie Bieguná bezmozgiego/ máiąc mędrſzych v ſiebie niżeli ty/ ſłucháć mieli/ gdyż iuż o tych wſzytkich rzeczách/ To ieſt/ ták o Formie, iáko y o Máteriey, y o rożnych przypádkách około Naświętſzego SAKRAMENTV tráfiáiących ſię/ iáko y o Kielichách/ y o wyćieraniu ich/ ták też o Wąſách y Brodách/ ieſzcze przed Dwudżieſtą lat/ przy ſwoim Służebniku w Wilnie drukowánym/ wydáli: A ty przećię Mędrkiem ſię iákimśi ſtáwiąc/ toż á toż/ iák Kożiel młotá ſię náiadſzy/ przeżuwáiąc powtarzaſz.

Y to widzę przed twoim Niedopyrzowym roſſądkiem w pokoiu wyſiedżieć ſię nie mogło/ że trzy rázy do Roku Cerkiew Wſchodnia/ Służby Boże áż w Wieczor odpráwuie. To ieſt: w Wigilią Bożego Národzenia/ Bohoiáwleniia, álbo Theophaniarum, y w Sobotę Wielką.

ODPOWIADAM.

IAk Judaſzowi/ gdy Olieiek ná Zbáwićielá wylány od Nierząndnice był/ żáłowáć przyſzło/ że nie był przedány zá Trzy ſtá groſzy/ y Vbogim rozdány: nie dla te°/ iżby miał pieczą o Vbogich/ ále iż złodżieiem był y mieſzek nośił. Ták y tobie nie o to widzę ſzło/ że Służbá Boża pozno ſię odpráwuie/ ále o to/ iáko z twoiey Concluzyey znáć/ żeś ſię nie mogł Obżárco wczeſnie obetkáć/ y w Celli ſię do woley wyſpáć. A ieſzcze Ioan Cap. 12.

śmieß mowić/że nie ieſt to z ſłußnośći/ y Fundámentow niema z Oycow świętych/ áni z Soborow/ żeby ſię Liturgia S. w Wieczor álbo áż w Nocy kończyłá/iże. by żaden nieważył ſię ieść/ áż po Zachodźie Słońcá. Weźmi iedno Ewángelia świeta/á czytay v Mátthe. uſzá Swiętego w Rozdźiele 26. gdźie ták mowi: [A gdy był Wieczor/ vśiadł IESVS z dwunaſtą Vcz. niow ſwoich.] Przypátrz ſię/ że w Wieczor Pan y Zbáwićiel nász te Prześwietna Liturgia ſwoie poſtánowił/ y odpráwował: Nie może tedy więkßy Fundáment tákowe odpráwowánie mieć/ ták o vſtáwe Zbáwićielowa/ktory y w Nocy Liturgia święta odpráwił/ Rtey Nocy nic nie odpoczywáiac/ná modlitwie od puł nocy był/ y Vczniow ſpiacych/ że z nim iedney godźiny czuć nie mogli/ ſtrofował/ y roſkázuiac im áby nie ſpáli mowił: Czuyćie á modlćie ſię, ábyśćie nie weſzli w pokuſę. Druga zás pułnocy ná Páſsiey ſtrawił.

Widźiß leniwy Roſkoßniku/ że Pan IESVS áni ſiebie/ áni Vczniow ſwoich żáłował/ ále záraz po Służbie Bożey/ ták my do Cerkwi/ ták on do Ogroycá nie odpoczywáiac/ poßedł: y cáła noc ná Modlitwie/ y Páſsiey ſtrawił. A czemuż my imituiac Zbawićielá y Służbe Boża w Wieczor odpráwowáć niemamy/ y cáła noc ná Modlitwách trwáć? Wżdyć ták Vczniom ſwoim Zbáwićiel przykazał/ á w Oſobie ich nam/ gdy mowił: [Co mnie czyniąc widźićie, to y wy czyńćie.]

A co powiádaß/ że młodźi/ przeſtárzáli/ y chorzy/ pośćić nie moga/ to y bez ćiebie wiemy/ y Cerkiew ná tákowych poſtow nie wkłada: ále ći/ ktorzy moga/ czemu pośćić nie máia? Czytay iedno Zywoty Swie.

tych/

tych/ iáko nie tylko Zakonnicy/ ále y świeccy Chrześciánie/ tákowe postne dni pościli/ tám się náuczysz.

Przypátrz się też y w Kościelnych Dźieiách Baroniuszowych/ Roku 302. ná pág. 158. onym Chrześciánom/ ktorzy w Nikomediey od Pogan z Cerkwią spaleni byli/ z iákim Nabożeństwem dźień Bożego Národzenia święcili/ nie ná iedney nodze stoiac/ iáko ty chcesz/ Jutrznią y Służbę Bożą odpráwili/ ále dźień y noc ná Służbie Bożey trwáli/ nieobawiáli się ći/ choć tám miedzy nimi y stárzy/ y młodźi byli/ postem y niespániem nadwerędzáć swego zdrowia.

Powiádasz, że y to nie iest rzecz pochwały godna, że w Ruskiey Cerkwie przy Liturgiey świętey, Drzwi Cárskie zámykáią, y zátym ludźie o Poświęceniu Naświętszego SAKRAMENTV nie wiedzą, y dostoyney czći y Pokłonu onemu nie oddáią.

ODPOWIADAM.

Bárźiey rozumiem w Kośćiele Rzymskim/ choć odkryte są Ołtarze/ prostak drugi może niewiedźieć/ kiedy/ y ktoremi słowy Naświętszy SAKRAMENT poświecony bywa/ gdyż ćicho to Xiądz odprawuie: A v nas choć drzwi zámknione bywáią/ káżdy wiedźieć może/ bo głośno Kápłan słowá Zbáwićielowe wymawia/ á Ludźie wszyscy zá káżdym wymowieniem/ ták nád Chlebem/ iáko y nád Kielichem Formy, mowiac Amen, nizko się kłániáią. Tákże gdy podnosząc Kielich y Pátynę/ mowi: Twoiá od Twoich, &c: Ludźie mowiac: Tobie spiewamy, Ciebie błogosłáwimy, Tobie dźięki oddáiemy Pánie, y modlimy się Tobie Boże nasz, nizko się kłániáią.

Widźisz tedy Potwarco/ że y poświecenie Naświet-

ßego SAKRAMENTV kiedy bywa/ wßyscy ludźie znáiá/ á przynależny pokłon y cześć Zbawicielowi w iego SAKRAMENCIE oddáią.

A przed skonczeniem Liturgiey świetey/ dla tego choć Communikántow niemáß/ Kápłan otworzywßy Cárskie drzwi/ do ludźi sie obroćiwßy/ Kielich z Naświetßym SAKRAMENTEM podnoßac/ mowi: [Z Stráchem Bożym, y z wiárą przystąpćie.] áby y pátrzac ná Naświetßy SAKRAMENT Adorácya przystoyna onemu czynili: Jákoż nátych miast ludźie ná koláná vpádáiac/ áż do ziemi pokłon/ Pánu y Bogu swemu pod Osoba Chlebá y Winá, w Naświetßym SAKRAMENCIE rzeczewisto bedacemu/ przystoyny oddawáia.

Do tego luboby ták było/ że zá czasow Swietego Bázilego/ ktory żył około Roku Páńskiego 350. ten zwyczay zástonienia Ołtarzá/ iáko ty powiádaß/ Cerkiew Wschodnia/ dla pewney przyczyny záżywáć poczełá przećie nie twoiá to rzecz iest Básianie nieciosány to/ co przez Tysiac dwieśćie Dziewiećdźiesiat y Cztyry látá/ nie przerwánie ták wiele Doktorow/ Meczennikow/ y roznych Stanow nie zliczona liczbá Swietych/ bez nagány záchowała/ reformowáć. Przystoyniey bowiem tobie iest swoie páść defektá/ niżeli Cerkiew reformowáć.

Dzwonki powiádasz máłe potrzebá w Cerkwiách mieć, áby w nie dzwoniono, kiedy Naświętszy SAKRAMENT poświęcáią y podnoszą.

ODPOWIADAM.

Y Bez ćiebie to gdźie chca/ bez zábronienia iuż dawno záżywáia: ták przy Ołtarzu/ iáko y do chorego

z Naświętſzym SAKRAMENTEM idąc. A tobie nie tylko przy Ołtarzu/ ale byś chćiał y ná nośie ſobie dzwonki záwieśić wolno/ my tobie tego nie bronimy.

Zwyczay brzydko wſpominaſz/ kłádźienia dźiatek y chorych pod Perenoſem, á wieſz iuż dobrze/ że ten zwyczay dawno ieſt zákazány.

Mogłbyś też niezbożny Zuzániſko/ o rzeczách świętych mowiąc/ vczćiwiey ſwą gębą ſzermowáć: Bo nie Duchowney Oſobie tákowe wſzeteczne przymowki/ y powieśći przytaczáć/ ále ledwieby ſię Dudárzowi/ álbo niewſtydliwey iákiey Przekupce ná Trećie zeſzło/ ále máłoś ty widzę tych co vſzedł.

Moſkiewſkie y Białoruſkie nie porządne Nábożenſtwá wſpomináſz, ktore rozumieſz że ſłuſznie do porządku trzebaby przywieść.

ODPOWIADAM.

POnieważ ſię ty Reformatorem Nábożeńſtwá czynić ważyſz/ ſłuſzna rzecz/ żebyś ſam Oſobą ſwą bez vſzną do Moſkwy iáchał/ y nie z Krákowá/ bo dáleko/ ále tam zbliſká im/ obecnie perſuadowáł.

Aże Moſkiewſkie Nábożenſtwo wſpomináiąc y nas hánbiſz, zwłáſzcza gdy práwiſz, że do Ruſkiey Cerkwie przyſzedſzy, nie vſłyſzyſz tylko, Hoſpodi pomiłuy, á potym: Podáy Hoſpodi. Ná oſtátek, Tobi iuż Hoſpodi, iuż doſyć mámy.

ODPOWIADAM.

A Czemuś tu nie położył Szyderco do czego to ták mowią Hoſpodi Pomiłuy, Podáy Hoſpodi, Tobi Hoſpodi; Wżdy to ſą Reſponſoria ná Ektenie/ kto-

re Kápłan mowi/ iáko ná przykłád gdy Kápłan mowi: w Pokoiu modlmy się Pánu, á Chor álbo ludźie mowią: Hospodi Pomiłuy, To iest: Pánie Zmiłuy się. Y dáley/ Zá pokoy wszytkiego Swiatá, O dobrym powodzeniu Cerkiewnym y o ziednoczeniu ich, zá Biskupá, y záwszytek Kler y lud, zá Krola Páná, zá wszytek Senat, y zá woysko iego, y zá zwyćięzstwo nád wszystkiemi nieprzyiáćiołmi, mowi Kápłan Modlmy się Panu: á Ludźie mowią/ Pánie Zmiłuy się.

Y daley mowi/ o Dobrym postánowieniu Powietrza, o Obfitośći Owocow Ziemnych, o spokoyne Czásy, y ábyśmy wybáwieni byli od wszelkiego frásunku/ gniewu/ y niebezpieczeństwá/ modlmy się Pánu: á Ludźie mowią/ Panie Zmiłuy się.

A kończąc Litánią Kápłan mowi/ Przenaświętszą czystą, Przebłogosłáwioną, Y Chwalebną Pánią nászę Bogárodźićielkę, y záwżdy będącą Pánnę Márią, zewszytkiemi Swiętemi wspomniáwszy, sámi śiebie y wzaiem ieden drugiego, y wszystek żywot nász CHRISTVSOWI BOGV polecáymy, A lud odpowiádá/ Tebi Hospodi: To iest/ Tobie Pánu polecámy.

Coż tu zá niesłuszność widźisz/ kiedy tákim sposobem w Cerkwie/ Hospodi Pomiłuy, y Tebi Hospodi śpiewáią? Pewnie żáden Mądry y pobożny Chrześciánin ináczey nie rzecze/ ieno że dobrze y słusznie.

A gdy zás Kápłan ná Jutrzni/ ná Nieszporze/ álbo też przy Służbie Bożey/ pobudzáiac ludźi do Modlitw y prozb ták mowi/ Dźień wszystek doskonáły, święty, spokoyny, y bez grzechu v Páná prośmy, lud mowi: Podáy Hospodi, To iest/ Day to nam Pánie. Y daley Kápłan mowi / Aniołá Pokoiu

iu wiernego Wodzá, y Strożá Duszam y Ciáłom nászym v Paná prośmy. A lud mowi: Day to nam Pánie. Kápłan zás mowi: Miłośierdźie y odpuszczenie niedostátkow y grzechow nászych v Páná Prośmy. á lud mowi: Day to Pánie. Kápłan mowi: Dobre y pożyteczne rzeczy Duszam nászym, y pokoy wszytkiemu Swiátu v Páná prośmy. A lud mowi: Day to nam Pánie. Kápłan mowi: Ostátek czásu żyćia nászego, ábyśmy w pokoiu y w Pokućie skonczyli, v Páná prośmy: A lud mowi: Day to nam Pánie. Kápłan mowi: Chrześćiáński koniec żywotowi nászemu bezbolesny, bez záwstydzenia spokoyny, y dobrą odpowiedź ná Strásznym Sądźie Christusowym, v Paná prośmy. A ludźie odpowiádáią: Day to nam Pánie. Kápłán mowi: Ziednoczenia Wiáry y vczęstnictwá Swiętego Duchá vprośiwszy, sámych siebie y spolnie ieden drugiego, y wszytek żywot nász Christusowi Bogu Polecaymy. A lud mowi: Tobie Pánie polecamy.

Co y tu zá nieprzystoyność widźisz miły Zoilusie, Azaż niesłusznie w Cerkwi, Poday Hospody, tákim sposobem spiewano bywa, ábobyś chćiał, dla owego Człowieká, ktory insze Nabożeństwá iest, y Postowien stu nie vmieiąc, przyszedszy do Cerkwie, nie wie co Kápłan mowi, y dla czego Hospody pomiłuy spiewáią, álbo czytáią, áby nigdy iuż Responsoria tákowe nie były mowione, áni spiewáne. Táka rzecza nie potrzebáby nic po Słowieńsku w Cerkwi odpráwowáć, dla tego że Polak tego nie rozumie. A zátym y w Kośćiele nie potrzebáby po Łáćinie odpráwowáć, álbo Dominus vobiscum, mowić, áni też Et cum Spiritu tuo.

Kiedy do Kośćiołá prosty Polak/ álbo Rusin przy dźie/ á tego nie rozumie.

[Mowisz też Ironicè, ieśli to v Ruśi Białey, y ná Moskwie dźieie się, á coż rozumiećie w Græciey między Pogány, iákie tám teraz iest nabożeństwo?]

ODPOWIADAM ĆI.

MIły Rusozophistá/ że tákie teraz prostych Swiąszczenników Græckich między Pogány iest Nábożeństwo/ iákie w Rzymie y we Włoszech było/ kiedy ich Gottowie y Wándáłowie w Possesiey mieli.

Powiádasz, że lubo Ohłaszennych, álbo Katechumenow niemász, á przećię Ektenią o Ohłaszennych w Cerkwi odpráwuią. Y pytasz, á ktorymże to Kátechumenom każećie zCerkwie wychodźić, gdyż iuż wszyscy są wierni y okrzsczeni ?

ODPOWIADAM.

CHoćiay w inszey Cerkwi niemász Katechumenow/ ná ten czás iednák przez te słowá Intentio Ecclesiæ determinatur, poki trwáć w Cerkwi nieokrzsczeni máia/ záczym słowá te máia swoy skutek. Ja ćię też wzáiem pytam: Czemu Kośćioł w Piątek Wielki/ zá też Kátechumeny/ choć ich tám niemász/ Páná Bogá prośi? A ieśli o tym nie wiesz/ weźmi Mszał/ á ná pág. 179. y 180. Czytay owe między inszemi modlitewkámi/ ktore ták się w sobie máia.

[Oremus & pro Catechumenis nostris, vt Deus & Dominus noster, adaperiat aures præcordiorum ipsorum, ianuāq; misericordiæ. vt per lauacrum regenerationis, accepta remissione omnium peccatorum, & ipsi inueniantur in CHRISTO IESV Domino nostro.]

DRVGA.

[Omnipotens sempiterne Deus, qui Ecclesiam tuam noua semper prole fæcundas, auge fidem & intellectum Catechumenis nostris: vt renati fonte baptismatis, adoptionis tuæ filijs aggregentur, Per Dominum nostrum, &c. Amen.]

Czynie toż y iedno iest/ co Kośćioł Rzymski stárożytny zwyczay záchowuiac/ raz w Rok/ w Wielki Piatek odpráwuie/ to y Cerkiew Wschodnia przy káżdey Służbie.

Jesli tedy to Cerkwi gániß/ gań pierwiey swemu Kośćiołowi/ áleć tám podobno prędzey te twoie bespieczeństwo/ niż Vnitowie/ zgánia.

O Chlebie z Græcká Artos názwánym/ ktorego ceremonialiter ná niektorych mieyscách w Monástyrách z Cerkwi do Refektarzá niosa/ Powiádaß że niewieß/ co to zá Mysterium dzwonić/ á ná głowie iák SAKRAMENT prosty chleb nośić? A bárzo dobrze wieß/ że choć gdźie y tego chlebá do Refektarzá nie noßa/ przećie iáko ná Triumph Zmartwychwstánia Zbáwićielowego dzwonia/ záczym y gdźie ten chleb noßa/ nie dla iego noßenia dzwonia/ ále ná znák Zmartwychwstánia Páńskiego Triumphu. Do tego temu Chlebowi żadney reuerencyey SAKRAMENTOWI należney nie czynia. A iáko w Monasterách inßych czásow/ Czastke álbo Porcya Naświetßey PANNY z chlebá wyiawßy reuerenter odkłádáia/ á po Obiedźie wßyscy One pożywáia/ ták ten chleb miásto Czastki Páńskiey/ o ktorey niektorzy Historikowie zmiánkuia/ że po Zmartwychwstaniu Páńskim/ áż do Wniebowźięćia Naświetßey PANNY Apostołowie/ tymże sposobem

Cząstkę chlebá odkłádáiac/ zázywáli. Przez Tydźień ná pámiatkę Zmártwychwstánia Páńskiego do Refektarzá bywa noszony/ y trzykroć ná znák Trzeciodźiennego z Grobu powstánia Páńskiego mowi Diakon/ CHRISTVS Zmartwychwstał/ á wszyscy odpowiádáia: Prawdźiwie Zmartwychwstał.

A że Krzyż wymálowány ná chlebie z napisem Hymnu onego Christus Zmartwychwstał, &c. do Dory idac cáłuia/ to ná znák serdecznego wyznánia czynia/ że CHRISTVS Pan przez Smierć Krzyżowa/ Smierć zwyćiężywszy/ Zmartwychwstał.

W Kátholickim Rzymskim powiádasz ná pág. 45. Kośćiele/ kiedy Kápłan idźie do Mszey/ tedy pierwiey ma Jntencya/ o czym ma mieć Msza/ y záraz probuiesz Zá krystianem/ ktory go pyta/ o czym będźie miał Msza/ żeby wiedźiał iákie Appáraty do Mszey nágotowáć. A nábáiawszy się o tych Appárátách podestátku/ dla tego/ ábyć nie powiedźiano/ że Xiadz ieden Ornat ma/ iák w Wielki Piatek/ ták y w Niedźiele Wielkonocna/ w tymże iednym odpráwowáć muśi/ conkluduiesz: ále to mnieysza o Ryzy/ gdyż niedostátek.

Ná coż tedy o przemiánie tych Appáratow báiesz/ kiedy wiesz/ że niedostátek to sprawuie/ á w niedostátku y płoćienne Ryzy zá Altembásowe stoia.

Powiádasz też/ że w Ruskiey Liturgiey niemász/ áby według potrzeby y Swiętá/ Pop miał Modlitwy przy Liturgiey odpráwowáć/ y wyliczasz tám/ iáko w Rzymskim Kośćiele są insze Jntroity/ Orácye/ Grádnały/ Tractus, Offertoria, Secreta, Communio, Postcommunio. &c. ná rozne Swiętá. y dáley wyliczywszy rozne Swiętá/ y Stany/ tákże y potrzeby/ mowisz/ tego w Grækoruskiey Liturgiey niemász/ ále táż Litur-

gia / y też w niey Modlitwy ná Wielkanoc / co y ná Boże Národzenie / y na PANNY MARIEY, y ná wszytkie Swiętá / y zá Vmárłe / procz tylko Ektenia / To iest / Litánia iedne po Ewángeliey przykładáia.

ODPOWIADAM.

PRawdá to iest / że my iedne tylko doskonáłą Liturgią Swiętą mamy: tákową / iákową Iákub Swięty Apostoł / od Zbáwićielá náuczywszy się y sam odpráwował / y Cerkwi ná Pismie zostáwił: y ktorą Márek Swięty Ewángelistá / Pierwszy Klemens Papież Rzymski / od Piotrá Swiętego náuczywszy się / y sámi odpráwowáli / y Cerkwi ná Pismie podáli; od ktorych to pomienionych / y Bázyli Swięty / y Chryzostom náuczywszy się / odpráwowáli / y Cerkwi ná Pismie zostáwili. Niemász w Liturgiách Apostolskich tákowych Introitow / Orácyi / Gráduałow / Tráktow / etc. O iákowych ty wspominasz / y do Liturgiey przykłádáć chcesz / bo dosyć iest ná tych Modlitwách / w ktorych się wszystkie potrzeby Cerkiewne zámykáią / ktore w Liturgiách nászych Ruskich z Apostolskich Liturgiy / przez Swiętych / Bázylego / y Chryzostomá wzięte y podáne są. A ná coż nam te / rozn[e]mi czásy przyczynione Orationes, kiedy w tey Apostolskiey Liturgiey doskonáłą vbłágálną Ofiárę Zywych y Zmárłych grzechy oczyszczáiącą / y SAKRAMENT Wiernym godnie pożywáiącym / poświecánie dáiącą / prawdziwie mamy. Wszák większey y Rzymska Msza / choć ták wiele Modlitw do siebie przyczyniłá / nád to w sobie mieć nie może.

A że tá Liturgia / ktora ná Boże Národzenie / táż y ná Wielkanoc / y ná insze Swięta / bá y ná káżdy dzień odpráwowána bywa / Słusznie to Cerkiew czyni / Bo tenże y ieden CHRISTVS, ktory się Národził / Vme-

czon był/ Vmárł/ y Zmartwychwstał. Tenże Naświętszą Pannę przez swoie z niey Národzenie/ Bogárodźicą vczynił/ y wyższą wszytkiego Stworzenia czći Korona w Niebie vkoronował/ y wszytkich Swiętych ktorych my Pámiatki odpráwuiac czćimy/ łáską swą do wykonánia woli swoiey posiłał. Tenże też á nie inszy/ w tey Liturgiey Swiętey przez Kápłáná ofiárowány bywa/ przy ktorey Ofierze/ y Pámiatká Naświętszey Panny, y wszytkich Swiętych/ tákim sposobem/ iáko się wyżey ná Kártcie 100. powiedźiáło/ bywa: ták ná Proskomidiey, iáko y po poświeceniu Bozskich Dárow/ á osobliwie tego Swiętego/ ktorego Swięto się tego Dniá odpráwuie. Zosobná záś dla rozności Swiat/ iáko są Hospodskie Prázniki/ To iest: Sámego Páná Swiętá/ álbo Naświętszey Panny, y inszych Swiętych/ nie tylko Tropáry/ Kondáki/ iáko ty powiádasz/ ále y insze bywáia Hymny/ y czytánia odpráwowáne: Iáko osobliwie ná Swiętá Páńskie/ co Swięto/ to inákße Antiphony spiewáne bywáia/ z Psalmow przeplatáne z Hymnámi tego Swiętá.

A w Swiętá Naświętszey Panny, y inszych Swiętych/ miásto Antiphonow/ Psalmy pewne czytáne bywáia; Do tego Beatitudines, ktore Postowienśku zowią Błáżenná. z Hymnámi z Kánonu tego Swiętego/ ktorego iest Swięto/ przeplatáne spiewáne bywáia. Ná Wchodźie záś álbo ná Introićie z Ewángelia/ gdy Pieśń owę spiewáia: Prydite pokłonim śiá, y Pripadem ko Christu. To iest: Przydźmy pokłonmy się/ y vpadaymy przed Chrystusem. Ná końcu przydawáne bywáia według Swiętá Słowá/ To iest: Iesli ná Boże Národzenie/ Zbaw nas Synu Boży, ktoryś się Národźił z Panny, spiewáiących Alleluia. A iesli ná Wielkanoc/ Tedy mowią:

Ktoryś

Ktoryś Zmartwychwstał. perconsequens, y inszym Swiętom należne przydáia słowá.

A we Dni/ w ktorych się Swiętych pámiatki odpráwuia/ przydáia do teyże Pieśni te słowá: Zbaw Synu Boży, ktoryś iest dźiwny w Swiętych swoich, nas tobie spiewáiących. Alleluia. A záraz po tym ták w Páńskie Swiętá/ iáko y Swiętych iego/ káżdy zosobná/ Tropár, y Kondák osobliwy spiewáia/ álbo czytáia.

A przed Ewángelią/ gdy Alleluia spiewáia/ káżdego Swiętá Wiersze inákszé czytáia/ y Ewángelia osobliwa bywa.

Pieśń záś przed Communia/ co Posłowieńsku zowią Przyczásten, nie tylko co Swięto/ ále y co dźień inákszá bywa. W potrzebách osobliwych rożnych/ ktoreś ty tu wspomniał/ są ták Modlitewki przy Proskomidiey, iáko y Ektenia/ przy początku Służby Bożey/ Tropáry/ Prokimeny Alleluia, z Psalmow Wiersze/ Kondaki/ Epistoły / Ewángelia / po Ewángeliey drugie Ektenia/ á potym y Pryczásten, są wszytkie z dawnych Służebnikow sporządzone. A teraz nie dawno w Roku Páńskim 1639. z Druku wydáne/ o ktorych choć ty wiesz/ przećię iednák byłeś się nágadał prawdy nie powiesz.

A że powiádasz Pop tego nie czyta/ iedno Diák álbo Chłopiec replikuie. Dla te° sam Kápłan nie czyta/ bo nie są Essentialia Liturgiey S. bez ktorych Służbá Boża doskonáłaby być nie mogłá/ ále są Accidentalia dla rożnośći tylko Swiąt y większey powagi Służby Bożey przydáne/ á co należy do Essencyey Służby Bożey: tedy to sam wszytko Kápłan czyta/ y odpráwuie.

Powiádász też, że kiedyby pytano Popá oczymeś dźiśia Oycze Służbę miał, tedyć nie będźie vmiał odpowiedźieć, bo Intencyey idąc do Służby Bożey, nie miał, y nie wie, co to ieſt Intencya.

ODPOWIADAM.

SŁowko to Láćinſkie Intentio, może drugi Pop Láćiny nieumieiac, niewiedźieć co to ieſt, ále żeby o przedłożeniu Vmá, To ieſt, o Przedśiewźięćiu y roſporządzeniu myſli, y woli ku oney rzeczy, ktora odpráwowáć ma, y w iáki koniec to odpráwowáć będźie, nie wiedźiał: To nie ieſt prawdá; Bo káżdy Swiąſzczennik by nayproſtſzy, gdy do odpráwowánia Służby Bożey idźie, ták wolą y myſl ſwoię diriguie, że tego Dniá chce to, co CHRISTVS Pan ná ſwoiey Oſtátniey Wieczerzy poſtánowił y czynił, czynić y odpráwowáć. To ieſt, Chleb poświecáć w Ciáło, á Wino w Krew Zbáwićielá náſzego, y one zá żywe y vmárłe, á przy tym oſobliwie y zá potrzeby te, zá ktore Przedśięwźięćie ma Pánu Bogu ofiárowáć. A te potrzeby nie máiąc intencyey nie mogłby żadną miárą przy Służbie Bożey Kápłan przypomináć, ále gdy zá ktorego Vmárłego álbo Zywego, álbo też Chorego, álbo zá inſzą iáką potrzebę, álbo też zá tego, ktory ad ſuam propriam Intentionem Służbę Bożą odpráwowáć prośił, przy Proſkomidiey naypierwiey ćicho wſpominá, y Cząſtkę wyiąwſzy, ofiáruie. Głośno záś w Ekteniách, imię tego, zá kogo Służbę Bożą odpráwuie, po Ewángeliey záraz przypomina, álbo też potrzeby, to ieſt, o deżcz o pogodę, o zdrowe Powietrze, o Pokoy czáſu Woyny, y zwyćięzſtwo Krolowi Pánu y Woyſku iego nád nieprzyiaćioły, y o inſze rozne tym podobne. Tákże záraz po Poświeceniu, gdy doſkonáła iuż ieſt Bezkrewna Ofiárá, ná ſwoym mieyſcu, gdźie Rubricellá Liturgiey

giey Zywe y Vmárłe/ y potrzeby wſpominác każe/ ćicho wſpomina.

Widźiſz tedy/ że kożdy Swiaſzczennik Intencya/ y Generálna y Specyálna/ iák idac do Służenia/ ták y odpráwuiac Służbe Boża/ ma.

Do te°/ ieſli twoy Pobrátym Szwiec/iáko ty powiádaſz/ intencya ſwoie/ co ktorego dniá robić bedźie/ czy Boty/ czyli Trzewiki/ mieć muśi. Iák dáleko bárźiey Kápłan / ktory nie Rzemioſło iákie polityczne/ ále ták wyſoka/ Przedźiwna/ y Prześwieta/ y Stráſzna Ofiáre odpráwowác idac/ y odpráwuiac / mieć ma. Oſobliwie gdy wprzod gotuiac ſie/ ták wiele Modlitw odpráwuie/ w ktorych nic inſzego nie zámyka ſie / iedno Prozbá do Páná Bogá / áby go godnym vczynił Przyiećia Naświetſzego SAKRAMENTV Ciáłá y Krwie Zbáwićielowey. 113

Wſtydźże ſie Potwarco kłamliwy/ gdy Kápłáná Bożego Służbe Boża odpráwuiacego/ gorzey ſzácuieſz niżeli Szewcá/ ktory Boty ſzyie.

Włádykom powiádaſz należałoby o roſporządzeniu nabożenſtwá przy Służbie, ſtáránie czynić.

ODPOWIADAM.

PRawdá to ieſt/ że Włádykom roſporzadzenie Nabożenſtwá należy/ oſobliwie tám/ gdźie nieporzadnie odpráwuia; ále nie tákie/ iákie ty mieć chceſz/ y iáko práwiſz/ żeby z Łáćińſkiego przełożywſzy iákie modlitwy/ do Służebnikow y Trebnikow przyłatáć/ bo Służebniki náſze y Trebniki ſa cáłe y doſkonáłe/ dla czego łat tákowych do nich nie potrzebá przydawáć/

bez tych bowiem przydátkow/ táka Służbę Bożą/ iáką teraz Kápłáni Ruscy w Cerkwiách odpráwuią/ Apostołowie Swięći y ich Successorowie odpráwowáli: co się iáwnie dáie znáć z Liturgiey Swiętego Jákobá Apostołá/ Brátá Pánskiego/ y Márká Swiętego Ewángelisty/ tákże y Klemensá Swiętego Papieżá Rzymskiego/ ktore/ Swięty Bázili y Chrisostom máło nie co z obiáwienia Bożego skroćiwszy/ Cerkwi podáli/ od ktorych Cerkiew Wschodnia ná Pismie podána wziąwszy/ bez wszelkiey odmiány y przydatku/ przez ták wiele wiekow/ cále y świątobliwie záchowuie. A iesli tedy od Apostołow Swiętych y ich Successorow/ tákim sposobem Ciáłá y Krwie Pánskiey/ Przenaświętsza bez tákowych łat odpráwowána będąc Ofiárá/ miła y przyiemna Bogu/ y Duszam Wiernych/ ták Zywych/ iáko y Vmárłych pożyteczna y zbáwienna byłá; bez wątpienia y teraz tymże sposobem y Pánu Bogu wdzięczna/ y nam Wiernym iest zbáwienna. Záczym ty z swoiemi łátámi możesz się nie pokázywáć.

Do tego Msza Láćinska inákszy ma swoy porządek/ ták w Introićie/ w Orácyách/ iáko y w inszych swoich Częśćiách/ dáleko rozny od nászych Liturgiy; według ktorych y Modlitwy te/ ktore ty wspominasz/ są sporządzone. Záczym y do Mszy według czásu przykłádáne mogą być przystoynie: Ale do Służby Bożey one przydawáć nie słuszna: gdyż tákby im przystało/ iáko gdyby kto do iedwabnego Zupaná/ kożuchá stárego łátę przyszył.

Dáley powiádasz nowe dwie rzeczy, ktore Włádyká Włodźimirski w Cerkwi swoiey postánowił, Pierwsza, że kiedy idźie z Processią około Cerkwi, tedy SAKRAMENT nieśie, á tym czásem dzwonią.

Druga,

Druga, że Credo albo Wierzę w iednego Bogá. przy Liturgiey śpiewáią.

ODPOWIADAM.

NJe dźiw/ że śię tobie Nowiniarzowi nowe te rzeczy podobáią/ bo iák ty sam bez iednego Vchá będąc/ radbyś żeby wszyscy ludźie po iednemu tylko Vchu mieli; ták chćiałbyś nie tylko niektore/ále y wszytkie Rzymskiego Kośćiołá Obrządki/ w Cerkiew wprowádźić: lecz iák to niepodobna iest rzecz/ áby ludźie ná ćiebie pátrząc/ to czynić mieli/ byś sobie y drugie Vcho oderznąć kazał: ták y to/ żebyś miał swoiemi nowinámi stárożytność z Cerkwie Wschodniey wykorzenić.

Ale podobno prędzey tobie przyydźie z nowych rzeczy coraz vpodobánia/ y z Nabożeństwá do Nabożeństwá przewierzgnienia/ z Ariuszem śię obłápić/ álbo z Socinem we Zborze przywitáć/ á niżeli to czegobyś chćiał w Cerkwi widźieć. Temu śię iednák dźiwuię/ że Włádyká máiąc nád sobą Stárszego swego Metropolite/ y Kollegow swoich Vnitskich Episkopow/ bez ktorych Synodálney zgody nic nowego w Cerkiew wprowádzáć nie mogłby/ y bez Confirmácyey Papieskiey to czynić waży śię? bo iesliby to było z Consensem ich Synodálnym/ y z Confirmácyą Rzymskiey Stolice/ nie w iedney tylko Włodźimierskiey/ ále we wszytkich by Vnitskich Cerkwiách tákowe nowiny odpráwowáć potrzebá. Záczym znáć/ że w Wászey Vniiey/ quot Capita tot Sensus.

Ale y temu muszę śię dźiwowáć/ ieżeli to prawdá iest/ co do Czytelniká w tym swoim Szpárgale o tych Włádykách práwisz/ że nie to oni czynią/ co im Metropolit każe/ ále Metropolićie Brodę tárgáiąc/ y Policzki

ki wyćináiac, to co śię im podoba, czynić roſkázuia.

A co śię tknie ſpiewánia Credo. Mnieyſzaby to byłá, bo iáko czytáć, ták y śpiewáć, iedno ieſt: iednák Conformitas Nabożenſtwá w Cerkwiách w tey mierze bárziey by vpátrowána być miáłá, á niżeli to, co śię komu podoba: bo ieżeli to, co kto zechce przydawáć do Nabożenſtwá y vymowáć będźie, vroście nie zádługo w Vniáckim Nabożenſtwie tákie Abſurdorum Chaos, że z niego tá wáſzá (ni to ni owo) Vnia nigdy nie wybrnie.

Proceśsia záś z Naświętſzym SAKRAMENTEM około Cerkwie: W Cerkwi ták Græckiey, iáko y w Ruſkiey, nigdy iáko przed tym nie byłá, ták y teraz nie potrzebna ieſt: bo Naświętſzy SAKRAMENT, Ciáłá y Krwie Páńſkiey od Páná ... nie dla Proceśsiey z nim odpráwowánia poſtánowiony, y podány ieſt, ále dla pożywánia Wiernym, ná odpuſzczenie grzechow, y ná doſtąpienie żywotá wiecznego. A náoſtátku, ná pámiątkę żywot dáiacey iego śmierći: bo ták rzekł. Bierzćie. Iedzćie, To ieſt Ciáło moie, ktore będźie zá was wydáne. y Piyćie z tego wſzyſcy, Táć ieſt Krew moiá nowego Teſtámentu, ktora śię zá was, y zá wielu wylewa, náodpuſzczenie grzechow. Y kto pożywa Ciáłá mego, y piie Krew moię, ma żywot wieczny, á ia go wſkrzeſzę w Oſtátni Dźień. Y kto pożywa mego Ciáłá, y piie Krew moię, we mnie mieſzka, á ia w nim. A to czynćie ná pámiątkę moię.

A rzeczeſz, że dla więkſzey vczćiwośći y Adoracyey w Proceśsiey Naświętſzy SAKRAMENT nośić potrzebá.

ODPOWIADAM

Więkſza

WIękſza Adorácya Náświętſzemu SAKRAMENTOWI, od Wiernych być nie może/ iáko gdy ná Ołtárzu/ iáko ná Bozkim Máieſtácie ſtoiąc/ od ludzi przyſtoynym vſzánowániem/ z pokłonem Bogu należnym/ Adorowány bywa: Z potrzeby záś/ gdy do chorych nieśion będąc/ od ludzi do ziemie kłaniáiących ſię/ przynależny pokłon miewa.

A w Proceſsiey Náświętſzy SAKRAMENT nośić/ ieſt rzecz niebeſpieczna/ dla wielu przypadkow/ ktore ſię przytrafiáć mogą.

Nie mnieyſze powiádaſz y to być abſurdum, że kiedy Pop álbo Włádyká z Diakonámi ſłużý/ tedy Diakoni podnoſzą Náświętſzy SAKRAMENT ieden w Pátynie Hoſtią/ á drugi w Kielichu Krew Páńſką/ á Pop álbo Włádyká mowi: [Twoiá od Twoich tebi prinoſiaſzcze o wſich y záwſia.] R niżey mowiſz/ co iż wielce ieſt nieprzyſtoynie/ káżdy niech vważy: gdyż Ofiárowáć ſámym tylko Præzbiterom należy/ á nie Diakonom.

ODPOWIADAM.

BR namniey tu żadna nieprzyſtoyność nie dźieie ſię/ gdy Diakoni nie iáko Ofiáruiący/ ále iáko ſłużący/ nie dotykáiąc ſię Náświętſzego SAKRAMENTV, Pátynę z Náświętſzym SAKRAMENTEM, y Kielich ze Krwią Páńſką podnoſzą/ á Kápłan/ ktoremu włáśnie Ofiárowáć należy/ y ktory iuż w ſámym poświęceniu Ofiárowáł/ doſkonáłą iuż Ofiárę Bogu Oycu dedikuiąc/ mowi: Twoie z Twoich, Tobie przynośimy zá wſzytkich y dla wſzytkich. To ieſt/ z twoich ſtworzonych rzeczy/ z Chlebá y Winá/ przynośimy twoie/ CHRISTVSA twego/ ktorę mamy przez poświęcenie.

Do

Do tego/ iáko przy sámym poświeceniu/ gdy Ká-płan Vsty słowá CHRISTVSOWE wymawiáiac przy wnetrzney swey Intencyey/ Chleb w Ciáło/ á Wino w Krew CHRISTVSOWE poświeca/ áby pod on Naświetszy Akt żaden prożnuiacy nie był Diakon Orarem ná Chleb y ná Kielich/ iáko niegdyś Jan Krześćiciel pálcem ná Zbawićielá vkázuie/ Iż ten iest Báránek Boży/ á ludźie prawdźiwie wierzac/ iż to/ co Kápłan mowi/ ták iest/ mowia Amen.

Ták tedy gdy Diakon przy poświeceniu/ Naświetszy SAKRAMENT reka y Orarem vkázuie/ nie on áni ludźie spiewáiacy Amen, ále Kápłan słowá Consecrationis cum Intentione mowiac/ poświeca: y gdy Diakon Pátine y Kielich z Naświetszym SAKRAMENTEM podnośi/ nie on Bogu Oycu CIAŁO y KREW Páńską ofiáruie/ ále sam Kápłan/ ktory te słowá/ Twoiá od Twoich, &c. do Bogá Oycá mowi.

Przywodźiß też sobie ná pomoc ostátni Cánon/ pierwßego Synodu Nicenskiego/ w ktorym powiádáß że zábroniono Diakonom Proskomizowáć/ to iest Oblácyey czynić. A w tym Cánonie nie Proskomidią odprawowáć Diákonom zákázuia/ ále Eucháristia przed Episkopami wźiawßy/ Kápłánom podawáć: dáiac rácya/ że tym/ ktorzy Offerendi, to iest/ Ofiáre czynić/ álbo poświecáć mocy nie máia/ moc máiacym poświecánia/ nie godźi sie Ciáłá Christusowe° podawáć.
Do tego zákázuia Diakonom miedzy Kápłánámi przy Ołtarzu (iáko Bálsámon wykłáda) záśiadáć. A ten Cánon ták sie w sobie ma. [Peruenit ad Sanctam Synodum, quod in nonnullis locis & Ciuitatibus Diaconi Præzbiteris dant Eucharistiam, quod nequè Canon, neque consuetudo tradidit, vt qui offerendi

pote-

poteſtatem nō habent, ijs, qui Offerunt, dent Corpus CHRISTI, iam verò illud etiam cognitum eſt, quod quidam ex Diaconis ante Præsbyteros Euchariſtiam attingunt; Hæc ergo omnia auferantur, & Diaconi intra ſuas menſuras permaneant, ſcientes, quod ſunt quidem Epiſcopi Miniſtri, Præsbyteris verò minores. Accipiant autem ſuo ordine Euchariſtiam, poſt Præsbyteros eis præbente Epiſcopo vel Præsbytero. Sed nec in medio quidem Præsbyterorum liceat Diaconis ſedere, id fit enim præter Canonem & ordinem. Si quis autem non vult obedire, etiam poſt has Conſtitutiones, á Diaconatu deſiſtat.]

Widźiſz żeś nie dobrze przeczytał ten Kánon/ y dla tego to co nie wieſz/ práwiſz. Wſtydźże ſię/ á drugi raz dobrze oczy przecieray/ gdy świádectwo iákie/ álbo z Piſmá/ álbo z Kánonow cituieſz.

Inferuieſz też z tego Kánonu fałſzywie citowánego mowiąc: Jeśli ſię Diákonom Oblácyey Chlebá y Winá/ ná poświęcenie w Ciáło y Krew Páńſką czynić nie godźi/ iákoż ſię im godźi Ofiárowáć/ álbo podnośić SAKRAMENT Naświętſzy/ álbo inſzym rozdawáć: y dla tegoż/ owe ſłowá w Cárſkich Drzwiách Diákon ſtoiąc/ y Kielich trzymáiąc mowi: So Stráchom Bożym y z Wiroiu priſtupite. A dáley mowiſz/ coby nie miáło być/ bo ſam Przeżbiter miałby y Kielich trzymáć/ y te ſłowá wymawiáć á nie Diákon.

ODPOWIADAMći ná to. Że Diákonom iáko poſługáczom/ á nie iáko Ofiáruiącym iák Pátinę y Kielich z Naświętſzym SAKRAMENTEM podnośić godźi ſię/ bo im Kánon ten tego nie zákázuie; Ták y ludźie do Kommuniey wzywáiąc w Cárſkich Drzwiách/ Kielich

iáko posługáczom/ á nie iáko Dispensátorem trzymáć/ y słowá te/ z Stráchem Bożym y z Wiárą przystąpćie/ mowić pozwolono: bo włásna powinność iest Diakonska/ roskázywáć Kátechumenom modlić się/ y onym z Cerkwie wyniść czásu swego/ Wiernych do Modlitwy pobudzáć/ Kápłánowi w Ołtarzu posługiwáć/ á przy skonczeniu Służby Bożey wiernym z rąk Kápłanskich wźięty z Kielichem Naświętszy SAKRAMENT pokázywáć/ y áby do nie^o z Stráchem Bożym y z Wiárą przystępowáli/ wzywáć. A Kápłánska powinność iest/ ták zá Kátechumeny/ iáko y zá Wierne/ Zywe/ y Vmárłe modlić się/ Ofiárowáć/ SAKRAMENT poświęcáć/ y Wiernym do pożywánia rozdawáć. Jákoż wszytko to w Cerkwi Swiętey Wschodniey Kápłan przy Służbie Bożey odpráwuie/ y gdy Communicantes są/ tedy wźiąwszy iáko Száfarz Pánskich Sákrámentow z rąk Diakonskich/ iáko od Posługuiącego Kielich/ Wiernym Ciáło y Krew Pánską do pożywánia rozdáiąc/ mowi: [Przenaydroższe y przenaświętsze CIAŁO y KREW Páná nászego IEZVSA CHRISTVSA, dáie się Słudze Bożemu N. ná odpuszczenie grzechow iego, y żywot wieczny.

Ale nád to iesżcżeć Powiem/ że Diakonom nie tylko Kielichá się dotykáć/ y Wiernym go vkázywáć/ y do Communiey ie wzywáć/ ále y z Kielichá Krew Pánską wiernym Láykom rozdawáć/ in primitiua Ecclesia godźiło się y wolno było. Czytay o tym Clemensá S. Lib. 8. Constit. Cap. 13. & 14. gdźie ták mowi: [Episcopus quidem det Oblationem dicens, Corpus CHRISTI, & qui recipit, respondeat Amen. Diaconus verò teneat Poculum, & distribuens dicat, Sanguis CHRISTI, Poculum vitæ, & qui bibit, respondeat, Amen.]

A Iustinus Swięty Męczennik in Apolog. 2. ták mowi: [Gratiarum actione persoluta (hoc est, Consecratione peracta,) ab eo qui præest, & cuncto populo approbante; (eo quod videlicet respondeat, Amen.) qui apud nos vocantur Diaconi, concedunt singulis præsentibus participationem Eucharistizati (hoc est, Consecrati) Panis, & Vini, & Aquæ.]

Widźiß tedy/ że nie iest żadne absurdum gdy Diákoni/ iáko Służący trzymáią y podnoßą Nasświętßy SAKRAMENT, ále to iest zwyczay świętobliwy y stárożytny.

Y w tym powiádasz wielka nieostrożność, nie tylko w Práwowiernych Popow, ále y w Vniáckich niektorych, że po poświęceniu Kielichá nie nákrywáią.

ODPOWIADAM.

O Wßytkich ty Kápłánách ták widzę rozumieß/ że nie ostrożni są/ iákim twoy Oćiec bywał/ o ktorym powiádáią/ że ná Swiećie Grubiáná y Nieuká więkßego być nie mogło: Srodze śię iednák myliß/ bo iáko w Monásterách/ ták v Kápłánow Swieckich porządnych/ są osobliwe ná to Czworográniáste przystoyne Pokrowce/ ktoremi ták dla prochu/ iáko y dla much/ Kielich po poświęceniu nákrywáią.

O KADZENIV.

NIe dosyć ći ná tym niewstydliwy Báiarzu/ że bdieß/ że często y iákoby Wostkiem kádźić mieli/ iże Męßczyzn y Niewiast kádzą/ ále(ô niewstydliwe vstá) gdy niewstydnie práwiß / że Suknie y Szuby Niewiásty rostwárzáią/ áby ie nákádźili: A podobno to twoy

113

Láps Arendowny pod Dubnem do tákowych Satyr ná niewinnych Kápłánow incitował/ zá ktory ćie Nieboszczyk Poczapowski sadźił/ y tákowego kádzenia poprzestáć/ y dáley Máietnośći onemu Arendowáć zákazał.

Dáley powiádasz, może być Liturgia y bez kádzenia, gdyż y Pan CHRISTVS nie kádźił ná ostátniey swoiey Wieczerzy, Non est de Essentia Missæ Thurrificatio, zwłaszczá in priuatis Missis.

ODPOWIADAM

IAko widzę/ nie trzebá Krowickiego nád ćię/ áni sámego Kálwiná/ bo tož y oni o Ceremoniách práwią/ że niepotrzebne są: dla tego/ że ie Pan Christus przy Wieczerzy swey ostátniey nie odpráwował.

A pytam ia ćiebie/ co iest włásna Essentia Missæ? pewnie rzeczesz/ że Forma, To iest/ Zbáwićielowe słowá z Intencyą Kápłáńską złączone/ y nád należną Máteryą/ to iest Chlebem y Winem wymowione: Bo w ten czás przez one Duch Swięty Chleb w Ciáło/ á Wino w Krew Zbáwićielową przemienia. Jeżeli tedy Essentialia tylko sáme/ przy Mszey być máią/ tedy twoim zdániem/ nic po Introićie/ po Orácyách/ po Gráduałách/ po Tráktách/ po Offertoriách/ po Sekretách / po Communiách/ y po Postcommuniách/ bo tych wszytkich w Ewángeliey/ áni v Apostołá Páwłá nienápisano/ áby ie Christus Pan odpráwowáł/ áni też żeby w Ornáćie przy Swiecách/ przy Krzyżu/ przy Obrázach/ ná Portatelu/ y ná Corporale/ Ciáło y Krew swoię poświecał; A zátym według ćiebie z Hereticzáłe° Mázepy/ bez wszytkiego te° Msza odpráwowána być może: y dopiuroby nie mogłá być krotsza/ gdybyś iák Minister iáki/ Chleb y Wino ná Ołtarz położywszy/ á słowá Páńskie do nich przemowiwszy/ odpráwował/ gdyż byłoby zárаz po Mszey.

V nas záś niemász priwatney Liturgiey/ ále iedná wktorey Chleb y Wino/ w Ciáło y Krew Páná násze° zá żywe y Vmárłe poświęca się y Ofiáruie / y Wiernym ná Zbáwienie do pożywánia podawáne bywa/ y dla tego ták w Swiętá/ iáko y w Powszechne dni/ z iednákim vszánowániem y Ceremoniámi odpráwowána bywá. A przeto y Kádzenie / ktore ná osobliwe vszánowánie CHRISTVSA Páná. w Sákrámencie będącego bywa/ ták w Powszedne Dni/ iáko y w Swiętá odpráwowáne być ma/ bo nie inszy CHRISTVS Pan w Swięto w SAKRAMENCIE iest/ á inszy w Powszedni dzień/ ále ieden y tenże/ ktorego iednákowym sposobem chwalić y szánowáć potrzebá.

Do tego sámiż wászy Káźistowie vczą/ że iesliby Xiądz iedne Ceremonią do Mszey należną opuścił/ choćby do Essencyey Mszy nie należáłá/ śmiertelnieby grzeszył/ dla tego iż Kośćielne przykazánie przestempuie. A Vnitowie wászy w náukách y przestrogách do odpráwowánia Służby Bożey należnych/ktore przy Służebniku swoim w Wilnie wydánym położyli/ o Kádzeniu ták nápisáli; Náostátek ma być Swiecá przynamniey iedná/ y Kádźidło sáme przez się/ álbo y z Jáłowcem zmieszáne: Sámym bowiem Jáłowcem bez Kádźidłá nie godźi się w Liturgiey Kádźić/ bo iesliby służył Kápłan bez Swiecy / y bez Kádźidłá grzeszyłby śmiertelnie. A Rubricellá ták w Służbie S°. Bázilego y Złotoustego/ iáko też y w Prezdeswiaszczenney pewnych czásow Kádźić roskázuie/gdyż iáko insze wszytkie Ceremonie/ káżda zosobná ma swoie osobliwe táiemne znáczenie/ ták y Kádzenie. Záczym iesliby Swiaszczennik przy Liturgiey nie Kádźił/ przeciw roskazániu Cerkiewnemu / y vstáwicznemu nie przerwánemu zwyczáiowi/ grzeszyćby muśiał.

Powiádaſz że y Owo nie dorzeczy ſię dźieie, gdy Kápłáni chcą pokryć Velami, álbo wozduſzkámi Kielich y Pátynę, nágrzewáią te Wozduſzki o koło Kádźilnicy ogárnąwſzy ią.

ODPOWIADAMĆI.

NIe nágrzewáia Dropie, bo nic tám pogrzaniu, ále nad Kádźilnicą, Velum álbo Pokrowiec trzymáia áby ſię Kádźilne° Zápáchu nábrał: w ten Czas bowiem, gdy w Perenośie położywſzy swięte dáry ná Ołtarzu, Pokrowcem ie wielkim Kápłan nákrywa, przez tę Ceremonia Pogrzeb Pánſki wyraża ſię, co y ſáme ſłowá, ktore Kápłan nákrywáiąc mowi, wyznaczáia. To ieſt: Vczćiwy Iozeph z Drzewá z diawſzy, Przenaczyſtße Ciáło Twoie, Prześćirádłem Czyſtym, obwiwſzy y wonnośćiámi w Grobie nowym zákrywſzy położył.

Słuſznie tedy y do rzeczy tá Ceremonia, á nie od rzeczy, iáko ty gdaczeß, odpráwuie ſię, bo Kádźidłá przy Actach pogrzebnych záżywáia.

O Antimiſách záś y Portatelách práwiß, że ieſt wielka roznica Ruſkiey Cerkwie, od Kośćiołá Rzymſkiego.

ODPOWIADAM.

IEſli Máteria vważaß, prawdá to, że rozne ieſt płotno od kámieniá, ále ieſli poświęcenie: iednákiey ieſt wagi: Záczym iák ná kámieniu Mßa, ták ná płotnie według zwyczáiu porządnie poświęconym, Służbá Boża, bez wßelkiego ſkrupułu przyſtoynie ſię odprawuie, y odpráwowáć może.

A że powiádaſz bez Reliquiy Swiętych Antimiſy święcą.

Odpo-

ODPOWIADAM.

KTorykolwiek z Episkopow to czynić ważyſię / przećiwko poſtánowieniu Cerkiewnemu smiertelnie grzeſzy: Ták bowiem Kánon Siodmy / Powſzechnego Siodmego Synodu mowi [Qui autem templum conſecrat ſine Sanctis Reliquijs, deponatur, vt qui Eccleſiaſticas traditiones transgreſſus eſt.]

Poſtrzega v nas tego Kánonu Je° M. Oćiec Metropolit náſz / gdy ták Cerkwie / iáko y Antimiſy / bez Reliquiy Swietych Męczennikow / nigdy nie poświeca / y Episkopom ſwoim toż czynić przykázuie.

Jeſli záś ſłábość płotná y twárdość kámieniá vważaſz: Ják Kámień w dobrym ſchowániu długo trwáć może / ták niemal y Płotno / ále v nieoſtrożnego prędzey Kámień ſtłuc ſię może / niżeli Płotno: bo Kámień ieſt fragilis, á Płotno chybá długośćią czáſu / álbo przez wilgotność zbutwieć może.

Oſobliwy powiádaſz Quæſt ſwoy z Antimiſow Włádikowie máią.

ODPOWIADAM.

ROzumiem że y Jch MM Xiężá Biſkupi przy wielkich ſwoich doſtátkách nie ſą rozrzutni / y ieſli Jch MM. pretium impenſarum ná Portatele requirunt. Czemuż Włádykowie Spezy ſwoiey máteriálney máią fruſtrari, ponieważ Dar Duchá Swiętego gratis przyiawſzy / gratis dáią / ále że płotno málowáne / & reliqua gratis Jch Mśćiom nie przychodzą / ergo iuſtè hoc repetitur, quod impenditur.

Antimiſu nie rozwiiáć każeſz ?

Odpo-

ODPOWIADAM.

A Jákoż ná nierozwiiánym Pátiná y Kielich zmieśći śię/ wżdyć Antimis ták wielki być ma/ żeby ná nim Pátiná y Kielich zmieśćić śię mogli: Jákoż y tákie robią. A gdy zwiniony będźie/ żadna miára Pátiná y Kielich ná nim zmieśćić śię niezmogą/ á zátym/ że nie ná Antimiśie Swiąszczennik Służbę Bożą odpráwowáć będźie/ śmiertelnie grzeszyćby muśiał.

Litony każesz bez Antimisow mieć?

ODPOWIADAM.

POkaż mi gdźie iest poświęcenie Litonow. Ale wiem że w Cerkwi Wschodniey nie pokażesz: bo Litony nie dla Służby Bożey ná nich odpráwowánia bywáią/ gdyż rzecz iest niepoświęcona/ ále dla tego/ áby w nie Antimisy obwiiano. Pierwiey tedy sam śię náucz/ co iest Antimis y Liton/ á dopiuro śmiey ważyć śię vczyć drugich/ iáko z nimi sobie máią postempowáć.

NA FAŁSZYWA WATPLIWOSC O PROSKOMIDIEY

ODPOWIEDZ.

Z Proſkomidia tá, ktora ſię teraz w Cerkwi Ruſkiey odpráwuie, zá czáſu Swiętego Chriſoſtomá nie byłá, z tákowych fundámentow Káſſianie Probuię.

Naprzod, że w Proſkomidiey wielu Swiętych Imioná położono, ktorzy ieſzcze y ná Swiećie nie byli, zá Swiętego Złotouſtego: iákożby ich Swięty Złotouſty miał kłáść w ſwoiey Proſkomidiey, gdy ich ieſzcze nie było ná Swiećie, y nie wiedźiał ieſli będą.

ODPOWIADAM.

IEſliby było zá przydatkiem według czáſu Imion niektorych Swiętych do Proſkomidiey, ktorych ieſzcze zá Swiętego Chrizoſtomá nie było, że tá Proſkomidia zá iego czáſow nie byłá, tedyć by y to być muśiało, że zá przydatkiem do Mſzey Imion Dwunaſtu Apoſtołow, y niektorych Papieżow, iáko Liná, Cletá, Ale-

menſá/ Kornelia/ y Męczennikow/ Cypriana/ Lá wrencya/ Chryzogoná/ y Janá Páwłá/ Kozmę y Dá miana/ Mßa tá/ ktora wy teraz odpráwuiećie/ nie byłá zá czáſow onych Swiętych/ ktorych wy wſpomi. naćie: poniewaz ſámego śiebie/ áni Apoſtoł Jákob/ áni tez drugich Apoſtołow zywych/ nie przypominał: tákze Papieze/ y Męczennicy Swięći zyiac/ śiebie ſá. mych w Liturgiách przypominać nie mogli/ poniewaz violarent per hoc ſuam humilitatem, gdyby ták przy Mßách mowili. Dla mnie Piotrá Apoſtołá/ Pá. włá/ Jákobá/ álbo Liná/ Kletá Papiezá/ Korne. lia/ Cypriana Męczenniká. Pánie przyimi tę Ofiárę do Niebieſkiego twego Ofiárowniká.

Ale iák to nieprawdá/ zeby nie tá Mßa/ lubo nie táka/ dla niektorych przydatkow zá czáſow ich byłá/ ták y to/ zeby Swięty Chrizoſtom tey Proſkomidiey, ktora teraz náßy odpráwuia/ odpráwowáć nie miał.

Dotego Powiádam/ ze Proſkomidia nie od Złotouſtego Swiętego ieſt złozona/ y Cerkwi podána/ ále ießcze od Jákobá Swiętego Apoſtołá Brátá Pánſkie. go/ á potym od Bazilego Swiętego rozßerzona. A to śię pokázuie z Kánonu 32. Synodu 6. Powße. chnego: Ktory z Piſmá probácye pokazawßy/ ze nie Wodá ſámá/ iáko Hidropáráſtatowie Hæreticy/ álbo Winem ſámym/ iáko Ormiánie chćieli Służbę Bozą odpráwowáć/ potrzebá: ále Winem z Wodą zmießá. nym/ Ná świádectwo Liturgią Jakobá Swiętego/ y Bazilego przywodzi/ mowiąc. [Nam & Iacobus CHRISTI Domini noſtri ſecundum Carnem Frater, cui Hieroſolimitanæ Eccleſiæ Thronus primus eſt creditus. Et Baſilius Cæſarienſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, cuius gloria omnem terrarum Orbem peruaſit,

My-

Myſtico nobis inſcriptis tradito Sacrificio. ita peragendum in Sacro Miniſterio ex Aqua & Vino Sacrum Calicem ediderunt.]

Z tych słow tego Kánonu iáwnie ſię okázuie/ że tá Liturgia/ ktora Swięty Bázili nápiſał/ ieſt Liturgia Swiętego Jákobá/ áże w Liturgiey ſámey Swiętego Bázilego nigdźiey/ oprocz Proſkomidiey, wzmianki żadney o Wlewániu Wody y Winá do Kielichá/ niemáſz/ tedy iáwnie ſię pokázuie/ że Proſkomidia od Jákobá Swiętego ieſt złożona/ y Cerkwi podána/ ktorey y Bázili Swięty záżywał/ iáko ten Synod świádczy: bo w niey tylko ſámey o Przylewániu Wody do Winá/ wzmianká ieſt. Dotego ći Swięći Papieżowie y Męczennicy/ nie wſzyſcy iednego czáſu żyli/ ktorych iáko Kośćioł według czáſu zmiłośći do Mſzy przyłaczywſzy nic tym przydatkiem ſtárożytnośći Mſzey nie derogował; Ták y Cerkiew przykłádáiac według czáſu do Proſkomidiey, Jmioná nowych Swiętych/ ſtárożytnośći iey nie popſowáłá.

Powtore Káſſianie powiádaſz, ieſliby Proſkomidia od Swiętego Złotouſtego złożona, y odpráwowána byłá, á ná cożby ſię ſam Złotouſty w poczet y liczbę swiętych przednim y po nim pożyłych miał kłáść; gdyż żaden zá żywotá ſam ſiebie w poczet Swiętych nie kłádźie.

ODPOWIADAM.

IAk to nieprawdá/ żeby ſam ſiebie Chryzoſtom Swięty miedzy Swięte w Proſkomidiey wpiſał / ták y to/ áby dla tego że Chryzoſtomá Swiętego w poczet Biſkupow Swiętych w Proſkomidiey Cerkiew wpiſáłá/ tá Proſkomidia nie miáłá byc zá czáſow Chryzo-

ſtomá Swietego odpráwowána. Bo iáko bez przydatku Jmienia Swietego Chrizoſtomá táż Proſkomidia przed tym co y teraz ieſt/ zupełna byłá: ták y teraz/ gdy przydánie do niey bywa/ nic ſię tym ſtárożytność iey nie náruſza. Wolno bowiem Cerkwi według czáſu y potrzeby Swietych Jmioná wzywáć/ nie tylko przy Proſkomidiey, ále y w ſámey Służbie Bożey/ oſobliwie po Conſecrácyey/ gdy wſpomniawſzy Naświetſza Pannę, Swietego Janá Krzećićielá/ y Apoſtołow/ zaraz wſpomina y Swietego/ ktorego tego Dniá Pámiatká ſię odpráwuie.

Po trzećie mowiſz, że Liturgia álbo Mſza ieſzcze zá czáſow Apoſtolſkich przed Swiętym Chrizoſtomem była, á iákoż te Cząſtki miáły ſię wyimowáć, y przynośić w Cześć y Chwałę Swiętych Apoſtołow álbo Naświętſzey Panny, ktorzy ieſzcze w żywych byli.

Odpowiadam.

Jużemći ná pierwſze zadánie powiedźiał/ (bo toż y iedno práwiſz/) że ieſliby tá Jllácya twoiá ſtáć miáłá/ tedy y wáſzá Mſza/ ktora Naświetſza Pannę wſpomina/ Apoſtołow y inſzych Swietych/ zá czáſow Apoſtolſkich nie byłá. A że to ieſt falſum, ergo & illud quod infers, erit falſum.

Poczwarte powiádaſz, że w tey Proſkomidiey wielkie perplexitates y diſordo znáyduie ſię, bo to co ſię miáło ná początku położyć, to ná koncu położono.

Odpowiadam.

A Miły Bezuchologánćie/ co to ieſt zá Diſordo y Perplexitas. gdy kto powiáda/ że Christvs ktory

byt

był Vkrzyżowány, y Włocznią w Bok przebity. Ten z Panny ſię Národźił, y Dźiećiątkiem Máluczkim będąc, w Iáſkini we Złobie był położony, nád ktorym Gwiázdá ſtánąwſzy, pokazáłá go Mędrcom, że ten ieſt, ktorego ſzukáią. Niemáſz tu tedy żadnego Diſordinem, gdy ſię to, y w Proſkomidiey przypomina.

Támże mowiſz, áczći ia nie wiem, ieſli to potrzebna Ceremonia, Chleb ten rzezać, álbo Włocznią przebijáć, y iákoby iákąś Anatomią nád Hoſtią álbo nád Ahncem czynić. Czego żaden Narod Chrześćiáńſki we Mſzy nie czyni,

ODPOWIADAM.

NIe Anátomia ſię Niezbożniku w wyimowániu Hoſtiey z cáłey Proſphory, iáko ty plećieſz, odpráwuie, ále Pámiatká Męki y Smierći Páńſkiey; ktora nie tylko Vſty w ſłowách Kápłáńſkich przypominána bywa, ále y ſáma iákoby rzeczą wyrázona: á to gdy naypierwiey dźięki czyniąc, zá iego przenaydroższą śmierć, ręce podnoſząc, Kápłan mowi: [Odkupiłeś nas z kłatwy Zakonney Przenaydroższą Krwią ſwoią, á ná Krzyżu gdyś przybit był, y Włocznią w Bok vderzon, Nieśmiertelność wytoczyłeś ludźiom, Zbáwićielu náſz Chwałá tobie.] A záraz potym czyniąc trzykroć znák Krzyżá Swiętego nád Proſphorą, Kápłan mowi. Ná Pámiatkę Páná y Bogá Zbáwićielá náſzego Iesvsa Christvsa. A potym rzezac z iedney ſtrony Proſphorę, ſłowá owe Proroká Ezáiaszá mowi. [Iáko Owieczká ná rzeź wiedźiony był.] A z drugiey ſtrony rzezac mowi: y Iáko Báránek przećiwko ſtrzyżącemu iego bez głoſu ták nie otwiera Vſt ſwoich. Z gorney ſtrony rzezac mowi: w Pokorze iego Sąd iego wźięty ieſt. A z dołu rzezac, mowi: A rodzay iego

kto wypowiedźieć może. A wyimuiąc Hoſtią z Proſphory/ mowi: Iáko wźięty będźie od źiemie żywot iego.

Te słowá Prorockie wſzytkie do Páſsiey Zbáwićielowey/ y Smierći iego ściagáią ſię: Ktorey ſię Pámiatká w Liturgiey Swiętey/ według iegoż przykazánia wyraża/ iáko Swięty Páweł do Korinthow Cap. 11. świádczy. A wyiąwſzy Hoſtią/ y ná Pátinie położywſzy/ rzeżąc ią ná Krzyż/ mowi: Ofiáruie ſię Baránek Boży/ ktory głádźi grzechy świátá. A to rzezánie ná Krzyż/ dla dwuch przyczyn bywa. Pierwſza áby ſię wyráźiło/ że Pan przez Smierć ſwą Krzyżową/ gładźi grzechy świátá/ żywot y zbáwienie dáie/ Co ſię iáwnie z wyrzeczonych słow znáć dáie. Druga Aby po poświęceniu łamánie ná cztery Cżęśći ſnádne y beſpieczne było/ bo gdyby ſię kruchy Chleb przytráfił/ z niebeſpieczenſtwem łamáćby go bez tákowego rzezánia przyſzło/ dla vronienia ktorey krochy. Słuſznie też y nie bez przyczyny/ gdy Winá y Wody do Kielichá wlać chce/ wſpomináiąc/ iż Bok Pánſki przebity był/ z ktorego Krew y Wodá wyćiekłá/ Kopiią ſię trochę Hoſtiey dotykáiąc/ owe słowá z Ewángeliey mowi: Jeden z Zołnierzow Włocznią Bok mu przebił. A wlewáiąc do Kielichá Wino y Wodę/ mowi: A nátychmiaſt wyſzłá Krew y Wodá/ á ten ktory widźiał/ świádczył/ y práwe ieſt świádectwo iego. Widźiſz tedy/ że nie Anátomią Kápłan odpráwuie: ále Pámiatkę Męki Pánſkiey/ iáko Vſty/ ták y ręką wyraża.

Y dáley mowiſz. A niewiedźieć iáką to Ofiárę Grækoruś ná tey Proſkomidiey wyrażáią, czy Melchiſedekową, czy Aáronową, czy Chriſtuſową.

ODPOWIADAM

A wzdyc

A Wżdyć Niezbożny Mudrahelu/ mogłbyś ſię ſam/ nie pytáiąc domyślić/ że nie Melchiſedekowa/ áni Aáronowa: bo Chleb y Wino/ ktore Melchiſedek/ potykáiąc Abráámá wynośił/ y Aáronowe Krwáwe Ofiáry/ Figura tey teráznieyſzey prawdźiwey Ofiáry naſzey byli/ y śmierći Zbáwićielowey/ ále Ofiárę prawdźiwą/ ktorą CHRISTVS Pan ná odpuſzczenie grzechow poſtánowił/ Cerkiew w Liturgiey Swiętey odpráwuie. Oblationes záś álbo Ofiárowánie w Służbie Bożey/ Troiákie bywáią/ Pierwſze ieſt ná Proſkomidiey gdy Kápłan Cząſtkę wyimuie ná Pámiątkę Smierći Zbáwićielowey/ y ná Pámiątkę Swiętych Bożych/ dźiękuiąc Pánu zá iego Dobrodźieyſtwá nád onemi vkazáne y proſząc/ áby ich modlitwámi przyięta náſzá byłá Ofiárá.

Tákże gdy zá odpuſzczenie grzechow/ zá Zywych y vmárłych Cząſtki wyimuiąc/ mowi: Zá Zywych. Pánie IEZV CHRISTE, przyimi tę Ofiárę ná odpuſzczenie grzechow Sługi twego N. ZA VMARŁE. Wſpomni Pánie ná Duſzę Zeſzłego Sługi twego N. y ná wſzytkich tych/ ktorzy w nádźiei Zmartwychwſtánia/ y Zywotá wiecznego/ y twego Vczeſtnictwá/ záſnęli/ Práwowiernych Oycow/ y Bráći náſzych/ Człowieká miłuiący Pánie.

Druga ieſt/ gdy po Przynieśieniu z Ofiárownika ná Wielki Ołtarz Swiętych Dárow/ tę Modlitwę Kápłan mowi. Pánie Boże Wſzechmogący/ ktoryś ieſt ieden Swięty/ ktory przyimuieſz Ofiárę chwały od tych/ ktorzy ćię wzywáią cáłym ſercem. ꝛc.

Ale te dwoie ſą dependentes Oblationes, ktore do oney Trzeciey Principálney śćiągáią ſię/ y ſą diſpo-

sitiones Przedźitwney y Prawdźiwey Oblácyey/ ktora w Poświeceniu Ofiára prawdźiwie vbłagálna sta. wszy/ po Poświeceniu podnośi się/ y Bogu Oycu przez Kápłáná Ofiáruie/ gdy mowi Kápłan: Twoiá ot Twoich Tebi prinosim &c.

Do tego iáko drugi głupi Socinus mowisz: sam też Pan Zbáwićiel nász/ rozdáiac Ciáło Vczniom swo- im w Osobie Chlebá/ onego Chlebá Włocznia nie prze biiał/ tylko błogosłáwił/ żegnał/ y łamiac Zwolenni. kom swoim rozdawał/ y toż ná pámiatkę swoie czynić roskazał.

ODPOWIADAM.

IEst to w Ewángeliey/ że wziął Pan Chleb w ręce/ dźięki vczynił/ błogosłáwił/ y Vczniom swoim dał/ y to czynić ná pámiatkę swoie roskazał: ále żeby iáko ty prawisz/ żegnał/ tego w Ewangeliey niemász/ áni też żeby ręce ná Chleb rośćiagał/ tákże y insze Ceremo. nie/ ktore we Mszy się/ ták przed Poświeceniem/ iáko y po Poświeceniu/ dzieia/ áni też żeby Winá do Wo. dy przylewał/ á zátymby ich według rozumu twoiey durney głowy/ odpráwowáć nie potrzebá.

Nie trzeba też tego było/ áby Pan CHRISTVS Smierć swoię nád Chlebem wyrażał/ bo sam rzeczewi- sto ná Krzyżu podiał/ ále nam pámiatkę Smierći swo iey w tey Ofierze czynić roskazał/ mowiac: To czynćie ná pámiatkę moię/ ꝛc. Záczym w Liturgiey Kápłá. ni/ iáko się wyżey powiedźiáło/ słowy y rękomá Mękę y Smierć Páńską przypominaiac/ wyrażáia. A nie trze bá nam wiecey nád Krzyżowa Smierć y wylanie Krwi z Boku iego/ wyrazáć: bo w tym się wszytkie Męki y żel. żywośći Zbáwićielowe zámykáia. Nád to/ do wyráże. nia Táiemnicy pod Osoba Chlebá y Winá zámykáia.

cey ſię/ doſyć nam ieſt ná przypominániu y wyrázeniu Krzyżowey Smierći/ ktora prawdziwie według Ciáłá Zbáwićiel nász podiał/ w ktore. Ciáło Iſtność tego Chlebá/ nád ktorym ſię to wyraża/ w Poświęceniu prawdziwie ſię przeiſtnacza. Tákże ná przypominániu y wyrázeniu przebićia Boku Páńſkiego/ z ktorego wyćiekłá Krew y Wodá/ w ktorą ſię Wino z Wodą w Kielichu będące prawdziwie w poświęceniu przeiſtnacza.

Piątą rácyą dáieſz mowiąc: że ſame diſſonántiæ y roznośći, y odmiennośći, kogoś inſzego, á nie Chrizoſtomá pokázuią być Authorem tey Proſkomidiey, bo w iednych Służebnikách to zbywa, á w drugich to niedoſtáie. Czego ſnádnie doświadczyſz, wźiąwſzy Stárſze, poſledneyſze, y nowe Służebniki.

ODPOWIADAM.

BRś y ze wſzytkiego Swiátá Służebniki zebrał/ żadney odmiány około wyimowánia Ahncá/ álbo Hoſtiey/ nie naydźieſz/ ále we wſzytkich ſłowo w ſłowo iáko w teráznieyſzych/ ták y w naſtárſzych/ bez odmiány żadney znaydźieſz.

W wyimowániu záś Czaſtek ná Pámiatkę Swiętych/ Pierwſza roznicá ieſt/ że iedni wyimuiąc te po práwey/ á drudzy po lewey ſtronie Hoſtiey ná Pátynie kłádą. Ale to nic Stárożytnośći y Eſſentiey Proſkomidiey nie náruſza/ gdźiekolwiek ią położył/ valet, byle ná teyże Pátynie.

Druga rożnicá ieſt przyczynienia Imion Swiętych/ A ſtąd tákże bynámniey probowáć ſię niemoże/ iáko ſię wyżey rzekło/ żeby tá Proſkomidia zá czáſu Chrizoſtomá Swiętego być nie miáłá. Bo Iák Moſkwá/ Ruś/ Wołochowie/ ták y inſze Narody/ y Prowincye/

z miłośći ku ſwoim Swiętym Pátronom/ Imioná ich do Proſkomidiey przyłączyli.

Nie trzebá tobie ſzukáć po Bibliothekách Krákowſkich Chrizoſtomá Swiętego Liturgiey z Proſkomidią, znaydźieſz v nas v Ruśi od kilkuſet lat piſáne Służebniki/ w ktorych żadnych inſzych odmian/oprocz tych pomienionych/ nie naydźieſz/ bá byś chćiał y we wſzytkich Græckich ſzukáć/ gdybyś vmiał po Græcku/ tedy toż znaydźieſz.

O Proſphorách żáś práwiſz, że nie ták wiele w niektorych położono, iáko w teráznieyſzych.

ODPOWIADAM.

TO może być bez wſzelkiego náruſzenia cáłośći Proſkomidiey, bo w niedoſtátku może y z iedney wyiąwſzy Hoſtią/ y wſzytkie inſze Cząſtki powyimowáć/ y toż y iedno będzie/ co y z wielu wyimuiąc.

Powiádaſz że y tego niemáſz, áby Włocznią álbo Kopiją, Hoſtią przebijano.

ODPOWIADAM.

IEſli iáki zfałſzowány był Exemplar, może to być/ że w nim niemáſz/ ále we wſzytkich Græckich/ ktorych pewnie y od Tyśiącá lat piſánych znaydźieſz/ tákże y w Słowieńſkich ſtárożytnych/ iáko y w teráznieyſzych Rubricellách/ w Proſkomidiey to nie odmiennie znáyduie ſię. Czytay gdy nie wieſz Liturgiam Diui Chriſoſtomi. w Rzymie po Græcku y po Láćinie drukowána/ gdźie ná pag. 4. o dotknieniu Kopiią Hoſtiey/ te ſą formalia Láćinſkie ſłowá/ czerwonemi literámi. [Et ſtatim infigit Sanctam Lanceam in dextram partem Sigilli, & ſcindens dicit: Tanquam

ouis

ouis ad occidendum ductus eſt; In ſiniſtram verò ſimiliter infigens Sanctam Lanceam, dicit: Et vt agnus manſuetus coram tondente ſe obmuteſcens, ſic non aperiet os ſuum. In ſuperiori verò parte Sigilli rurſus infigens Sanctam Lanceam, dicit: In humilitate eius, Iudicium eius ſublatum eſt. In inferiori verò parte Sigilli rurſus infigens Sanctam Lanceam, dicit: Generationem verò eius quis enarrabit? & Diaconus in qualibet inciſione dicit: Dominum precemur.

Niemáſz też tego powiadaſz, áby gwiazdę nád Ahncem kłádźiono.

ODPOWIADAM.

IEſt to ſzczery fałſz: gdyż we wſzytkich Służebnikách ták Græckich iáko y Słowienſkich/ nie odmiennie ták o tym znaydźieſz. A w Liturgiey Swiętego Chrizoſtomá/ teyże Rzymſkiey Edicyey/ tákie o tym Láćinſkim Diálektem brzmią ſłowá/ ná pág. 6. [Et Sacerdos incenſato Aſteriſco, ponit ipſum ſuper Panem & dicit: Et veniens Stella aſtitit deſuper, vbi erat Puer poſitus.] A tá záś gwiazdá dla dwuch przyczyn nád Ahncem kłádźioná bywa. Pierwſza/ áby ſię Táiemnicá tá wyrażáłá/ iáko ſię wyżey powiedźiáło/ że Zbáwićiel náſz ten/ ktory zá nas ná Krzyżu vćierpiał/ y vmárł/ y z Boku ſwego/ gdy Włocznią przebity był/ Krew y Wodę ná zbáwienie náſze wytoczył/ ten/ że z Pánny ſię Národźiwſzy/ iáko Niemowiątko we Złobie leżał/ y tego Gwiazdá/ nád Iáſkinią ſtánąwſzy/ Wieśćzkom pokazáłá.

Druga/ dla oſtrożnośći/ áby dotykáiąc ſię Pokrowcá/ ták w przykrywániu y odkrywániu/ iáko też y w Przenoſzeniu do Ołtarzá wielkiego Kápłan diſponowánia Hoſtiey y Cząſtek nie zruſzył.

Niemáſz tego powiádaſz, áby wozduſzki ábo Vela, ktoremi Pátynę y Kielich przykrywaią, około Kádźielnice obwiiano, y ogrzewano, w Służebniku żadnym, bo tego nie potrzebá, ále żeby ią kádźić, we wſzytkich ieſt.

ODPOWIADAM.

IEſt to grube kłamſtwo / gdyż in Liturgia Swiętego Chryzoſtomá Láćinſkie słowá o tym tákie ſą ná pág. 21. [Dehinc deponit velamina Sacerdos á Sancta Patena & Sancto Calice, & Sudarium tollens ab humeris Diaconi, & incenſando ipſum, velat cum ipſo Sanctas res. Deinde Diaconus incènſat ſacras res ter.]

Niemáſz powiádaſz y tego, áby Drzwi Cárſkie po przenieſieniu zámykano.

ODPOWIADAM.

TO iuż nie do Proſkomidiey należy/ ále do ſámey Służby/ iednák ták ná to płácę: Ze niemaß y tego áby ie ná początku odmykano; á zátym według ćiebie muśiałby Kápłan przez zámknione drzwi z Swiętemi Dárámi wniść/ co ieſt niepodobna. Ale ták w Græckich/ iáko y w Słowienſkich znaydźieß/ że gdy ná końcu Służby Bożey/ ludźi do Communiey Kápłan wzywáć ma/ tedy Rubricellá drzwi Cárſkie otwieráć każe. Pewnie tedy nie ná on czás ie odmyka/ kiedy y zámyka/ ále wßedßy do Ołtarzá po Perenoſie, Ná początku bowiem Służby/ otworzywßy ie/ nie zámyka/ aż Perenos odpráwiwßy/ á zámknawßy ie/ nie odmyka/ áż ku końcowi Służby.

O tym odmykániu/ nietylko w Vſtáwie naydźieß/ ále expreſſè in Sancti Chriſoſtomi Miſſa Tomo 5. pag. 550.

gdźie

gdźie te ſą formalia ſłowá: [Tunc aperitur magnum Oſtium ſuſpenſis lucernis, & Sacerdos oſtendit Calicem populo. dicens: Cum Timore Dei & Fide & dilectione accedite.] R ſámy zwyczay ták dáwny/ toż diktuie: bo cożby y po Drzwiách było/ kiedyby ich pewnych czáſow zámykáć y odmykáć nie potrzebá.

Powiádaſz y to, że y tego niemáſz, żeby Ahnec ná czte ry Cząſtki potrzebá dźielić ná owe litery. IC XC HH KA.

ODPOWIADAM

Y To do Służby/ á nie do Proſkomidiey należy/ y luboć iuż ná to wyżey doſtáteczniey odpowiedźiano/ iednák y tu przydam. Ze może to być/ iż liter tych tám nie wſpomina/ ále we wſzytkich Græckich y Słowienſkich/ ták ſtárych iáko y nowych Służebnikách znaydźieſz/ że Hoſtia ná cztery Cząſtki dźielic potrzebá.

A w Liturgiey Swiętego Chrizoſtomá po Łácinie w Rzymie drukowáney/ na pág. 32. tákie o tym ſą ſłowá [Et Diaconus præcingit ſe Horario ſuo in Crucis modum, & ſtans à dextris Sacerdotis tenentis panem, dicit: Frange Domine Sanctum Panem. at Sacerdos frangens ipſum in quatuor partes, cum ſupplicatione & deuotione dicit: Frangitnr & diuiditur Agnus Dei.]

Powiadaſz też, że niemáſz y tego, áby Diakon miał SAKRAMENT podnośić, ták gdy mowi: Twoiá ot Twoich, iáko gdy mowi: Soſtráchom Bożym.

ODPOWIADAM.

Y To nie do Proſkomidiey ále do Służby Bożey należy/ ná coć iuż wyżey ſie odpowiedźiáło. Ale y

tuć powiem/ że w żadnym Służebniku/ iák w Græckim ták w Słowienſkim niemáß tey Rubricelli/ áby gdy mowi: Twoiá ot Twoich. nie tylko Diákon/ ále y Kápłan miał podnośić/ wßędźie iednák/ iak w Græcyey/ ták y v Ruśi podnoßą. Ale gdy mowia: Soſtráchom Bożym, tedy ták Rubricellá/ iáko w Græckich Trebnikách/ ták y w Słowienſkich mowi: [A otworzywſzy Cárſkie drzwi, Kápłan pokłoniwſzy ſię niſko, bierze Kielich Swięty nabożnie, y dáie go Diakonowi, á Diakon wźiąwſzy go z rąk iego, przychodźi y ſtawa w Swiętych Drzwiách, y podnośi go obiemá rękomá, á pokázuiąc go ludźiom, mowi: Soſtráchom Bożym. &c.] Toż de verbo ad verbum znaydźieß/ in Liturgia ſancti Chriſoſtomi pag. 35.

Powiádaſz, że y tego niemáſz, áby do Kielichá poświęconego proſtey wody, álbo Okropcu przylewáć.

ODPOWIADAM.

MOże to niebyć w tych citowánych Thomách/ we wßytkich iednák Służebnikách/ by y nayſtárßych/ to nie odmiennie/ że ćiepłey Wody do Kielichá po PośwIęceniu wlać potrzebá/ znaydźieß. A tego poświadcza wáß Vnit Arkudius/ (ktory nie Krákowſka/ ále Wátikánſka y wiele innych Bibliothek wártował/ y nie táki był Niedouk iáko ty/) gdy ták Lib. 3. de Euchariſtia Cap. 39. mowi: [Quocirca ſi Sanctus Thomas ſciuiſſet Baſilium magnum & Chriſoſtomum eâ Ceremonia poſt Conſecrationem vſos fuiſſe, vt conſtat ex ipſorum Liturgijs, profectò aliter ſéſiſſet.]

Stulże pyſk Pánie Mudrohelu/ y fałßow Służebnikom zádawáć nie waż ſię.

Powiádaſz, że gdy Włádikowie ſámi ſłużą, tedy nie przed Liturgią, ále iuż po Ewángeliey immediatè przed Perenoſem, Proſkomidią odpráwuią, y Cząſtki z Proſphor wyimuią, co poniekąd bárźiey kwádruie cum Sancta Romana Eccleſia, ániżeli Popowſka Proſkomidia.

ODPOWIADAM.

ALbo tego nie wieſz/ że niektore rozne ſą Ceremonie/ iáko przy inſzym nabożeńſtwie/ ták przy Służbie Bożey Episkopſkie od Kápłáńſkich/ nie tylko v nás/ ále y w Rzymſkim Kośćiele/ záczym nie trzebá ią z Kápłáńſkiemi confundowáć/ bo zátym Authoritas Epiſcopalis vymowáćby ſię muśiáłá.

Rádę w Szoſtym Párágraphie bezwſtydną dáiąc, powiádaſz, áby Włádykowie Synodálnie námowiwſzy ſię, odmiánę iáką vczynili Proceſſiey Perenośney.

ODPOWIADAM.

SZkodá/ że ſwą głowę w tey mierze łamieſz/ bo ćię nikt ſłucháć nie będźie. Jákoż gdyby ćię kto w tey mierze/ iáko ty rádźiſz/ vſłucháwſzy/ Służbę Bożą ták mutilowáć miał/ tedyby iuż nie Złotouſtego/ ále two iáby Służbá być muśiáłá. Dotego tákby Służbie Bożey przyſtało bez Perenoſá/ iák ſlicżney twarzy Człowieczey bez noſá/ álbo iáko tobie bez vchá.

O PROSPHORACH.

O Chlebách do Służby Bożey przygotowánych, ktore ſię proſphorami z Græckiego názywáią Oblácyą, álbo Przynos, práwiſz, iż to ieſt ſuperfluum

że

że ie ludźie ná Ofiárę przynoſzą, iż Popi dla ſwego pożytku ták wiele przynośić wynáleźli, mogąc śię y iedną do odpráwowánia Służby Bożey obeyść.

ODPOWIADAM.

DAwny to ieſt y świety zwyczay przynoſzenia Chlebá y Winá ná Ofiárę do Ołtarzá / ktory od czáſow Apoſtolſkich / áż do dźiśieyſzych / Cerkiew Wſchodnia záchowuie. A nie tylko w náſzey Cerkwi Wſchodniey / ále y w Zachodnim Kośćiele ten Swiętobliwy zwyczay chowány bywał. Dla czego y we Mſzy owę mieyſce po Dominus vobiſcum, áż do tego / gdy Xiądz mowi: Per omnia ſæcula ſæculorum. Offertorium śię názywa; gdyż pod ten czás iáko Duranthus de ritibus Eccleſiæ Cathol. Lib. 2. Cap. 26. fol. 527. powiáda / [gdy Offertorium śpiewáne bywa / Xiądz Oblácya od Wiernych odbiera.]

W tymże Authorze / y w tymże Rozdźiale znaydźieſz / że naypierwiey przynośili Oblationes álbo Proſphory y Wino do Ołtarzá Męzczyzny / á potym Białegłowy. Jáko Ordo Rom. de Offic. Miſſæ náucza. [Interim Cantores cantant Offertorium cum verſibus, & populus dat Oblationes ſuas, id eſt, Panem & Vinum, & Offerunt cum Phænonibus candidis, primò Maſculi, deinde Fæminæ.]

Támże znáydźieſz / że Imioná tych / ktorzy Chleb y Wino do Ołtarzá przynoſzywáli / czytáne przy Mſzy bywáły. Co śię y w náſzey Cerkwi y teraz dźieie.

Fundáment záś tych przynoſzenia Oblácyi álbo Dárow / do Ołtarzá / to ieſt Chlebá y Winá / ſa słowá ſámego Zbáwićiela / ktory w Rozdźiale 5. v Máttheuſzá Swiętego ták mowi. [Jeśli Ofiáruieſz Dar

twóy przed Ołtarzem/ idź pierwiey ziednay ſię z Brá-
tem twoim/ á potym przyszedszy Ofiáruy dár twoy.]

A Amalar. Fortun. Lib. 3. de Eccle. Offic.
Cap. 19. Jáko tenże Duránthus powiáda/ ták mowi:
[Si quis habet voluntarium Sacrificium, precetur an-
tequam de manu eius exeat, vt acceptabile ſit Domi-
no, nec deſpiciatur ſicut deſpectum eſt Sacrificium
Cain, quia non rectè Offerebát.]

A że Kápłáni ná ſwoy pożytek/ to co ſię od Ofiáry
zoſtánie/ obracáią: nie ieſt dziw/ bo ták Swięty Pá-
weł w Liſcie Pierwszym do Corinthow w Rozdziele
9. o tym mowi: [Ktorzy Swięte rzeczy odpráwu-
ią/ z Swiątnice pożywáią: A ktorzy Ołtarzowi
vſługuią/ Vczeſtnikámi Ołtarza ſtawáią ſię.

O FORMACH PROSPHOR

TYch Prosphor powiádasz nie iednáka Formá. álbo ksztáłt v Ruśi, álbowiem ná niektorych mieyscách bywáią okrągłe, á ná inszych chrzesczáte, to iest Krzyżowe.

Więc y wyimowánie Hostiey, álbo Ahncá z Prosphory Czworográniáste czynią, y ná cztery Cząstki potym dźielą, dáiąc rácyą, że CHRISTVS Pan zá wszytkie cztery Częśći Swiátá, vmárł.

MOy miły chlebowy Máthemátiku/ coć tu záwádźi to wyrysowánie tey Prosphorney Figury: bo nie ná Formie pozwierzchowney Essentia Máteriey do SAKRAMENTV CIAŁA CHRISTVSOWEGO należy/ ále nátym/ áby lub w okrągłey/ lub w kwádrástey Formie, byle był Chleb Pszeniczny: Jáko y Wino/ lub czerwone/ lub białe/ lub ináksze go Coloru będźie/ nie ná Colorze iego należy Máteria Krwie Páńskiey/ ále ná tym włáśnie/ áby Wino z Máćice prawdźiwe było.

Ale wiem/ że ty chcesz/ ábyćie przez te twoie głupie Pismo ludźie zá iákiegoś Mędrká mieli: ále to nie będźie; bo kázdy znáiacy śię ná rzeczách/ pozna: że cokolwiekeś ty w tym swoim Szpárgale/ iákoby nie co do rzeczy śię máiac/ nápisał: nie z swey głowy/ ále z Arkudiusza wszytkoś to wźiął: á zátym po-

stáremu v lndzi zá Nieuká mian będźieß.

A Figury/ iák Cerkiew Wschodnia Kwádratowey w Hostiey źe záżywáiac/ták Kośćioł Rzymski okragłey: by namniey przećiw słußnośći nie wykraczaia: bo w Ceremoniách káżda Cerkiew powinná swoy stárożytny zwyczay záchowáć.

Wykład zás okragłey Formy, iák Kośćioł Rzymski słußnie wieloráky czynić może/ ták y Cerkiew kwádrástey Formy: Okragła zás Figure w Prosphorze osobliwym sposobem czynić może/ y czyni: częśćia/ że CHRISTVS PAN zá wßytkie cztery Częśći Swiátá vmárł. Częśćia zas że CHRISTVS PAN zstapiwßy z Niebá ná ten Swiát/ ktory iest okragły/ w Żywot Naświetßey PANNY/ prawdźiwe wźiał Ciáło ze czterech Żywioł złożone: y przez Krzyżowa Smierć Ciáłá swego/ (ktora znáczy Krzyż ná Hostiey wyrysowány/) cztery Częśći Swiátá z niewoley Szátáńskiey odkupił.

A że powiádasz, CHRISTVS PAN wźiąwszy ná ostátniey Wieczerzy Chleb Pszenny, okrągły, błogosłáwił, y łamał.

ODPOWIADAM.

O Pßennym Chlebie/ lubo iáko w Ewángeliey/ ták y v Swietego Páwłá/ gdźie Wieczerza Páńska opisuie/ wzmianki niemáß/ ieno o Chlebie: Iednák przez trádicya y zwyczay vstáwiczny Cerkiewny/ wierzymy/ że tákim/ á nie ináкßym Chlebem CHRISTVS PAN odpráwował; Ale żeby był okragły/ tego niczym dowieść nie możeß: Bo Chleby/ nie tylko okragłey/ iáko bułki/ ále y podługowátey/ álbo ináкßey Formy

według zwyczáiu Miast / rozmáite bywáią. Záczym niemász pewnośći / iákiey Formy był on Chleb ná Páńskiey Wieczerzy.

A iák Ewángelia / y Páweł Swięty o Formie tego Chlebá zámilczeli / ták też o Oney diskurowáć / rzecz nie iest potrzebna: bo dosyć ná tym / Páńskiemu się Przykazániu czyni / gdy Chleb Pszenny prawdźiwy ná Ołtarzu przynieśiony / y poświęcony bywa.

NA FAŁSZYWIE W SAKRAMENCIE KAPŁANSTWA

WYLICZONE ABSVRDA.

ODPOWIEDZ.

Powiádaſz, że ieſli ktory SAKRAMENT v Ruśi, iáko Kápłáńſtwo ieſt Swiętokupne, y przedáyne. Albowiem drugi Włádyká nie pátrzy ná godność, ná náukę, y żyćie Stánowleniká, Ordinanda, y nie pyta go, Quot ſunt Sacramenta, &c. Ale go exáminuie y pyta, wieleś przynioſł od Swięcenia.

ODPOWIADAM.

Wiere Obłudniku, widźiſz ty Trzaſkę w oku Brátá twego, (To ieſt, że Włádyká, ktory weźmie Dźieśięć álbo Dwádźieśćiá Złotych od Ordinándá, nie wzgledem Poświecenia, ále wzgledem tego, żeby powinien Ordinánd był tego Dniá, ktore° ſię Swięći, ieſli nie dla Włádyki ſáme° y Cleru, przynamniey dla ie° Czeládźi, Obiad ſpráwić: á pewnieby go Dwudźieſtá áni Trzydźieſtá Złotych nie odpráwił.) Czemuż pierwiey nie poyźrzyſz ná ſię, ábyś wyiał Tram z oká twego, á potym przeyźrzyſz co w oku Bliźniego twego: Przetrzyi ieno dobrze ſobie oczy, á poyźrzy ná teráźnieyſzych ſwo-

ich Stárßych/ktorym ieśli możeß/ dissuáduy to/ á potym náßym Władykom idem facile persuadebis.

Nie exáminuia powiádasz Ordinándá, Quot sunt sacramenta. Co zá Materia, Co zá Formá ktorego Sákrámentu. &c.

ODPOWIADAM.

IEśli do náßych to Episkopow mowiß, to álbo nie wieß/ álbo prawdy powiedźieć nie chceß/ idź ieno do Kiiowá/ tám obaczyß/ iák v Je° Mśći Oycá Metropolity náßego/ nie z Pieniedzy wiele/ kto przyniosł/ iáko ty fałßywie práwiß/ ále z Artikułow Wiáry/ z Siedmiu Sákrámentow/ y okoliczności ich/ Ordinándá exáminuia: obaczyß teraz tám to/ że Nieuká bynay wiecey dawał do Szkoły/ álbo do domu nie poświećiwßy odeßła/ á ktoryby ießcze náuki potrzebował około Artikułow Wiáry y Sákrámentow/ tákowy ná puł Roká/ á czásem ná Rok ná Metropolitáńskiey stráwie w Monástyrze/ dla ćwiczenia zostáie. Ci zás co vmieia/ nie záraz poświeceni bywáia/ ále po kilku Niedźiel wprzod w Monástyrze pobożnego żyćia/ y ná Chorze porzadnie Nabożeństwá odpráwowáć ćwicza sie. A potym Minores Ordines dostapiwßy/ y Diakonstwá/ w Nabożeństwie do SAKRAMENTOW należacym/ Niedźiel kilká tákże sie ćwicza; dopiuro zás Kápláństwá dostapiwßy/ iáko SAKRAMENTA odpráwowáć/ y nimi ßáfowáć/ vcza sie: J ták dopiuro List stánowny álbo Format od Metropolity wźiawßy/ do swego Prestołá/ álbo Ołtarzá/ ida: bo tám bez pewnego mieyscá/ gdźie mu Bog obiáwi Ołtarz/ żadnego nigdy nie świeca. Toż rozumiemy/ że y Episkopi/ ktorzy sa pod posłußeństwem Je° Mśći Oycá Metropolity náßego/ czynia: bo ták ich Je° M.

przy ich Poświęceniu, y ná Synodách nápomina, y obliguie. A wáſzy Vnitowie, iák ſobie chcą, ták niech czynią, nam do nich nic.

Y to powiádáſz, że niektorzy Włádykowie dwożeńcow, y co Wdowę wźiął, Swięćili.

ODPOWIADAM.

VNia to wáſzá tey ſwey woli była námnożyłá, y teraz ią mnoży, ale v nas zá łáſką Bożą, iáko Páſterzow ſwoich mamy, iuż ſię to przeplenilo y zniosło, oſobliwie w Metropolitáńſkiey Epárchiey. A rozumiemy że y w Epiſkopſkich toż ſię dzieie, bo oſobliwie przy Poświecieniu w Przyśiedze ſwoiey y to dołożono, Ich MM. máią: że Dwożencow, Wdowcow, nie tylko ná Kápłanſtwo, ále ná żaden Stopień Kápłánſki świećić nie máią, y ieſliby ktory tákowy od kogo inſzego przed tym bedąc poświęcony, ważył ſię Kápłánſki vrząd odpráwowáć, koniecznie go degrádowáć máią. To tedy v nas ſię nie naydźie, v Vnitow wáſzych, y dawnym Dwużencom Celebrowáć dopuſzczáią, y od nich podobno, iáko ty práwiſz, y byłowe biorą: y tákowych święcą, ktorym v nas zákázano Celebrowáć, á do nich ſię vdáią, przyimuią, y Kápłánſki vrząd odpráwowáć pozwaláią. A náwet Czerncow ſwowolnych, ktorzy od nas vćiekáią, y vota złamawſzy, żenią ſię, ná Kápłánſtwo święcą, á Poświeconym, iáko Popom Swieckim Celebrowáć dopuſzczáią.

Powiádaſz ku koncowi, że dawno w Græciey Simonia pánuie, y do Ruśi táż Simonia, iákoby Iure Hæreditario, záſzłá: Y niżey ſámego tylko Kośćioła Rzymſkie° Pan Bog od tey záchował y záchowuie.

ODPOWIADAM.

IUżći ná to zápłácono: że to iest ßczyra potwarz twoiá, á teraz idem dico, Że to nieprawdá, bo iáko máia Ich MM. Oycowie Episkopowie to przedawáć, co ex naturá ſua nie iest przedáżne, gratitudinem záś ab offerentibus áby mieli Ich MM. reſpuere, byłoby inhumanum.

Powiádaſz, że przychodźi y to niektorym Kátholikom w podźiwienie, czemu w Grækoruſkiey Cerkwi, gdy Włádykow álbo Popow poświęcáią, nie pomázuią ich Oleiem, á ten zwyczáy y Ceremonia, y w Starym y w Nowym Zákonie przy Poświęceniu Kápłánow záchowuie ſię, y Græckich przed tym Epiſcopow y Archiepiſkopow przy poświęceniu Oleiem pomázywano.

ODPOWIADAM

W Stárym Zakonie przyznawam, że Oleykiem, ktorego Pan Bog Moyzeßowi z pewnych Aromat vrobić rośkazał, ná Kápłáństwo pomázywano: Ten bowiem Oleiek, łáskę Duchá Swiętego, ktora teraz przez wkłádánie rąk, y słowá Formy poświęcáiącym ſię dáie, znáczył. Ale w nowym Zakonie, áby Oleiem iákim ná Kápłáństwo poświęcáiących ſię, pomázywano, nigdy z Piſmá Swiętego, áni z zwyczáiu Cerkiewnego, nie pokażeß: bo áni Zbáwićiel, gdy Apostołow ná Kápłáństwo poświęcał, Oleiem pomázywał, ále przez te słowá, ktore do nich mowił, To czynćie ná pámiątkę moię. Kápłánámi ich poczynił, y lubo Ewángelia kłádzienia rąk ná Apostoły nie wſpomina, iednákże Apostołowie od Páná náuczywßy ſię, ná Kápłáństwo Swiecąc ręce kłádli y mo-

dlili

dlili ſię: Wierzymy że y Pan ręce ná Apoſtoły kładł gdy one ſłowá mowił.

A że Apoſtołowie przez Modlitwę y kłádźienie rąk poświęcáli/ z Dźieiow Apoſtolſkich przykład mamy o Siedmi Diakonách w Rozdźiele Szoſtym/ gdźie ták mowi: [Te poſtáwili (To ieſt/ Diakonow Siedm) przed Apoſtoły/ á modliwſzy ſię/ kłádli ná nie ręce. A do Timotheuſzá w Pierwſzym Liśćie/ w Czwartym Rozdźiele/ Páweł Swięty mowi: Nie zániedbyway łáſki/ ktora ieſt w tobie / ktorać dána ieſt przez Prorokowánie / z kłádźieniem rąk Káplánſtwá. Y w Piatym Rozdźiele do tegoż mowi: [Ręku ni ná kogo nie wkłáday rychło.] w Wtorym záś Liśćie/ w Pierwſzym Rozdźiele/ do tegoż Timotheuſzá mowi: [Dla ktorey przyczyny nápominam ćię/ ábyś wzniecał łáſkę Bożą/ ktora ieſt w tobie/ przez włożenie rąk moich.] Widźiſz/ że Apoſtołowie pomázywánia Oleykiem w Poświęceniu Diakonow/ Kapłánow/ y Epiſkopow nie záżywáli: ále tylko rąk kłádźienia z wymowieniem Modlitwy/ álbo ſłow Formy. Maſz też y Dionyzego Swiętego Areopágitę / Vczniá Apoſtolſkiego/ ktory Ritum Apoſtolſkiego Poświęcenia Epiſkopá/ Kápłáná/ y Diakoná opiſuie/ gdźie nie wzmiánkuie żadnego Oleyku / áni Pomázywánia: ále ták mowi. Lib. de Eccl. Hierar. Cap. 5. fol. 363. [Pontifex quidem, qui ad Pontificiam Conſecrationem eſt euectus, vtroquè genu flexo ante Altare ſupra Caput habet Scripturas à Deo traditas, manumquè Pontificis, atquè hoc modo à Pontifice, qui ipſum conſecrat, Sanctiſſimis apprecationibus conſecratur. Sacerdos verò vtroquè poplite ante Altare flexo, in Capite habet dextram Pontificis, & hoc modo ab illo Pontifice, qui illum conſecrat, Sanctis Inuocatio-

nibus conſecratur: Porro Diaconus vnum genu fle- ctens ante Diuinum Altare, ſupra Caput habet dex- tram Pontificis ipſum conſecrantis, & ab eo conſe- cratur inuocationibus Adminiſtratorum Conſecrati- oni accomodatis. Vnicuique eorum Signum Crucis à conſecrante Pontifice imprimitur, & ſingulis Sancta Prædicatio, perficienſquè Salutatio adhibetur, cun- ctis præſentibus Eccleſiaſticis vna cum Pontifice con- ſecrante Conſalutantibus illum, qui in aliquem di- ctorum Ordinum Sacrorum eſt cooptatus.]

Widźiſz tedy/ że nie inácżey Cerkiew Wſchodnia Poświęcenie Biſkupá/ y Diakoná odpráwuie: ále ták własnie/ iáko Apoſtołowie odprawowáli/ y Cerkwi ná Piſmie/ przez tego Vcżniá ſwego/ podáli.

Dotego cżytay Kánony Synodálne/ w ktorych Oy- cowie SS. cżynią wzmiankę o wkłádániu rąk ná Biſku- pow Kápłánow/ y Diákonow: gdźie w żadnym nie nay- dźieſz Oleiem Pomázywánia. Pierwſzy tedy maſz/ Nicen- ſkie° Pierwſze° Synodu Kánon 9. Ktory ſię ták w ſobie ma: Siquidem nullo adhibito Examine ad hono- rem Præsbyterij promoti ſunt, vel examinati, faſſi ſunt ipſi ſua peccata, & Confitentibus illis præter Ca- nonem, Homines incitati hiſce manum impoſuerunt hoc Canon minimè admittit.

Maſz y Neocæzáryenſki Kánon 9. ktory ták mowi. Qui corpore prius Peccauerat, ſi ad Præsbyterij di- gnitatem promotus fuerit, & Confeſſus fuerit, ſe ante Ordinationem peccaſſe, ne offerat manens in alijs, propter aliud eius vitæ ſtudium. Reliqua enim pec- cata, plerique dixerunt mánuum impoſitione tolli.

Maſz v nas y Antiocheńſki Kánon 10. ktory ták mowi:

Qui

Qui ſunt in vicis, vel Pagis, vel qui dicuntur Chor Epiſcopi, etiamſi Epiſcoporum manuum impoſitionem acceperunt, viſum eſt Sanctæ Synodo, vt proprios terminos ſciant.

Tegoż Synodu 17. Kánon ták mowi: [Si quis Epiſcopus per manus impoſitionem, Epiſcopatum acceperit: & præeſſe populo iuſſus, manus non ſuſceperit. &c.]

Máß Ancyráńſki Kánon 10. ktory ták mowi: [Diaconi quicunque ſanè tacuerint, & acceptauerint in manus impoſitione ſe ſic permanſuros, ſi poſtea contraxerint Matrimonium, ab Officio Diaconatus ceſſare debebunt.]

Máß teź y Siodmego Synodu 14. Kánon, ktory ták mowi. [Quod in Sacerdotio verſatur Ordo, & quod Sacerdotij collationes exactè ſeruare Deo gratum ſit, omnibus manifeſtum eſt. Et quoniam videm us nonnullos, qui à pueritia Cleri tonſuram ſine manuum impoſitione accipiunt, & non dum ab Epiſcopo accepta manuum impoſitione, dum peragitur Synaxis, in ambone legunt: non Canonicè id facientes in poſterum hoc fieri non permittimus. Hoc ipſum verò etiam in Monachis ſeruandum eſſe ſtatuimus. Lectoris autem manuum impoſitionem, licet in proprio Monaſterio, etiam ſoli vnicuique Præpoſito facere, ſi ipſi Præpoſito exiſtenti, videlicet Præsbytero, ad dignitatem Præſulis impoſita eſt manus ab Epiſcopo. Similiter & ex antiqua conſuetudine ChorEpiſcopos Epiſcopi permiſſu Lectores creare oportet.]

Niád to máß Kánony Synodu 4. Kárthágińſkiego, gdźie o Poświęceniu Biſkupá, Prezbiterá, y Diakoná, Ktory Kánon ták mowi: [Epiſcopus cum

ordinatur, duo Epiſcopi ponant, & teneant Euangeliorum codicem, ſuper Caput & Ceruicem eius, & vno ſuper eum fundente benedictionem, reliqui omnes Epiſcopi, qui adſunt, manibus ſuis Caput eius tangant.]

W Trzećim ták mowi: [Præsbyter cum ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, manum ſuper caput eius tenente, etiam omnes Præsbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas iuxta manum Epiſcopi, ſuper Caput illius teneant.]

W Czwartym ták mowi: [Diaconus cum ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat, qui non ad Sacerdotium, ſed ad Miniſterium conſecratur.]

Maſz ták wiele Kánonow/ w ktorych zwyczay Poświecenia ná Kápłańſtwo wſpomináia/ á w żadnym Pomázywánia nie wzmiánkuia. Znáć tedy/ że go nigdy Cerkiew nie vżywáłá/ nie tylko Wſchodnia/ ále y Zachodnia: bo Kárthá ginſki Zachodniego Kośćiołá był Synod/ y według iego Kánonow Kośćioł Rzymſki Ordines Kápłáńſtwá Conſeruie.

Do tego doſyć ma Cerkiew Wſchodnia/ kiedy zupełna Máteria y Forme tego SAKRAMENTV z obrzadkámi od Swietego Dionyzego opiſánemi/ w cále záchowuie. A Máteria ieſt wkładánie rak Episkopá ná głowe tego/ktory ſie świeci. Formá záś ieſt owe powazne ſłowá/ktore Epiſkop reke ná głowie Ordinándá trzymáiac/głośno mowi: Bożeſtwennáiá bláhodat [To ieſt Boſka łáſká, ktora záwſze niemocne vzdrawia/y niedoſtátne wypełnia/poſtánawia/álbo promowuie N. Wieleb. Subdiakoná w Diakoná/ álbo Wieleb. Diakoná w

Præzbiterá/ álbo Bogiem vmiłowánego Præzbiterá w Episkopá/ Modlimy sie tedy zá nimi/ áby przyszłá nań łáská Duchá Swietego.]

Obrzadki záś sa/ kleczenie przed Ołtarzem/ Diakoná ná iedne koláno/ Præzbiterá y Episkopá ná obudwuch/ Przežegnánie głowy znákiem Krzyžá S. ná głowie záś Episkopá y Kárku/ Ksiegi Ewángeliey trzymánie/ A w ostátku Osculum Pacis, álbo cáłowánie Poświeconego.

Coż nam tedy po Pomázywániu/ ponieważ Formá do właśney Máteriey gdy przystempuie w tym SAKRAMENCIE Ordinándá doskonále poświeca/ przez zeście nań Duchá Swietego/ Chárákter niezmázány ná duszy iego rysuie/ moc zwiazánia y rozwiazánia dáie/ y sposobnym go do Poświecánia/ sprawowánia/ y száfowánia/ Táiemnic Páńskich/ czyni. Wiem pewnie/ że y ty rzec nie możesz/ żeby Pomázánie Oleiem Forma álbo Máteria być miáło/ bo byś musiał przećiwko Scholástickim Kośćielnym Doktorom mowić. A ieżeli nie iest áni Forma áni Máteria tego SAKRAMENTV, to nie iest Essentiale quid Sacramenti, Záczym SAKRAMENT Kápłáństwá może być doskonáły bez niego.

A co powiádasz, że Dionysius Areopágitá w Kośćielney Hierárchiey Cap. 4. mowi: Zeznawám iż Biskup we wszytkich Poświęceniách Biskupskich Swiętego Oleiu ma záżywáć.

ODPOWIADAM.

TAk iest że mowi/ do káżdey rzeczy Swietey Poświecenia záżywa Bozkiego Oleyku. Ale záraz obiaśnia/ do czego záżywa. To iest/ że Mirem Swietym

Wodę do Krzstu poświęca: Po Krzćie Okrzśćzonego pomázuie/ y Ołtarz tymże Pomázániem Poświęca. Te trzy rzeczy Swięte/ Dionysius Areo pagita, że Biskup Oleykiem Poświęca/ powiáda: á Kápłáná áni Biskupá tu nie wspomina/ y nie tylko tu/ ále iákom wyżey położył/ y w Opisániu Porządku Poświęcenia Biskupá/ y Kápłáná/ y Diakoná/ żadnego pomázánia Oleiem nie wspomina. Niema się tedy nikt temu dźiwowáć/ że Cerkiew Wschodnia w SAKRAMENĆIE Kápłáństwá pomázywánia Oleiem nie záżywa/ bo dosyć ma ná Duchownym Pomázániu Duchá Swiętego/ ktore się przez wkłádánie rąk/ y wymowienie słow Formy Ordinándom dáie; y w Kośćiele Rzymskim ten Oley/ sámym tylko Kátechumenom do Krzstu Swiętego gotuiącym się/ przynależy/ á nie Kápłánom/ ktorzy są iuż Okrzśczeni. A dáie się to znáć z sámey Modlitwy/ ktora Biskup w Wielki Czwartek ten Oley poświęca. Naydźiesz te Modlitwę w Pontifikale de Officio Feria quinta Cænæ Domini, cum benedicitur Oleum Catechumenorum. fol. 426. Ktora się ták w sobie ma.

DEus incrementorum omnium, & profectuum Spiritualium Remunerator, qui virtute Sancti Spiritus imbecillarum mentium rudimenta confirmas. Te oramus Domine, vt emittere digneris tuam benedictionem super hoc Oleum, & venturis ad beatæ regenerationis lauacrum (Notuy tu/ że nie do Kápłáństwá/ ále do Krzstu przychodzącym/ tym Oleiem pomázywáć trzebá.) tribuas per vnctionem huius Creaturæ, purgationem mentis & Corporis, vt si quæ illis aduersantium Spirituum inhæsere maculæ ad tactum Sanctificati Olei huius, abscendant, nullus Spiritualibus nequitijs locus, nulla refugijs

virtu-

virtutibus sit facultas, nulla insidiantibus ad fidem seruis tuis, & Sancti Spiritus tui operatione mundandis, sit Vnctionis huius præparatio vtilis ad salutem, quam etiam Cælestis regenerationis natiuitate in Sacramento sunt Baptismatis adepturi. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & sæculum per ignem. Amen.]

Widźiß tedy/ że ten Oley Kátechumenow bynamniey do Poświęcenia Xiężey nie należy/ bo więcey on w sobie mocy mieć nie może/ iedno ile mu Duch Swięty przez tę Modlitwę/ ktora go poświęćiłá/ dał: á więcey mu nie dał/ iedno do wygnánia Czártowskiey mocy/ y áby był przygotowániem do godnego Przyięćia SAKRAMENTV Krztu Swiętego/ tym tylko/ ktorzy się Krzćić máia. Záczym bynamniey tym/ ktorzy się ná Kápłáństwo Swięca/ iáko nie należy/ ták nic nie pomaga. Ráczey tedy temu należy dźiwowáć się/ że niektorzy wáßy Scholástici Theologowie iednego SAKRAMENTV Kápłáństwá/ Cztery Máterie/ y Cztery Formy rozne stánowia/ ániżeli że Cerkiew Wschodnia w SAKRAMENCIE Kápłáństwá Pomázywánia Oleiem nie zażywa. Iáko osobliwie Fabius Incarnatus in Scrutinio Sacerdotali. Tract. II. Primæ Partis de Sacramento Ordinis. pag. 102. ták mowi pytáiac y odpowiádáiac: [Quæ est Forma Ordinis Præsbyteratus? ℞. Quod est postquam Episcopus reflexit Stolam humero sinistro in dextrum, in modum Crucis. dicendo: Accipe iugum Domini, iugum eius suaue est, & onus eius leue.] To maß Pierwßa Formę: A ieśli te słowá są Forma/ tedy Stola iest Máteria SAKRAMENTV Kápłáństwá. Dáley támże mowi: [Et postquam dedit vestem

Sacerdotalem, & conſecrauit manus dicendo, Conſecrare & Sanctificare digneris Domine manus iſtas, per iſtam vnctionem, & noſtram benedictionem.] Maſz iuż y druga Formę rożna od Pierwſzey: A ieżeli te ſłowá ſą Forma, tedy Máteria ieſt Oley, ktorym rece pomázuie. Záczym maſz y druga Máteria rożna od Pierwſzey. A dáley támże mowi. [Porrigendo Calicem cum Vino & Aqua, & ſuperpoſita Patena cum Hoſtia eſt, accipe Poteſtatem Offerendi Sacrificium Deo, Miſſaſque Celebrandi in Nomine Domini.]

To maſz y Trzećia Formę: á ieſli te ſłowá ſą Formą tego SAKRAMENTV, tedy Kielich z Winem y Wodą y Pátina y z Hoſtia ſą Máteria, dáleko od dwoch Pierwſzych rożna.

Dáley mowi: [Deinde imponendo ambas manus ſuper caput cuiuslibet dicit: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, &c. Máſz y Czwarta Formę. A ieſli te ſłowá ſą Formą tego SAKRAMENTV, tedy wkłádánie rąk ieſt Máteria.

Temu ſię Powtore Pánie Márdoſzu dziwuy, że Stopniá iednego Kapłáńſtwá Cztery ſtánowia (iákom powiedział,) Máterie y Formy, co być żadna miárą niemoże, bo w ten czás, gdy Cháráktter ná duſzy tego, ktory Kápłánem zoſtáie, wyriſowány bywa, oraz zá łáſką Duchá Swiętę° dawána mu bywa moc, odpráwowánia Sákrámentow, wiązánia y rozwiązánia, á zátym oraz doſkonáłym Kápłánem zoſtawa. A że to oráz ſtawa ſię przez iedne Formę y Máteria, iáwnie ſię z Dźieiow Apoſtolſkich pokázuie, gdy Siedm Diákonow Apoſtołowie przez Modlitwę y

wkła-

wkłádánie rąk/ Poświęcáli. Y z Listu Pierwszego Páwłá Swiętego do Timotheuszá w Czwartym Rozdziele/ gdźie ták mowi: [Nie zániedbyway łáski/ ktora iest w tobie/ ktorać dána iest/ przez Prorokowánie (te Prorokowánie rozumieią Theologowie być Formą tego SAKRAMENTU,) z kłádźieniem rąk Kápłánstwá.

A że iedná tylko Formá y Máteria, czyni doskonáłego Kápłáná / tedy támte Trzy żadną miárą być nie mogą Máterią y Formą, chybá osobliwemi iákiemi Ceremoniámi/ ktore nie należą do Istoty SAKRAMENTU, bez ktorych SAKRAMENT zupełny być może/ iáko w Cerkwi Swiętey Wschodniey/ bez Pomázywánia Oleiem/ przez sáme tylko wkłádánie rąk oraz z wymowieniem słow Formy, Kápłáni prawdźiwie Poświęceni bywáią / y moc zupełną odpráwowánia SAKRAMENTOW, wiązánia y rozwiązánia biorą.

Powiádasz, że y Græckich Kápłánow, Episkopow, y Archiepiskopow przy Poświęceniu Pomázywano.

ODPOWIADAM.

NIgdy tego dowieść nie możesz: Bo ieśli Metáphrástem tego dowodźić chcesz/ nie zámilczałby o tym Xiądz Skárgá w Żywoćie Swiętego Chrizostomá/ (ktory z Metáphrástá po Polsku wypisuie/) przypomnieć/ ále żadney wzmianki o tym nie czyni.

A ieśli Surius (iáko ty powiádasz) wzmiankę iáką Pomázywánia czyni/ tedy Oratorio modo á nie Historicè, záżywa tego/ paraphrasticè álbo circumlocutoriè mowiąc/ bo zwyczay iest Orátorski/ Kápłánstwo názywáć Pomázániem/ á Kápłáná Pomázán-

cem/ względem ześćia nań Duchá Swiętego/ ktore śię też Pomázániem w Piśmie świętym nazywa: Jáko śię dáie znáć z Wtorego Listu Páwłá Swiętego/ do Korinthow w Pierwszym Rozdziele/ gdźie mowi: [y Ktory nas Pomázał Bog.] A z Pierwszego Listu Jáná Swiętego/ w Rozdziele Wtorym. A Pomázánie/ ktoreśćie wźieli od niego/ niechay w Was trwa: A nie potrzebuiećie/ áby was kto vczył: ále iáko Pomázánie vczy was o wszytkim/ y iest prawdźiwe/ y nie iest kłamstwo/ trzymayćie śię onego.

Skad y Euzebius Historik/ ktorego ty wspominasz w Kśięgách 10. Cap. 4. In Oratione sua Panegyrica Páwliná Episkopá Tyriorum, wychwaláiac/ ták mowi: [Amici Dei & Sacerdotes, qui Sacrosancto podera indumento, cælesti gloriæ Coronâ, Diuina vnctione, & Sacrata Sancti Spiritus Stola circum vestiti, &c] Z tych słow/ ktore ten Historik w Exordium tey swoiey Orátiey kłádźie/ to iest: Diuina vnctione. dowieść tego/ áby kiedy w Cerkwi Wschodniey przy Poświeceniu Kápłánow Oleiem Pomázywáć miano/ żadna miára nie możesz: bo nie Historicè tu on co tákowego wypisuie/ iákoby być kiedy miáło; ále iáko Orator ná wychwalenie y ozdobe Kápłánstwá/ Páráphrasi tákowey záżywa. Jáko y to gdy mowi: qui Sacrosancto podera indumento. bo Poder Zydowskich Kápłánow bywáło odźienie/ ktorego Kápłáni Wschodniey Cerkwie nie záżywáia. Tákże gdy mowi: Cælesti gloriæ Corona, & Sacrata Sancti Spiritus Stola circumuestiti, iáko y gdy mowi: Diuina vnctione.

Nie Cieleśnie to/ áni widomie Niebieskiey chwały Korony nośił/ áni nośić kiedy może: áni też Duch

Swięty

Swiety ma iákie odzienie tákowe/ ktorymby Kápłány przyodziewał. Lecz iáko Poder, Corona, Stola, ták y Diuina vnctio, zá Duchowne wnetrzne Duchá Swietego ozdoby/ ktoremi godnie Kápłány przyozdabia/ rozumieć śie máia. Záczym wybornie z temi swemi chromemi dowodámi Swiátu śie nie popisuiac/ mogłbyś śie skryć:

Gdyż káżdy to poznáć może/ że nie dla tego ty Cerkiew Wschodnia o te Pomázywánie infestuieß/ ábyś tego mogł dowieść/ że oná tego przy Poświeceniu Kápłáná kiedy záżywáłá/ ále ábyś śie sámym tym wydał/ że bedac w Vniey bez Pomázywánia Swieconym Kápłánem y Archimándrita/ Xiedzem Rzymskim zostawßy/ znowuś śie przeświećił/ y przy Poświeceniu/ Oleiem Pomázány został/ iáko o tym niektorzy powiádáia.

Przypátrzćie śie tu Pánowie Vnići/ y dobrze vważayćie/ w iákiey wadze iest wáßá Vnia/ y SAKRAMENTA w Kośćiele Rzymskim/ poniewasz wáßych Kápłánow znowu iáko nieposwieconych Przeświecáia/ y Bierzmuia: á obawiáć śie trzebá/ áby was pochwili znowu Krzśćić nie kazano.

NA FAŁSZYWIE WYLICZONE ABSVRDA W SAKRAMENCIE MAŁZENSTWA

ODPOWIEDZ.

Powiadaſz, że dotąd Formy Małżenſtwá nápiſáney, álbo drukowáney, w Trebnikách nie máſz, iáko w Agendách nápiſano.

ODPOWIADAM.

POniewaž niektorzy Scholáſticy Theologowie variant o tym / iedni powiádáia / że Materia y Formá SAKRAMENTV Małżenſtwá / ieſt zezwolenie oboygá Małżonkow / ſłowy wyrážone / álbo ſłowá Zezwolenie ich wyrazáiace. Drudzy záś / iż ſáme Ciáłá álbo Oſoby poymuiace ſie ſa Máteria. A ſłowá álbo znáki iákie wyrażáiace ich Zezwolenie / ſa Forma. Miniſter záś álbo vſługuiacy / te° SAKRAMENTV, ſa obádwá Małżonkowie. Iáko Bellarm. Lib. 1. de Sacram. Matrim. Cap. 6. práwi: Tedy máło co pctym / áby te ſłowá w Trebnikach (lubo w terázznieyſzych nowo ſkorygowá-

nych

nych położone ſą) położone były. Ponieważ Swiaſzczennik iáko Swiadek/ á nie iáko Miniſter do tego SAKRAMENTV należy. A tylo/áby legitimè nie przeciwko práwu Cerkiewnemu poymowálisię przestrzegac má/ Záczym y ſłuſznie wprzod pyta/iesli komu inſzemu nie ſlubował álbo nie ſlubowáła.

A żeby Swiaſzczennik, iako ty powiadaſz, dáley nic nieśmiał pytać

ODPOWIADAM

TO ieſt nieprawda/ ponieważ niczym tego nie probuieſz/ chyba ſámym ſoba/iako Cygán Dziećmi świádczyſz: ále by y nayprostſzy Swiaſzczennik dáley postempuiac ták ſię o ich Zezwoleniu wywiaduie/ gdy ich lubo nie tákiemi ſłowy/ iáko w Agendźie położono/ ále choć krotſzemi álbo dłużſzemi/ w ktorych ſię rzecz ſáma wyraża/ pyta. To ieſt/ czy vpodobałeś ſobie tę Pánnę/ álbo Wdowę/ N. álbo tego Młodziencá/ álbo Wdowcá. N. Ná co oni odpowiádáia/ vpodobał/ álbo vpodobáłá. A dáley: Czy dobrowolnie/ bez wſzelkiego przymuſzenia/ przyimuieſz ią zá Zonę/ álbo iego zá Mężá? A dáley: Czy ſlubuieſz iey Wiárę/ Miłość/ y Vczćiwość Małżeńſką/ y że ią nigdy áż do Smierći nie opuśćiſz/ by w naywiękſzym nieſzczęśćiu y przypadku od Páná Bogá dopuſzczonym? tymże ſpoſobem y iey pyta/ przydawſzy tylko Poſłuſzenſtwo Małżeńſkie: ná co gdy Oboie zgodnie odpowiedzą/ Błogosłáwienſtwo im według zwyczáiu Cerkiewnego Swiaſzczennik dáie/ á ieſliby iedná Osobá przećiwnie odpowiedźiáłá/ tedy im/ Błogosłáwienſtwá nie dawſzy/ z Cerkwie odeyść każe.

Powiádaſz też, że Zapowiedźi y ogłoſzenia w

Cerkwi niemász, kto z kim w Małżenstwo ma wstępowáć.

ODPOWIADAM.

DOsyć ná tym / że Cerkiew roskázuie / áby Swiaszczennik przy Zareczynách / ktore Ceremonialiter z osobliwemi Modlitwámi / y odmiána Pierścieni przed Szlubem / odpráwowáne bywáia / pilny opyt czynił; Jeżeli nie w Powinowáctwie Cielesnym álbo Duchownym / ći ktorzy się poymuia / sa: Albo ieżeli niemász inszey iákiey przeszkody do poymowánia się im w Małżenstwo / dla ktorych rozumiem / że y Zapowiedźi w Kośćiele postánowione sa. Był też ten czás przed tym / kiedy y w Kośćiele Rzymskim tákowych Zapowiedźi nie bywáło: Záczym / iesli to teraz w Cerkwi zá Absurdum kłádźiesz / że się nie odpráwuia Zapowiedźi / tedy muśisz y Kośćioł Rzymski tymże Absurdem pokryć / gdy onych nie záżywał. Ale iák Kośćiołowi swemu tego zádáć nie możesz / ták y Cerkwi nászey.

Práwisz też, że częstokroć chwytánym Dźiewkom popi Szlub dáią, częstokroć w nocy piáni, y piánym.

ODPOWIADAM.

MOgło to być pod ten czás / kiedyśmy Pásterzow swoich vprzywileiowánych nie mieli. A iesliby się gdźie y teraz znáydowáć miało / tedy to sa ieszcze reliquie dawnego Swowolenstwá / ktorego się / bez Pásterzow bedac / náuczyli. A ktoż temu winien? wászá to wielebna Vnia / wszytkiego tego iest przyczyna. Teraz zás Pásterze nászy srodze o to karza / y ná Synodách zákázuia / áby się to nie działo.

Jest też temu y Gwałt przyczyna / gdy Popowi mo-

mowią/ albo Szlub day Popie/ alboć w łeb strzele/ álbo też Pán dziedziczny albo Dzierżáwcá/ poddánym pobłażáiąc/ osobliwie ná Słobodách/ obuchem y kiiem Nieborakú Swiąszczennikowi groźi/ á czásem y do Turmy wsádźi/ áby koniecznie Szlub tákowy dał. To iuż nie Cerkiew winná/ ále tácy niezbożni rozgrześyćiele.

Powiádasz, że nie wspominasz, iáko w powinowactwie się poymuią.

ODPOWIADAM.

NIe wspominasz/ bo wiesz/ że iesli się co y dźiało/ tedy się w ten czás/ kiedy Pásterzow nie było/dźiało: á teraz iuż się to nie dźieie/ bo Pásterze nászy pilnie tego przestrzegáią.

Powiádasz, że Władykowie y Namieśnicy ich, zlidá przyczyny czynią rozwody; wziąwszy kilkádźieśiąt, á czásem Sto álbo y Dwieśćie, y więcey złotych, y Mężowi inszą Zonę wźiąć, á Zenie zá inszego Męża iść pozwaláią.

ODPOWIADAM.

TO nie iest prawdá/ bo tego niczym nie probuiesz: Ale pozrzy ieno ty/ iáki się ná Wołyniu nie dawno Rozwod stał: nie miedzy prostemi y podłemi ludźmi/ ále miedzy wielkiemi/ áprzećie ty Adámie milczysz.

Powiádasz, że czásem Zonámi iák Kobyłámi nie tylko Chłopi, ále y Popi frymárczą, á to probuiesz, że Pop w Pinskim Władyctwie to vczynił, Swinię zá swoią stárą Zoną przydawszy.

ODPOWIADAM

Vni.

VNiatſki to był Pop/ á nie náß Práwoſławny: Zá-czym niech ſię Vniaci tey ſproſnośći/ ktora ſię v nich dźieie/ wſtydzą. A żeby ſię to v nas dźiało/ iák niczym tego nie probuieß/ ták probowáć nie możeß/ chybá ty ſwoim Oycem probowáć będźieß/ ieżeli ſię tákim Frimárkiem báwił.

Szluby powiádaſz Popi dáią, choć czáſem wiedzą że ma Zonę álbo żywego Męża.

ODPOWIADAM.

Y Tego niczym nie probuieß/ zácżym nie ieſt prawdá.

Powiádaſz, że inſzy Szlub Pánnom, á inſzy Wdowom, y Wdowcom czynią.

ODPOWIADAM.

TO nieprawdá/ żeby Szlub inßy być miał Wdowom/ á inákßy Pánnom/ bo iednákowo ná pytánie Kápłáńſkie ieden drugiemu Szlubuie/ iáko ſię wyżey powiedźiáło: Chybá Modlitwy ſą trochę rożnieyße przy Szlubie Wdowcom od Pánieńſkich/ á iáko rożnicá Ceremoniy Krztu Swiętego Dźiatek od dorosłych/ y iák rożnicá Ceremoniy/ y Modlitw Liturgiei Swiętego Bazilego/ od Liturgiey Swiętego Chrizoſtomá/ y teráźnieyßey Kośćiołá Rzymſkiego Mißy od dawney/ by namniey Eſſentiy tych SAKRAMENTOW nie wáryiuią/ á zátym w káżdey doſkonáły ſię bez wątpienia SAKRAMENT odpráwuie: Tákże y Błogosłáwieńſtwo Małżeńſtwá/ lubo ſię inákßemi słowy Pánnom/ á inákßemi Wdowom dáie/ nic iednák Eſſentiey SAKRAMENTV Małżeńſtwá nie nárußa/ á zátym żadne tu Abſurdum nie ieſt: Skryiże ſię tedy z tym ſwoim niećioſánym Argumentem.

Powiádaſz, że w Metriki Małżonkow nie wpiſuią, y zátym náwodźiſz Abſurdum.

ODPOWIADAM.

TOć tákowa rzecza y Kośćioł Rzymſki / kiedy nie miał tákich Metrik / tákowemuż Abſurdowi podpadáć muſiał / ále że to mu zádawáć nie możeſz: Przeto y Cerkiew w tey mierze by namniey nágány mieć niema.

Ceremonie powiádaſz dźiwne przy Sluzbách odpráwuią, wodźi ſię Pop z Oblubiencámi, z Drużkámi, z Stároſtámi około Stołká, y táncuie z nimi ſpiewáiąc, Swiatyi Muczenicy.

ODPOWIADAM.

WE wſzytkich Trebnikách ták Græckich / iáko y Słowienſkich / tá Ceremonia obchodzenia Kápłáná z Oblubiencámi trzykrotnie około Stołká / ná kſztałt Proceſsiey / ieſt opiſána: y w vżywániu nieprzerwánym / ták w Græckich / iáko y w inſzych Prowincyách / y tu w Ruśi / lubo nie wſzedzie záchowuie ſię / Zácżyż by namniey żadnego Abſurdum tá Ceremonia zá ſoba nie ponośi; bo ſię ták Cerkwi / á zátym Duchowi Swietemu podobáło. Ale żeby táncowáć w tey Proceſsiey miano / iák niczym tego nie probuieſz / ták y probowáć nie możeſz: Przeto ſzczyra to ieſt potwarz / y iáwny fałſz.

A że ſpiewáia w ten czás Swiátyi Muczenicy, nie im to Potwarco ſpiewáia / żeby oni mieli być Męczennikámi / ále Męczennikow Swiętych w tey Proceſsiey wzywáia / áby ſię zá nimi modlili / bo ſię tá Pieśń ták w ſobie ma: Swięći Męczennicy / ktorzy mężnie vćierpiawſzy / vkoronowáni ieſteśćie / modlćie

śię Pánu/ áby śie zmiłował nád Duszámi nászemi: y zátym/ záraz druga Piośnkę śpiewáią: Chwałá to. bie Christusie Boże Apostolská chwało/ y Męczenni. kom rádośći/ ktorych przepowiádánie iest/ Troycá ie. dnoistna: Tedy nie Absurdum, ále pochwały godna iest tá Ceremonia.

Błogosłáwienie záś Winá/ lubo tu v nas w Ruśi iuż rzadko bywa/ iednák we wszytkich Trebnikách/ ták Græckich/ iáko y Słowieńskich iest nápisano. y nie od rzeczy to bywáło/ gdyż tá Ceremonia Pámiatkę cudá Páńskiego/ ktore śię ná Weselu w Kánie Gáli- leyskim w przemienieniu Wody w Wino stáło/ w sobie zámyka: Ale żeby Piwo Błogosłáwiono/ tego w Tre bnikách niemász: R tá Ceremonia Cáłowánia ieden drugiego w Cerkwi nászey Ruskiey iuż vstáłá/ lubo y tá nie mogłá być poczytána zá Absurdum, bo cáło. wanie iest znakiem miłośći/ zgody/ y przyiáźni/ ktora sobie Małżonkowie ślubuią/ y nayprzednieysze w Mał. żeństwie są Cnoty?

A Włosy żeby pod ten Akt strzyżono/ nie tylko w Trebnikach niemász/ ále v nas tego y niesłycháć: chybá twoy Oćiec w Podteliczu/ á ty w Dubnie/ iáko Tánce/ták y zástrzygánie Włosow przy Szlubách odpráwował.

N A

NA FAŁSZYWIE WYLICZONE INCONVENIENTIA W SAKRAMENCIE OSTATNIEGO POMAZANIA.

ODPOWIEDZ.

Bſurda powiádaſz wielkie ſię náyduią w Grækoruſkiey Cerkwi w odpráwowániu tego SAKRAMENTV; á dowodźiſz tym, gdy mowiſz: bo áż Siedmiu Popow do Poświęcenia tego SAKRAMENTV zbieráią, iákoby ieden Pop nie mogł tego SAKRAMENTV Poświęćić, ktory *Maioris neceſſitatis* SACRAMENTA Krzſzczenia, Spowiedźi, y Euchariſtiey, odpráwuie. &c.

A ná dowod tych Siedmiu Popow, biorąc ſobie zá Fundament ſłowá Iákubá Swiętego, gdźie mowi: Ieſli ktory między wámi choruie, niechże weźwie Præsbyteros, á nie Præsbyterá.

ODPOWIADAM.

DAwny to iest y Swietobliwy zwyczay / nie tylko Wschodniey / ále y Zachodniey Cerkwie / nie tylko Siedmiu / ále y wiecey Kápłánow do odpráwowánia tego SAKRAMENTV wzywáć. Záczym / ieśli w náßey Cerkwi iest to wielkie (iáko ty bájeß /) absurdum, nie mnieyße muśi być toż y w Kośćiele Rzymskim: A żebyś wiedźiał / że y Rzymski Kośćioł / tenże zwyczay záchowywał / á podobno y do tych czásow w niektorych Kośćiołách záchowuie. Czytay o tym Thomaßá w Kśięgách Czwartych contra Gentiles, Cap. 83. in fine. ktory ták mowi: [Quia hoc SACRAMENTVM perfectæ curationis effectum habet, & in eo requiritur copia gratiæ, competit huic SACRAMENTO, vt multi Sacerdotes Intersint, & vt oratio totius Ecclesiæ ad effectum huius SACRAMENTI coadiuuet. Vnde Iacobus dicit: Inducat Præsbyteros Ecclesiæ & Oratio Fidei sanabit infirmum. Si tamen vnus solus Præsbyter adsit, intelligitur hoc SACRAMENTVM perficere in virtute totius Ecclesiæ, cuius Minister existit, & cuius Personam gerit,]

Widźiß niezbożny Szyderco / że Náywyżßy Kośćiołá wáßego / y iák go wy zowiećie / Anielski Doktor powiáda: że przynależy / aby wiele było przy odpráwowániu tego SAKRAMENTV Kápłánow / y záraz Rátią dáie / dla czego: y niczym inßym / ále słowy Jákubá Swietego probuie / że wielu Kápłánow wzywáć potrzebá: Jeśliż tedy to iest absurdum, swemu naprzod ták wielkiey wagi Doktorowi zádaway / á potym Cerkwi Swietey Rośsiyskiey przymawiay.

Drugi záś nie mnieyßey v was wagi / Ledezma, 2. Parag. quæst. 33. Art. primo Dub. vnico. ták

mowi:

mowi: [Dico, quod de necessitate SACRAMENTI solus vnus sufficit, sed ex decentia, debent esse plures Sacerdotes: & ita habet consuetudo Ecclesiæ Vniuersalis, quod plures Sacerdotes conueniunt ad administrandum hoc SACRAMENTVM. Et in hac Sententia est Glossa in illo Cap. Quæsiuit de verborum significatione. Et si solus vnus Sacerdos administret hoc SACRAMENTVM, tempore quo possunt multi concurrere, verum quidem SACRAMENTVM conficit, peccat tamen contra ritum Ecclesiæ agens. Si autem in articulo necessitatis non reperitur, nisi solus vnus Sacerdos, posset licitè hoc SACRAMENTVM conferre. Quod etiam habet Glossa in prædicto Capite, Quæsiuit.

A tu sie Potwarco przypátrz/ iáko ten Doktor zgadzáiac sie z Sententia Cerkwie Swietey nászey/ náucza: Iż do odpráwowánia tego SAKRAMENTV, potrzebá wielu Kápłánow zbieráć: A że tákiego zwyczáiu Kościoł Powszechny záżywa/ wyświadcza. Do tego iak nászy Pásterze ná Synodách vcza/ ták y on náucza/ że in Articulo necessitatis kiedy oprocz iednego wiecey Kápłánow być nie może/ przez iednego ten SAKRAMENT licitè odpráwowány być może. Ale kiedy wiecey ich być może/ á ieden odpráwowáć sie waży/ śmiertelnie grzeszy/ bo zniewaza zwyczay Cerkiewny. Czytay y Helmoldá Præzbyterá Ksiegi Pierwsze/ Chronicorum Cap. 44. gdźie ták Historia o Ludolphie nieiákiemśi pobożnym Kápłánie mowi: Ludolphus Venerabilis Sacerdos, ætate decrepitus, vigore Spiritus integer, vbi ægritudine mortali decubuit, misit ad Accersendos Sacerdotes, & Religiosos quosque, & impetrato Sanctæ vnctionis Officio, conquestus est. Tu záś masz y sámy przykład/

że nie iednego ále wielu Kápłánow do odpráwowánia tego SAKRAMENTV w Rzymskim Kośćiele wzywano.

Do tego czytay Mattheum Galenum in Promptuarijs Theologicis Cathechesi 182. quæ est quarta de Extrema vnctione. Ktory ták mowi. Quædam ex antiquitate repetenda, quæ vt fuit Apostolicæ traditioni vicinior; ita res omnes religiosius adhibuit, & obiuit, & inprimis quam plurimos aduocabat Præsbyteros, qui si deessent, adhibebant qui erant è Clericorum alijs Ordinibus, quorum si non fuisset copia, vocabantur vtriusque Sexus religiosissimi quique & omnium erat idem labor, extorquere Effectum SACRAMENTI. Nam quod aduersarij illos apud Iacobum Præsbyteros volunt quosdam senes significari, nugæ sunt: vt ex Chrisostomo, Innocentio, Beda, docuimus, cum de Sácrificio Missæ disseruimus. Quod autem nostri volunt Enallagen esse numeri, eatenus est verum, quatenus ad SACRAMENTI administrationem, Vnus satis esse potest; tamen maiores nostri pro sua Religione aduocabant, quos poterant Sacerdotes; aut Clericos, vt clarissimè in rebus gestis Bedæ videre est. Cuius exemplum & Doctrinam tam pessimè oderant Illyricani, vt ne dissimulare quidem sibi potuerint Centuriæ Octauæ Cap. 6. Negare tamen haud Possunt, Vincentium in Speculo Histor. Lib. 23. Cap. 150. Narrare Bedam sub vitæ Supremam Periodum aduocasse Fratres omnes, & in illorum medio inunctum, fruitumque tremendis Mysterijs. Quemadmodum de Mallachia, Bernardus quoque Scriptis prodidit. qui firma adhuc valetudine de Cænaculo ad suscipiendam inunctionem descendit, & inunctus denuo conscendit.

Czytay przy tym y Reynerá Mnichá Ordinis

Prædicatorum. Ktory żył około Roku Páńskiego. 1254. Ktory piszac przećiwko Valdenses, Cap. 5. y ich Errory wyliczáiac/ mowi: SACRAMENTVM vnctionis etiam reprobant, quia tantum Diuitibus datur, Et propter plures Sacerdotes ibi necessarios.

Toż znaydźiesz in Nicolao Serario de Extrema Vnctione. Cap. 4. n. 71. Masz tedy iásne dowody/ że stárożytność oná Swieta Kośćiołá Zachodniego od Apostołow Swietych/ Ten Swiety obyczay/ to iest Zgromádzenie wielu Kápłánow do odpráwowánia tego SAKRAMENTV wźiawszy/ przez ták wiele wiekow nieporuszenie trzymáłá/ á podobno áż y do Florentskiego Synodu. A nád to/ co się w Cerkwi nászey nie záchowuie/ w niebytnośći wielu Kápłánow zgromadzáli Klerikow/ á gdy y tych máło bywáło/ wzywáli Mężczyzny/ y Niewiásty pobożne.

Czemuż przećiwko temu nie gdakasz/ ále się tylko swoia niewstydliwa geba/ iáko wśćiekły/ przećiwko Cerkwi Swietey nászey/ rzucasz: ktora co iuż od Apostołow Swietych raz wźiełá/ nieodmiennie trzyma.

A co powiádasz, że ná dowod sobie Siedmiu popow zá Fundáment bierzemy słowá Iákubá Swiętego, gdźie mowi: Iesli ktory między wámi choruie, niechże wezmie, Præsbyteros á nie præsbyterá.

ODPOWIADAM.

PRawdá to iest/ że nie tylko do wzywánia wielu Kápłánow ná odpráwowánie tego SAKRAMENTV zá Fundáment sobie bierzemy/ ále y sámego tego SAKRAMENTV te słowá zá dowod mámy/ bo w Pismie Swietym inszego dowodu nie pokażesz.

Do tego nie tylko my/ ále y Anielski wász Doktor

Tho.

Thomas/ nie inßym czym dowodźi/ że wiele Kápłánow zbieráć potrzebá do odprawowánia tego SAKRAMENTV, ieno temiż słowy Apostołá Jákobá/ com iuż wyżey dowiodł. Tákże y drudzy wáßego Kośćiołá Doktorowie y Pisárze/ ktorychem tu citował/ też słowá zá Fundáment biorą/ gdy o wielu Kápłánach w odpráwowániu tego Sacramentu práwią.

A co ty powiádasz, że łátwo ná te słowá Apostolskie odpowiedźieć możesz.

ODPOWIADAM.

Z Zadnym Doktorem/ ktory tłumáczenie ná te słowá Apostolskie czyni/ odpowiedźieć nie możeß; Aby się te słowá in Plurali od Apostołá Swiętego położone/ in Singulari rozumiáne były.

Vkazałem iuż/ że y naywyżßy wáß Scholásticki Doktor Thomás/ in Plurali to mieysce rozumie/ y ták wiele inßych/ ktorych wyżey citowałem. A co wiekßa/ sámy zwyczay Kośćielny/ przez ták wiele wiekow záżywánia/ wiele Kápłánow do odpráwowánia tego SAKRAMENTV potwierdza/że te słowá Apostolskie in Plurali, á nie in Singulari wykłádáne y rozumiáne bywáły.

To záś co probuiesz, że w Pismie Swiętym często Liczbá wielka, miásto máłey się bierze.

ODPOWIADAM.

IAko nie z Wykłádu Doktorow Swiętych/ ták y nie z swoiey to niestáteczney głowy maß/ ále z wykretow Arkudiußá tákiegoż nieprzyiaćielá Cerkiewnego/ iákiś y ty sam iest.

Do tego

Do tego/ y lubo często w Pismie Swietym Liczbá wielká miásto máley bierze się/ iednák nie wszedzie/ ále tylo tám/ gdźie się álbo Historico, álbo Oratorio modo co mowi/ Iáko iest to/ co Ty cituiesz/ z Ewángeliey Mátthevszá Swietego/ gdźie Anioł do Iozephá we Snie mowi: Wstań/ weźmi Dźiećiat. ko/ á idź do Ziemie Izráelskiey/ pomárli bowiem ći/ ktorzy szukáli Dusze Dźiećiatká. Iáko y to/ co tenże Mátthevsz y Márek Ewángelistowie mowią: że obádwá Lotrowie wisząc ná Krzyżu z Christusem/ bluźnili go/ y przyczytáli mu niepoteżność/ gdźie in Plurali pro Singulari mowiąc/ Historico modo to czynią: A gdy Páweł Swiety o Prorokách mowi/ że záwárli Vstá Lwom/ pokámionowáni są/ y Piłá. mi przetárći/ tedy choć Numerum Pluralem pro Singulari kłádźie/ tego iednák Dogmaticè nie. tráctuie/ ále tu Oratorio modo Prophetarum wylicza passiones, bo to iest Oratorski Tropus. A że Iákob Swiety nie Historico, áni Oratorio modo, o tym SAKRAMENCIE pisze/ iedno Dogmaticè, y to co od Zbáwićielá wźiął/ ktory sam ieden tylko iest Stánowićielem SAKRAMENTOW, Cerkwi podáie: Tedy iuż ináczey słowá iego interpretowáć nie potrzebá/ iedno ták/ iáko ie on sam nápisał/ y iáko Ecclesia Vniuersalis záwsze rozumiáłá/ y záchowywá. łá. A iesliby kto rzekł/ że ponieważ in summa necessitate ieden Kápłan/ (gdy żadna miára wiecey ich być nie może) ten SAKRAMENT odpráwowáć może/ tedy zda się tá Pluralitas Prezbiterow w tych słowách Apostolskich niebyć de Iure Diuino.

Prawdá to iest/ że z tey Rátiey nie iest de Iure Diuino, ale iest ex Ordinatione Apostolica, iáko ná przykład/ áby trzey Episkopowie álbo dwáy iednego/

á nie ieden iednego/ Poświecáli: Lubo sámi Apostołowie y poiedynkiem to odpráwowáli/ przećie iednák Ecclesia Vniuersalis nigdy sie tego przećiw postánowieniu Apostolskiemu czynić nie ważyłá. A luboby y teraz ważył sie ieden Episkop drugiego Swiećić/ bez Assistentiey dwoch/ byłoby prawdźiwe Poświecenie/ iednák śmiertelnieby grzeszył/ y degrádácyeyby podpadł/ iáko Zniewáżczá postánowienia Apostolskiego/ y zwyczáiu Cerkiewnego: Tym tedy sposobem rozumieć sie ma y o Odpráwowániu tego SAKRAMENTV od iednego Kápłáná/ gdy ich wiele być może.

A co ty powiádasz z swoim Bákáłarzem Arkudiuszem, z ktorego widzę wszytko (Coś w swoiey ślepey Perspektiwie nagwázdał.) masz, że się te słowá Apostolskie *in Plurali* położone, tłumáczyć mogą *Ex Præsbyteris*.

ODPOWIADAM.

TAk to twoie tłumáczenie do tych słow kwádruie/ iáko Bekánowe ná one słowá Zbáwićielowe/ Piyćie z tego wszyscy/ gdy ták mowi: Dla tego powiáda mowił Pan: Piyćie z tego wszyscy; Bo sie obawiał áby Piotr Swiety sam ieden wszytkiego nie wypił. Piekny ći mi wykład ten/ Piotrá Swietego Piánica vczynił/ á ty Jákobá Swietego nieostrożnym w Pisániu/ y Prostakiem iákimsi czyniß/ gdy ták Pismá iego Swiete popráwowáć/ á ráczey nicowáć ważyß sie/ nie pochwały tedy/ ále śmiechu godźien táki wáß Wykład. Czemu sie Venerabilis Beda Wykład czyniac ná Epistole Jákobá Swietego te słowá ták/ iáko ty ie mieć chceß/ wykłádáć nie ważył ále ták iáko sie sáme w sobie máia / y wykłada/ y rozumie / gdy

ták Cap. 5. mowi: Et orent super eum, vngentes eum Oleo in Nomine Domini, & Oratio Fidei saluabit infirmum, & hoc, & Apostolos fecisse, in Euangelio legimus, & nunc Ecclesiæ consuetudo tenet, vt infirmi Oleo Consecrato vngantur à Præsbyteris, & Oratione Comitante sanentur.

A niżey ieszcze wyraźniey támże mowi: Namque ait, Oleo in Nomine Domini, vel certè quia etiam cum vngunt Infirmum, Nomen Domini super eum inuocare debent. Notuyże tu te słowá tego ták dawnego Doktorá. vngunt, inuocare debent, czyli nie ták brzmią, że nie ieden, ále wiele Kápłánow chorego iednego, bo mowi Infirmum, Pomázywáć máią. Czy nie wiele ich Imienia Pánskiego nád nim wzywáć máią, gdy mowi: inuocare debent. Wstydayże się, że ták wiele gdaczesz, á y sam nie wiesz co plecieß.

O Formie Ostátniego Pomázánia powiádasz, że iey Ruś nie ma opisáney, przeto też muśi być o niey Czworákie Mniemánie, w ktory czás, y przez ktore słowá wyraza się.

ODPOWIADAM.

Dziwna rzecz, że się sam tu poznáć y widźieć nie chcesz, bo káżdy by y nayprostszy, płochość twego rozumu, poznáć może, gdy Forme tego SAKRAMENTV w Ekteniey (ktora iest iákoby Præparatio do Poświecenia Oliwy, stánowisz. Ponieważ lubo od Diakoná záwsze odpráwowána bywa, á od Kápłáná, chybá w niebytności Diakoná. Iednák Diakon żadnego SAKRAMENTV odpráwowáć nie może, oprocz Krztu Swiętego, y to in vltima necessitate, gdyby Kápłáná nie było. A iákaż tu ty w Ekteniey Diakonskiey Forme SAKRAMENTV mieć chcesz.

Drugie Mniemánie powiádaſz, iákoby przez owe ſłowá, ktore ſię zámykáią w owey Modlitwie, po Pierwſzey Ewángeliey: Beznaczálne, neyzminne Swiáte Swiatych, &c. gdźie prośi Kápłan Bogá, áby poſłał Duchá ſwego Swiętego, y Poświęćił Oley ten.

ODPOWIADAM.

TWoie to ieſt Mniemánie/ á nie czyie inſze/ żeby te ſłowá w tey Modlitwie miáły być Forma tego SAKRAMENTV, bo tá Modlitwá w ſobie zámyka Prozbę do Bogá/ áby Duchá ſwego Swiętego poſłał ná ten Oley/ áby mogł być temu/ ktory ma być nim Pomázány/ doſkonáłym wybáwieniem od grzechow/ y odźiedźiczeniem Krolewſtwá Niebieſkiego. A Formá oraz z Pomázániem wymowiona być ma/ y nie Oliwie ma ſłużyć/ ále temu/ ktory Oliwą Poświęconą Pomázány bywa.

Trzećie Mniemánie mowiſz, ieſt, gdy mowi Pop owe ſłowá, pomázuiąc Chorego. Pomoſzcz náſzá wo jmia Hoſpodá Sotworſzáho Nebo y Zemlu.

ODPOWIADAM

TEż Mniemánie ieſt Smotrzyckiego iuż w Vniey będącego/ co ſię pokázuie z Kátechizmu ręką iego piſánego/ ktory ſię v náſzych náyduie/ ále z prawdą ſię miią: Bo ten Wierſzyk z Pſalmu 123. ieſt wźięty/ ktory by námniey do Iſtoty Formy nie kwádruie. Do tego od Pierwſzego Kápłaná/ przed Formą/ ktora ſię oraz z Pomázániem mowi/ wymowiony ten Wierſzyk bywa/ tákże y od inſzych Kápłánow.

Czwarta

Czwarta Opinia powiádasz iest, iákoby przez ową ostátnią Modlitwę, ktorą Pop nád Chorym mowi, otworzywszy nád nim Ewángelią, á zánim wszyscy Popi tę Modlitwę mowią: Otcze Swiáty wráczu Duszam y Tilom &c. ktorą Modlitwę niektorzy zá Formę położyli, á tá Modlitwá właśnie tak Ostátniemu Pomázániu służy, iákoby kto mowił, *Baculus in angulo, Ergo pluit.*

ODPOWIADAM.

TWoim tylko bezuchym rozsadkiem tá Modlitwá Forma, w tym SAKRAMENCIE być nie może, y twoiá to Consequētia, Kassian bezucha, Ergo pluet. Lecz rozsadkiem bacznych ludzi, y Pismá Swietego dobrze wiádomych, tá Modlitwá Istotna iest tego SAKRAMENTV Forma, bo co iedno Formá w sobie mieć potrzebuie, wszytko tá Modlitwá, ktora się do Bogá Oycá odpráwuie, w sobie zámyka, ktora táka iest. Oycze Swiety Lekárzu Dusz y Ciał, ktoryś posłał Iednorodzonego Syná twego Páná nászego IEZVSA CHRISTVSA wszelką chorobę leczącego: Vzdrow y tego Sługę twego, od Choroby Cielesney y Duszney, ktora iest zdiety, y ożyw go przez łáskę Christusá twego: Tyś bowiem iest Zrzodło Vleczenia, y tobie chwałę oddáiemy z Iednorodzonym twoim Synem, y Przenayświętszym Dobrym, y ożywiáiacym twoim Duchem, teraz y záwżdy y ná Wieki Wiekow, Amen.

W ktorey Modlitwie te słowá essentialiter do SAKRAMENTV należą, y są Forma, To iest: Oycze Swiety Lekárzu Dusz y Ciał, vzdrow tego Sługę twego od Choroby Cielesney y Duszney, ktora iest zdiety, y ożyw go przez łáskę Christusá twego.

Czegoż tu nie dostáie/ coby do Formy należáło? Czy nie iest Deprecatoria, iáko Swięty Jákob mieć chce? czy nie wzywa się Imię w niey Páńskie/ iáko Jákob Swięty náucza? Czy nie prosza w niey o zdrowie Cielesne/ o ktore Jákob Swięty obietnica od Páná vpewniony czyni mowiac: A Modlitwá Wiáry vzdrowi Niemocnego/ y wydźwignie go Pan? Czy nie prosza w niey o odpuszczenie grzechow/ gdy mowia: Vzdrow tego Sługę twego z Choroby Duszewney/ (bo Duszna Chorobá nic inszego nie iest/ iedno grzechy/) w czym Jákob Swięty z Bozkiego postánowienia vpewniony/ mocnie nas vpewnia/ mowiac: A iesliby w grzechách był/ będa mu odpuszczone. Czy nie oraz też Oleiem Poświęconym/ mowiac tę Modlitwę/ Pomázuia/ według náuki Jákoba Swiętego/ ktory mowi: Y niech się modla nád nim/ Pomázuiac go w Imię Páńskie.

A rzeczesz, *Actus Vnctionis* w tey Modlitwie nie wyraża się.

ODPOWIADAM

Lubo Actus Vnctionis słowy się w Formie nie wyraża/ iednák dosyć ná tym iest/ gdy według Jákobá Swiętego náuki/ modlac się nád nim/ To iest/ Formę mowiac/ oraz Chorego Oleiem Swiętym Kápłan Pomázuie/ y mowi: Vzdrow Pánie tego Sługę twego/ gdźie Actus Vnctionis implicitè wyraża się. Jákoby rzekł/ álbo pálcem pokazał: Przez te Pomázánie/ ktorym ia Pomázuię etc. Do tego iesli dla tych słow/ że ich w tey Modlitwie niemász/ nie może być tá Modlitwá Formá/ tedy pari illatione, y owá Confirmationis Forma, ktorey przed tym Rzymski Kośćioł zażywał/ w sobie explicitè actionem Ministri

nie má.

nie máiaca, nie byłá Forma, á zátym y SAKRAMENT Confirmationis nie był ważny. A tá Forma ták się w sobie ma: Confirmo te, In Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Gdźież tu iest wzmianká Chrismatis, álbo Vnctionis, álbo też Crucis; á te wszytkie są Actiones Ministri. Vide Ordinem Romanum in Officio Sabbati Sancti: O tey Formie czynią wzmiánkę Alcuinus y Amalare, ktorzy żyli około Roku Pánskiego Osmsetnego.

A co wiekszá, Forma też Confirmationis, ktora w Siodmym Kánonie Oycowie Swięći Synodu Wtorego Powszechnego, położyli, A teraz oney Cerkiew Swięta Wschodnia záżywa, musiáłáby być pari argumentatione nie ważna. Ktora iest táka: Pieczęć Dáru Duchá Swiętego: bo w niey żadna się wzmianká explicitè actionis Ministri, w Pomázániu Mirem ná kształt Krzyżá nie czyni. Jednákże implicitè, actus w niey wyraża się, tedy oná zámyka w sobie Formalem valorem, iáko y z sámego Sensu dáie się znáć, mowiąc: Te Pomázánie Mirem, ktore ia rzeczewiśćie ná kształt Krzyżá czynię, iest Piątnem álbo Pieczęćią Dáru Duchá Swiętego. Y iáko Swięty Páweł w Wtorym Liśćie do Korintczykow, w Pierwszym Rozdźiele, gdy Miropomázania álbo Bierzmowánia SAKRAMENT wzmiánkuie w tych słowiech: Ktory nas Potwierdza z wámi w Christusie, y Ktory nas Pomázał Bog, Ktory też Zápieczętował nas, y dał Zadátek Duchá w Sercách nászych, wzmiankę czyni Actionis Vnctionis. Przećię iednák Oycowie Swięći nie byli tákiemi Scrupulántámi, áby ten Akt wyráżić mieli, Ktory záprawdę iesliby rozumieli ony być potrzebny, pewnieby go wy-

rázić nie zániecháli. Nie záwſze tedy Actiones Miniſtri we wſzytkich Sákrámentálnych Formách ſłowy wyráźić ieſt potrzebá/ bo doſyć ieſt/ że ſię ſáma rzecza explicitè wyraża: to co Formá implicitè/ znáczy.

Coż tu tedy do tey náſzey tego SAKRAMENTV Formy niedoſtaie: á ieſli wſzytko ieſt to/ co do doſkonáłośći Formy należy/ iáko ſię dowodnie pokazáło/ Czemu nas bezwſtydnie kłamliwie potwarzaſz.

Do tego Formá tego SAKRAMENTV, y z ſámego Textu Iákobá Swiętego/ y z náuki Scholáſtikow ma być Deprecatoria. A Swiętego Ambrozego Formá w tym SAKRAMENCIE byłá Indicatiui Modi. Bo ták ſię w ſobie ma: Vngo te Oleo Sanctificato, In Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, vt more Vncti Militis præparatus ad certamen, àëreas poſſis ſuperare poteſtates. Tę Formę opiſuie Bonauentura in 4. Diſt. 23. Qu. 4.

Druga Formá podobna tey ex Libro Sacramentali Venetorum approbato á Leone Decimo, ieſt tá. Vngo te Oleo Sancto, vt hac Vnctione protectus fortiter ſtare valeas, aduerſus varias Cateruas, In Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti,

Trzećia zás Formę máſz/ in Codice antiquo Halitgarij, qui vixit, circa Annum Dñi. 820. Ktora ieſt táka: Vngo te de Oleo Sanctificato, vt more Militum, præparatus ad luctamen, àëreas poſſis ſuperare Cateruas: Operare Creatura Olei, In Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Vt non lateat hic Spiritus immundus, nec in membris, nec in medullis, nec in ulla compagine membrorum huius Hominis, ſed operetur in eum Virtus CHRISTI Filij Dei altiſ-

ſimi, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum, Amen.

Coż tu powiedź mi w tych Formách (oprocz wzmianki iednego ſámego Pomázánia /) ieſt / co w teráznieyſzych Formách wáſzych Agend / náyduie ſię / oprocz chybá w Trzećiey / że Oliwie roſkázuie nie dopuſzczáć Diabłu kryć ſię w Członkách / w Szpikách / y Stawách / tego Człowieká / ktorego nią Pomázuią. A przećię iednák rozumiem / że nie możeſz rzec / áby nie były prawdźiwemi Formámi / boby zátym muśiáłá być tá ná on czás Extrema Vnctio nie SAKRAMENTEM, A zátym y Kośćiołowi zádawał by ś błąd / że tákie rzeczy mieſto SAKRAMENTV odpráwowáł / ktore nie były SAKRAMENTEM. Y Papieżowi Leonowi 10. że to approbowáł / co nullius Valoris było. W Agendách záś / ktorych Kośćioły Polſkie záżywáią / dwoiáka ſię Formá tego SAKRAMENTV náyduie. Pierwſza ieſt w Agendźie / ktora pod Imieniem Ie° Mći Xiędzá Radźiwiłá, Biſkupá Krakowſkiego / Drukowano w Krákowie / Roku P. 1598: Połowá Indicatiui, á połowá Deprecatiui Modi, to ieſt: Vngo hos oculos tuos Oleo Sanctificato, In Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & per iſtā Sanctā Vnctionē, & ſuā pijſſimā Miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid deliquiſti peruiſum, Amen.

Druga poſlednieyſza w Agendźie / ktora pod Imieniem Ie° M. Xiędzá Wężyká Arcybiſkupá Gnieznienſkie° / w Krákowie Drukowano. Roku Pań. 1634. Deprecatoria tylko / Ktora ieſt táka: per iſtam Sanctam Vnctionem, & ſuam pijſſimam Miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid deliquiſti peruiſum, Amen.

Widźiſz iák wiele ták dawnych/ iáko y terázniey- ſzych Form roznych ten SAKRAMENT w Kośćiele Rzymſkim ma/ y iáko czeſto ie roznie odmieniáia / á przećie Ruśi rádźiſz / áby opuśćiwſzy ſtárożytna od czáſow Apoſtolſkich záżywána / doſkonáła ſwoiey Cerkwie Forme/ Kośćiołá Rzymſkiego Formy záżywáli. A kiedy y te terázniey ſza Piata odmienia/ iákieybyś iuż dáley tym ktorzyby te przyieli / záżywáć rádźił.

Powiádaſz, że daremnie Włádykowie ten Oley w Wielki Czwartek poświęcáią.

ODPOWIADAM.

IAKO w Trebnikách y w Vſtáwie Cerkiewnym tego nie nápiſano/ áby w Wielki Czwartek ten Oley poświecony był / bo ná ten czás go Poświecáia / kiedy Chorego nim Pomázywáć potrzebá: Záczym v nas w Wielki Czwartek tego Oleiu nie Poświecáia. A ieśli v Vnitow ten zwyczay zoſtáie / z nimi śie ſobie iáko chceſz roſpráwuy/ á nam day Pokoy.

Powiádaſz, że wſzyſcy Siedm Popow Formę iákąkolwiek oni máią, nád tym Oleiem odpráwuią, y wſzyſcy Siedm Popow Chorego pomázuią, iákoby Pierwſzego, Drugiego, Trzećiego, Czwartego, Piątego, Szoſtego, nie ważne y niedoſkonáłe Formy były, ále áż Siodmego.

ODPOWIADAM.

NIe bez Fundámentu to oni Piſmá Swietego czyniá/ iáko że Forme/ ktora ieſt Deprecatiua, wſzyſcy wymawiáia tákże wſzyſcy Oleiem Swietym ktorego Pomázuia: Bo Iákob Swiety ták mowi: Choruie kto miedzy wámi/ niechże wzowie Kápłá-

now Cerkiewnych.] Tom iuż pokazał wyżey y dowiodł / ták z Doktorow / iáko y z dawnego zwyczáiu Kośćielnego / że nie o iednym / ále o wielu Kápłánách w tych słowach Apostoł Swięty mowi. Dáley támże Apostoł mowi: [A niech śię modlą nád nim.] To iuż masz Apostolską informátią / co ći Kápłáni przyszedszy czynić máią nád Chorym / bo nie Choremu śię przypátrowáć / áni temu co ieden odpráwowáć ma / przysłuchiwáć śię każe / ále wszytkim modlić śię nád nim przykázuie.

Y dáley mowi: [Pomázuiąc go Oleiem w Imię Páńskie.] Widziß tedy / że Apostoł Kápłánom Cerkiewnym do Chorego wezwánym / modląc śię nád nim / wszytkim pomázywáć go każe / á nie iednemu. A gdy mowi: [A Modlitwá Wiáry vzdrowi niemocnego /] nie insza Modlitwę / ále tę / ktora nád nim Pomázuiąc go mowić każe / w ktorey śię Formá zámyka / y wyraża: Bo przez Modlitwę Wiáry Scholástiky Formę wykładáią; Czytay o tym Bellármina Cap. 3. de Extrema Vnctione.

Do tego sam zwyczay ták dawny conuincit, że od czásow Apostolskich przez ták wiele wiekow / w ktorych śię ták wiele Synodow odpráwowáło powszechnych y Pártikulárnych / nie odmiennie trwał / y od wszytkich Oycow Swiętych / mądrych y vczonych ludźi bez wszelkiey nagány záżywány był.

A náwet y Kośćioł Rzymski / iák ná Synodźie Florentskim / ták y potym / nigdy tego zwyczáiu Cerkwi Swiętey Wschodniey niegánił / oprocz Arkudiusza / y ćiebie drugiego / y owszem cáłym y bárzo dawnym záchowániem / w Cerkwi Græckiey odpráwowánie tego SAKRAMENTV przećiwko Hæretikom pro-

buie / y sámym Trebnikiem Græckim tego dowodźi / iáko Bellarminus Cap. 4, de Extrema Vnctione. na sámym koncu mowi : [Ad extremum ipsum Ευχολογιων, id est, Liber Ritualis Græcorum eosdem ritus habet in hoc Sacramento, quos etiam nos Latini habemus]

Temu ták wielce vczonemu swego Kośćiołá Doktorowi / y w iezyku Græckim doskonále wycwiczonemu / y Ceremoniy Cerkwie Græckiey dobrze wiádomemu / zádáć żadna miára nie możeß / áby nie wiedźiał / że w Trebniku Græckim iest to nápisano / że wßyscy Siedm Kápláni pomázuiac Chorego / powinni te Modlitwe / ktora iest Forma tego SAKRAMENTV mowić / gdyż ták á nie inácżey Rubricella Trebniká álbo Ευχολογιων Græckiego po Modlitwie Pierwßey / ktora czytana bywa po Pierwßey Ewángeliey / opiewá.

Toż náucza y Rubricellá Stratinskiego Trebniká y Wilenskiego / ktorego Vniaci wydáli. Ktorzy pewnieby nie zámilczeli / gdyby co nieprzystoynego w Græckim Rituale być widźieli / osobliwie to / co ty teraz nieprzystoynośćia nie słußnie trzećiß. gdyß Bellármin inter ritum Græcum & Romanum nie roznosć słow / długość álbo krotkość Modlitw / ále istote rzeczy vpátrował / to iest : Iáko Modlitwa Oliwá ktora iest Máteria tego SAKRAMENTV, y przez kogo poświecona bywa. Forme y Pomázánie pewnych Częśći Ciałá Chorego Człowieká: Dla tegoż ták mowi : Ze ieden iest tego SAKRAMENTV obchod y obrzedy Cerkwie Græckiey y Łácinskiego Kośćiołá; A to że ták iest rzecza sáma / ia tobie pokaże. Naypierwiey według Iákobá Swiętego nauki / Má-

teria tego SAKRAMETV iák w Græckiey Cerkwie/ Ták w Láćinskim Kośćiele iest Oliwá poświecona. W tym tylko zda śię być roznicá/ gdy v nas Kápłáni te Oliwe poświecáią. á w Rzymskim Kośćiele Biskup sam. Jednák łátwo to śię conciliare może/ bo Poświecenie Oliwy nie iest de essentia SACRAMENTI Záczym też nie iest de Iure diuino, ále de Iure positiuo Ecclesiastico: á ztąd śię dáie znáć/ że Jákob Swięty Poświecánia Oliwy nie wspomina. Ják tedy Kośćiołowi Zachodniemu wolno było Biskupá postánowić/ áby był Poświećićielem tey Máteriey/ Ták y Wschodniey Cerkwie/ áby Kápłáni ony Swiećili; A zátym tu żadney roznice w Essentiey sámey niemász. Bo gdyby byłá roznicá/ nie pisałby Clemens Octauus do swoich Láćinskich Biskupow w Jnstántiey Titulo, circa Oleum Sanctum Catechumenorum & infirmorum, gdźie ták mowi: [Non sunt cogendi Presbyteri Græci Olea Sancta, præter Chrisma ab Episcopis Latinis Diæcesanis accipere. Cum huiusmodi Olea ab eis in ipsa Oleorum, & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur, seu benedicantur. Chrisma autem quod nonnisi ab Episcopo etiam iuxta eorum ritum benedici potest, cogantur accipere.]

Ják zás iedna Modlitwa Biskup te Oliwe Poświeca w Kośćiele Zachodnim/ ták v nas iedna Modlitwa Kápłáni w Cerkwi Wschodniey Poświecáią/ y co w sobie tá Modlitwá Kośćielna zámyka/ toż y Cerkiewna w sobie ma/ te tedy Modlitwe Kośćielna Pontificale Romanum in Officio, Feriæ 4. Cænæ Domini fol. 323. ták opisuie: [Emitte quæsumus Domine, Spiritum Sanctum tuum Paracletum de cælis in hanc pinguedinem Oliuæ, quam de viridi ligno

producere dignatus es, ad refectionem mentis & Corporis: Vt tua Sancta Bene ✠ dictione, ſit omni hoc Vnguento Cæleſtis Medicinæ perunctο, tutamen mentis & Corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemquè ægritudinem mentis & Corporis, vnde vnxiſti Sacerdotes, Reges, Prophetas, & Martyres, Chriſma tuum perfectum, Domine nobis á te benedictum permanens in viſceribus noſtris, In Nomine Domini noſtri IESV CHRISTI.]

A Ευχολογιων, Græckie, iáko Trebniki náße Ruſkie po Kánonie, y Ektteniey Wielkiey, Modlitw Poświecenia Oliwy, ktora Kápláni Poświecáią, ták opiſuie: [Pánie ktory w Miłosierdziu y Szczodrobliwośćiách vleczaß vłomnośći Duß y Ciał náßych Sam Władco Poświeć Oley ten, áby był tym, ktorzy z niego Pomázywáni będą, ná vleczenie y odmienienie wßelkiego vdręczenia y zmázy Cieleſney y Dußney, y wßelkiey złośći, áby y w tym chwalone było Twoie Przenaświętße Imię Oycá, y Syná, y Swiętego Duchá, teraz y záwżdy, y ná wieki wiekow, Amen.]

Maß y tu wielką, lubo nie w ſłowiech, ále w ſámey rzeczy zgodę. Formá też náßych Trebnikow z Formą Agend wáßych, lubo nie w ſłowiech, ále w Iſtoćie rzeczy ſámey we wßytkim ſię zgadza, iákom wyżey dowodnie powiedział.

A że od káżdego Kápłáná nád Chorym Formá z Pomázániem wymowioná bywa: y w tym rożnośći z zwyczáiem Kośćiołá Rzymſkiego niemáß; Bo iák v nas przez káżdego Kápłáná raz iedno wymowiona bywßy, po Siedmkroć bywa mowiona: Ták w Kośćiele Rzymſkim, choć przez iednego Xiędzá Siedmkroć iednák, Siedm Częśći Ciáłá Pomázuiąc powtarzána

wtarzána bywa: Naypierwiey bowiem Pomázuiac Oczy/ ták mowi: Per istam Sanctam Vnctionem, ✠ & suam Pijssimam Misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid peruisum deliquisti, Amen. Drugi raz Vstá Pomázuiac/ tež Forme á nie inßa mowi/ ná koncu tylko przyłożywßy/ per aures. Trzeći raz Nozdrzá Pomázuiac/ teyže zážywa/ przyłożywßy tylko Odoratum, Czwarty raz Vstá Pomázuiac/ tež przyłożywßy tylko Gustum & Locutionem. Piaty raz Rece Pomázuiac/ tež Forme mowi/ przydawßy tylko Tactum. Szosty raz tež/ gdy Nogi Smáruie/ przydawßy tylko Gressum. Siodmy raz gdy Ledźwie/ álbo Nerki Smáruie/ teyže Formy bezwßelkiey odmiány zážywa/ przydawßy tylko Delectationem.

A Siedm Kápłánow zážywánia w odpráwowániu tego SAKRAMENTV nie tylko Cerkiew náßá z dáwnego zwyczáiu od czásow Apostolskich/ áž y po dziśdzien obserwuie/ ále y Kośćioł Zachodni ná niektorych mieyscách záchowywał. O czym czytay Nicolaum Serarium Opusculorum. 2. Thomo. Opusculo de Extrema Vnctione, Ktory ták mowi: [Fuit quibusdam in locis ea olim consuetudo, vt ad ægrotorum Vnctionem Septem Sacerdotes accederent, & totis Septem diebus pro illo Obsecratio fieret.]

(Predzey się tu przez Siedm dni Rzymscy Kápłáni Choremu/ niž náßy Práwosławni Swiąsczennicy Siedmiorgiem Pomázániem przez godzine vprzykrzyć mogli.) Wßytkie tedy te rzeczy Bellármin dobrze ponderowawßy/ rozsądnie vważył/ y mądrze rzekł: že ieden iest Grækow y Láćinnikow tego SAKRAMENTV obchod/ bo niektorych z tych Ceremoniy y

obrze-

obrzędow Rzymſki Kośćioł/ lubo teraz nie zázywa/ Jednák przed tym zázywał/ á drugie y teraz w cále záchowuie/ y ták iáko Cerkiew nászá zázywa.

Dotego nie chćiał być przećiwnym Autoritati Papie. zá Klemenſá Oſmego/ ktory pozwaláiąc Gr. Rzymſkim Kápłánom Vnitom Oley Catechumenorũ, & Infirmorũ Poświecáć Błogosłáwi/ y ápprobuie Ritum álbo Obchod stárożytny w Sákrámentách Cerkwie Græc. kiey/ gdy ták mowi/ wzwyſz pomienioney Inſtrukciey. [Cum huiuſmodi Olea ab eis in ipſa Oleorum & Sacramentorum exhibitione ex veteri Ritu conficiantur ſeu benedicantur.

A inszych Græckich Rituałow stárożytnieyszych y dawnieyszych nikt pokázáć nie może/ álbo ináksżych niż teráznieysze ſą Ευχολόγια, z ktorych y násze teráznieysze Trebniki Służebniki ſie ſą przełożone. A ſnać że Bellármin w Rzymſkich Bibliothekách (ktorych dobrze wártował/) inákszego nie nálazł/ á tám może y od Tyśiącá lat Ευχολόγια ſą/ dla tegoż ie stárożytnemi názywa. Jeſli tedy iák inszy przed tym/ ták ten vczony wász Doktor tego gánić/ y in dubium vocare nie ważył ſię. Czemu ty śmieſz y ważyſz ſię to co iuż ieſt od Papieżá ápprobowano/ Abſurdum y Inconueniens y Przekłectwem názywáć/ á ieſzcze miánuiąc ſię Kośćiołá Rzymſkiego Poſłuſznym/ y Kápłánem być. Niech tu kázdy rozſądny vważy/ ieſli ty nie zádługo z Socinem/ álbo inszym iákim Hæretikiem Kośćioł Rzymſki ſwa Páſzczeka bluznić nie będzieſz/ ná nas ſię ták wprzod zápráwiwszy.

Nad to powiádaſz, tego Oleiu Bawełną nie śćieráią, záczym też ćiecze z Człowieka, á nie tylko ná

piąćiu Smysłách, ále y ná inszych mieyscách Ciáłá pomázuią, Præsertim Fæmineum Sexum.

ODPOWIADAM.

DObrze o Judaszu Ewángelia Swieta mowi: Ze wylania onego Oleyku ná Nogi Zbáwićielowe żáłował, nie iżby o vbogich piecza miał, ále iż był Złodźieiem, y mieszek miał.

K Tobie tu widzę nie o Oliwę idźie, żeby ia záraz po káżdym Pomázániu śćieráć nie miano, bo sam ty dobrze wiesz, że ten zwyczay wszędźie záchowuie się, yże vmyślnie ná to Báwełnę Kápłáni ná-szy chowáią ná śćieránie pomázánych częśći Ciáłá. A gdźie niedostátek iest Báwełny, Lniáne Páczoski náto miewáią. Alec nie o to tu widzę idźie, ábyś Oleiu Swiętego żáłował, ále ábyś swoię niewsty-dliwość Zuzánisko Stáry refrykował. Deus tibi vindex, gdyż in hoc Actu napierwiey Pomázuie Kápłan Czoło, áby ostátki grzechow, ktore przez zezwolenie rozumu y woli swoiey własney, Chory popełnił. A przez niedosyć vczynienie, álbo zápomnienie zo-stáły, oczyszczone były: Potym Oczy, áby to co przez widzenie: Vchá, áby to co przez słyszenie: Noz-drze, áby to co przez zapáchy: Vstá, áby to co przez smak y mowę: Ręce, áby to co przez dotknienie zgrzeszył, odpuszczono mu było. Te częśći tylko, nie-mal wszyscy pomázuią. Niektorzy záś y Siodmą Część Ciáłá pomázuią, Pierśi, w ktorych iest Collo-kowáne Serce, z ktorego według słow Zbáwićielo-wych, Matth. 15. pochodzą myśli złe, Zabostwá, Cudzołostwá, Wszeteczenstwá, Kradźieży, Fałszywe Swiádectwá, y Bluźnierstwá. A to dla tego pomá-

zuia/ áby od ostátkow y zmázy tych y tákowych grzechow chory doskonále oczyßczony y poświecony był. A zá odpußczeniem ich/ ieśli wola Boża przystąpi/ y ieśli z pożytkiem Dußy iego będźie/ áby y według Ciáłá mogł być vzdrowiony.

Tákie tedy maß o Pomázániu Oleiem Swietym Częśći Ciáłá Chorego/ dla czego ie Pomázuią/ rozumienie/ że te tylko Kápłáni Ruscy Pomázuią/ á nie inße: Skąd żadne Absurdum vrość nie może. Ostrzeż raczey ieślić vydźie in hoc Passu swoie strone/ ktora Nogi y Lędźwie álbo Nyrki Pomázuie/ á ießcze Pálcem/ gdźie euidens periculum od ćiebie intentum, serpit, ták w Pomázániu/ iáko y w przewracániu.

A iesli rzeczesz, iest o tym Cautellá w Agendách.

ODPOWIADAM

IEst ále nie dawno/ á przed tym to wßytko śię odpráwowáło/ ták nád Meżczyznámi/ iáko y nád Białemi głowami: Bo y Florentski Synod ták bez tey exceptiey Pomázywáć wßytkie te Siedm Częśći/ rozkázuie. Pokażećie ießcze do tego/ że w Rzymskim Kośćiele nie tylko te Siedm Częśći/ ále y wßytko Ciáło Oleiem Swietym pomázywano: y nie tylko ieden/ ále wiele Kápłánow/ y nie przez ieden dźien/ ále przez Siedm dni cáłych: Czytay o tym Matthæum Galenum in promptuario, Theologico Catech. 182. De Sacramento Extremæ Vnctionis. Ktory ták mowi: [Ad hæc non fiebat illud perfunctoriè, ac properanter, sed vbi æger non conualescebat, redibant eodem Sacerdotes per Septiduum vngentes.

Et Catechesi. 181. [Quid enim est mirum, raram contingere Sanitatem, cum vix habeatur nunc

ratio

ratio partium, affectarum, quas nostri maiores totis Septem diebus inungebant,]

Et Catechesi. 80. in fine. [Vnde discimus olim non ita parce actum, Vt nunc: sed tota infusa, delibataquè fuisse corpora, nequè tantum organa Sensuum, Sed omnes illæ partes inungebantur, in quibus morbus potissimum grassabatur, interdum per continuos Septem Dies.]

Dáley powiádasz, nie tylko Chorym, ále y Zdrowym ten SACRAMENT odpráwuią, á to dla niesczęsney Mámony y wźiątku.

ODPOWIADAM.

NIgdy to áby ex Præcepto Ecclesiæ było / pokazáć nie możesz. A iesli iáki tobie podobny łákomy / álbo ty sam z łákomstwá zdrowym / kiedy ten SAKRAMENT Chorym tylko należacy / odpráwował: dla iednego álbo dwuch was Swawolnych / wszytká Cerkiew pokutowáć nie powinná. A teraz bowiem. Pásterze nászy ná Synodách Kápłánom swoim roskázuia / áby ten SAKRAMENT Chorym tylko odpráwowáli / y podawali; á Zdrowym żadna miára nie ważyli się podawáć / iednák iesliby się to gdźie y dźiało / tedy nie owszeki iest nagány godno / bo y w Kośćiele Rzymskim kiedyś toż bywáło / o czym czytay citowáne mieysce wyżey / de Malachia, gdźie Bernardus ták mowi: [Qui firma adhuc valetudine de Cenaculo ad suscipiendam inunctionem descendit, & inunctus denuo conscendit.]

Dáley mowisz, Ano Iákub Swięty mowi: Iesli kto choruie między wámi, niechże weźmie presbyterow Kośćielnych, gdźie nie mowi Siedmiu áni trzech,

ále Presbyteros, to ieſt, ex Presbyteris; Pluralis numerus pro Singulari figuratè poſitus. Iákoby rozumieiąc, że nie może tego SAKRAMENTV żaden inſzy, krom Presbyterá odpráwowáć, iáko czáſem tempore maximæ neceſſitatis Krzćić może y Láik, y Mężczyzná, y Niewiáſtá, by tylko mieli intentionem Ecclesiæ.

ODPOWIADAM.

IVż też y ad nauſeam te Pluralitatem Prezbyterów wykłádáiąc, co raz to iednáko przezuwywaſz. A bárzo dobrze wieſz, że v nas, iák przed tym, ták y teraz Swięty ten SAKRAMENT iednáko odpráwuią. Ná co maſz iuż Solutią wyżey, á tu więcey nie gdakay.

A co práwiſz fałſzywie nas Schiſmátikámi názywáiąc, iákobyſmy defenduiąc Pomázywánie Zdrowych, mowić mieli, że ſię to może y duſzna Chorobá rozumieć.

ODPOWIADAM.

TEgo niczym dowieść nie możeſz, wiemy bowiem, że Zdrowym ten SAKRAMENT nie należy, álbowiem Pokutowáć mogą, ále Chorym tylko ſámym ſłuży, gdyż Oſtátnie Pomázánie, oſobliwe ieſt Miłośierdźie, ktore podawáne bywa Chorym, ktorzy iuż Pokuty czynić nie mogą.

A tuś ſobie Occázyikę bezwſtydnie przypominánia Niewiaſt nálazł, lecz Deus tibi vindex.

Bywáło powiádaſz y to, że w iedney Chorobie kilká rázy ten Oley Swięcono.

ODPOWIADAM

NJe dziwuy śię temu/ ieśli kto choruiąc ćiężko/ przyimuie ten SAKRAMENT, y w teyże zás chorobie polekczenie przez czás iáki wźiawszy/ y vwolnienie od niebespieczeństwá Smierći/ znowu zá odmiáná w niebespieczeństwie Smierći bedźie/ A zátym znowu ten SAKRAMENT przyimie: Bo ten SAKRAMENT nie imprimuie Chárákteru/ záczym tym sposobem wybornie iterowány być może. O tym wszyscy Scholástycy wáżny Doktorowie zgodnie ták vczą/ Czytay o tym Ægidium Capite 19. de Extrema Vnctione Dub. 8.

Prowádźiśz też tu niebylice iákaś zá prawdźiwą Historią/ postępek Ostrozskich Popow/ iákoby iednego Dniá/ Siedmkroć iednemu Choremu Oley Swięty iteruiąc Swięćić mieli.

Co wiem że śię nigdy nie tráfiło/ á ieśliby y ták było mnieyby śię dźiwowáć trzebá: Naypierwiey z tey przyczyny/ że Pásterzow nie mieiąc przez lat kilkádźieśiąt/ náuki około porządnego y przystoynego odpráwowánia SAKRAMENTV nigdźiey dostáć niemogli/ á mimo náukę y zwyczay Cerkiewny/ co chćieli to czynili: Záczym oni sámi/ álbo ráczey tá wászá Vnia/ á nie Cerkiew Swięta/ ktora tego nie roskázuie/ winná. A teraz gdy Pasterzow z łáski Bożey/ y Je° Krolewskiey Mśći Páná nászego Miłośćiwego Vprzywileiowánych mamy/ iáko y ty sam świádczysz/ tákowe niesłusznośći nie dźieią śię. Powtore podobno z dáwnego zwyczáiu Kośćiołá Rzymskiego tego śię náuczyli/ ktory opisuie Matthæus Galenus iákom wyżey powiedźiał/ że przez Siedm Dni cáłych Chorego Oleiem Swiętym pomázywáli/ nád nim śię modląc.

Támże Hæreticko naśmiewáiąc śię z Swiętobli-

wego á ſtárożytnego zwyczáiu tego SAKRAMENTV, z Siedmiu Epiſtoł y Siedmiu Ewángeliy czytánia mowiſz: Podobno to Popi Siedm Bieſow z Człowieká Chorego choć nie będźie opętány, tym czytániem Siedmiu Ewángeliy wyganiáią, iákoż ná ten ſię Sens zanoſi, bo zá káżdym Pomázániem śpiewáią: Hoſpody orużyie ná Diawołá Kreſt ſwoy dał ieſi nam, &c.

ODPOWIADAM.

MOgłbyś ſwoie niezbożne żárty do czego inſzego, á nie do zbáwiennych słow Ewángelſkich obroćić, boć dobrze wieſz, że słowá Ewángeliey Swiętey nie tylko nád Opętánym, wielką iákąś Bozką máią moc wygnánia z nich Czártow, ále y wſzelákich chorob vleczenia: y dlatego ie w odpráwowániu te° SAKRAMENTV, ktory nie tylko grzechow odpuſzczenia ma vpewnienie, ále y obietnicę Cieleſnego Zdrowia przywrocenia, czytáią.

R. Kośćioł Rzymſki tákież Ceremonie w odpráwowániu tego SAKRAMENTV kiedyś miał, iákie teraz v nas ſą, ktore ſkracáiąc nieobel przećię wyrzućił, ále przykazał, áby nád Chorymi czytáne y odpráwowáne były, Ewángeliy Pięć z Modlitwámi y Pſálmámi przeplatáne: czytáy o tym w Nowym Rituale ná pag. 69. de Viſitatione & Cura infirmorum. Jeſli tedy v nas Tua illatione przez Siedm Ewángeliy czytánie, Siedm Bieſow wyganiać Intenduią: Toć y v was przez czytánie Piąćiu Ewángeliy, Pięć Czártow z Chorego (choć ich niema,) wyganiáć (według ſzalonego twego rozumu,) conabuntur, gdźie znácznieś ruſzył Bezuchym ſwym rozumem. Hymn záś ten, ktory ty wſpominaſz, Ho-

spodi

spodi Orużyie na Diawoła. To iest: Pánie oręże álbo miecz ná Diabłá dałeś nam. Quádruie ad hunc actum. bo pobudzáią tym Chorego do Vfności / że przez Pomázánie Oleiem Swiętym ná znák Krzyżá / zdrowie przywrocone mu będzie / gdy w tym Hymnie wyznawáią / że táka Krzyżá Swiętego iest moc / że nie tylko Czárći nań pátrząc drżą / y lękáią się / ále vmárłych wskrzesza.

Coż tedy tu miły Bákáko zá nieprzystoyność dźieie się / kiedy táki Hymn spiewáią? chybá ćię w tym Hæretik pochwali / á nie Rzymski Kośćioł / ktory zárownie z námi moc Krzyżá Swiętego wyznawa y wychwala.

Powiádasz też, (ále fałszywie) że czásem Popi tráfiwszy ná bogátego á głupiego Chłopá, przy Oliwie y fáskę másłá Swięcą.

ODPOWIADAM.

TO sczyra iest potwarz / ktorey iák niczym nie probuiesz / ták nigdy dowieść nie możesz / chybáś ty to sam gdźie czynił / álbo twoy Oćiec.

Toż miey pro Solutione y o Chlebách / o ktorych ty báiesz po Bábsku.

O Poświęceniu kilkokrotnym iedney Oliwy / poniewaź sam przyznawász / że ná Synodźie Je° Mść Oćiec Metropolit nász to zniosł / mogłbyś był nie gdákáć / siłá bowiem tákich rzeczy bywáło / przez Prostaki y głupce tobie podobne / wnieśionych: Ktore Concilia znieśli / przez co nie nagánę / ále pochwałę nászá Cerkiew odnośi.

O POMAZANIV ZDROWYCH

Ogłbyś iuż mieć dosyć, po kilkákroć o tym wyżey nágdakawszy się. Ale poczym by Kássiáná znáć, kiedyby ad nauseam nie tautologisował!

Ná końcu w Przestrodze, álbo nie potrzebney rádzie swoiey, do Rusi mowisz. Jeslibyście Pánowie Rusnacy tych Absurdow chćieli zbyć, tedy náśláduyćie zwyczáiow Kośćiołá Rzymskiego, ktory iest táki, że sámi Biskupi Swiecą ten Oley, y od Biskupow biorą Kápłáni, y z gotowym Oleiem Poświeconym idzie Kápłan do Chorego, choć o Pułnocy dádzą znáć: Y náuczywszy Chorego co zá skutek iest tego SAKRAMENTV y z iáką wiárą y intentią ma przyimowáć, á odpráwiwszy kilká Modlitw, y Litánie, Pomázuie Chore° ná Piąćiu Smysłách, mowiąc: Przez te Oleiem Swiętym Pomázánie, niechći Pan Bog odpuśći wszytkie grzechy twoie, ktoreś popełnił, Widzeniem, Słyszeniem, Powonieniem, Smákiem, y Dotykániem, y wszytkiemi Smysłámi twemi, w Imie Oycá, y Syná, y Duchá Swiętego. Amen.

ODPOWIADAM.

TO dziwna rzecz, że się iákimsi Reformatorem, álbo ráczey Deformatorem Cerkwi Wschodniey czyniśz, w rozumie nie będąc tanti, áni od kogo ná to wysádzony będąc. A co większa wiedząc dobrze,

że ćie nikt w tey mierze słucháć nie bedźie nigdy.

Jeśli bowiem nam to Prawowiernym rádźiß/ ábyśmy zwyczay Rzymskiego Kośćiolá násládowáli/ máiąc swoie stárożytne y Swietobliwe zwyczáie y obrzędy odpráwowánia tego SAKRAMENTV/ ktore y Kośćioł wáß/ przez wielkiego nieprzyiaćielá Cerkwi naßey/ (ále uczonego/) Bellárminá Kárdinalá pochwala/ y rowne z swoim Láćińskim być opowiáda/ y stárożytność tego SAKRAMENTV probuiac/ náße ritum, Hæretikom przed oczy wystawia/ gdy ták mowi Cap. 4. De Extrema Vnctione.

[Accedat denique testimonium Ecclesiæ Græcæ, quod ideo suum pondus habet, quia cum constet, Græcos non accepisse suos ritus, à Romana Ecclesia, præsertim ab Annis plus Quingentis, quibus à nobis separati fuerint, certum est ea, in quibus conuenimus esse antiquiora Schismatibus, & Hæresibus, quæ postea natæ sunt.]

A ná końcu tákże mowi: [Ac demum ipsum Ευχολόγιον, id est, Liber RitualisGræcorum eosdem ritus habet in hoc Sacramento, quos etiam nos Latini habemus.] Kiedy tedy nam wáß Kośćioł przyznawa/ że też y tákież mamy ritus co y on ma/ czemubyśmy ie odmieniáć mieli? Nie potrzebna tedy tá twoiá Przestrogá/ y ßkodliwa w tey mierze iest rádá. Jeśli zás Vnitow prowádźiß do tego/ y ći nie tylko ztąd/ żeś ab illorum Ritu, Religionequè, Habitu, & Votis Monasticis swowolnie wystąpił/ nie powinni ćiebie słucháć/ ále y ztąd naybárźiey/ że y sam Papież/ á zátym y Kośćioł ponich/ tego nie potrzebuie/ áby opuśćiwßy swoie w odpráwowániu SAKRAMENTOW ritus, Ceremonie Rzymskie/ przyi-

mowáć mieli: y owßem ich cále przy wßytkich Cerkie- wnych zwyczáiách / Ceremoniách / y Nabożenstwie stárożytnym zostáwuie. Ták bowiem Papież Klemens Osmy / w Instántiey swoiey super Ritibus Græcorum de Oleo Catechumeno rum, & Infirmorum mowi: [Non sunt cogendi Presbyteri Græci Olea Sancta, præter Chrisma ab Episcopis Diæcesanis accipere, cum huiusmodi Olea ab eis ipsa Oleorum, & Sacramentorum exhibitione ex veteri Ritu conficiantur, seu benedicantur,] Czemuż ty będac. Owieczká Papieżá / y one' sobie zá Pásterzá być názywáiac / ná iego się postánowienie / iákoby niesłußne było / tárgáć ważyß / gdy swego nowego coś / y temu postánowieniu przećiwnego / stánowiß / iákoby alius Legislator? Ale nie dosyć ći widzę ná tym / że się Reformatorem czynić naßey Cerkwi ważyß: Ale y Formę tego SAKRAMENTV, ktorey Kośćioł Rzymski zázywa / nie ták ia / iáko Synod Florentski y Tridenski opisał / tu cituieß; A iákoby y Kośćioł nie dobrze iey záżywa / ná swę bałámuckie Kopyto wynicowawßy / rozbiłeś / y przeformował. A to tym sposobem / bo Formę tego SAKRAMENTV Florentski y Tridenski Synod ták chce mieć. Per istam Sanctam Vnctionem, & suam pijssimam Misericordiam, indulgeat tibi Deus, quid quid deliquisti per Visum, Amen.

To iest / Przez te Swięte Pomázánie / y swę ßczodrobliwe Miłosierdźie / niech ći odpuśći Bog / cokolwiek zgrzeßyłeś przez widzenie. Amen.

Ták y terázニeyßy Rituał nowy / tę Formę wypisuie po Siedmkroć. Twoiá záś táka iest: Przez te Swięte Oleiem Pomázánie / niechći Pan Bog odpuśći wßytkie grzechy twoie / ktoreś popełnił Widzeniem /

niem/ Słyszeniem/ Powonieniem/ Skosztowaniē / Dotykániem/ y wszytkiemi Smysłámi twemi/ w Imie Oycá/ y Syná/ y Duchá Swiętego/ Amen.

W tey tu twoiey Nowo deformowaney Formie/ ktorey perswáduiesz/ áby Ruś záżywáłá/ iednes słowá nie potrzebne przyłożył/ ktore sie w Florentskiey Formie nie náyduią/ á drugie/ ktore sie náyduią y są potrzebne/ odćiąłeś. Przydáne są naypierwiey od ćiebie do tych słow ná początku (Oleiem) iákoby te pomienione wásze Synody/ nieostrożnie vczynili/ że Oleiu nie przydáli/ y iákoby te Synody przez też Swięte Pomázánie/ iákas insza Vnguedinem rozumieli/ przydáiesz Oleiem. A Bellármin powiáda/ że w Formie Causa instrumentalis explicuie sie per Sacram Vnctionem. Nie trzebá tedy tu Oleiu/ kiedy iest Vnctio. Cap. 7, De Extrema Vnctione czytay.

Vymuiesz záś słowá w Formie Synodálney wyrázone/ To iest: A przez swe szczodrobliwe Miłosierdzie/ ktore Bellármin zá potrzebne kłádąc/ ták mowi: [Primo his verbis explicari omnia, quæ in Forma Sacramenti, explicari debent, nimirum Causam principalem, quæ est Dei Misericordia, &c,] Tego w twoiey Formie niemász/ záczym musi być kusa/ iáko y ty sam kusy bez Vchá.

Nágmátwałeś záś w iedney Formie wszytkich Zmysłow wyrázenie/ To iest: Widzenie/ Słyszenie/ Powonienie/ Kosztowanie/ y Dotknienie/ co niema być/ bo Rytuały y Agendy wásze nie ták vczą/ ále Siedm Częśći Ciáłá Pomázuiąc/ Siedm rázy Formę wymowić każą/ mianuiąc zosobná káżdą Część Ciáłá/ ktora Pomázuie/ á nie ták rázem wszytkie/ iákoś ty ie

w kupę nágmátwał. A to tylko ma być według Sententiey Louaniensium Theologorum, pod czás powietrza / álbo chorob záráźliwych / że Pomázuiąc Pięć Smysłow / ma wymowić Xiądz w iedney Formie to wszytko / mowiąc: Per istam Sanctam Vnctionem, & suam pijssimam Misericordiam, indulgeat tibi Deus, quid quid deliquisti per visum, Auditum, Odoratum, Gustum, Tactum, & Gressum. A to dla tego / Aby się Xiądz nie záráźił. A Modlitwy do tego należne czytáne być máią nabożnie w Kościele przed Naświętszym SAKRAMENTEM. Czytay o tym Arkudiuszá Lib. 5. Cap. 6. De Extrema Vnctione. in fine. Jednák y tákiey Formy znáć / że Kośćioł nigdźiey záżywáć nie pozwolił / bo w żadnym swym Rituale tákowey oney nie położył.

Przydáiesz też ná końcu / (y wszytkiemi Smysłámi twemi) W Jmię Oycá / y Syná / y Duchá S. Amen. A tych słow w Formie tych Synodow niemász / áni w teráźnieyszym Rituale. Wszák pozwierzchownych Smysłow więcey nád Pięć / ktorych Pomázuie / niemász: Ná coż tedy przydawáć / y wszytkiemi Smysłámi. A te słowá ná sámym końcu od ćiebie przydáne / do tey Formy ták quádruią / iáko kiedy by kto mowił: Niechći Pan Bog odpuśći grzechy twoie w Jmię Boże. Do tego kiedy Synod tego nie przyłożył / Czemu się ty przykłádáć ważysz / wszák ty ná sobie totius Ecclesiæ (bá y żadnego Pártikulárnego Kośćiołá) authoritatem niemasz / A dobrzeby żeby tobie ći / ktorym to doyźrzeć należy / tákowe bespieczeństwo dobrze zgánili. Z tákowych bowiem Przekesitytlow bezpiecznych / Schismy y Herezie mnożą się y pochodzą.

Prá-

Práwisz do tego mowiąc: A ponieważ to iuż długim zwyczáiem weszło w Cerkiew Græcką, że popi ten Sákráment poświęcaią; Tedy niechayby sobie z Pontifikałow Rzymskich Formam Poświęcenia, á z Agend Sposob Pomázywánia, wypisáli, gdźie bárzo pięknie y przystoynie te rzeczy położono.

ODPOWIADAM.

PRawdźiwie to powiádasz/ y bynamniey sie w tym nie mylisz/ że iest stárożytny zwyczay Poświecenia tego SAKRAMENTV w Cerkwi Græcoruskiey przez Kápłány. A nie tylko stárożytny iest/ ále to trzebá wiedźieć/ że nigdy inszego nie znáłá Cerkiew Swięta/ y owszem o raz z Wiárą Chrześćiáńską przyiąwszy/ bez wszelkiego nárusżenia wcále ony záchowuie. Do tego y Iákob Swięty Prezbyterom go odpráwowáć każe/ y wszyscy Scholástycy wászego Kośćiołá nie iná czey vczą/ iedno że Prezbyter iest Ministrem tego SAKRAMENTV. Ták bowiem Bellármin Capite Nono de Extrema Vnctione, mowi: Ministrum esse presbyterum, Id est, Sacerdotem, & consequenter Episcopum. Si is velit, docent omnia Concilia, & Patres supra citati. Id quod etiam apertè colligitur ex Iacobo: Inducant Presbyteros Ecclesiæ: To widźisz/ że nie tylko v nas/ ále y w Kośćiele Rzymskim Xiężą ten SAKRAMENT odpráwuią. A iesli Poświecánie Oliwy/ ktorą w Rzymskim Kośćiele Biskup Poświecá SAKRAMENTEM názywasz/ toś bárzo Prostak/ (choć sie Mędrohelem iákimś czynisz/) Bo Oliwá lubo od Biskupá v was/ lubo od Kápłáná v nas/ Poświecona/ nigdy áni być/ áni názywáć sie może

SAKRAMENTEM, tylko iest Máteria Poświeconą tego SAKRAMENTV, y to remota: Proxima zás iest/ gdy Xiądz oną od Biskupá Poświeconą Pomázuie Chorego/ Forme wymawiáiąc/ y w ten czás iest SAKRAMENTEM. To widźiß/ że nie przez Biskupá/ ále przez Xiędzá SAKRAMENT śię odpráwuie/ ktory może y Biskup kiedy zechce/ odpráwowáć.

A co mowiß/ żebyśmy z Pontifikałow Rzymskich Forme Poświecánia Oleiu sobie wypisáli: Iużem wyżey pokazał/ że Formá Poświecánia tey Oliwy/ w wáßych Pontifikałách nic niema/ nád náße Forme w Trebnikách opisána: Záczym nic nam poniey. Tákże Sposobu Pomázywánia wáßych Agend/ niepotrzebuiemy/ bo náß iest y stárożytny/ y przystoyny. Ty śię sam tego Sposobu trzymay/ kiedyś go sobie vpodobał.

Mowisz też do tego, iż przeczytawszy iedną Epistołę, y iedną Ewángelią, y kilká Modlitw nád Chorym, pomázáć go ná Pięciu Smysłách ieden Kápłan ma.

ODPOWIADAM

WIERze Ia/ żebyś ty rad/ áby y iedney Ewángeliey nieczytano: Táki bowiem iest Przewrotnikow zwyczay od máłych rzeczy poczynáć/ á pomáłu y do wielkich Zepsowánia przychodźić: Ale ktoż ćiebie Wagusá słucháć w tey mierze bedźie.

Powiádasz, że Pięć tylko Smysłow Pomázać potrzeba,

ODPOWIADAM.

A Wżdyć Florentski Synod Siedm Części Ciáłá pomázywáć każe. A ty iáko ſię przećiw Synodálnemu Postánowieniu / y dawnemu Kośćielnemu zwyczáiowi / rádźić ináczey ważyſz: A probuieſz tego nowo zmyſłonego ſwego zwyczáiu Nieboszczykiem Poczapowſkim / by Ewángelią iáką.

Nie Vnitem to Pánie Stáry (w tey mierze) tákowe rzeczy tobie probowáć przyſtało / ále álbo Piſmem Swiętym / álbo stárożytnym iákim prawdziwym Oycow Swiętych / Przykłádem. Ale że to tobie rzecz byłá nie można / ták ty ſwemi Vnitámi świádczyſz.

Ná Margines, Siedm Species Oleorum v Ruśi wyliczaſz:

Pierwſzy ieſt Chriſmatis, Tego nie tylko Ruſka Cerkiew / ále y Kośćioł Rzymſki záżywa.

Wtory Catechumenorum, Y tego Kośćioł Rzymſki záżywa.

Trzeći Infirmorum, Y tego iák náſzá Cerkiew / ták y Kośćioł wáſz záżywa.

Czwarty In Nocturnis. Ná Wſenocznych / álbo Nokturnych Vigiliách. Zwyczay ieſt stárożytny w Cerkwi náſzey / Po Nieſzporze záraz przed Iutrznią / Pieć Chlebow Pszenicznych ná to przygotowánych / Pszenicę / Wino / y Oliwę oraz Błogosłáwić. Pięć Chlebow ná Pámiątkę Wielkiego Cudá Páńſkiego / ktory Pięćią Chlebow / Pięć Tyśiecy Mężow / oprocz Białychgłow y Dźieći / nákarmił / Błogosłáwimy. A Pszenicę / Wino / y Oliwę / Błogosłáwimy / według Dáwidá Swiętego / ktory w Czwartym Psál-

mie

mie Dźięki oddáiac Pánu / mowi: Oznáczyłá śię nád námi Swiátłość Obliczá twego Pánie / dałeś wesele w Sercu moim: Vrodzáiem Pszenice / Winá / y Oliwy twey obficie obdárzeni iesteśmy / Dźięki Pánu iáko Szczodrobliwemu wszelkich dobr Dawcy / oddáiemy; Prosząc áby tákowe dáry w Mieśćie tym / álbo w Monástyru, y po wszytkim Swiećie rozmnożył / á tych / ktorzyby tych rzeczy z Wiárą záżywáli / Poświęcił y Błogosłáwił. Ták bowiem Modlitwá te rzeczy Błogosłáwiaca w sobie śię ma.

Pánie IESV CHRISTE Boże nász / ktoryś błogosłáwił Pięć Chlebow / y Pięć Tysiecy ludźi nákarmiłeś: Sam Błogosław te Chleby / Pszenice / Wino / y Oliwe: A rozmnoż ie w tym Swiętym Mieszkániu / y we wszytkim Swiećie twoim: A tych ktorzy onych záżywáć będą / Wiernych Poświęć: Tyś bowiem iest ten / ktory błogosłáwisz / y Swięćisz wszelkie rzeczy Christusie Boże nász / y Tobie chwałe oddáiemy / wespoł z poczatku nie máiacym twoim Oycem / y z Przenaświętszym Ożywiáiacym twoim Duchem / teraz y záwżdy / y ná wieki wiekow / A.

Piaty Ex Reliquijs Sanctorum, Ten Oleiek iest cudowny / ktory z Kośći Swiętych sam przez śię wyćieka / iáko w Pieczárskim Monástyrze z kilku Suchych Głow Swiętych vstáwicznie widźieć śię dáie / álbowiem obfićie z nich wyćieka / ktorym Oleykiem wiele chorych ná rozne choroby / osobliwie ná oczy / Pomázuiac śię / Vleczenie otrzymywáia.

Ten Oleiek do czego inszego nie bywa vżywány / tylko do vleczenia Chorych.

Nie dziwuy śię tedy temu miły Cudzy Tatku / że Pan Bog tákowe Cudá w Cerkwi swoiey / y przez

Suche Kości czyni / gdźie bowiem Bog chce / y Naturálny Porzadek / zwyćiężony bywa.

Szosty. In Lampadibus. Ten do Lamp ná Cześć Pánu Bogu / álbo Swietym iego / wlany y palony bywa / nie tylko w Ruskich Cerkwiách / ále y w Rzymskich Kośćiołách / á że w niektorych Monástyrách / y Cerkwiách / po odpráwowániu Jutrzni / z Lampy / ktora przed Obrázem tego Swietego / ktorego iest Dźień / gorzáłá / Wiernych przy Począłowániu Obrázu Kápłan Pomázuie: Z wielkiey to Wiáry y miłośći ku temu Swietemu / ktorego Swieto odpráwuia / iákoby od niego Błogosłáwienstwo biorac / czynia: Chcac sie Vczesnikámi Zasług y Modlitw iego zá námi stáć: Przeto tu / pod żadne Absurdum, nie podpádaia.

Siodmy. Defunctorum. Zwyczay Polewánia Oleiem Vmárłych. Ten ieszcze od czásow Apostolskich / Cerkiew Swieta wźiawszy / áż do tego czásu záchowuie. Czytay o tym Dionyzego Swietego / Areopágite / w iego Kśiegach o Hierárchiey Cerkiewney. Cap. 7.

NAFAŁSZYWA RELLATIA IZ KONAIACYCH DO ROSPACZY PRZYWODZA

ODPOWIEDZ.

POwiádaſz, że w Agendźie álbo Trebniku Stratinſkim Drukowánym: Położyli Schiſmáticy takie Modlitwy, ktoremi nie do Vfności w Miłośierdźiu Bożym, ále do Roſpáczy Człowieká Vmieraiącego, przywodzą: gdźie mowi, Vmieraiący, álbo ten, ktory nád nim czyta: że mi iuż nic nie pomoże Przyczyná Naświętſzey PANNY, áni żadne Modlitwy, y Spiewánia, y Przyczyny Anielſkie, Prorockie, Apoſtolſkie, y Męczenſkie, y Wſzytkich Swiętych. Y mowi tám: Niepogrzebayćie Ciáłá mego w źiemi, ale Pſom wyrzuććie, y niech Pśi ziedzą Serce moie, y dáley co mo-

wi: Powiáda co zá pomoc nád Ciáłem moim, ſpiewaćie, á Duſzę moię w ſtráſzne Męki wloką w Ogien wieczny, &c. &c. A niegodneż tákie Księgi Spalenia? Aż dopiuro w inſzych Trebnikách, obaczywſzy ſię, inſze Modlitwy nápiſáli.

ODPOWIADAM.

TREBNIK Stratinſki/ w tych Modlitwách/ ktore przy Konáiacym Czytáne być máia/ ma niektore z Nieumieietności Drukárſkiey w ſobie omyłki: dla ktorych/ (iáko ty ſam przyznawaſz/nikt/áni przed tym one záżywał/ áni teraz záżywa / záraz bowiem po wydániu tego Trebniká/ (á nie dopiuro iáko ty práwiſz/) poſtrzegſzy w nich Omyłki w Oſtrogu/ y w Wilnie/ w Trebnikách y Czáſoſłowách inſze Modlitwy temu Aktowi należne/ Práwowierni z Druku wydáli. Záczym mnie byś miał o to gdakáć/ gdyż y w Kośćiele Rzymſkim/ kiedy co tákiego w Piſmách poſtrzeżono/ nie poiednokroć popráwowano/ y inákſze Agendy y Rituały wydawano/ czego poświadcza rozność Agendy terázníeyſzey/ od Rituału ſtárego/ y Mſzałow terázníeyſzych od onych Stárodawnych. Jednák áby w tych Modlitwách od ćiebie pomienionych/ to być miáło/ áby Vmieráiacy mowić miał/ álbo ten/ ktory nád nim cżyta/ że mi iuż nic nie pomoże Przyczyná Naświetſzey Pánny/ áni żadne Modlitwy/ y Spiewánia/ y Przyczyny Anielſkie/ Prorockie/ y Męczenſkie/ y wſzytkich Swietych; Jeſt ſzczyry fałſz/ iáko ſię z ſámego Textu iáſnie pokaże/ ktorego tu dla lepſzego wwiádomienia Czytelnikom kłádę.

W Pierwszey Pieśni tych Modlitw álbo Kánonu, Vmieráiący, Pobożnych ludzi prosi, áby się z Płáczem zá nim do Páná modlili, ponieważ życie iego złe, y grzechámi obćiążone, kończy się. A ná końcu tey Pieśni, do Naświętszey Pánny, ták mowi: Do kogoż iuż ia teraz záwołam, kto moy Płácz z Boleśćią, y wzdychániem Sercá przyimie, oprocz do Ciebie sámey ô Naświętsza PANNO, Nadzieio Chrześćiáńska: y wszytkich Grzesznikow.

W Drugim záś Kánonie, ktory iest do sámey Naświętszey PANNY, Wteyże Pierwszey Pieśni, Vmieráiący przekłádáiąc przed Naświętszą Pánną Koniec złych á Krotkich Dni swoich, o wybáwienie Pomoc, y Poćiechę prosi, á ná końcu tey Pieśni ták mowi:

·Grzesznikow y Poniżonych Prawdźiwa Vćieczko, ná mnie teraz oświadcz twoie Miłosierdźie ô Nayczystsza PANNO, y z Szátáńskich wybaw mię rąk, álbowiem iáko mnozstwo Psow obstąpili mię. Teraz iest czás Pomocy: Teraz czás Zástąpienia: Teraz czás on przyszedł, o ktory y we Dnie, y w Nocy, vćiekáiąc się do ćiebie, gorącom się modlił.

W Trzećiey Pieśni Pierwszego Kánonu do Naświętszey PANNY, ná końcu ták mowi:

Skłoń Vcho twoie Bogá mego Dobrotliwa Mátko, z wysokośći wielkiey chwały twoiey, á vsłysz ostátnie moie wzdychánie, y rękę mi Pomocy doday.

Wteyże Pieśni Wtorego Kánonu Vmieráiący, przypominájąc swe dawne do Naświętszey PANNY

Modły, oney prośi, áby przez iey Przyczyny, wybáwiony był od Czártow, y od Ogniá wieczney Męki.

W Czwartey Pieśni, Pierwszego Kánonu do Naświętszey PANNY, ná koncu ták mowi:

Páni y Krolowa, teraz bądź Pomocą Duszy moiey w Trwodze będącey, á ku iedyney pomocy wziráiącey, y niedopuść ô Dobrotliwa, aby Nieprzyiaćielom iey wydána byłá.

W teyże Pieśni Drugiego Kánonu, Naświętszą Pánnę o Modlitwy, Pomoc, y wybáwienie od Powietrznego Xiążęćiá, y gwałtownego Tyráná, ktory ná Powietrzu Drogę zástępuie, z tego Swiátá odchodzącey Duszy swoiey prośi.

W Piątey Pieśni Zbáwićielá prośi, áby prędko zezwolił Swiátłośćią swoią Oświećić Duszę iego, áby go Ciemnośći złych Dzieł iego nie przykryły. Żegna potym Przyiaćioł swoich, prosząc, áby nie byli nád nim nielutośćiwi, ále choć po iednemu słowku przyczyniáli się do Páná, y z Ciemnośći go wybáwili Żegna y Archániołá Michálá, iáko Xiążęćiá Aniołow, ostátnie go iuż prosząc o Pomoc, gdyż wiecey Vsty y Język iem Cielesnym wzywáć go nie może. Żegna y Naświętszą Pánnę, od Oczu swoich Cielesnych, ktore iuż ná Obraz iey wzirác niemogą, ponieważ iuż Swiátłośc ich gáśnie.

W teyże zás Pieśni Drugiego Kánonu, záraz do Naświętszey Pánny ták mowi:

Niezápominay mię ô Dobrotliwa PANNO, y nie odwracay Oblicza swego od Sługi twego,

ále wysłuchay mię w Vtrapieniu będącego, zbliż się ku Duszy moiey, y wybaw ią.

Ták w tey Pieśni áż do końcá wzywa Naświet. szą Pannę y o Pomoc pilno prośi.

W Szostey Pieśni Pierwszego Kánonu/ są niektore Omyłki/ ále Drukárskie/ co się z Exemplarzá stárego ręką pisánego pokázuie: W tey Pieśni siebie sámego Vmierájący grzesznym być wyznawáiąc/ á Pokorę y Skruchę/ zá grzechy swoie pokázuiąc/ sam sobie karánie náznácza/ mowiąc: Nie grzebćie Ciáłá mego w Ziemię/ álbowiem nie iest Pogrzebu godne/ ále wywlokszy ná dwor/ Psom ie wyrzuććie/ áby mimo idąc y bacząc Kośći nágle/ wzdychali do Páná/ á Naświetszą Pánnę o Przyczynę prośili/ áby się pilnie modliłá/ zá Duszę tego nędznego Ciáłá.

W teyże záś Pieśni Drugiego Kánonu/ do Naświetszey Pánny ták mowi:

Weyzrzy na mię z wysokośći Niebá Mátko Boża, y Miłośierdnie wysłuchawszy mię, teraz przydź á náwiedz mię, ábym Vyzrzawszy ćiebie, z rádośćią z Ciáłá wyniść mogł. Támże záraz mowi: Swiętym Aniołom w Swięte ich ręce odday mię Krolowa, ábym Skrzydłámi ich przykryty będąc, nieobaczył bezecney, czarney, y sromotney Czártowskiey twarzy. A ná końcu mowi: Lożnico Boża Przenaykosztownieysza, vczyn mię być godnym weyśćia do Niebieskiey Rozumney Lożnicy moię zágásłą y nieświecącą Lámpę. zápaliwszy, Swiętym y niegásniącym Oleiem Miłośierdźia twego.

W Siodmey Pieśni do Aniołow mowi : Zmiłuycie śię nádemną Aniołowie Prześwietni Bogá Wszechmogącego, á wybawćie mię ze wszytkich złych Mytarstw, niemam bowiem dźieł dobrych, ktoreby Przeważyć mogły złe moie vczynki. **Támże mowi :** Gdy przydźiećie Swięći moi Aniołowie stać przed Máiestatem Christusowym, Kolána skłoniwszy, z płáczem záwołayćie do niego: Zmiłuy śię wsz ytkich rzeczy Tworco, nád Dźiełem Przenayczystszych rąk twoich, á nie odrzucay go od śiebie.

Támże mowi do tychże Ani ołow : Vkłoniwszy śię też Przenaświętszey PANNIE, Bogá nászego Mátce, Vprośćie ią, áby z wámi wespoł skłoniwszy Kolána, Bogá ku Miłośierdźiu skłoniłá, Mátką bowiem y Piástunką iego będąc, wysłuchána będźie.

W teyże Pieśni Wtorego Kánonu / we wszytkich Stichierách Naświętsza Pánnę o Pomoc prośi / iáko ten / ktory od wszystkich Przyiaćioł / y Znáiomych opuszczony iest.

W Osmey Pieśni / Aniołá Stróżá o pilne Modły / áby onemi wybáwił go z wiecznych Mąk prośi.

W Drugim záś Kánonie záraz do Naświętszey Pánny mowi :

Iáko Bogá Człowieká miłuiącego, Mátko Człowieká miluiąca, ćichym á miłośiedrnym weyzrzy terazokiem, gdy z Ciáłem Duszá moiá rozłącza śię, ábym ćię ná wieki wychwaláć mogł Przenayświętsza Bogá Rodźićielko.

Támże niżey Naświetsza Pánne prośi/ áby odpędziwszy Diabelskie Połki/ ktore ná Powietrzu drogę zástempuią/ do Niebá mu snádne przeyśćie uczyniłá.

W Dźiewiątey Pieśni wyrok Strászny Boży wspomina/ y groze wiecznych mąk/ do ktorych/ kto się dostánie/ iuż tám Bogá nie vyźrzy/ áni Zbáwićielá/ áni Aniołow mnostwo/ áni Apostołowie/ áni Prorocy/ áni Męczennicy/ áni żaden z Swiętych ná onego pámiętáć będą/ ále zá swoie złośći/ ktore tu popełnił/ sam ieden táłowy w zápomnieniu ćierpieć będźie: Vfność iednák máiąc Vmieráiący w Miłośierdźiu Bożym/ do Naświetszey Pánny o ważną Przyczynę do Páná vćieká się prosząc/ gdy ná końcu ták mowi: Christusowá Mátko, weyzrzy w nizkość, y obacz Duszę, ktora ma być ná męki gorzkie oddána, á skłoniwszy Koláná, zápłácz, ábyś tego, ktory Krew swoię zá mię wylał, przez twe Modły ku Miłośierdźiu skłoniłá, abym od onych wyzwolony był.

W teyże Pieśni Drugiego Kánonu/ do Naświetszey Pánny ták mowi: Swięta PANNO Bogá rodźićielko, ná moię Pokorę weyzrzy, y moią płáczliwą ostátnią Prozbę Przyiąwszy, ktorą do ćiebie przez Vstá zámknione przynoszę, Miłośćiwie onę wypełń, Prosząc Páná, áby Duszę moię od Ciemnośći ostatnich, y srogiego zapálu wiecznego Ogniá wybáwił.

Masz tedy prawdźiwą Rellátią/ tego Kánonu/ y Sens własny/ ktory się w nim zámyka/ (á nie táki/ iákiś ty/) w swoim Szpárgale ná Ohyde

Cer.

Cerkwi Bożey fałßywie położył, gdźie nie tylko w Pieśniách, ále y w żadney Stichierze tego niemáß, áby Przyczyná Naświetßey Pánny, y Modlitwy inßych Swietych, Vmieráiacemu pomágać nie miáły. Wstydź że śię tákowey iáwney Potwarzy, y fałßywey Kellátiey Swiátu w Druk podawáć.

NA FAŁSZYWIE WYLICZONE ABSVRDA, Y QVASI NAGANY GODNE CEREMONIE Y RZECZY

NIEPODOBNE DO ZACHOWANIA W GRÆCORVSKICH VSTAWACH NAPISANYCH.

ODPOWIEDZ

W Præfácyey fałszywey swoiey o Vstáwie Cerkiewnym Grækoruskim, powiádasz, że niektora Prosta Ruś ledwo nie zá Piątą Ewángelią onych przyimuie.

ODPOWIADAM

NIE tylko Proſty Ruśin / ále káżdy Práwowierny Chrześciánin / nie zá Ewángelią iáką Piątą / ktorey ná Swiećie niemáß / chybá w twoiey bezuchey głowie / ále iáko Przykazánie Cerkiewne Vſtaw przyimowáć / y záchowywáć powinien ieſt: Ponieważ y ty ſam przyznawaß / że ieſt Conſtitutia Cerkiewna / á Cerkiewne Przykazánia / álbo Conſtitutie po Bożych Przykazániách / nie tylko Cerkiew S. Wſchodnia / ále y Kośćioł Zachodni náucza / áby od káżdego Wiernego w cále były záchowáne: dla tego też y we wßytkich Kátechiſmách Náuki Chrześciánſkie od wáßych Náuczyćielow położone ſą: A że Cerkiew Swięta Poſty pewnych czáſow záchowáć / pewnych záśię nie Pośćić / ktorych czáſow Liturgie zá Vmárłe odpráwowáć / y nie odpráwowáć / Nabożenſtwo przyſtoynie y porządnie / y iednákowo we wßytkich Cerkwiách odpráwowáć poſtanowiłá: Przeto / iáko Cerkiewne Poſtánowienie / álbo Przykazánie / potrzebá koniecznie záchowáć: Bo ináczey według Páńſkiego Wyroku / kto Cerkwie nie ſłucha / zá Pogániná / y Czelniká miány być ma. Słußnie tedy Vſtáwu Cerkiewnego / iáko Przykazánia Cerkiewnego / ſłucháć y záchowywáć káżdemu Chrześciáninowi według powołánia iego potrzebá.

W Pierwſzym Párágraphie powiadaſz, iż Vſtaw naucza, ieſliby kto w Poſt Wielki Vmárł, áby zá Duſzę iego w inſzy Dźien Służbę Bożą nie odpráwowano, tylko w Sobotę.

ODPOWIADAM.

Nie

NIE wczoráyſzy to ieſt zwyczay Cerkiewny/ ále ieſzcze ſnać od czáſow Apoſtolſkich/ Cerkiew Swięta Wſchodnia ony przyiękła/ co ſię dáie znać z Láodicenſkiego Synodu/ ktory odpráwowány był Roku Páńſkiego 320. Ktory w Kánonie ſwo. im 49. ták mowi: [Non oportet in Quadrageſima Panem Offerri, niſi Sabbato, & Dominica tantum,]

A w 51. Kánonie/ nie tylko Pámiatki zá Vmárłych poſpolitych/ ále y Męczennikow/ Swięta y Pámiatki odpráwowáć/ oprocz Soboty y Niedźiele/ tenże Swięty Sobor zákázuie: gdy ták mowi: [Quod non oportet in Quadrageſima Martyrum Natales peragere, ſed Sanctorum Martyrum facere Commemorationes in Sabbatis & Dominicis. To ieſt: Iż nie godźi ſię w Czterdźieſiatnice Męczennikow Swiętá odpráwowáć/ ále Swiętych Męczennikow czynić Pámiatki w Soboty y Niedźiele.

NA Powſzechnym záś Synodźie 6. in Trullo w Kánonie 25. Cerkiew S. poſtánowiłá/ áby przez wſzytkie SS. Czterdźieśći Dni Poſtu/ oprocz w Soboty y Niedźiele/ y Zwiáſtowánia Swiętá/ odpráwowána byłá Służbá Preždeſwiaſzczenna, á to dla tego/ áby Cáłość Poſtu Swiętego záchowána byłá: Dwá Dni bowiem według Apoſtolſkiego 66. Kánonu. To ieſt: Soboty y Niedźiele/ niema żaden Pośćić/ oprocz iedney tylko Wielkiey Soboty/ á Cerkiew Swięta przyłożyłá dla wielkośći y powagi Swiętá Zwiáſtowánia Naświętſzey PANNY áby y ten Dźień bez Poſtu odpráwowány był: káżdego bowiem Tydnia Poſtu Wielkiego/ Dni

Pięć/ iákoby ieden Dzien / Poſtem y Modlitwámi zárowno odpráwowáne być máia. Ten zwyczay nie teráznieyſzy ieſt / ále ieſzcze od czáſow Apoſtolſkich. Czytay o tym Philoná Zydá de Contemplatione. znaydzieſz tám/ że Vczniowie Márká Swiętego Ewángeliſty/ Rozmyſzlániem ſię Duchownym báwiąc/ y ſiebie ćwicząc/ nie tylko w ten Swięty Poſt/ ále y w inſze Dni/ áż do Szoſtego Dniá/ ná Pokarm nie wſpomnieli / Winá wobec wſzyſcy nie piiáli/ Mięsá nie iadáli/ áni tego co ſię rucha. A Liturgia Swięta Sowerſzenna, álbo doſkonáła w te Dni niema być odpráwowána / áby Conuiuia y Obiády ſpráwowáne nie były/ iáko zwykło poſpolićie bywáć po Służbie Bożey / y zátym / áby Poſt zgwałcony nie był. Czytay o tym Bálſámoná w Wykłádźie tegoż wſpomienionego Kánonu. Jákoż y ten wzwyſz pomieniony 51. Kánon Láodicenſki / dla tego y Męczenſkie Swiętá oprocz Soboty y Niedźiele/ odpráwowáć zákázuie. Do tego ten Swiętobliwy zwyczay/ Cerkiew Swięta Wſchodnia/ nie Wczorá przyięłá/ ále od Rok. 692. Jáko ten Kánon poſtánowiony ieſt/ nie przerwánie/ y bez wſzelkiey nágány od dwoch potym bywſzych Powſzechnych Synodow ſtwierdzony/ áż podźiś dźień záchowuie. A nie tylko náſzá S. Wſchodnia Cerkiew / ále y Zachodni Kośćioł y podźiś dźień/ choć nie każdeº Dniá Poſtu Swięteº / ále raz w Wielki Piątek Præſanctificorũ Miſſã odpráwuiąc/ tenże zwyczay záchowuie. Swiętobliwie tedy Cerkiew Swięta/ (á nie Abſurdè, iáko ty báieſz/) to czyniąc/ y Poſt záchowuie w cále według Przykazánia y Poſtánowienia Duchá Swiętego/ przez Synod Powſzechny/ y Zmárłym Duſzam krzywdy nie czyni / ponieważ to / co w Poſt Wielki

Litur.

Liturgie ząá nie ſię nie odpráwuią / po Przewodney Niedźiele przez wßyſtek Rok / oprocz Niedźiele y Swiąt wielkich / záwße zá wßytkie w Práwoſtawney Wierze / y w Nádźiei Zmartwych wſtánia / y Zywotá wiecznego / z tego Swiátá odeßłych / á oſobliwie zá świeżo Vmárłych / Ofiárá Swięta w Liturgiey przynoßona bywa. Stulże Roſtryho Pyſk á niepotrzebnie nie gdakay.

W Drugim zaś Párágraphie, iákobyś in extaſi będąc, álbo iákobyś przedtym nigdy Diakiem nie bywał, y Triodi ćwitney nigdy nie czytał, y z nich nie kánárchał, práwiſz, że przez cáły Tydźien Wielkonocny, ná żadnym Nabożenſtwie w Cerkwi nieodpráwuią ſię Pſalmy, áni Modlitwá Pańſka, áni do Naświętſzey PANNY, áni Credo, oprocz ná ſámey Liturgiey, ále tylko Chriſtos woskres, izmertwych, y zá Iutrznią, y zá Primę, Tertię, Sextę, Nonę, y zá Nieſzpor, y zá Complete, odpráwuią: A będźie tego Chriſtos woſkres, do kilku ſet rázy ná Dźień, do ktorego Troparia y Condaki przydáią.

ODPOWIADAM.

NIE doſyć ći było iuż po Hæreticku ná Ceremonie Swięte Wſchodniey Cerkwie / cáła gęba beczeć / ále tu bez wßelkiey boiáźni Bożey / y ludzkiego wſtydu / ná Hymny o Páńſkim Zmartwychwſtániu / po Zydowſku bluźniß / gdy Abſurdum być názywaß / ná Zmartwychwſtánia Páńſkiego Dźień wielokroć ſpiewáć / że Pan Chriſtus Bog y Zbáwićiel náß / ktory iáko Człowiek prawdźiwie według Ciáłá Vmárł / y prawdźiwie Zmartwychwſtał / y Smierćią

swoia, Smierć zdeptał, y w Grobách bedacym żywot dárował.

Jeslić sie tákowy Hymn Wschodniey Cerkwie słucháć vprzykrzył, nie trzebáć było do Rzymskiego Kośćiołá oddawáć sie, bo y tám iák Chrześćiánie w te chwalebne Dni Zmartwychwstánia Pánskiego, o Zmartwychwstániu więcey, niżli o czym inszym, odprawuia, y iáko v nas wiele rázow Christos woskres, iz Mertwych! Ták tám: Surrexit Christus hodie, Alleluia. &c. śpiewáia. Alec było do Zydowskiey Szkoły sie przyłaczyć, gdźiebyś nigdy y rázu tákowego śpiewánia nie słyszał, gdźieć do tego droga ieszcze nie záwárta, od ktorey ćie Pánie Jezu záchoway.

A żeby káždy wiedźiał iáśnie, że to co ty báieß, iest szczyra nieprawdá, ták declárnie. Tá Oktawá Zmartwychwstánia Pánskiego, iáko ieden Dźien obserwowána w Cerkwi Swietey Wschodniey bywa, áby ludźie Chrześćiánscy nie tylko z Przepowiádánia słowá Bożego, ále y z sámych Hymnow Cerkiewnych o Táiemnicy Zmartwychwstánia Pánskiego, rozmyślać, y Zmartwychwstáłemu Pánu Dźięki oddawáć, náuczyli sie. Y dla tego częstokroć bywa śpiewány Hymn Christos woskres y Zmertwych. Náytrudnieysza bowiem rzecz miedzy wszytkiemi Cudámi Pánskimi do vwierzenia byłá y iest, że ten, ktory po ták wielu srogich, niesłychánych, y niezliczonych Mekách, ná Krzyżu sromotnie przybity, iáko Człowiek Vmárł, moca swa Bozka z Grobu trzećiego Dniá Zmartwychwstał, Białymgłowom sie y Vczniom pokazał, z Apostołámi Ryby y Miod iadł, y Thomászowi Swietemu Ran swoich dotknać sie Cielesnych

snych nie zágoionych/ dopuśćił. Czemu gdy kto prawdźiwie vmiera/ bez wątpienia wszytkim Táiemnicom Páńskim/ y Cudom w Ewángeliey opisánym záraz wiárę da.

A żebyś się ná żadnym Nabożeństwie Psálmy w tym Tydniu/ Modlitwá Páńska/ y do Naświętszey Pánny/ y Credo, nie odpráwowáło/ sprosnie się w tym mylisz. Bo naypierwiey káżdego Dniá ná Iutrzni/ Wierśze z Psálmu 67. czytáne od Kápłáná bywáią/ To iest/ Pierwszy Wiersz. Niech powstánie Bog, á niech się rosproszą nieprzyiáćiele iego, á niech vćiekáią przed nim ći, ktorzy go nienawidzą, Drugi Wiersz. Iáko vstáie Dym, ták niech vstáną, iáko się Wosk rospływa od Ogniá. Trzeći Wiersz. Ták niechay niszczeią grzesznicy od Oblicza Bożego, á Spráwiedliwi niechay się ráduią, Czwarty Wiersz z Psálmu 117. Ten ći iest Dźien, ktory vczynił Pan, Ráduymy się y weselmy się weń. A po káżdym Wierszu trzykroć spiewáią: Christos woskres y zmertwych, &c. To iest / Christus zmartwychwstał / Smierćią Smierć zwyciężywszy / á będącym w Grobách/ żywot dárowáł.

To iuż masz ná początku Iutrzni choć nie cáłe Psálmy/ ále Wierśze z Psálmow czytáne. Bu końcowi zás Iutrzni ná Chwalite, Psálmy trzy Spiewáią ná Chory/ To iest/ Psálm 148. Chwalćie Páná z Niebios; Drugi Psálm. 149. Spiewayćie Pánu Pieśn nową. Trzeći Psálm. 150. Chwalćie Páná w Swiętych iego. Masz tedy ná Iutrzni nie tylko Wierśze z Psálmow/ ále y cáłe Psálmy/ ktore codźień w Cerkwi Spiewáne bywáią. Ná teyże Iutrzni ná Dźiewiątey Pieśni / ktora záwsze

in laudem Beatiſſimæ Deiparæ. ſemperquè Virginis MARIÆ, Spiewána bywa/ maß do niey Pieśn/ ktora ſię ták w ſobie ma: Oświeć ſię Oświeć ſię nowe Hieruſalem, Chwałá bowiem Páńſka ná Tobie rozświećiłá ſię, Ráduy ſię teraz y weſel ſię Sion, á ty w Piękność ſię Przyoblecz Nayczyſtſza Bogárodźico, w Dźien Zmartwychwſtánia Syná twego. Maß tedy y do Naświętßey Pánny ná Jutrzniey Pieśn.

Ná Czáſiech ábo Godźinách/ Pſalmy zwyczáyne nie czytáią ſię/ ále ná kążdey Godźinie/ miáſto trzech Pſálmow/ tá Prozá po trzykroć czytána bywa. To ieſt: Zmartwychwſtánie Chriſtuſowe vyzrzawßy/ Kłániaymy ſię Swiętemu Pánu IEZVSOWI, Jedynemu Bezgrzeßnemu/ Krzyżowi twemu kłániamy ſię Panie JEzu Chriſte/ y Swiętemu Zmartwychwſtániu Twemu Spiewamy/ y one chwalimy: Ty bowiem ieſteś Bogiem náßym/ y krom Ciebie inßego nie znamy/ y Jmię Twoie wzywamy. Przydźćieß Wßyſcy Wierni/ kłániaymy ſię Swiętemu CHRISTVSOWEMV Zmatwych wſtániu/oto bowiem przez Krzyż przyßłá Radość wßyſtkiemu Swiátu: Záwße Błogoſłáwiac Pána w Pieśniách wychwalaymy Zmartwych wſtánie iego/ Vkrzyżowánie bowiem vćierpiał/ y Smierćią Smierć zburzył.

A tá Proza/dla teo w te Swiętá/miáſto pſalmow czytána bywa/ iż w te Dni/ nie Simpliciter, o Męce tylko Páńſkiey rozmyßláć powinniſmy/ ále o Vmęczonym Pánie/ ktory po Mękách y Smierći/ſwą Mocą Zmartwych wſtał.

Przy Godźinách záś do Naświętßey PANNY, Pioſnki Dwie po inßych Troparach y Kondákach

Spie-

Spiewáne álbo Czytáne bywáią. Pierwſza ieſt tá: Naywyſzszego poswięcone Bozſkie Mięszkánie bądź Pozdrowione, przez ćię bowiem dána ieſt rádość Bogárodźićielko, tym, ktorzy tobie ſpiewáią: Blogosłáwionáś ty między Niewiáſtámi Przenayniepokalánſzá Włodárko.

Druga ná końcu káżdey Godźiny/ To ieſt: Vwielbienſza nád Cherubinow, y Chwalebnieyſza bez porownánia nád Seráphinow, ktoraś bez ſkázy Bogá porodźiłá, prawdźiwą Bogárodźicę ćiebie wielbimy. Máſz tedy y ná Godzinách do Náświętſzey Pánny Pioſnki.

Ná Służbie záś Bożey / ná Pierwſzym Antiphonie/ te Wierſze Spiewáią: Pierwſzy z Pſalmu 65. To ieſt: Wykrzykay Bogu wſzytká Ziemio, Spieway Imieniowi iego, day Cześć Chwale iego,

Wierſz Wtory: Mowćie Bogu: O iák ſtráſzne ſą Sprawy twoie, dla wielkośći Mocy twoiey, będą kłamáć przed tobą Nieprzyiaćele twoi.

Wierſz Trzeći: Wſzystká Ziemiá niechay ći ſię kłánia, y niechay ći Spiewa, niech Spiewáią Imieniowi Twemu, ô Naywyſzſzy. Te Wierſze po dwá rázy Spiewáne bywáią. A po káżdym Wierſzu/ o Náświętſzey Pánnie to Spiewano bywa: Dla Modlitw Bogárodźicy, Zbáwićielu Zbaw nas,

Ná Drugim záś Antiphonie Spiewáią Wierſze Pierwſzy z Pſálmu 66. To ieſt: Boże obdarz nas y Błogosław nam, Rozświeć Oblicze twe nád námi, y Zmiłuy ſię nád námi.

Wtory Wierſz: Zebyſmy poználi ná Ziemi

Drogę swoię między wſzemi Narody, Zbáwienie swoie.

Trzeći Wierß: Niech ćię wyznawáią ludźie Boży, niech ćię wyznawáią ludźie wſzyſcy. Te Wierße tákże po dwákroć Spiewáią, z tą Pioſneczką przeplatáiąc: Zbaw nas Synu Boży, ktoryś Zmartwych wſtał, tych ktorzyć Spiewamy, Alleluia.

A ná Trzećim Antiphonie, też Wierße z Pſálmu 67. Co y ná Jutrzni, przeplatuiąc z Hymnem: Chriſtos woſkres iz mertwych, Spiewáią.

Spiewane bywáią y inße Wierße z Pſálmow, iáko ná Introićie z Ewángelią, przed Czytaniem Epiſtoły, y przed Ewángelią: Czytay o tym w Vſtáwie o Swietey Niedzieli, y w Triodi Cwitney ná Kárćie 182. y 3. ná teyże Liturgiey Czytáią Credo, y Oycze náſz. A o Naświętßey Pánnie gdy Kápłan mowi: Izrádnie o Preſw iátoy Czyſtoy &c. Spiewáią on Dziewiątey Pieśni Irmos co y ná Jutrzni Spiewany, bywa, ná Cześć Naświętßey PANNY. A ná końcu, gdy Dora rozdawána bywa ludziom, Czytáią Pſalm 33. To ieſt. Będę Błogoſłáwił Páná ná káżdy czás.

Maß tedy y przy Służbie Bożey ták Pſalmy, iáko y Wierße z Pſalmow, y Spiewáne, y Czytáne, iáko też y Credo, y Oycze náſz, tákże do Naświętßey PANNY Pieśni.

A gdy pod czás z pewney iákiey przyczyny, (oſobliwie, gdźie ieden tylko Kápłan bywa,) Służbá Boża, ktorego z tych Dni odpráwowáć śię nie może. tedy po Godzinách záraz Czytána bywa Obiednicá, ná ktorey Czyta śię Epiſtolá, y Ewángelia, według

porząd.

porządku tego Dniá: Czytáią Credo y Oycze náſz, á do Naświętſzey PANNY tenże Hymn / co y ná Godzinách / Czytány álbo Spiewány bywa. Ná Wieczerni záś álbo ná Nieſzporze / káżdego Dniá przez ten Tydzień Wierſze z Pſálmu 67. To ieſt: Niech powſtánie Bog, &c. z zwyczáynym Hymnem / Christos woſkres iz mertwych, ták iáko y ná Jutrzni przeplatáiąc Spiewáią / á záraz to ſkonczywſzy / Cztery Pſálmy cáłe Spiewáią / To ieſt: Pierwſzy 140. Pánie wołałem do ćiebie, wyſłuchay mię,

Drugi. 141. Głoſem moim wołałem do Páná.

Trzeći. 119. Z Głębokośći wołałem do ćiebie Pánie.

Czwarty. 116. Chwalćie Páná wſzytkie narody.

Spiewáią przy tym ná tychże Nieſzporách / Wierſze z Pſalmow / ktore Prokimenámi zowią / co Dźień to inſzy. Do Naświętſzey záś PANNY Pierwſzego Dniá ná Wieczerni po Stichierách Spiewáią Boho rodiczen, Wtorego Tonu. Preyde ſin Zakonnáia, To ieſt: Przeſzłá Cien Zakonna, gdy iuż łáſká przyſzłá, iáko bowiem Kierz nie zgorzał, goraiąc: ták Pánną porodźiłaś, y Pánnąś zoſtáłá. Miáſto Słupá Ogniſtego, Prawdźiwe nam weſzło Słonce: Miáſto Moyzeſzá, CHRISTVS Zbawienie Duſz náſzych.

W PONIEDZIAŁEK.

NA Wieczerni po zwyczáynych Stichierách álbo Hymnách / tę Pieśń do Naświętſzey PANNY Spiewáią / Tonu Trzećiego. Kako ne Diwim ſią.

To ieſt: Iák ſię nie mamy zádźiwić, Bogomęzſkiemu Twemu Porodzeniu Przenayczyſtſza, Vpalenia bowiem Męzſkiego nie doznawſzy, Ty ktoraś ieſt ze wſzytkim Niepokalána, Porodźiłáś bez Oycá Syná według Ciáłá, tego ktory przed Wieki od Oycá ieſt Národzony bez Mátki: Ktory żadną miárą nie vćierpiał odmiány, álbo zmieſzánia, álbo rozdźielenia, ále obudwu Natur włáſność zachował, Przeto Mátko, Pánno, Włodárko, Temu ſię modl, áby zbáwił Duſze tych, ktorzy ćię Práwowiernie Bogá rodźicą być wyznawáią.

W E W T O R E K.

NA Wieczerni po Stichierách Bohorodiczen, Tonu Czwartego / do Naświętſzey PANNY Spiewáią.

Iże Tebe radi Boho Otec ProrokDawid / To ieſt: Od Bogá Oćiec Prorok Dawid / Pieśń o Tobie niegdyś záſpiewał / Temu / Ktory ćię vwielbił / mowiąc: Stánełá Krolowa po práwicy Twoiey, Ciebie bowiem Mátką, Poſrzednicą Zywotá być vczynił, Bog ktory bez Oycá z Ciebie Człowiekiem ſię ſtać zezwolił, áby ſwoy znowu Obraz Namiętnośćiámi zepſowány. odnowił, y błądzącą, Wilkiem porwáną Owieczkę nálazſzy, ná rámię wziął, do Oycá przynioſł, y według ſwego pożądánia, z Niebieſkiemi ziednoczył Mocárſtwy, y áby zbawił Przez Bogárodźicę Swiát, CHRISTVS, máiący wielkie y doſtatnie Miłoſierdźie.

W E S R O D E.

NA Wieczerni po tákowychże Stichierách y do Nayświętſzey PANNY Spiewáią Pieśn, Piątego Tonu. Wo Czermnom mori &c. To ieſt: W Czerwonym Morzu Męża nie doświádczoney Oblubienicy, kſztałt wyrażony był niegdyś, tám Moyzeſz Rozdźieliciel Wody, a tu Gábriel, Vſłużyćiel Cudá. Ná ten czás głębokość Wody, nie vmoczywſzy nogi, przeſzedł Iſráel, á teraz bez naſienia Męſkiego, porodźiłá Pánienká: Morze po Prześćiu Iſráelowym ſtánęło bez brodu: A Przenaniepokalanſza Pánienká po Národzeniu Emmánuelá, zoſtáłá bez ſkázy. Ty ktory záwżdy ieſteś, y przed tym byłeś, y ktoryś ſię pokazał iáko Człowiek, Boże zmiłuy ſię nád námi.

WE CZWARTEK.

NA Wieczerni po Stichierách, Spiewáią Bohorodiczen, Tonu Szoſtego. Kto tebe ne błażyt Preſwiátáiá Diwo: To ieſt: Kto ćiebie nie będźie wielbił ó Przenaświętſza Pánno, Kto też nie będźie Pieſniami wychwalał, CHRISTE Porodzenie Twoie, Syn bowiem Iednorodzony, ktory od Oycá bezczaſu ziawiłſie. Ten z ćiebie Przenayczyſtszey wyſzedł, niewymownie Wćieliwſzy ſię, Iſtotnie Bogiem będąc, iſtotnie dla nas ſtał ſię Człowiekiem, nie w dwuch Oſobách rozdzielony, ále w dwuch Naturách niezmieſzánie Poznany. Temu ſię modl Nayczyſtſza Przebłogoſłáwiona, áby ſię zmiłował nád Duſzámi náſzemi.

W PIATEK.

Zas ná końcu po tákowych̄że Stichierách/ Spiewáią Pieśń do Bogárodzicy/ Osmego Tonu. Cár Nebesny zá Czełowiko lubiie ná Zemli iáwi sia. &c. To iest: Krol Niebieski dla Miłośći ku Człowiekowi ná Ziemi ziáwił się, y z ludźmi pomieszkał. Ten bowiem, ktory ź Pánny Czystey Ciáło wźiął, y zniey wyszedł z wźiętym Człowieczeństwem, ieden iest Syn, Dwoiáki w Náturách, á nie w Personach. Przetoż tedy tego doskonáłego Bogá, y doskonałego Człowieká Prawdźiwie opowiadáiąc, wyznawamy być Christusá Bogá nászego. Ktoremu modl się Mátko Bezmężna, áby się zmiłował nád Duszámi ná szymi.

Te Pieśni Dogmátikámi názywamy/ ktore są złożone od Jana Swietego Dámáscená Doktorá Cerkiewnego/ przećiwko Kácerstwom/ Ariánskim/ Nestoriánskim/ y Monotelickim ná cześć Náświętszey Pánny Bogárodzice.

Wsz ydayże się niezbedny Wilkołaku swego ták Jáwnego Kłamstwá/ á przestan iuż niewinnie Cerkiew Swieta Oblubienice Christusowa/ iáko oni niegdyś Stárcy Zuzánne potwarzáć.

W Trzećim Párágraphie powiádasz, iż Alleluia iest Pieśn wesoła, przeto też wesołegoby czásu należało ia Spiewáć, á nie w Post, áni ná Pogrzebie, iáko sie w Ruskiey Cerkwi dźieie, y powiádasz że o tymby długo ták z Pismá Swiętego, iáko też Tobiæ 73. y Apocalypsis 19. iáko yz Historikow Kośćielnych potrzebá wywodźić.

ODPOWIADAM

PRawdá że długo potrzebá wywodźić z Pismá Swietego / bá y do Sadnego Dniá tego nie dowiedźieß / áby w Post nie godźiło ſię chwalić Páná To ieſt / Alleluia záſpiewáć: bo Alleluia ieſt słowo Zydowſkie / ktore nic inßego w ſobie nie brzmi / iedno Chwalćie Páná, á v Tobiaßá w Rozdźiele Trzynáſtym / o Pośćie żadney wzmianki / áni áby ſię w Poſt Alleluia nie godźiło Spiewáć / niemáß: ále y owßem wßytkim Wybránym Bożym záwße błogosłáwić Páná każe / y nie tylko w Kośćiele / ále y ná Vlicách / powiádá / będą Spiewáć Alleluia. Też y w Apocalipſim Jan Swięty mowi [że słyßał iákoby Rzeßy głos wielkiey ná Niebie mowiącey Alleluia] y w tym Rozdźiele wßyſtkim / żadney wzmianki o tym niemáß / áby ſię nie godźiło kiedy Alleluia Spiewáć / ále y owßem ná kilku mieyſcach ieſt / że słyßał mowiących Alleluia. A ieſli Hiſtorik Sozomenes powiáda / że w Rzymie Alleluia poczynano ná Wielkanoc ſpiewáć / y ia to przyznawam / że w Kośćiele Rzymſkim táki ieſt y teraz zwyczay / ále nie w Cerkwi Wſchodniey ktora ma ſwoie ſtárożytne oſobliwe y rozne Obrzadki y zwyczáie od Kośćiołá Rzymſkiego / záczym nie idźie że w Rzymie nie Spiewáią / Ergo y w Ruſkiey Cerkwi Spiewáć nie trzebá.

Probuieſz záś tym, że w Trefołoiu nápiſano, Aprilá 22. w Wigilią Swiętego Ierzego ná Wieczerni, Alleluia, Alleluia, Alleluia. Chriſtu Woſkreſſzemu, y dla tego powiádaſz, niema ſię w Poſt Alleluia ſpiewáć.

ODPOWIADAM

TE Alleluia ktore ty tu wzmiánkuieß / by namniey ćię w tey mierze wſpieráć nie mogą / bo w Cerkwi

nie tylko ná Wielkanoc/ álbo po Wielkieynocy Alleluia, Chriſtu Woſkresſzemu. ále y przed Wielkonocą Chriſtu ráſpiatomu, ſtrádawſzomu, y pohrebennomu. To ieſt: Chriſtuſowi Vkrzyżowanemu/ Cierpiącemu/ y Pogrzebionemu/ tákowez Alleluia ſpiewamy: Bo ieden y tenże ieſt Chriſtus/ ktory zá nas Vćierpiał/ y Vmarł/ co y Zmartwych wſtał; Záczym iáko przed Zmartwych wſtániem/ ták po Zmartwych wſtániu iednákowo potrzebá/ áby był od Wiernych ſwoich wychwalone.

R to też tym probowáć nie możeſz/ że Swięto Swiętego Jerzego przed Wielkonocą przypadáć nie ma: Bo iáko ſię wyżey rzekło/ gdy Męki Zbáwićielá náſzego Pámiątkę odpráwuiemy/ Vmęczonego Páná chwaląc/ Spiewamy mu Alleluia. A gdy zás Zmartwychwſtánia Pámiątkę czynimy/ iuż Zmartwychwſtáłemu Pánu Alleluia Spiewamy: A Swiętego Jerzego Swięto gdy ſię w Poſt tráfi/ ieſt oſobliwa ná to náuká/ o ktorey ty dobrze wieſz w Vſtáwie/ iáko ma być odpráwowano.

Tymi też Alleluiámi bynamniey ſwoy nowy Kálendárz áby prawdziwy był podeprzeć nie możeſz/ áni też żeby ſtáry błądźić miał/ dowodźić: Bo to nie Rátia, ná Dźień Swiętego Jerzego nápiſano Alleluia Ergo Kálendarz zły. Trzebáć ſię było niebożę ná ináksza zdobyć rátia/ ále poczym być ie poznano/ żes Káſsian/ kiedybys tákiemi rátiámi ſwoie plewy nie podpierał.

Sozomenás tu ná podpárćie ſwoiey klęći przywiodł/ ále znáć/ żes go nigdy nie czytał/ bo y ſámy Rozdział/ y rzecz iego nie ták iáko ſię w ſobie ma/ cituieſz. W Trzynaſtym bowiem Rozdziele Siodmych

dmych Xsiąg iego/ żadney wzmianki o Alleluiách niemasz/ ále w Pietnastym áż Rozdziele iest wzmianka o Alleluiách/ że w Serapidis Kościele słyszány był głos spiewáiący Alleluia, á ktoby to Spiewał/ nie było widzieć. Sosome : Lib, 7. Cap. 15. W Dziewietnastym zas Rozdziele tych że Xsiąg/ iest to/ że w Rzymie Alleluia spiewano/ ále raz w Rok ná sáma tylko Wielkanoc/ iáko sámy text wyświadcza/ ktory ták w sobie brzmi: [Rursus autem singulis annis duntaxat semel Romæ Alleluia canunt, Prima die Paschalis Festi, vt à multis Romanis hic Hymnus Iusurandi instar tum audiri, tum cantari expetatur.]

Pytasz támże, czemu Ruś ták wesoła Pieśn Alleluia pod czás smutny y żałobny Spiewáią? Y odpowiádasz sobie, podobno ná Pogrzebách dla tego ráduiąc się iż Człowiek vmárł, iż Popowi, a czásem y Władyce co się z Pogrzebu okroi.

ODPOWIADAM.

NIe z Pismá Swiętego twoiá tákowa odpowiedź/ miły Sáperdo/ ále z twoiey to głowy iák z pustey Stodoły wyleciáłá. Nie dopiero bowiem Cerkiew Swięta przy Pogrzebách Wiernych Bożych Alleluia spiewáiąc/ chwałę Pánu oddawáć zwykłá: ále ieszcze zá czásow Apostolskich/ Ani też ty pierwszy iesteś/ ktory się z tákowych Obrzadkow náśmiewasz/ o ktorych Dionyzy Swięty Areopágitá ták mowi: Lib. de Ecclesiastica Hierarchia Cap. 7. in Contemplatione. [Hæc quidem si aspexerint profani, vel à nobis fieri audiuerint, profuse vt existimo ridebunt, & erroris nostri ipsos miserebit.

Verum autem eſt quod miremur, niſi enim crediderint iuxta Scripturam, non intelligent: To ieſt. Te rzeczy gdy obaczą, álbo vſłyſzą niezbożni, ktore ſię v nas dźieią, ſzeroce náśmiewáć ſię będą, iáko mniemam, y iákobyſmy błądźili, będą żáłowáć. Nie potrzebá iednák temu ſię dźiwowáć, ieſli bowiem nie vwierzą, iáko piſmo mowi, áni też wyrozumieć będą mogli.] Prawdźiwie tu te słowá do ciebie mowić możemy/ álbowiem ty raz zniewáżywſzy wſzytko to/ co Cerkiew Wſchodnia Swieta od Apoſtołow traditionaliter wźiełá/ zá Abſurditates maſz/ y z tego ſię náśmiewaſz. Ale Væ tibi Káſsianie/ ipſe videbis. A że chwała Páná/ álbo Alleluia ſpiewáia/ tenże Dionizy Swiety náucza/ gdy ták niżey trochę mowi: [Diuinus itaquè Antiſtes pro Diuina hac iuſtitia gratias agens, rem Sacram peragit, atquè venerandum laudat Dei Principatum, quod iniquum Tyrannicumque Imperium, quo omnes premebamur, exterminarit, & nos ad iuſtiſſima ſua iudicia tranſtulerit.

Notuyże te słowá. Antiſtes diuinus Venerandum laudat Dei principatum, Ktore nic inſzego nie znáczą/ teno Alleluia. Bo z Zydowſkiego Hallelu, po Łácinie tłumáczy ſię Laudate Iah Dominum. Maſz tedy z ták dawnego Swietego Doktorá/ Vczniá Apoſtolſkiego iáſny dowod/ o Spiewániu Alleluia przy Pogrzebie/ á nie z Bábich baśni/ iákieś ty w ſwym Szpárgale nágwázdał. Maſz y drugi iáśnieyſzy v Melitoná Episkopá Sárdenſkiego ex Lib. de Tranſitu Virginis MARIÆ Cap. II. gdźie mowi: [Petrus eleuans à Capite feretrum, cæpit pſallere & dicere, exijt Iſrael de Ægypto, Alleluia.]

Słuſznie

Słusznie tedy záwstydźić się możesz/ gdy zá dowod słowá Nieboszczyká Je° Mśći Páná Woiewody Kiiowskiego w żárt do Xiedzá Rudskiego (si credere fas est, iáko ty powiádasz/) rzeczone/ iákoby Pismo iákie Swiete przywodźisz. Jáko też y druga niebylice o Cieślách Dubienskich práwiac rzecz swoie concluduiesz mowiac: Tedy rzekna Cieśle/ nu poniewáż tu nas dla tych częstych Hálleluy wászych głodem trapićie/ przeto my odchodźimy z roboty wászey/ á nie pokażem się tu/ áż Boh Hospod iawit sia tut: Nie słuszna tedy rzecz śpiewánia Alleluia pod czás smutny. O day go Bogu/ toćieś ruszył rozumem/ iáko Kozá ogonem/ táki właśnie ma być dowod y Argument/ że Cieśle z roboty poszli/ Ergo Alleluia w Post nie trzebá Spiewáć. Baculus in angulo. Ergo cras pluet. Wiedz też / że ieśli rzecz iest słuszna/ gdy Postu niemász / Alleluia śpiewáć / słusznieysza iest/ áby w Pośćie śpiewano było: W Post bowiem Chrześćiánie naybárziey Anielski Żywot imituia. Jáko Chryzostom Swiety mowi : Tomo 5. Sermone 1. de Ieiunio : Ták przez nieiedzenie/ iáko y vstáwiczne modły/ y nabożne rozmyślánia. A że Aniołowie w Niebie chwałe Pánu oddáiac/ vstáwicznie iedni Alleluia Spiewáia/ inszy Trzy świeta Pieśn/ To iest: Swięty Boże, Swięty Mocny, Swięty Nieśmiertelny. A inszy: Swięty, Swięty, Swięty Pan Bog Zastępow, Pełne sa Niebiosá y ziemiá chwały iego. Te wszystkie Pieśni nawięcey w Pośćie/ gdy Anielski Żywot imituie Cerkiew/ śpiewa. Po st bowiem nie iest/ iáko ty práwisz/ wiernym Bogá miłuiacym Smetkiem / ále rádośćia y weselem duchownym według Apostołá / ktory do Rzymian Cap. 14. mowi Versu 17. [Krolewstwo Boże

nie ieſt Pokarm áni Picie/ ále Spráwiedliwość y Pokoy á Weſele w Duchu Swiętym] W te dni bowiem że przeſzłemi Czáſy Bogá obrázili/ błágáia y vdręczeniem Ciáłá/ Duſze od zmaz grzechow oczyſzczáia/ y zátym duchownie ſię weſeląc/ weſołą pioſnkę Pánu ſpiewáią. Według náuki Zbáwicielowey/ Ktory v Mátthęuſzá Swiętego w Rozdziele 6. ták mowi: [A ty gdy Pościſz/ nie badź iák obłudnicy ſmętnym/ ábowiem oni twarzy ſwoie ſzpecą/ áby ſię ludziom okazáli poſzczącymi: Záprawdę powiádam wam/ iż wzięli zapłátę ſwoię. Ale ty kiedy Pościſz/ námaż głowę twoię/ y oblicze ſwoie vmyi/ ábyś ſię nie okazał ludziom/ iż pościſz/ ále Oycu twemu ktory ieſt w ſkrytości/ á Ociec twoy ktory widzi w ſkrytości/ oddá tobie ná iáwie.]

Do tego y Kościoł Rzymſki w Poſt Wielki Alleluia, lubo nie Zydowſkim iezykiem/ ále Łacinſkiem ſpiewa: Laudate Dominum de cælis. Laudate Pueri Dominum. Laudate Dominum omnes gentes. y inſze podobne tym w Pſálmiech Wierſze Swiętá. Wſzydzie ſię Báiárzu/ gdy chwalić Páná w Poście/ Abſurdum być názywáſz.

W Czwartym Párágraphie gániąc Spoſob odpráwowánia Pámiątki Páſſiey Pánſkiey Wielkopiątkowey nocy, mowiſz. Y w odpráwowániu Páſſiey nie táki kſztałt y Spoſob, iákiby takiemu Czáſowi ſłużył, Ruś zachowuie, Abowiem ná Wtorey Godźinie w Noc ze Czwartku Wielkiego, ná Piątek, zaczyna Nabożenſtwo, y oraz co ſię wſzytko z Pánem Iezuſem w Ogrodcu, w Domu Káiphaſzá, Annaſzá, Piłatá, Herodá, y ná Krzyżu dźiało, iáko w Grob położony, odpráwuią, to co ſię

w Pia-

w Piątek o Godźinie 9. z Pánem Iezuſem dźiało, y co ná Krzyżu wiſząc mowił, to wſzytko w Nocy przed Piątkiem odpráwuią, Ewángeliy 12. Czytáią y 12. rázow we Dzwony dzwonią, do káżdey Ewángeliey; nuż co tych Antiphonow, Sidalen, á wſzytko toż a to, á o Iudaſzu poł nabożenſtwá, Thauthologiæ Przez cáłą noc odpráwuią.

ODPOWIADAM.

NJe wczoráyſzy to ieſt zwyczay w Cerkwi Swiętey. z Wieczorá poczawſzy, przez cáłą tę noc rozmyſláć Męki Zbáwićielá náſzego, ále przez wſzytkie wieki iáko ieno Ewángelia Swięta ieſt oświecona, Swiątobliwie ten od Apoſtołow wziąwſzy zwyczay, záchowuie.

Chćiałbyś ty widzę przez cáłą noc ná Pierzynách ſię rośćiągnąwſzy, y tey Swiętey nocy nie przebaczáiąc, áż ná Switániu Páſsią odpráwowáć. Ale ſię ieno przypátrz, ieśli Pan Zbáwićiel nie záraz z Wieczorá odpráwiwſzy táiemną ſwą Wieczerzą, poſzedł z Vczniámi ſwemi do Ogrodcá, ázali ſię tám záraz z Wieczorá modlić nie poczynał? Ażali y Vczniow miłych ſwoich gdy ſpiących nálazł, nie ſtrofował mowiąc: [Nie mogliśćie iedney Godźiny czuć zemną.] A záraz im nie ſpáć, ále czuć przykázuie mowiąc: Czuyćie á modlćie ſię. ábyśćie nie weſzli w pokuſy: Ná ktore ſłowá ták Xiądz Wuiek w Wykłádźie tego Rozdźiału 26. mowi: Stąd ći poſzły Wigilie, To ieſt: Czuynośći y nocowánia ná Modlitwách, ktore były w Pierwſzym Kośćiele zwyczáyne wſzytkim Chrześćiánom, ná káżde vroczyſte Swięto: Jáko Swiádczą, Cyprian Swięty de

Ora-

Oratione Domini, y Hieronim aduerſus Vigil: Epiſtola 53. Támże mowi [ále potym dla ſłuſznych przyczyn odięte/ doſtáli ſię ſámym Zakonnikom.] Ale ty widzę y Zakonnikom tákowe Wſenoczne Modlitwy odiąć/ obel vſiłuieſz: Jeſliż tedy Pan Vczniow ſwoich ſtrofował/ że tey Nocy czuć z nim nie chćieli: iákoż Tobie tu nie náłáiawſzy przebaczyć? gdy to co Pan y Zbáwićiel náſz odpráwował/ y wſzyſtká primitiua Eccleſia záwſze záchowáłá/ Cerkwi Wſchodniey teraz że to záchowuie/ zádáieſz być Abſurdum. Nie wielkieli to ieſt bluźnierſtwo? Nie ſzalenſtwoli to twoie? Ná Páńſka Vſtáwę niewſtydliwa ſwoia gęba porywáć ſię. Ale widzę ná toś ſię vdał/ ábyś wſzytkie ſtárożytnośći wygubił/ do czegoć Bog nie pomoże/ bo áni tantæ authoritatis ieſteś/ áni rozumu potemu maſz/ y żaden ćię ſłucháć nie będzie.

Maſz tedy z Ewángeliey dowod/ że z Wieczorá do Pułnocy Pan nic á nic nie ſpał/ ále ſię w Ogrodcu modlił/ y Vczniow do Modlitwy budził: Spułnocy záś poimány y rożnie męczony będąc/ pewnie nie miał czáſu nie tylko ſpáć/ ále y zádrzemáć.

Widźiſz tedy że od Páná tá Noc ieſt cáłá/ w nieſpániu odpráwowána/ ktora y od wſzyſtkich wiernych w rozmyſzlániu ſrogich/rożnych iego Mąk odpráwowána być ma. Dla czego y Cerkiew Swięta nie iedne tylko poymánie/ wiązánie/ y prowádzenie do Annaſzá/ Káiphaſzá/ ále wſzytkie Męki Páńſkie rozmyſzláiąc/ wiernym Synom ſwoim dla Nabożnieyſzego rozmyſzlánia Dobrodźieyſtw Páńſkich/ Ktore nam przez ſrogie Męki ſwoie pokazáć raczył/ 12. Ewángeliy czyta/ á po káżdey Ewángeliey Siȷálna y Antiphony/ w ktorych wykład nam káżdey

Ewángeliey wkrotce co ſię w niey zámyka, y iákowe Dobrodzieyſtwá nam Pan przez kázda Mękę ſwoię przynioſł, przekłada: y do pobożnośći Cnot nas prowádźi; Przetoż tedy nie Tauthologia iáko ty bá. ieß w tych Antiphonách, y Siedálnách, ále Theologia ſię zámyka. A ieſli v ćiebie to ieſt Tauthologia, że Antiphone po dwá rázy Spiewáia; tedy twoim nieſtátecznym rozumem, y w Kośćiele Rzymſkim táż Tauthologia muſiáłaby być, gdy w Wielki Piątek nie dwá rázy ále wiele rázow Xiądz mowi: Ecce lignum Crucis, Venite adoremus: A ießcze bárziey, gdy po kilkánaśćie rázow, Popule meus, quid feci tibi, Spiewáią. Potym záś, Crux fidelis, tákże kilkánaśćie rázow, y inße Pieśni roznych dni, gdy wielekroć powtarzáią.

Dla doſkonálßey wiádomośći Czytelnikowi, niektore Antiphony y Sidálná z Słowienſkiego ná Polſkie przełożywßy tu kłádę. Po Pierwßey Ewán geliey, ktora czytána bywá z Janá Swiętego od puł Rozdźiału 13. áż do 18. w ktorey ſię zámykáią Náuki, ktore właśnie Zbawićiel idąc ná Mękę, Vczniom ſwym po Táiemney ſwey Wieczerzy, podawał, y iák do Ogrodcá po tych náukach z Vczniámi poßedł, te Antiphony ſpiewáią.

PIERWSZY Antiphon Tonu 8.

Xiążętá narodow zebráli ſię do kupy ná Páná y ná CHRISTVSA iego. 1.

SŁOWO Zakonno przeſtępne włożyli ná mię, Pánie, Pánie nie opuſzczay mię. 2.

SMYSŁY náſze czyſte Chriſtuſowi przekłádaymy, y iák przyiaćiele iego, Duſze náſze ofiáruy- 3.

my dla niego, á nie troſkámi żyćia te° zágmátwáymy ſię, iáko Iudaſz, ále w ſkritośćiách Duſz náſzych záwołaymy : Oycze náſz, ktoryś ieſt w Niebieſiech; od złego zbaw nas.

A do Naświętßey PANNY to ſpiewáią.

PANNA porodźiłaś Małżenſtwá nie doświádczywſzy, y Pánną zoſtáłáś, Mátko bezmężna, Bogárodźico MARIA: Chriſtuſá Bogá náſzego modl, áby nas zbáwił.

WTORY Antiphon Tonu 6.

1. Pobieżał mowiąc Iudaſz Bezzakonnym Piſmiennikom: Co mi chcecie dáć, á ia wam Iezuſá przedam, á w poſrzodku rádzących ſtałeś nie widomie ty, ná ktorego rádę czynili, ſercá ludzkie wiedzący, zmiłuy ſię nád Duſzámi náſzymi.

2. OLEYKIEM Miłoſierdźia Bogu ſłużmy, iák MARIA przy Wieczerzy, á nie zdobyway my ſię ná łákomſtwo, iák Iudaſz, ábyſmy záwſze z Chriſtuſem Bogiem być mogli.

Do Naświętßey PANNY.

TEGO ktoregoś Porodźiłá PANNO niewymownie záwżdy, iáko miłoſierdnego nie przeſtáiąc modl, aby od wielkich niebeſpieczenſtw wybáwił wſzytkich do ćiebie ſię vdáiących.

TRZECI Antiphon Tonu wtorego

1. DLA Lázárzowego wzbudzenia Pánie Człowieká miłuiący, Hoſanna tobie ſpiewáli Dźiátki Hebreyſkie, á bezzakonny Iudaſz, tego niechćiał rozumieć.

NA Wieczerzy twey Christusie Boże, Vczniom twoim prorokuiąc, mowiłeś: Ieden z was wyda mnie, á bezzakonny Iudasz nie chćiał tego rozumieć. 2.

Gdy Ian ćiebie zapytał: Pánie, kto iest ten, ktory ćiebie wydáć ma, ty tego Chlebem pokazałeś: á bezzakonny Iudasz, niechćiał tego rozumieć. 3.

Ná vmyćiu nog Vczniow twoich Christusie Boże, onym mowiłeś: to ábyśćie czynili, co mnie widźićie czyniącego: ále bezzakonny Iudasz, nie chćiał tego rozumieć. 4.

Czuyćie á modlćie się, ábyśćie nie wpádli w pokusy, Vczniom ty Christusie Boże nász, mowiłeś: ále bezzakonny Iudász, nie chćiał tego rozumieć. 5.

Zá Trzydźieśćie Srebrnikow, y przez witánie zdrádźieckie, szukáli Zydowie zábić ćiebie Pánie: ále bezzakonny Iudasz, nie chćiał tego rozumieć. 6.

LAMENTVIĄC Christusie Rodźićielká twoiá, á pámiętáiąc słowá, ktoremi Simeon o tákowym czásie Prorokował, záwołáłá, bezzakonny narod ćiebie Panie, ktoś iest, nie chćiał zrozumieć, 7.

A Sidalen tákowy iest.

N A Wieczerzy z Vczniámi iedząc, y rádę wydánia, y Iudaszá, że w tym niemiał się popráwić, wiedząc, sztofowałes go, dla tego, ábyś wszytkim pokazał, że dobrowolnie wydáiesz siebie, ábyś Swiát wyrwał z cudzey niewoli, Pánie długo ćierpiący, chwałá tobie.

Maß Czytelniku pobożny Antiphony y Siedálná/ ktore vważ/ ieſli nie ſą pobudką wkrotce do rozmyślánia tego co w Ewángeliey czytano/ pobudką do poprawy żywotá/ y dźięk czynienia Pánu zá Dobrodźieyſtwá iego. Tákowe po káżdey z Dwunáſtu Ewángeliy/ Antiphony y Siedálna/ ále nie iednákie tey nocy/ gdy Pámiątká Mąk Páńſkich odpráwuie ſię/ śpiewáne bywáią.

Niechże tedy Káſsian záwſtydźi ſię/ gdy przy rozmyślániu Mąk Páńſkich/ 12. Ewángeliy czytáć/ y przez cáłą noc o Męce Páńſkiey rozmyśláć/ y one wychwaláć/ Abſurdum być názywa.

A że po káżdey Ewángeliey dźwonią: Nie nieſłuśnie Cerkiew Ruſka czyni/ álbowiem y ludźi w Cerkwi będących tym do więkßego Nabożeńſtwá pobudzą/ y tych ktorzy by lub z Leniwſtwá/ lub z inákßey iákowey przyczyny w Cerkwi ſię nie náydowáli/ áby przyßli/ y chwałę weſpoł z ſtoiącemi w Cerkwi Pánu Cierpiącemu oddáli/ neceſsituie.

A co vdáieß/ áby mieli pod tákowy czás w Cerkwi álbo w Ołtarzu Pić y vpiiáć ſię? O tákowym zwyczáiu áni w Vſtáwie nápiſano/ áni ſmy ſłyßeli/ áni też żeby gdźie był/ widźieli. Chybáś ty w Podteliczu z ſwoim Oycem tákowe nabożeńſtwo pry Ostráſtech Hoſpodnich odpráwowal. Ktám chybá Diabeł przez was takową Káplicżkę przy Cerkwi zbudował/ álbo przez tákiego durnego piánicę/ o iákim ty/ że był kiedyś w Litwie/ wzmiánkuieß. Ale errores non ſunt allegandi.

Wſpomni też ty ſobie coś v Stołu Xiążecego ná zapuſty ná Wołyniu vpiwßy ſię vdźiáłał/ kiedy ćię zá

to Wártá obuſzkámi z Zamku wyprowadzáiac áż zá Wrotá/ żegnáłá. O tym dobrze ieſt wiádom Izáiaſz/ Rádewicz Dermáńſki Namieśnik/ bo ná to ſam pátrzał.

Zoſobná zás gdy iuż Switáć poczyna w Wielki Piatek w te Godźiny/ w ktore co Pan IESVS zá nas Vćierpiał/ odpráwowáć tym porządkiem poczynamy.

PIERWSZEY GODZINY ná dźien/ odpráwuia Godźinę Pierwſzą/ ná ktorey Czytáia te trzy Pſalmy:

Pierwſzy Pſalm/ według porządku 5. To ieſt: Słowá moie vſłyſz Pánie. Ktory ná káżdy Dźien tey Godźiny Czytány bywa.

Drugi Pſalm/ w Liczbie 2. Ktory właśnie temu Czáſowi ſłuży/ Czytány bywa/ To ieſt: Czemu ſię zburzyły narody, &c.

Trzeći Pſalm/ temuż Dniowi ſłużący/ w Liczbie 22. To ieſt/ Boże Boże moy, weyzrzy ná mię, czemuś mię opuśćił? &c.

Po Pſalmiech zás Tropár y Stichiri/ temuż dniowi ſłużące/ Spiewáne bywáia. Kzáraz Prokimen álbo Wierſz z Pſálmow/ To ieſt: Serce iego zebráło bezzakonſtwo ſobie. &c. Wierſz. Błogoſłáwiony ktory ma baczenie ná potrzebnego y Vbogiego, w Dźien zły wybáwi go Pan Bog.

Potym Lekcia z Proroctwá Zácháriaſzowego Rozdźiału 11. Wierſz 10. áż do 14. z Rozdźiału 12 Wierſz 10. z Rozdźiału 13. Wierſz 6. y 7. z

Rozdziału 14. od Wierſzá 6. áż do 21. Temu Dniowi ſłużąca o Męce Páńſkiey, Czytána bywa. Y záraz potym Epiſtołá z Liſtu Páwłá Swiętego do Gáłátow, Rozdz. 6. ku koncowi: A ia nie dáy Boże, ábym ſię chlubić miał, ieno w Krzyżu Páná náſzego IEzuſá CHriſtuſá.

Po tey Epiſtole záraz Ewángelia z Máttheuſzá Swiętego z Rozdziału 27. właśnie przynależącá tey Godzinie, Czytána bywa. To ieſt: A gdy było ráno, weſzli w rádę wſzyſcy Arcykápłáni, y ſtárſzy Ludu przećiwko Iezuſowi, áby go zámordowáli: A potym zwyczáynie konczy ſię tá Pierwſza Godziná.

NA TRZECIEY záś Godzinie, Czytáia tákże Pſálmow Trzy:

Pierwſzy, 40. To ieſt: Błogoſłáwiony ktory ma baczenie ná Potrzebnego y vbogiego. &c.

Drugi. 68. Wybaw mię Boże, boć weſzły wody áż do Duſzy moiey.

Trzeći. 50. Zmiłuy ſię ná demną Boże, według wielkiego Miłoſierdźia twego. Ktory co dźień ná Trzećiey Godzinie czytány bywa.

Záraz potym Tropár temuż właśnie Czáſowi ſłużacy Tonu 6. Pánie oſądźili ćię Zydowie ná Smierć, wſzyſtkich żywotá, ći, ktorzy przez Moyzeſzowa láſkę Morze Czerwone przeſzli, ná Krzyżu ćię przybili, y ći ktorzy z kámieniá miod ſsali, żołćią ćię poili, áleś dobrowolnie vćierpiał, ábyś nas wybáwił z Niewoli Nieprzyiaćielſkiey, Pánie Chwałá tobie.

Do

Do Náświętſzey PANNY.

Bogárodźico, ty ieſteś prawdźiwą Winną Máćicą, ktoraś porodźiłá nam Owoc Zywotá, temu ſię modl, proſimy ćię Włodárko, áby ſię zmiłował nád Duſzámi náſzymi.

Y záraz potym Stichera Tonu 8. Dla boiáźni Zydowſkiey przyiaćiel twoy blizki Piotr, wyrzekł ſię ćiebie Pánie, y płácząc, ták wołał [Łzy moie nie przebaczay, rzekłem bo záchowáć Wiárę tobie, ô Miłoſierdźia pełny Pánie, á nie záchowałem] Y náſzę pokutę tymże ſpoſobem przyimi, y zmiłuy ſię nád námi. **Wierſz z Psálmu 66.** Y dáli mi Zołć miáſto pokármu, á w prágnieniu moim, nápoili mię octem. **Stichera.** Przed vſzánowánia godnym Vkrzyżowániem twoim, gdy Zołnierze z ćiebie ſzydźili Pánie, Niebieſkie rozumne Zołnierſtwo, dźiwowáło ſię. Vkoronowány bowiem byłeś Wiencem pośmiewiſká, ty Ktoryś Ziemię pokrył kwiatkámi: Purpurą Vrągánia Odźiany byłeś, ty Ktory odźiewáſz Niebo Obłokámi. Przez tákie bowiem zrządzenie, poznáne ieſt twoie Miłoſierdźie Chriſtuſie, máiący wielką litośćiwość, Chwałá Tobie.

Drugi Wierſz z Psálmu 22. Rozdźielili ſobie Száty moie, y o Suknie moie Loſy miotáli. **ſpiewáia.** **Y záraz potym Stichere Tonu 5.** Gdyś prowádzony był ná Vkrzyżowánie Pánie, mowiłeś [Zá ktore dźieło chcećie mię Vkrzyżowáć o ludzki Narodźie ? Chore wáſze, y Párálizem záráżone, leczyłem: Martwych iáko źe Snu wzbudzałem: Krwią płynącą zdrową vczynilem: Nád

Cháná-

Chánáneyką zmilowałem ſię. Zá ktoreż Dźieło chcećie mię zábić o Zydźi! Ale weyzrzyćie teraz według Proroctwá ná CHRISTVSA, Ktorego Bok przebiiaćie o Bezzakonnicy. A potym Protimen álbo Wierſʒe z Pſálmu 37. Bom ia ná bicze gotow, y Bol moy przed Oblicznośćią moią ieſt záwżdy. Wierſʒ. Pánie nie w popędliwośći twey ſtrofuy mię, áni w gniewie twym karz mię.

Potym záraz Czytáia Lekcya z Proroctwá Izáiaſʒowego. Rozdź: 50. Ktora ſię poczyna od Wierſʒá 4. y kończy ſię w Jedenaſtem. A potym záraz Epiſtołá z Liſtu Páwłá Swiętego do Rzymian. Rozdźiał 5. To ieſt. Bráćia, CHRISTVS bowiem gdyſmy ieſzcze byli mdłymi, według czáſu vmárł zá niezbożne. R od Wierſʒá 6. Czyta ſię/ áż do Wierſʒá 10. A po tych Lekciách záraz czytána bywa Ewángelia/ według Márká Swiętego/ z Rozdźiału 15. Ktora ſię poczyna od Wierſʒá 16. To ieſt/ A Zołnierze prowádźili go do Sieni Rátuſzney, zwoláli wſzyſtkiey roty. áż do Wierſʒa 41. y ták zwyczáynie/ inſʒe do tego należące doczytywáiąc Modlitwy/ Trzećie Godźinę kończą.

NA GODZINIE záś 6. Czytaia Pſalmow Trzy. Pierwſʒy Pſalm 51. Co ſię przechwalaſz we złośći, ty ktoryś ieſt Silny w niepráwośći

Drugi Pſalm 108. Boże chwały mey nie zámilczay.

Trzeći Pſálm 90. Kto mieſzka w wſpomożeniu Naywyżſzego.

Ten

Ten Pſalm Czytány bywa zawſze ná 6. Godzinie. Potym záraz Tropárion Tonu 2. Zbáwienie vdźiáłałeś w poſrzodku Ziemi Chriſtuſie Boże, na Krzyżu ręce ſwoie roſproſtárłeś, przyimuiąc do ſiebie wſzyſtkie Pogány ſpiewáiące, Pánie Chwałá tobie.

Do Naświętſzey Panny.

Iż niemamy śmiáłośći dla mnozſtwá grzechow náſzych, ále ty tego, ktory ſię z ćiebie vrodźił, modl Bogárodźico Pánno, álbowiem wiele może Modlitwá Máćierzynſka, do vmodlenia Páná, przetoż nie pogárdźay Modlitwámi grzeſznych, álbowiem Miłośierdnym ieſt y zbáwić może, ten ktory vćierpieć dla nas zezwolił.

A potym ſpiewáne bywáią Stichery Tonu 8. Te ſłowá mowi Pán do Zydow: Ludu moy, com ia wam vczynił? Albo czymem was záſmęćił? Azalim ſlepe waſze nie roświećił? Trędowáte nie oczyśćił? Męże leżące ná Łożku nie vleczył? Ludu moy, cożem wam vczynil, y coż mi zá moie tákowe Dobrodźieyſtwá oddáiećie? zá Mánnę żołć, zá Wodę Ocet, á miáſto tego iżbyśćie mię powinni miłowáć, ná Krzyżuśćie mię przibili: Iuż też dáley nie vćierpię, ále wezwę ſobie Pogány, y oni mię będą chwalić z Oycem y Duchem Swiętym, á ia im dam żywot wieczny. A potym Wierſz. Dáli mi żołć miáſto pokármu, y w prágnieniu moim napoili mię Octem. Y záraz ſpiewáią te Stichere. Zakonnodawcy Iſráelſcy Zydźi y Phárizeuſzowie, Połk Apoſtolſki mowi do was. Oto Cerkiew, ktorąśćie wy zburzyli! Oto Báránek, ktoregośćie wy roſpięli, y grobu oddáli, ſwą właſną

mocą z Grobu powſtánie: Nie oſzukiwayćie ſię Zydźi: Ten bowiem ieſt, ktory w Morzu Przodkow wáſzych wybáwił y ná puſzczy nákarmił, ten ieſt Zywot, y Swiátłość, y pokoy Swiátu. **Potym Wierſz.** Zbaw mie Boże, álbowiem weſzły wody áż do Duſze moiey. **A potym przeſpiewáwſzy** Chwałá Oycu, y Synowi, y Duchowi Swiętemu, teraz y záwżdy, y ná wieki wiekow, Amen. **Spiewáią te Stichere Tonu Piątego.** Przydźćie Chriſtonośni ludźie, obaczmy, co vrádźił Iudaſz Zdraycá, z Kápłánámi Bezzakonnymi ná Zbáwićielá náſzego: Dźiśia bowiem winnym Smierći, Nieſmiertelne być Słowo oſądźili, y Piłatowi wydáli, y ná mieyſcu Gołgoty Vkrzyżowáli. A to ćierpiąc Zbáwićiel naſz, wołał, mowiąc: Odpuść im Oycze ten grzech, áby poználi Pogánie, Zmartwych wſtánie moie. **A záraz potym Spiewáią Prokimen Tonu 4.** Panie, Pánie náſz, iáko dźiwne ieſt imię twoie po wſzyſtkiey Ziemi. **Wierſz.** Albowiem wynioſłá ſię Wielmożność twoiá nád Niebioſá. **Gdźie czytána bywa Lekcya z Proroctwá Izáiaſzowego z Rozdźiału 52. od Wierſzá 13. áż do 15. y Rozdź: 13. od Wierſzá 1. áż do 12. y ná koncu z Rozdźiału 54. Wierſz pierwſzy, á potym Epiſtołá z Liſtu do Hæbreow, ktora ſię poczyna od Wierſzá 11.** Bráćia, y ten ktory poświęca, y ći ktorzy bywáią poświęceni, z iednego bywáią wſzyſcy. **A czytána bywa áż do koncá tego Rozdźiału.**

A Ewángelia czytána bywa z Lukaſzá Swiętego Rozdź: 23. Ktora ſię poczyna od Wierſzá 32. To ieſt. Onego czáſu: Wiedźiono z Iezuſem y drugich dwoch Złoczyncow, áby ie trácono

á Czytána bywa áż do Wierſzá 50. A potym zwyczáyne Modlitwy przeczytawſzy / kończa tę Szoſta Godźinę.

NA DZIEWIATEY záś Godźinie / Czytáia tákże Pſalmow Trzy. Pierwſzy 58. Wyrwi mie od nieprzyiaćioł moich Boże. &c.

Drugi Pſalm. 139. Wyrwi mie Pánie od Człowieká złego.

A Trzeći záwſze czytány bywa / To ieſt 85. Nákłoń Pánie vchá twego, á wyſłuchay mie.

Potym po tych Pſalmiech / Czytány álbo Spiewány bywa Tropárion Tonu 8. Widząc Lotr początek Zywotá ná Krzyżu wiſzący, mowił: Ieſli by ten nie był Bogiem wćielonym, Ktory z námi roſpięty ieſt, nie vtáiłoby Słonce Promieni ſwoich, ániby też Ziemiá drżąc trzęſłá ſie: Ale ty, ktory wſzytko ćierpiſz, wſpomni ná mie Pánie w Krolewſtwie twoim.

Do Naświętſzey PANNY.

Ktoryś dla nas vrodźił ſię z Pánny, y Vkrzyżowánieś vćierpiał Dobrotliwy Pánie, y Smierćiąś Smierć zburzył, y Zmartwychwſtánieś pokázał iáko Bog, nie pogardzáy temi, ktoryches ſtworzył ręką ſwą, Miłoſierdny Pánie przyimi Modlitwy tey, ktora ćię vrodźiłá, Bogárodźicy, modlącey ſię zá námi, y zbaw Zbáwićielu náſz nas ludźi grzeſznych.

A potym Stichiri Tonu 7. Stráſzno było widźieć Niebá y Ziemi Tworce ná Krzyżu wiſzącego, Słonce zámknione, dźien przytym w Noc przemieniony, y Ziemia, z Grobu wypuſczáłá

Ciáłá Vmárłych, z ktorymi kłániamy ſię tobie Pánie zbaw nas. Y záraz Wierßе po náſtępuiących Stichirách / ktore ſię wyżey ná inßych Godzinách położyły.

Druga Stichirá Tonu 2. Gdy ná Krzyżu przybili bezzakonni Páná Chwały, mowił do nich: Czymem was záſmęćił? Albo czymem was rozgniewał? Krom mnie ktoli was wybáwił od ſmętkow? A teraz czemu mi oddáiećie złe zá dobre? zá Słup ognisty, ná Krzyżuśćie mię przybili: Zá Obłok, Grobeśćie mi wykopáli: Zá Mánnę, żołć mi przynieſliśćie: Zá wodę, Octem nápoiliśćie mię: Iuż też wezwę Pogány, y oni mię będą chwalić z Oycem y z Duchem Swiętym.

Trzećia Stichirá Tonu 6. Dźiśiá wiśi ná drzewie ten, ktory ná wodách Ziemię powieśił, Wiencem ćierniowym Vkoronowány bywa Anielſki Krol, w fałſzywą obleczony bywa Purpurę, ten ktory Niebo odźiewa Obłokámi, policzkowány y bity był, ten ktory w Iordánie wyſwobodźił Adámá, Gozdźiámi ieſt przybity Oblubieniec Cerkiewny, Włocnią przebodźiony ieſt Syn Pánienſki. Kłániámy ſię Vmęczeniu twemu Chriſtuſie, y proſimy, pokaż nam chwalebne twoie Zmartwychwſtanie.

Potym záraz Prokimen z Pſálmu 13. Tonu 4. Rzekł głupi w ſerdcu ſwym, niemáſz Bogá. Wierß. Niemáſz ktoby czynił dobrze, niemáſz áż do iednego. Y záraz Lekcya z Proroctwá Ieremiaßowego / Rozdź. 11. Ktora ſię poczyna od Wierßá 18. áż do Wierßá 23. y z Rozdźiału 12. od Wierßá

szá 1. áż do 15. A potym Epistołá z Listu do Hæbreow. Rozdz. 10. Ktora się poczyna od Wierszá 19. To iest, Bráćia, Máiąc tedy wolą weszćiá, do Przibytku Naświętszego przez Krew Christusową. á kończy się ná Wierszu 31. Ewángelia zás Czytána bywa z Jana Swiętego Rozdz. 18. Ktora się poczyna od Wierszá 28. To iest. Prowádźili tedy Iezuśá od Káiphászá ná Ratusz, y czytány bywa wszytek ten Rozdźiał, iáko też y 19. áż do Wierszá 37. A ták ostátek Modlitw odmowiwszy, kończą Dźiewiątą Godzinę.

Te Godźiny, ktore się Cárskimi álbo Wielkiemi názywáią, skłádáne są przez onego Wielkiego Doktorá Cyrillá, Arcybiskupá y Pátriárchę Alexándryiskiego.

CZASY zás Nieszporney Godźiny: Nieszpor się odpráwuie zwyczáynie; Ná ktorym śpiewáne bywáią Stichiry, o Smierći y Pogrzebie Pánskim: Ná tymże Nieszporze po Stichirach, Protimen Tonu 4. Spiewány bywa z Psálmow. Rozdźielili sobie Száty moie, y o Suknie moie Losy rzucáli. Wiersz. Boże Boże moy weyzrzy ná mię, czemuś mię opuśćił.

Rczytáne bywáią Lekcyi 3. Pierwsza z Exodu Rozdźiału 33. Ktora się poczyna od Wierszá 11. y kończy się w 22. Przed Wtorą zaś Lekcyą bywa Protimen z Psalmu 34. Tonu 4. Sądz Pánie szkodzące mnie, zwalcz walczące przećiwko mnie. Wiersz. Porwi bron y Tarczą, á powstan mi ná pomoc.

Lekcya z Jobá, Rozdz. 42. Poczyna się od

Wierſzá 12. y Czytána bywa áż do ſámego końcá. Trzećia Lekcya z Izáiaſzowego Proroctwá / Rozdź. 52. Poczyna ſię od Wierſzu 13. y kończy ſię áż w 15 z Rozdź. 13. Poczyna ſię od Wierſzá 1. y kończy ſię w 12. R z Rozdź. 54. Wierſz 1. A potym záraz Spiewány bywa Prokimen Tonu 6. Wrzućili mie w row głęboki do ćiemnośći, y do ćieniá Smierći. Wierſz. Pánie Boże Zbáwienia mego wednie wołałem y w nocy przed tobą. R zá. raz czytána bywa Epiſtołá z Liſtu do Korinthow Rozdź. 1. Poczyna ſię od Wierſzá 18. Bráćia, Mowá o Krzyżu tym ktorzy giną, ieſtći głupſtwem. á kończy ſię w Wierſzu 24. á záraz potym ſpiewáia Alleluia Tonu 1. przeplatáiac temi Wierſzámi / z Pſálmu 60. Zbaw mie Pánie boć weſzły wody áż do Duſze moiey. Drugi Wierſz. Vrągánia czekáłá Duſzá moiá y nędzy. Trzeći. Niech ſię záćmią oczy ich, áby nie widźieli.

R záraz bywa Czytána Ewángelia z Mátthеuſzá Swiętego Rozdź. 27. od Pierwſzego Wierſzá / á kończy ſię w 62. Wierſzu. W tey Ewángeliey zámykáia ſię wſzyſtkie Męki Páńſkie / ktore vćierpiał przed Piłatem ná Ratuſzu / idąc z Krzyżem ná Golgotę / ná Krzyżu áż do ſámego Grobu / y dla tego Czytána wſzyſtká bywa: Pogrzebem bowiem Pan ſwoim wſzyſtkie ſwoie Męki / ktore vćierpiał / Concludował.

Potym záraz o ſámym Pogrzebie Páńſkim tylko / y ześćiu Przenaświętſzey Duſzy iego do Piekłá Stichiri ná ſtichownách Spiewáia / przeplatáiac ie Wierſzámi z Pſálmu 92. Pan otrzymał Krolewſtwo y w chwałę ſię oblokł. Drugi Wierſz. Albo.

wiem vmocnił okrąg Swiátá, że ſię nie poruſzy. ℟ Trzeći. Domowi twemu Pánie przynależy Swiętobliwość ná długie czáſy.

Te Stichiri żałobne z Wierſzámi Triumphálnemi przeplátáią / Onego bowiem Czáſu / gdy Pan Vmárł / y w Grobie Ciáło iego leżáło / Duſzá iego Przenaświetſza ſzedſzy do Piekłá / one zburzyłá / mocą ſwoią Bozſką / y Triumphálnie Duſze Swietych z niego wyrwawſzy / z ſobą wyprowádziłá.

A Spiewáiąc wyżey pomienione Stichiri. wynoſzona bywa od Kápłánow Płáſzczenicá / to ieſt / Sindon / ná ktorym wymálowane bywá Ciáło vmárłe Zbáwićielowe / y nieſione bywa do przygotowánego Grobu. Ktory do Grobu kłádąc / Spiewáią te Stichire Tonu 5. Ciebie ktory ſię przyoblekaſz Swiátłośćią iák Szátą, zdiął Iozeph z drzewá z Nikodemem, y vyzrzawſzy martwego nie pogrzebionego, przyſtoynie żáłoſnym płáczem zdięty, lámentuiąc mowił: Biadáż mnie o nayſłodſzy Iezuſie! Ktorego máło co przed tym Słonce ná Krzyżu wiſzącego vyzrzawſzy, w ćiemnośći ſię przyoblekło, y Ziemiá z ſtráchem zátrząſłá ſię, á Cerkiewna zawiáſá rozdárłá ſię ná dwoie. Iednák że teraz widzę ćie żeś dla mnie dobrowolnie podiął Smierć, iákoż ćie ia pochowáć mam Boże moy, álbo ktorym prześćierádłem obwiiáć ćie będę. Iákimi też rękomá dotykáć ſię będę Przenayczyſtſzego Ciálá twego Alboli też iákowe pieśni będę ſpiewał Pogrzebowi twemu, wielbię Męki twoie, Chwaląc wyſławiam Pogrzeb twoy, weſpoł z Zmartwychwſtániem, mowiąc, Pánie Chwałá tobie.

A położywßy Sindon w Grob Czytána bywa Pieśn oná z Ewángeliey Simeoná Stárcá. Teraz odpuſzczaſz ſługę twego Pánie w pokoiu.

A potym TrzySwieta Pieśn / y Oycze náß: ſkonczywßy Kápłáni y wßyſcy wierni w Cerkwi będace / z Vczćiwośćia ſię kłániáiąc Pánu / ktory dla nas Vmrzeć zezwolił / cáłuia Sindon / á Chor ſpiewa te Tropária. Vcśćiwy Iozeph z drzewá zdiąwſzy Przenayczyſtſze Ciáło twoie Pánie, Prześćierádłem czyſtym obwił, y Maśćiámi drogimi w Gro bie nowym Położywſzy, przykrył.

DRVGI.

Gdyś z ſzedł ku Smierći Zywoćie bez Smierći, w ten czás Piekło vmorzyłeś Bláſkiem Bozſtwá twe go, á gdyś y vmárłe z głębokośći wſkrześił, wſzyſtkie Mocárſtwá Niebiesſkie ſpiewáli tobie Zywot dawcze Chriſtuſie Boże naſz, Chwałá tobie.

Tu ſię iuż konczy Nießpor / á inßy ludźie Sindon cáłuia / gdźie zárąz Completá Czytána bywa / ná ktorey Spiewány bywa Kánon złożony od Simeona Logothetá / bárzo nabożny y żáłoſny o Pogrzebie Páńſkim / y o Lámenćie Naświetßey PANNY.

Maß tedy prawdźiwa relátia Czytelniku pobożny o odprawowániu Pámiatki Męki Páńſkiey ze Czwartku Wielkiego ná Piatek / y o porządnym z oſobná w Wielki Piatek odprawowániu / według czáſu y Godźin Pámiatki Męki iego / á nie táka iáka ten Niezbożny Peretidczyk Káſsian fałßywie ná Obydę Cerkwi Swiętey czyni. Chćieyże tedy inákßego rozumienia być o Ceremoniách Cerkwie Swiętey Wſchodniey / ktore / iedne od Apoſtołow Swiętych / á dru-

gie od ich Vczniow, Doktorow Swiętych przyiawszy swiętobliwie, áż podźiś dźień wcále záchowuie.

W tymże Parágraphie powiádasz, że y to ná Popy włożył Vstaw, áby wszystkich Czterech Ewángelistow zá trzy dni, w Poniedźiálek, Wtorek, y Srodę, przeczytáli.

ODPOWIADAM.

NIe Vstaw to ná Popy włożył, ále Stárożytny Swiętobliwy zwyczay, ták Cerkwi Swiętey Wschodniey, táko niegdyś y Kośćiołá Zachodniego, o czym czytay w stárodawnych Agendách, bo w teráznieyszych tego nie naydźiesz.

W Piątym Párágraphie Powiádasz, że niewiesz z iákiey Considerátiey v Ruśi ná Wielkanoc onę Ewángelią czytáią. *In Principio erat Verbum.* A nie o Zmartwychwstániu, coby właśnie Czasowi służyło, iáko w Kośćiele Swiętym Rzymskim czytano bywa.

ODPOWIADAM.

POtym znáć Wákuło żeś Oycow Swiętych nie czytał, y dla tego nie wiesz, z tákiey Considerátiey w Cerkwi się to dźieie, A co wiekszá przeciw im gdaczesz; Weźmi ieno Tom. 3. Sancti Chrisost. Znaydźiesz tám o Zmartwychwstániu Kazánie 9. przeczytayże Homil. 7. gdźie znaydźiesz te słowá: [Vnde pulchrè Euangelista (Ioannes Cap. 1.) qui modo lectus est, & lux quidem in tenebris lucet. Et infra. Audistis Euangelistam dicentem hodie, Quod quicunque in Deum credunt, hi filij Dei sunt. To iest: Stąd pieknie Ewángelistá, ktory dźiś

ná Wielkanoc Czytány był: Y Swiátłość w ćiemnośćiách Swieći, ec.] Y niżey. [Słyszeliśćie Ewángelistę mowiącego dźiś: Ktorzykolwiek w Bogá wierzą, ći są Synowie Boży.] Z tey tedy Consideratiey tá Ewángelia ná Wielkanoc Czytána bywa. Albowiem Cerkiew Swięta nie Wczora to czynić poczęłá, ále iáko widźisz, że ieszcze zá Chrizostomá Swiętego od Lat Dwunastu Set, á podobno y przed Chrizostomem Swiętym te Czytano Ewángelia: Bo nie on to postánowił, ále przed tym Cerkiew to we zwyczáiu miáłá

Vważże Czytelniku pobożny, iesli słusznie od tego Człowieká inconuenientie Cerkwi Swiętey imputowáne bywáią? A niecháy więcey nie mowi, że nie może z tey Ewángeliey nic wyssáć, y do Zmartwychwstánia ápplikowáć, precz nie co z owych słow: Et lux in tenebris erat, & tenebræ eam non comprehenderunt.

Słucháyże Kásianie z iednym Vchem, kiedy drugiego niemasz, pilno, iáko Cerkiew Swięta Wschodnia ápplikuie.

Napierwiey Wiersz 4. [W nim Zywot był, á Zywot był Swiátłośćią ludźiom.]

A kiedyż to lepiey się pokazáło, iesli nie przy Zmartwychwstániu? Gdy sam siebie z Martwych wzbudźił, y Zywot sobie dał.

Wiersz záś Piąty. Sameś stosował w owych słowách: Y Swiátłość w ćiemnośći Swieći, á ćiemnośći iey nie ogárnęły.

Wiersz 9. w Ktorym mowi Ewángelistá: Swiát przezen Stworzony iest. A kiedyż Swiá-

temu lepiey vwierzył/ ieſli nie ná on czás/ kiedy ſię pokazał być Synem Oycá Stworzyćielá.

Mowi Ewángeliſtá niżey w Rozd. 2. Wierß 16. A nie czyńcie Domu Oycá mego Domem Kupieckim. Zydzi pytáią/ á iáko temu wierzyć/ że Twoy Oćiec Bog/ y co zá znák?

Pan odpowiáda w Wierßu 19. Rozwalćie tę Cerkiew, á we Trzech Dniách wyſtawię ią. Oto ten znák ieſt, żem iá Syn prawdźiwy Bogá Oycá Stworzyćielá, y przezemnie ieſt Swiát ſtworzony. Kiedy mnie Vkrzyżuiećie, y iák Vmárłego pogrzebiećie, ia Trzećiego Dniá Zmartwychwſtánę.

R 12. ießcze Wierß pokázuie/ że tá Ewángelia ieſt Wielkonocna/ gdy ták Jan Swiety mowi: Dał władzą áby byli Synámi Bożymi. Przez coż? ieno przez odkupienie Narodu ludzkiego/ przez Mękę ſwą Nadrożßą/ ktora w iego Zmartwychwſtániu iáśnie pokazáłá ſię.

Náoſtátek Wierß 14. ápplikuie. [Y widźieliſmy Chwałę iego, Chwałę iáko Iednorodzonego od Oycá.] W Pieluchách Pánſkich w Stáyni przy Národzeniu zákryta byłá tá Chwałá. y owßem vſtepuie z Bethlehem do Ægyptu/ ále w Męce y w Zmartwychwſtániu/ Opoki ſię łamią: Ziemiá ſię wáli: Ludzie Zmartwychwſtáią: Słonce ſię ćmi: Pan w Chwále z Grobu powſtáie. Przetoż y názwána Glorioſa CHRISTI Reſurrectio.

Te przyczyny ſą Czytánia tey Ewángeliey / ále y tá nie mnieyßa: W Dzien Triumphu Triumphálna Czytáć Ewángelia/ áby Photiniáni/ Ariáni / Sámoſáteni / Ewſebiáni / y inßy Sektarze/

ktorzy niewierzą, że Chriſtus Pan właſną ſwą Bozką mocą, Bogiem będąc prawdziwym, Zmartwychwſtał, ſłucháiąc iey zádrżeli.

Ná Liturgiey záś Sobotney, w Wigilią Wielkonocną (ktora Liturgia áż w Nocy ſię odpráwuie, kiedy Chriſtus Zmartwychwſtał) Czytáią Ewángelią z Oſtátniego Rozdziału Máttheuſzá Swiętego o Zmartwychwſtániu.

A ná Wieczerni álbo Nieſzporze w Dzień ſámy Wielkonocny, o owey áppáritiey Pierwſzey Jedenaſtu Vczniom, ktora ſię w ten Dzień, y tey Godziny Nieſzporney ſtáłá. Ewángelia z Rozdziału 20. Janá Swiętego, To ieſt: Gdy tedy był Wieczor Dniá onego Pierwſzego po Szábáćie. Ktora ſię poczyna od Wierſzá 19. á kończy ſię w Wierſzu 25. Czytána bywa.

Maſz tedy iáſny dowod, że ſłuſznie Cerkiew Swięta te Ewángelia ná Wielkonoc Czyta, y że oſobliwe Akty Zmártwychwſtániu należne, nie opuſzcza.

W Szoſtym Párágraphie o Odpráwowániu Nabożenſtwá w Niedźielę Swiąteczną, powiádaſz, że niewiedźieć z iákiey rátiey Cerkiew Grækoruſka w Niedźielę Pentekoſtiey álbo Swiąteczną, záraz po Liturgiey Nieſzpor álbo Wieczernią, y Modlitwy, (iáko oni zowią kolánoPokłonne) odpráwuie. y ieſzcze przed Południem, Czytáią, Pryſzedſzu Słoncu ná zapad &c.

ODPOWIADAM

IEſli ty Roſtrycho niewieſz, Jać powiem: w Cerkwi Swiętey Wſchodniey, oſobliwie w Ruſkiey,

záraz Nieszpor y z Modlitwámi onemu czásowi zwyczáynemi/ dla tey przyczyny odpráwuia.

Naypierwiey/ że tákie odpráwowánie z przyięciem Krztu Swietego Cerkiew Ruska od Græckiey przyiętá.

Powtore/ że Apostołowie lubo o Trzećiey Godźinie Duchá Swiętego przyięli/ iednák po Przyięćiu/ nie do Obiádu y Bánkietow się vdáli/ ále przez cáły Dźień ná Przepowiádániu słowá Bożego báwili się/ Vcząc ludźi/ y Krzcząc do Trzech Tyśięcy tego Dniá/ iáko Dźieie Apostolskie Rozdź. 2. Wiersz 41. Swiádczą. Nie mieli bowiem oni Czásu/ kiedy przed Nieszporem Obiad odpráwowáć/ ále trwáli w Náuce y Vczęstnictwie y łamániu Chlebá/ (To iest/ Liturgią Swiętą odpráwuiąc) y w Modlitwách: Cerkiew tedy Swięta/ áby imitowáłá Apostołow Swiętych/ ktorzy tego Dniá áż do Wieczorá nie iedząc/ trwáli/ y Niedźieli/ w ktore się Pośćić nie godźi/ według Apostolskiego Kánonu/ y stárożytnego zwyczáiu wygadzáiąc/ áby gwałtu nie czyniłá/ nie w sámy Wieczor (iáko więc w Wigiliách bywa) ludźi z Cerkwi wypuszcza/ pozno Liturgią z Nieszporem odpráwuiąc: ále o Południu (iáko osobliwie w Monástyrách y w Miástach/ gdźie poważne Nábożeństwo się odpráwuie) po Liturgiey Swiętey záraz Wieczernią z Modlitwámi tákowemi odpráwuie. A przed Służbą Bożą/ iáko ty z twey Głowy Náukę dáiesz/ nie słuszna/ áby te Modlitwy odpráwowáne były/ ále słuszna y przystoyna/ áby wprzod Páná Bogá Ofiárą naymilszą Przenaydroższego Ciáłá y Krwie Syná iego ludźie grzeszni błagáli/ á potym o łáskę y Dar Duchá Swiętego prośili/ y przeto záraz po Służbie Bożey Nieszpor

z tákowemi Modlitwámi odpráwuie ſie. Nie ſtuſzna też rzecz ieſt/ áby w Liturgiey po Ewánge-liey Swiętey te modlitwy czytano/ iáko według twey powieśći niektorzy Vnici w Litwie czynią: Bo Litur gia Swięta w Cerkwi Wſchodniey/ma ſwoy oſobliwy porządek/ktory żadną miárą nie ma być żadnemi inſze-mi Modlitwámi y Nabożenſtwem przerwány álbo nádziany. Przetoż tedy ſłuſznie záraz po Liturgiey Swiętey ná Nieſzporze te Modlitwy odpráwowáne bywáią.

Pytaſz ſię czemu przed Południem tego Dniá, Priſzedſzu Słoncu ná zapad, y Spodobi Hoſpodi w Weczer ſey, Czytáią.

ODPOWIADAM.

Y Ja ćie też wzáiem pytam / czemu też w Poſt Wielki w Kośćiele Rzymſkim záraz Nieſzpor przed Południem odpráwuią/ y to ná nim/ coby miá-ło ſię w Wieczor odpráwowáć/Czytáią y Spiewáią. Jeſli tedy to ieſt/ iako ty báieſz Abſurdum, w Nie-dzielę Swiąteczną przed Południem/ álbo o Połu-dniu w Cerkwi odpráwowáć: Toć y w Kośćiele Rzymſkim twoim przemierzłym rozumem/ muśi być par abſurdum, gdy w Poſt Wielki toż czynią/ w kto-ry po Nieſzporze zwykłym / w ſámy Wieczor lu-dziom Chrześćiánſkim raz tylko ná Dzień ieść/ oprocz Soboty y Niedziele/ przyſtoi.

Do tego przydáieſz: Czemu ná Páwieczernicy álbo Complećie tego Dniá w Wieczor, Irmoſy álbo Hymny Bożemu Národzeniu ſłużace, á nie Swiętemu Duchowi, Spiewáią.

ODPOWIADAM.

Wſzytek

WSzystek Kánon tego Dniá ná Páwieczernicy álbo Komplećie odpráwuie się do Swietego Duchá / iáko patet ad oculum z Triodi Cwitney / gdźie tákowy iest Titul: W też Niedźiele ná Páwieczernicy Spiewamy Kanon Swietemu Duchowi: A że tám Pierwszey y Dźiewiatey Pieśni / Irmosy są stołpowe / á insze Bożemu Národzeniu służace / to nihil implicat, bo Irmosy tylko podobieństwo Tonu Spiewáiacym intimuia: Sámy záś Kánon Aktowi Swiatecznemu należy.

Iáko bacze iecá się ćiebie Bábilonska Confusia / boś wyżey gánił / że ná Wielkanoc v Rusi przez cáły Tydźien tylko Christos woskres Spiewáia / z inszymi Hymnámi Zmartwychwstániu Páńskiemu należacemi / á tu chcesz żeby ná wszytkim Nabożeństwie Spiewano Swietemu Duchowi: Toć iuż Paćierzá y Credo tego Dniá nie potrzebá mowić / áni Modlitwy do Naświetszey Pánny według twego bezusznego rozumu.

Należnie tedy Vstaw Græcoruski tego Dniá ná Páwieczernicy álbo Komplećie Irmosy Bożemu Národzeniu służace / Spiewa: Bo Táiemnicá Národzenia Páńskiego stáłá się zá niedośćigniona Rozumem ludzkim Operátia Duchá Swietego / iáko Anioł Gábryel Naświetszey Pánnie pytáiac iey przy Pozdrowieniu swym / Iákoż to będźie, gdyż Męża nie znam? Odpowiáda: Duch Swięty przydźie ná ćię, y moc Naywyszszego záćmi Tobie. Lucæ 1. Versu 34. & 35.

W Siodmym Párágraphie práwiąc y dowodząc. Iż przystoznieysza iest rzecz klęcząc nie stoiąc

Modli-

Modlitwy w Kośćiele odpráwowáć, nárzekaſz, mowiąc: Czemuż tedy Ruś-máiąc tákie przykłády y ſámego Zbáwićielá y Swiętych iego nie klęczy ná Modlitwie?

ODPOWIADAM.

OBádwá te Spoſoby/ y klęczeć y ſtáć ná Modlitwie/ ſą pochwały godne/ iednák czáſu ſwego: Jeſt bowiem czas klęczáć/ y ieſt czás ſtoiac Modlitwy odpráwowáć: Ktorych czáſow/ kiedy kto przećiw zwyczáiowi Cerkiewnemu przećiwnie ſię spráwuie/ to nágány ieſt godźien. A żebyś dowodnie wiedźiał że ták ieſt/ ták dekláruie.

Jeſt czás klęczenia w Cerkwi/ oſobliwie Pokłony czyniac w Poſt Wielki: Ktore klęczenie álbo Pokłonow czynienie/ dla czegoby było w Cerkwi Swiętey Bázily Swięty Lib. 20. de Spiritu Sancto, ták náucza: [Inſuper & quoties genua flectimus, & rurſus erigimus, ipſo facto oſtendimus, quod ob peccatum in terram delapſi ſumus, & per humanitatem eius, qui creauit nos, in Cælum reuocati ſumus.]

Są y inſze Czáſy pewne/ ktorych w Cerkwi klęczą: Jáko w tenże Poſt Wielki ná Prezdeſwiaſczennoy, gdy Spiewáią one Wierſze z Pſalmu 140. Da ſia y ſprawit Molitwá moia. To ieſt: Niech wſtępuie Modlitwá moiá/ iáko kádzenie przed Oblicznośc twoię.

Tákże y w Niedźiele Swiateczną ná Modlitwách Czytánych przy Nieſzporze / Z czego ſię ty náśmiewáiac/ mowiſz: A to klęczenie ich nie polityczne y nie grzeczne. ⁊c. Tákci to Mimuſowi należy

leży by y z naylepszey rzeczy Smiechy y Zárty sobie stroić: Ale coż czynić, y iać Zártem oddáię, że ná Ciebie to y ná podobnych Tobie, ktorzyśćie z Cerkwie vćiekli, y z niey szydźićie, Bogu głowę skłániáiąc, Dźiáłá rychtuią. Przymiż wdźięcznie wet zá wet.

Są też pewne Ceremonie, ktore odpráwuiąc kleczą, iáko gdy Episkop z Klatwy Vmárłego rozgrzesza, álbo też gdy Modlitwę ostátnią przy Pogrzebie nád Vmárłym czyni. Ták też gdy o deżcz Páná Bogá proszą, y inne podobne temu są Ceremonie, ná ktorych iák Episkop, ták Kápłáni kleczą.

Są záś z osobná Czásy, w ktorych klęczeć y pokłonow odpráwowáć nie godźi się. iáko od Wielkieynocy, áż do Swiąteczney Niedźiele, y w Swiętá chwalebne.

O Niedźielách y Pięćiudźieśiąt Dniách po Wielkieynocy, iż się klęczeć nie godźi, áż do Swiątek, Synod Pierwszy Powszechny Nicenski w Kánonie 20. Jáśnie dáie wiedźieć, gdy ták mowi. [Quoniam sunt quidam, qui in die Dominico genu flectunt, & ipsis diebus Pentecostes: Vt omnia similiter in omni Parochia seruentur: Visum est Sanctæ Synodo, vt stántes Deo Orationes effundant. A Swięty Báźili w tychże wzwyż pomienionych Kśięgách de Spiritu Sancto, w tymże 27. Rozdźiele, ták mowi: [At in prima Sabbâti erecti perficimus Deprecationes, sed rationem nos omnes nouimus, non solum enim quod veluti simul cum Christo resuscitati, quæ sursum sunt, quærere debeamus. In die Resurrectionis datæ nobis gratiæ, stando pre-

cantes nosmetipsos communefacimus, sed quod is dies videatur aliquo modo, imago venturi sæculi, &c.]

Et paulò inferius. [Necessárium igitur in hoc die Ecclesia suos alumnos docet stantes absoluere preces suas, vt assidua commonitione vitæ illius nunquã desituræ, non negligamus ad eàm demigrationem paráre viaticum. Quin & totum tempus, vsquè ad Pentecosten admonitio est Resurrectionis, quam in illo sæculo expectamus. &c.]

Et infra. [Inquè Corporis erecto habitu, precari nos potius Ecclesiæ Ritus docuerunt, nimirum per euidentem commonitionem, quasi transferentes mentem nostram à præsentibus ad futura.]

Nie potrzebnie tedy o to Cerkwi Swietey Rásłiánie przymawiasz/ ktora wszystkie stárożytne zwyczáie Swietobliwie obserwuie: Ale ieśli możesz Kośćiołowi Rzymskiemu/ zgań/ ktory bez wszelkiey exceptiey ná káżdy Dzien ná Modlitwách klecżeć roskázuie: A że w Cerkwi Wschodniey oprocz pewnych czásow/ ktorem wzwysz miánował/ Wierni Pánscy stoiac się modlą/ o tym Duch S. przez Dawidá Proroká de futuro, iákoby in præsenti w Psálmie 133. y 4. ták mowi: [Oto teraz błogosłáwćie Pána wszyscy Pánscy Słudzy, ktorzy stoićie w Domu Pánskim, w Sieniách Domu Pána nászego.]

A Pan Zbáwićiel nász nauczáiac Vczniow swoich Sposobu modlenia się/ nie każe im klecżeć/ ále ták do nich mowi v Márká w Rozdźiele 11. Wiersz 26 [A gdy stániećie modląc się, odpuśććie, ieśli co przećiw komu macie.]

Masz tedy dowod/ że od sámego Zbáwiciela Cerkiew Swieta Wschodnia wzieła Náuke stoiac sie modlić: á nie od Zydow/ iáko ty wtym swoim Parágraphie báiesz.

A Dowody/ ktore ty tu z Pismá Swiete przywodzisz o kleczeniu/ To iest/ Piotrá S. chcacego Thábete wskrzesić. Páwłá Swietego/ że wymowiwszy słowá one: Lepiey bráć, niż dáć: Vpadszy ná kolaná ze wszystkiemi modlił sie: Stepháná y Antoniego Swietych/ że przy swey Smierći kleczac modlili sie. wszystko to według czásu y potrzeby (ále nie w zwyczáynym Nabożenstwie Cerkiewnym) czynili/ iáko y teraz Cerkiew Swieta czyni: O czym iuż wyżey było.

W Ogrodcu záś Páná Zbáwiciela nászego kleczenie nie tákie było/ iákie teraz iest w Kośćiele/ ále tákie/ iákie teraz w Wschodniey Cerkwi bywa/ osobliwie w odpráwowániu pokłonow ; Bo padszy ná kolaná/ ná Przenaświetsza twarz swoia vpadáiac ná źiemi sie modlił Bogu Oycu/ iáko o tym v Mátthe. uszá 26. y v Márká w Rozdźiele 14. znaydźiesz.

A Jákob Swiety Apostoł Brát Pánski/ Pierwszy Biskup Jerozolimski / nie od tákiego kleczenia iáko ty powiádasz/ ále od pokłonow miał kolaná y czoło stwárdźiáłe/ iáko Wielbładze koláná: Jako Jan Swiety Złotousty ná Mattheuszá w 30. Rozdźiele Homil. 10. Swiádczy mowiac: [Quando enim Hierosolymam Paulus ascendit, vt cum cæteris Apostolis de dogmatum veritate conferret, continuo intrauit ad Iacobum. Tám enim fuit ille mirabilis, vt Episcopatum primus acciperet. Aiunt autem

tem genua eius obduruiſſe Callo, tantamquè in eo fuiſſe carnis incuriam, vt adhuc viuentis omnia membra morerentur, atque aſſidua orationis, iugiquè ad pauimentum proſtratione Corporis, frontem quoquè eius Callo ſimiliter obductam vt nihil ferè á Camelli genibus, ſi duritiem Spectes, diſcreparet.]

Powiádáia też niektorzy, że ná Kámieniu Mármorowym, ná ktorym Naświętſza Pánná pokłony czyniłá, áż do dźiśieiſzego Dniá znáki ſą, to ieſt, wyráženie Przenaświętſzych Rąk, Czołá, y Kolan. Czytay v Káſsianá Rzymiáninà Księgi Wtore, Rozdź. 17. Księgi 8. Rozdział 18. Znaydźieſz tám Swiádectwo iego o Ægypſkich y Thebáickich Zakonnikách, iż pokłony czynili do Ziemi vpadáiac, y znowu wſtáiac.

Jeſli tedy z pokłonow ſzydźiſz, y one Abſurdum być názywaſz, nie tylko z nas Práwowiernych, ale z ſámego Zbáwićielá y Swiętych iego, nátrząſaſz ſię. Bo Cerkiew Swięta od nich ten zwyczay wźiąwſzy, nam Synom ſwoim podáłá, ktory przyſtoynie y świętobliwie záchowuiemy.

W Oſmym Párágraphie o Cáłowaniu Popá ná welik den, Powiádaſz: Ze nie tylko śmieſzna, ále y z pogorſzeniem dźiciąca ſię, ieſt Geremonia v Ruśi.

ODPOWIADAM.

NJe potrzebáć by ná te twoie Bábie báśni, ktorymi ſwoie żárty podpieraſz odpowiádáć, tylko po proſtu powiedźieć, że ladáco plećieſz: Bo inutilis

quæſtio

quæstio záwsze soluitur silentio, Ale żeby się komu nie zdáło/ że ty prawdę powiádasz/ o tym ták deklaruię. Zenie niesłusznie áni bez fundámentu/ tę Cerkiew Swięta Wschodnia Ceremonią odpráwuie: Ale od Apostołow Swiętych onę wziąwszy Swiętobliwie/ áż do tego czásu záchowuie. A że od Apostolskich czásow tá Ceremonia w Cerkwi Swiętey iest/ z Listu Páwłá Swiętego do Rzymian/ káżdy obáczyć może/ ktory w ostátnim Rozdźiele Wierszu 16. ták mowi: [Pozdrowćie iedni drugie z pocáłowániem świętym.] Ták y w Liśćie Pierwszym do Korinthow w Rozdźiele ostátnim Wiersz 20. [Pozdrawiáią was wszyscy Bráćia: Pozdrowćie ieden drugiego w Swiętym pocáłowániu.] Y w Wtorym Liśćie do tychże Korinthian ná koncu/ Wiersz 12. [Pozdrowćie się społecznie Swiętym pocáłowániem.] Y do Thessaloniczan w Pierwszym Liśćie náostátku w 26. Wierszu.] Pozdrowćie Bráćią wszystkę w pocáłowániu Swiętym.]

Widźisz że Páweł Swięty ták Rzymiánom iáko y Grækom tákowe Swięte cáłowánie/ iákowe vnas ná Wielkanoc bywa/ czynić każe. Názywáło się tákie cáłowánie in primitiua Ecclesia, Osculum Pacis. Ktore y teraz Cerkiew Swięta/ nie tylko ná Wielkanoc/ ále y na káżdy Dźień przy Liturgiey Swiętey/ gdy osobliwie Soborem Kápłáni odpráwuią/ y ieden drugiego cáłuiąc/ mowi: Christus w pośrzodku nas, A Drugi odpowiádáiąc/ iest y będźie, záchowuie. A w Antiocheńskiey zás Cerkwi przed czytániem Credo/ przy káżdey Liturgiey Swiętey/ gdy Kápłán mowi: Wozlubim Druh Druhá, dá wiedino y mysli j spowimy. To iest/ Vmiłuymy ieden drugiego/ ábyśmy w zgodźie Wiárę

wyználi. Tedy wßyſcy ſtoiące w Cerkwi ludźie/ ieden drugiego z wielkim nabożeńſtwem cáłuią. O tym ći/ co tám bywáią/ y ná to pátrzáli/powiádáią: A że ná Wielkanoc tylko v Ruśi te Swięte cáłowánie/ ktore iákoby Zmartwychwſtániem Páńſkim ieſt Pozdrowienie/ odpráwuie ſię: Ná znák tego to czynią/ iż Cáłowánie ieſt znákiem Pokoiu/ y Bráterſtwá: A Pan Zbáwićiel/ gdy Zmartwychwſtał nic inßego napierwiey Vczniom ſwoim nie opowiádał/ iedno Pokoy. Jáko Lukaß Swięty w Rozdźiele 24. Wierß 36. mowi. A gdy to mowili. ſtánął IESVS wpośrzodku ich, y rzekł im, Pokoy wam. A Jan w Rozdźiele 20. Wierß 19. mowi. [Gdy tedy był Wieczor dniá Pierwſzego po Szábáćie, á drzwi były zámknione, kędy Vczniowie byli zgromádzeni, dla boiáźni Zydow, przyſzedł IESVS ſtánął w Pośrzodku, y rzekł im: Pokoy wam.]

Piękny tedy to ieſt Zwyczay/ á nie śmiechu godny iáko ty báieß/ Chrześćiánie ná Wielkanoc Zmartwychwſtániem Páńſkim pozdrawiáiąc ieden drugiego/ iáko Bráćia rodzeni w Chriſtuśie/ znák pokoiu y miłośći Bráterſkiey pokázuiąc/ cáłuią ſię y mowią: Chriſtos woſkres, To ieſt: Chriſtus Zmartwychwſtał/ á Drugi odpowiáda: Woiſtinnu woſkres. To ieſt/ prawdźiwie Zmartwychwſtał. Jáko y wáß Káznodźieiá Beyerlinck in promptuario ſuo moráli w Kazániu Wtorkowym Wielkonocnym/ pięknie/ á nie ták iáko ty/ wſpomina/ gdy mowi: [Neque ſine cauſa in Eccleſia Orientali, à Paſcha vſque ad Pentecoſten, in ſignum lætitiæ ſe mutuo ſalutant hac formula,

Chri-

Christus surrexit à mortuis. Nec aliter respondent quam Verè resurrexit Dominus.]

Y w Kośćiele Rzymskim tá Ceremonia kiedys byłá / á potym znáć/ gdy przy Mszey Krzyże álbo Pácyfikały (nie wszystkimći / ále Pánom tylko) cáłowáć dáią: Ták bowiem wszystkie stárożytne Ceremonie / Włoska Politika z Kośćiołá sa wykorzenione / że ledwie niektorych Vestigia tylko zostáia: Y dla tego ći/ ktorzy tego niewiádomi sa / iákiś ty Pierwszy/ powiádáia/ że niemász tey Ceremoniey w Kośćiele Rzymskim/ Ergo nie potzebá oney mieć y w Ruskiey Cerkwi. Ale żebyś to wiedźiał/ że ten zwyczay/ nie tylko w Wschodniey/ ále y w Zachodniey Cerkwi záchowány był. Czytay o tym Ioánnem Stephánum Duranthum, de Ritibus Ecclesiæ Catholicæ Lib. 2. Cap. 44. de Pacis osculo. Ktory ták mowi. [At longè ante Innocentium Osculum Pacis in Missæ Sacrificio præberi solebat. Ex traditione siquidem Apostolorum, ait, Florus Magister in expositione Missæ hoc seruat Ecclesia, cui frequenter ab Apostolis dicitur, Salutate inuicem in osculo Sancto, id est, Pacifico, Vero, Columbino, non ficto, non sub dolo. Illi ergo Osculo Sáncto salutant inuicem, qui non diligunt Verbo, nec lingua, sed opere & veritate.] Et Alcuinus de celebratione Missæ.

To masz z swoich Kośćielnych Náuczycielow. Z Stárodawnych záś Swietych Doktorow o tákowym cáłowániu: Masz po Swietym Páwle/ ktory się wyżey citował Vczniá iego Dionyzego Swietego Areopágite. Cap. 3. Lib. de Eccle: Hierarch: pag. 394. [Diuinissima verò Salutatio siue Oscu-

lum,

lum, Sacrarumque Tabularum Myſtica, & ſupermundialis recitatio celebratur. Non enim poſſunt ad vnum colligi, atquè vnius pacificæ Vnionis Párticipes exiſtere, qui ſecum ipſi diſſident. Nam ſi vnius contemplatione atquè cognitione illuſtrati, ad vniformem quandám ac Diuinam coniunctionem redigeremur, nequaquam in diuerſas cupiditates dilabi nos pateremur, ex quibus iſtæ materiales plenæquè Paſſionum aduerſus æquales exiſtunt inimicitiæ. Hanc itaque (vti reor) vniformem atquè indiuiſam vitæ rationem Sacra iſta Pacis Conciliatio ſancit, dum ſimile inſimili collocat, & Diuina ſingulariaque Spectacula à diuiduis ſecernit.]

W tych słowách ten Doktor Swięty iáśnie pokázuie / że te Swięte cáłowánie Pokoiu / Bráterſtwá / y Miłośći ieſt znákiem.

Náß y drugiego Stárożytnego Doktorá Swiętego Iuſtiná Męczenniká w Apologiey 2. Ktory ták mowi : [Poſt precationem nos ſálutamus oſculo mutuo. Deinde affertur præcipuo Fratri Panis & Calix aqua dilutus. &c. &c.]

Trzeći záś Tertulian Lib. de Oratione ták mowi : [Alia conſuetudo inualuit, ieiunantes habita oratione cum fratribus, ſubtrahunt oſculum Pacis, quod eſt ſignaculum orationis. Quando autem magis conferenda cum fratribus pax eſt, niſi cum oratione commendabilior accedit.]

Czwarty Gregorius Nazianzenus Oratione tertia de Pace, mowi : [In principio páx amica, non re duntaxat, ſed nomine quoque ipſo iucúnda, quam nunc populo dedi, ac recepi; haud ſcio, an ſince-

ram ab omnibus vocem, Spirituque dignam.]

Piąty Swięty Chryzostom Lib. 1. de Compunctione cordis, **mowi :** [Osculum Pácis porrigere tempore, quo Sacramenta celebrantur, in vsu Ecclesiæ est : Sed Vereor, ne plures vobis labijs tantum Pacem faciant.]

Tenże Chryzostom in Homil : de proditione Iudæ ad finem **mowi :** [Sanctum Osculum teneamus, quod animas sociat, reconciliat mentes, & vnum Corpus ostendit : Quia vnum Corpus omnes videmur esse sortiti : Et ideo misceamus nos in vno Corpore, non Corporum mixtione, sed Animarum charitate deuincti, vt sic Diuinæ mensæ possimus Fructibus sociari. Nam etsi multi bonis conscientijs abundemus, recõciliatione contẽpta, nullum possimus promereri solatium. His igitur animaduersis, cum omni simplicitate Mysteria celebremus, & accedamus ad Mensam CHRISTI.]

Tenże Chryzostom Homil. 51. ad Populum Antioch :] Propterea & in Mysterijs alter alterum amplectitur, vt vnum multi fiamus. &c.]

Masz doteyo y Zachodniego Kośćiołá Doktorow, to iest, Augustiná Swietego, ktory in Sermone de Vigilia Paschæ **ták mowi :** [Post ipsam dicitur, Pax vobiscum, & osculantur se Christiani Osculo Sancto, sed Pacis Christi signum, quod ostendunt labia, fiat in Conscientia, id est: quomodo labia fratris tui accedunt, si Cor à Corde recedat.]

Masz tedy y z Páwłá Swietego Apostołá, y Vcznia iego Dionizego Swietego, y z Doktorow ták Wschodnich iáko y Zachodnich, że od czásow Apo-

ſtolſkich záwżdy w Cerkwi Swiętey te Oſculum Pacis, nie tylko ná Wielkanoc/ ale ná káżdy dzień przy Offierze Swiętey bywáło/ y áż poodziśdzień Swiętobliwie ieſt záchowáne.

Maß zás Auguſtiná Swiętego/ że y w Rzymſkim Kośćiele tákowey Ceremoniey ná Wielkánoc Chrześćianie záżywáli.

Maß y to z tychże Doktorow/ że y onych czáſow bywáli tácy/ ktorzy tey Swiętobliwey Ceremoniey nieświętobliwie záżywáli. (do ktorych y nápominánia czynia) Jednák dla onych/ áni one Ceremonia znośili/ áni też tym ſię gorßyli.

Sam zás przywodziß Przykład/ poſtępek oney pobożney Xiężny Polſkiey Kunegundy/ Ktora Stárożytny Swięty zwyczay záchowuiac/ onym nie brzydźiłá ſię/ w kożda Niedźiele pozdrawiáłá Siostrę mowiac: Chriſtus Zmartwychwſtał: y cáłowáłá ia nabożnie: A Siostrá odpowiádáłá/ mowiac: Záiſte Zmartwychwſtał.

Widziß że nie tylko v Ruśi teraz/ ále y w Polßcze tá Ceremonia Swięta świętobliwie kiedys záchowána byłá/ czemuż ia tedy ták śmiele y bezwſtydnie śmieß gánić?

W Dźiewiątym Párágraphie, ktoremuś dał Titul o Krzywych Piatnicách, mowiſz: Ieſt też v Ruśi kilká Tydniow do Roku, w ktore Srody y Piątki nie wyimuiąc, y zá Niedźiele te Dni máiąc, Mięſo iedzą, y te Niedźiele Wſeidnymi Ládſkimi zowią: Nie wiem záprawdę ſkąd ie Lădſkimi názywáią, gdyż Láchowie nie tylko w Piątki, ále y

w So-

w Soboty, á wiele ich, co y we Srody Mięſá nie iedzą.

ODPOWIADAM.

PRawdá, że ſą tákie Tydnie do Roku, ktore my Tydnie Práwowierni zá ieden Dzien máiac, y w Piatki, y we Srody Mięſo iadamy: A to nie ſámá Ruſka Cerkiew ſobie poſtánowiłá, áni też tákowy zwyczay Wczorá wzięłá, ále od 600. Lat, iáko iedno Krzeſt Swięty od Stolice Swiętego Jendrzeiá, przyięłá.

Niemaſz tedy co gánić, gdyż ten wſzytkiey Cerkwi Wſchodniey ieſt Swiętobliwy á bárzo dawny zwyczay, ktorego y ſam Kośćioł Rzymſki nigdy nie gánił, ále byś ráczey tym gánić miał, ktorzy nie tylko w inſze Piatki y Srody wolnieyſzych Dni, ále y w Wielki Poſt Sredzie y Piatkowi, á drudzy y Soboćie nie przebaczáią.

Drudzy záś nie tylko w Poſt Mięſo sámi iedzą, ále y towárzyſtwá ſobie do zgwałcenia Poſtu ſpoſabiáią, bez żadney ſłuſzney przyczyny, tylko że Je° Mść álbo Jey Mść ſámá ſmáczno ieść nie może, iedno z towárzyſtwem.

My záś ze zwyczáiu ſtárodawnego, y z poſtánowienia Cerkiewnego w Niektore Piatki y Srody, potepiáiąc Hereticzkie dogmata, z Mięſem iadamy.

Mowiſz dáley: Pytáć by ſię Ruśi, Skad to oni Licentią máią we Srody y Piatki Mięſo iadáć, przećiwko Kánonowi Apoſtolſkiemu? ktory to im Synod pozwolił, álbo ktory Swięty Oćiec diſpenſował? A ſam ſobie odpowiádaſz, żaden y nigdziey: My tobie ná to z Błogoſłáwionym Theod: Bálon: Pá-

triárchá Antiochenſkim odpowiádamy/ ktory ná tákowe pytánie ták mowi: [Sexageſimus Nonus Canon Sanctorum Apoſtolorum ait, Si quis Epiſcopus vel Presbyter, vel Diaconus, vel Lector, vel Cantor, Sanctam Paſchæ Quadrageſimam non ieiunat, vel quartum diem, vel Paraſceuen, præterquam ſi propter imbecillitatem Corporalem impediatur, deponatur, ſi ſit autem Laicus ſegregetur. Qui igitur ſine Corporali infirmitate diſſoluit dies Mercurij & Veneris, punitur iuxta Canonis huius tenorem. Quando vero propter imbecillitatem coactus fuerit diſſoluere, Piſcibus vel Oleo moderabitur ægrotationis afflictionem. Carnes enim vel Caſeum aut ouum attingere, non fuerit conceſſum licet extremam efflet animam, neque in magna Quadragena, neque in qualicunque Mercurij aut Veneris Die. Sufficit enim ei, qui neceſſario per aridorum eſum magnificare debet dies Mercurij, aut Veneris, per Oleum & Piſces morbi acerbitatem mitigare. Excipe mihi dies Mercurij & Veneris, Carniſpriuij, Septuageſimæ renouationis, & duodecim dierum. In his enim per Carnes etiam citra periculum ieiunia frangimus, quia circa Dodecahemerum ieiunant Armenij, propter Artziburium. In Hebdomade prima Carniſpriuij propter Niniuitas. Et in Hebdomade Tyrophagi, Thetraditæ, Hæretici ieiunium magnum obſeruant. Nos igitur contraria ijs facientes frangimus, ne videamur cum ijs conſentire, eo excepto, quod illud fiet, ſi quis cum Thetraditis aut Armenis habitet. Alioqui enim ſi in regione degat, vbi nullus eſt eiuſcemodi, deguſtabit tantum ex Carnibus, vel Caſeo, & ſuſpicionem attenuabit, per continentiam non per ingluui-

Ius Græcoromanum lib 5. Reſp. 1. fol. 387.

em.

em. Hebdomade autem Antepaſchatis ſine periculo Carnibus veſcemur, in eius Mercurij Die & Veneris. Nam pro vno Die Dominico habetur hoc Septem Dierum interuallum.]

To ieſt: Prawidło álbo Kánon Apoſtołow Swiętych 69. mowi: Jeſli ktory Biſkup/ álbo Kapłan/ álbo Diakon/ álbo Czytelnik/ álbo Spiewak/ Swięty Poſt Páſchi nie Pośći/ lub Srody lubo Piatku/ krom przeſzkody Cieleſne y niemocy/ niech będźie zrzucżony/ to ieſt z ſtopniá tego Cerkiewney godnośći/ á ieſliby Swieckim był/ niech będźie odłączony/ to ieſt/ od Cerkiewney Społecznośći: Kto tedy Kromie Cieleſney niemocy nie pośći Srody y Piatki/ karány bywa według Tenoru tey Conſtitutiey: Lecz gdy dla niemocy przymuſzony będźie nie pośćić/ Rybámi/ Oliwą/ álbo Oleiem vśmierzáć będźie niemoc. Mięſá bowiem álbo Syrá/ álbo Jáiec/ áni ſkoſztowáć nie pozwolono mu ieſt/ by y ſkonał/ áni w Wielki Poſt/ áni w iákikolwiek Dźien Srody y Piatku. Dość bowiem tákowemu/ ktory Suchotámi powinien Pośćić w te Dni Oleiem y Rybámi ſrogość Choroby vśmierzyć. Oprocz Dni Mięſopuſtnych/ tákże Máſlnych y Swiętey Wielkonocney Niedźiele/ w tych bowiem Dniách beśpiecznie nie Pośćimy: Ponieważ w Dwunaſtodniowym Curśie Poſzcża Ormiánie dla Artzywurego/ á w Dni Mięſopuſtne/ dla Niniwitow/ y w Tydźień Máſlny Thetráditowie Heretycy Poſt iuż Wielki záczynáią.

My tedy przećiwiac ſię im/ nie Pośćimy: ábyś my ſię nie zdáli z nimi ſpołkowáć.

To iednák dokłádamy/ ieſliby kto miedzy Ormiánámi/ lub Thetráditámi mieſzkał/ gdźie żadnego tá-

kowego

kowego nie będźie/ ſkoſztuie tylko Mięſá/ Syrá y podeyzrzenia vydźie przez wſtrzemięźliwość/ á ni/ Obżárſtwo. Ale w Tydźień Wielkonocny beſpiecznie Mięſo/ Syr/ y Máſło/ iemy we Srodę y Piątek álbowiem zá ieden Dźień Niedźielny Tydźień ten liczy ſię wſzyſtek.

Mowiſz záś niżey, ieſli mowićie że ták ieſt w Vſtáwie nápiſano, pytaymy ſię kto ten Vſtaw ták przećiwny Kánonom Apoſtolſkim piſał? Y ktory Synod ten Vſtaw ápprobował? Y ſam ſobie odpowiádaſz: Nigdy y żaden.

ODPOWIADAM.

Dobrze ći odpowiádaią/ ktorzy że w Vſtáwie ták ieſt nápiſano/ powiádáią: Bo Cerkiew po Apoſtolſkich Czáśiech/ y po onym ſrogim prześládowániu Pogáńſkim/ nigdy bez opiſanych Porządkow/ zwyczáiow/ y Nabożeńſtwá ſwego nie byłá/ á to opiſánie po Græcku ſię názywa Τυπικον: á po Słowieńſku/ Vſtaw/ ktory ápprobowány ieſt ſámym nie przerwánym/ y nigdy od żadnego Synodu niezgánionym per tot ſæcula, z godnym od wſzytkiey Wſchodniey Cerkwi záchowániem.

Maſz tedy prawdźiwą y poważną ápprobátią Vſum, ktory ſtat pro lege.

Co ſię záś tknie Wigiliey Bohoiawlenia, y Vſtáwowi doſyć czynimy/ gdy ſię w Niedźielę álbo w Poniedźiałek to Swięto tráfia/ y w Sobotę álbo w Niedźielę nie Pośćimy/ w Piątek bowiem áż w Wieczor po Cárſkich Czáśiech Poſt odpráwiwſzy/ Mięſo iemy. W Sobotę záś wczeſnie Służbę Bożą odpráwiwſzy/ Obiad przed Południem iemy/ á po tym Wieczerzą.

Dla powagi záś y Vczćiwośći ták Wielkiego Swietá od Miesá ſie wſtrzymywamy/ y nie Poſt tylko/ ále y Wſtrzemięźliwość záchowuiemy.

Widzę też przy tym/ żeś y z Ormiány od Trzech Synodow iuż przeklętymi Hęretikámi Bráterſtwo przyiął/ gdy ich przeklęte Poſty ták obmawiaſz/ ná náſz Vſtaw nie wſtydliwie klamáiąc/ gdy mowiſz: Kłádzie wáſz Vſtaw potwarz ná Ormiány/ iákoby oni ten Tydzień dla Smierći iákiegoś Artziurego Pſá Pośćili/ á nie ná Pámiątkę Poſtu Niniwickiego/ iáko ſię oni tłumáczą.

ODPOWIADAM.

Czemu ták ſprośnie miły Ormiánſki Obronco potwarzą pomáwiáć náſz Vſtaw śmieſz? znáć żeś Hiſtoriy Cerkiewnych nie czytał / dla tego też często ſię w ſwych powieśćiách myliſz: Czytay ieno Nicephorá Kálliſtá Cerkiewna Hiſtoria Lib. 18. Cap. 44. Ktory Poſt Ormiánſki ták opiſuie.

[Porro de Ieiunio Artziburij interrogati, quando què propter Adami proſcriptionem eam ſe ſeruare cõſuetudinẽ, quandoq; propter Niniuitas dicũt; Non nunqnam verò eam eſſe referunt, qua olim Armenij á Cibis abſtinuerunt, quum Baptizari á Sancto Gregorio debuerunt. Aliquando etiam celebrari id aſſerunt, propter Sergium quendam, qui olim apud eos Martyrio ſit defunctus. Veram eius originem & cauſam commemorare detrectantes, quæ eiuſmodi eſt. Sergius apud eos Doctor, Canem habuit, quo ille á Dæmone agitáto, plurimum aduentus ſui deſignatore atque indice vſus eſt. Huic Artzibùri nomen indidit, quo Armenorum lingua mandato-

rem ſignificat. Quum ergo in Oppidis & Vicis habitantes Diſcipuli & Sectatores eius Canem præcedentem viderent, obuiam illi Magiſtro ſuo ibant, eumquè præeuntes præducebant. Euenit autem, vt Canem Lupus deuorauit, & Sergius poſt eum diem, quo Canem præmiſerat, ad eos quo ille miſſus fuerat, profectus eſt, & quum qui ei obuiam prodiret, inueniret neminem, grauiter eam rem tulit. At poſtquam certior factus eſt, à Lupo Canem deuoratum eſſe, Armeniȷs mandauit, vt quotannis diebus ſtatis ob Canis eius obitum ieiunarent, lugerent, atque mærerent, quod videlicet tantum bonum è medio ſublatum eſſet, nomenque Canis Ieiunio ei Artziburium cognominans, impoſuit.]

Niebylicá záś/ ktora ty o Popie y Chłopách práwiſz/ by namniey ćię w tey mierze nie wſpomaga: Bo to nie dowod/ że we Wśi Porſzeny nazwáney/ Pop z omyłki nie traſiwſzy kiedy Wſeiedna Niedźielá/ ludźiom w inſzy Tydźień Mięſo ieść kazał/ y dla tego iuż Ruś nie powinni w tákowe wolne Piatki Mięſo iádáć?

Do tego ſłába to twoiá obroná/ że ſię w Siedm Lat tráfi Boże Národzenie w Piatek/ w ktory Láchowie Mięſo iedzą/ y dla tego nie ma być miano zá iedzenie.

IA tobie powiádam/ że choć ieden Piatek Láchowie z pozwolenia Kośćielnego/ choć y w Siedm Lat iedzą/ przećię według twey durney głowy/ muśi to być/ iáko y to/ co nam zádáieſz/ przećiwko Apoſtolſkiemu Kánonowi: Ale iáko to nie ieſt Apoſtolſkiemu Kánonowi przećiwno/ gdy Polacy w tákowy Piatek z pozwolenia Kośćielnego Mięſo iedzą;

ták y to/ gdy my ze zwyczáiu stárożytnego y pozwolenia wszytkiey Cerkwi w Piatkow kilká y Srod Mieso iemy.

Nowszem trzebá wiedzieć/ że Kościoł Rzymski nie tylko tákowych Piatkow nieposzczenia nigdy nie gánił/ ále pochwalił/ gdy niekterym Mnichom/ ktorzy sie názywáia Ordinis Sancti Basilij. y nabożenstwá záżywáia Cerkwi Jerozolimskiey/ iáko sa oni Kármeliči/ Diskálceaci (ktorzy we Lwowie ná Przedmieściu Hálickim ná Gárnczárskiey Vlicy mieszkáia) y iáko sa w Cudzych Ziemiách/ ktorzy y Kłobuki álbo Kápice tákie/ iákie nászy Czerncy álbo Zakonnicy noszą/ pozwolił im w tákowe Srody y Piatki Mieso iadáć/ o czym sie w ich Regułách dowiesz.

To dziwna/ że sie sam nie chcesz obaczyć/ żeś Prostak y bárzo wielki: Tu dopiuro Rusi zadáiesz być Absurdum, y niesłusznośćia/ y sprzećiwieniem sie Kánonu Apostolskiemu/ że przez kilká Piatkow y Srod/ z stárodawnego zwyczáiu y postánowienia Cerkiewnego/ Mieså y Mástá záżywáia: A tuż zárász iákobyś to przepomniawszy coś mowił/ Włoskie y insze Kráie/ że przez cáły Rok we wszytkie Srody y Piatki z Mástem iedza/ obmawiasz/ mowiac: Włoskie też y insze Kráie/ tákże Mleczna w Piatki záżywáia/ tedy znáć z dawnego zwyczáiu y z pozwolenia Stolice Apostolskiey to máia/ y nie idzie tám z tákiego iedzenia Scandalum Actiuum, iáko tu w nászych Kráiách.

Jesliż tedy iáko ty vráwisz Włochom ieść przez cáły Rok we wszytkie Srody y Piatki z Mástem ze zwyczáiu stárożytnego y z pozwolenia Apostolskiego nie iest Absurdum, dáleko bárziey Rusi/ ktora stá-

rodawniey ieſzcze (bo od 600. Lat) niżli Włoſzy z pozwolenia wſzyſtkiey Cerkwi/ w kilku Piatkách y Srodách Mięſá záżywa/ nie ieſt żadne Abſurdum.

Do tego ieſli nie ieſt Scandalum actiuum, że żadnego Piatku y Srody inſze Narody nie Poſzczą/ dla czego tu v nas má być ſtad Scandalum, że Ruś z ták dawnego zwyczáiu Cerkiewnego w kilku Srodách y Piatkách Mięſo ie: Pewnie ieden z drugiego Rusin tym ſię nie gorſzy. Polakom záś pewnie wzgorſzenia żadnego ſtad niemáſz/ bo oni y bez tego/ kiedy chcą iedzą. A ieſli Heretik álbo Apoſtátá iáki z tego ſię gorſzy: Nie dziw; Albowiem z naylepſzey y Swietobliwſzey rzeczy zwykli ſobie oni zgorſzenie zmyſláć.

W Dźieśiątym Párágráphie ktoregoś otytułował, o nieſłuſzney nagánie Poſtu Sobotniego w Rzymiánách.

Nie tylko ná nas Prá wowiernych, ále y ná Vnity, Rzymiány irrituiąc, mowiſz : Zá wielki grzech nie tylko Ruś Schiſmátycka, ále y niektora Vniácka poczytá Rzymiánom, że Sobotę Poſzczą, y Anáthemie ich zá to oddáią.

Dźiwna rzecz, że ći ludzie Swiátłość ćiemnośćią, Słodkość gorzkośćią, nazywáią.

ODPOWIADAM.

NJe ieſt to prawdá/ áby Ruś Anáthemie mieli/ oddawáć/ To ieſt wyklináć zá to Rzymian/ że w Sobotę Poſzczą : Ale to rozumieią/ że to czynią Pánowie Rzymiánie przećiw Apoſtolſkiemu Kánonowi Sobotę Poſzcząc: Apoſtolſki bowiem Kánon

64. ieſt

64. ieſt táki: Si quis Clericus inuentus fuerit, Die Dominico vel Sabbato ieiunare, præterquam Vno ſolo, deponatur: Sin autem Laicus, ſegregetur.

Nie Ruś tedy/ ále Apoſtołowie/ nie tylko Rzymiánom/ ále y wſzyſtkim Chrześćiánom Niedźielę y Sobotę Pośćić zákázuią.

Rzymiánom záś właśnie/ ktorzy przećiwią ſię temu Apoſtolſkiemu Kánonowi/ Synod Powſzechny Konſtántinopolſki in Trullo w Kánonie 55. gáni/ mowiąc: Quoniam intelleximus in Romanorum Ciuitate, in Sanctis Quadrageſimæ Ieiunijs, in eius Sabbatis ieiunare, præter Eccleſiaſticam traditam Conſequentiam, Sanctæ Synodo viſum eſt, vt in Romanorum quoque Eccleſia, inconcuſſè vires habeát Canon qui dicit: Si quis Clericus inuentus fuerit, in Sancto Dominico vel Sabbato ieiunans, præter Vnum & ſolum, deponatur: Sin autem Laicus, ſegregetur.

W tymże Párágraphie pytaſz, mowiąc: Pytam ia was Pánowie Ruſnacy, ieſli przeklęći Rzymiánie ktorzy Mięſá w Sobotę nie iedzą, tedy też y wáſzy Czerncy, y niektorzy Włádykowie, Metropolitowie, y Archimándritowie, Ihumenowie będą przeklęći, ktorzy nie tylko w Sobotę, ále y w Niedźielę Mięſá nie iadáią.

ODPOWIADAM.

Poſt ktory ex Voto bywa czyniony/ nie ieſt przećiwny temu Apoſtolſkiemu Kánonowi/ lubo y dożywotny bedźie: Jáko Auguſtin Swiety mowi Epiſtola 86. Quemadmodum enim Veterum Pa-

trum temporibus, Moyſes & Helias nihil contra prandia Sabbatorum fecerunt, cum diebus quadraginta ieiunáuerunt, ita qui potuerit Septem Dies ieiunando tranſire, non ſibi ad ieiunandum eligit Dominicum Diem, ſed in eis eum inuenit, quos ieiunaturum ſe vouet plurimos Dies.

Do tego Zakonnicy lubo od Mięſá ſię wſtrzymywáią/ iednák v nich w Sobotę y w Niedźielę nie ieſt Poſt/gdyż przed Południem Obiad w te Dni y Wieczerzą czáſu ſwego iedzą. w Wielki zás Poſt/ z Oleiem Potráwy iedzą/ á w inſze Poſty y Ryb záżywáią/ á kiedy Swieccy Mięſá/ oni Mleczna záżywáią; A ták y Voto ſuo Monaſtico doſyć czynią/ y Kánon Apoſtolſki w cále záchowuią.

Pátrzay tedy/ że Czerncy náſzy winie tego Kánonu nie podpadáią.

Racyi záś wyliczaſz Cztyry, z ktorych by ſłuſznie Rzymiánie Pośćić Sobotę mieli.

Pierwſzą powiádaſz być, że Naświętſzá Pánná y Swięći Apoſtołowie Dźien Sobotny, dla odpocznienia w Grobie Zbáwićielá náſzego pośćili.

ODPOWIADAM.

TA twoiá Rátia może być názwána/ że ieſt od Nebityiá Czteniie, to ieſt Niebylicá: Bo iáko niczym nie dowodźiſz/áby Naświętſza Pánná y Swięći Apoſtołowie pośćić Sobotę mieli/ ták y nigdy dowieść nie możeſz/ y owſzem rzecz przećiwna/ nie tylko prawdźie ále y rozumowi powiádaſz. Bo ná cożby Apoſtołowie Swięći przez Kánon ſwoy 64. wſzyſtkim Chrześćiánom Pośćić w Sobotę zákázáli/ gdyby ia

by ia ſámi Pośćili/ przetoż tedy twoiá Pierwſza Rátia/ nie Ratio.

Támże podpieráiąc te ſwoię nie rácyą mowiſz: á ieſli zmowią Ruś, iákoż y mowią, że tylko iednę Sobotę w Rok, to ieſt Wielką przykázano w Kánonách Pośćić, odpowiádam mowiſz, toćby też ieden tylko Piątek Wielki do Roku mielibyſmy pośćić.

I A też tobie ODPOWIADAM ná te twoie zádánie y Odpowiedź: A to miły Theologánćie nie rátia/ bo w Kánonách expreſſè Apoſtołowie Swięći/ położyli iednę tylko Sobotę Pośćić/ á wſzyſtkie zákazáli/ Piatki zás iáko y Srody wſzyſtkie Pośćić kážą/ o czym czytay Kánon 69. Przetoż tá twoiá rátia by namniey ćię wſpomagać nie może.

Druga Rácią kłádźieſz mowiąc: że ieſzcze od czáſow Piotrá Swiętego Apoſtołá począł ſię ten Poſt w Kośćiele Zachodnim: Albowiem iáko wſpómina Baroniuſz, y Swięty Auguſtin, iż gdy on Zwodcá ludu Chrześćiánſkiego Simon Magus ná vtwierdzenie Czártowſkiey ſwey náuki Czárnoxięſkiey, á ná oſzukiwánie Wiernych Bożych, obiecywał Neronowi Cæſárzowi, że iáko Bog wźięty miał być do Niebá názáiutrz. Tedy Piotr Swięty ze wſzyſtkiemi wiernymi w Rzymie ná ten czás będącymi, w Sobotę przed oną Niedźielą pośćili, y Pánu Bogu ſię modlili, áby nie dopuśćił śile Czártowſkiey, mnożyć ſię w onym Simonie Czárnoxiężniku, y wyſłuchał Pan Bog Modlitwy Wiernych ſwoich.

ODPOWIADAM.

IEſlić ludźie mądrzy y uczeni iáko ſłyßymy często zádawáli/ żeś Piſmá Swiętych Oycow nie czytał/ y dla tegoś ich nieświádom/ y iać śmiele mogę zadać/ że nie tylko Auguſtiná znáć żeś nie czytał/ ále y Bároniußowych dźieiow/ ktore tu cituieß/ álbo máło co kiedy/ álbosnigdy nie czytał/ álbo tu ie też z vmyſłu rozumieiąc/ że Ruś nigdy tych Authorow nie czyta/ ták fałßywie cituieß. Baroniuß bowiem Roku Páńſk. 68 ná pág. 57. á nie iákoś ty położył ná 706. opiſuiąc tákową tránsáktią Piotrá Swiętego z Symonem Czárnoxiężnikiem żadney wzmianki o Sobocie/ ktorą by miał Piotr Swięty z Rzymiány pośćić przed Niedźielą/ w ktorą miał Simon po powietrzu latáć/ penitus nie czyni/ ták bowiem text iego brzmi.

Nákoniec powiáda podiął ſię tego/ (to ieſt Simon) iż po powietrzu w Niebo iáko Ptak lećieć chćiał/ Apoſtołowie Swięci/ Piotr zwłaßcza zdrády iego y fałße odkrywáli/ y Rzymian/ ktorzy go iuż zá Bogá mieli/ y Słup z onym napiſem poſtáwili/ (Simonowi Bogu Wielkiemu) vpomináli/ áby mu Wiáry nie dáli/ á ráczey Chriſtuſá/ ktorego im przynośili/ zá Bogá prawdźiwego mieli. A gdy przyßło do onego latánia/ y Rzym ſię wßyſtek ſkupił ná on widok/ Simon po powietrzu zá poſługą Diabelſką latał/ á Piotr Swięty Modlitwą y Serdcem do Bogá ſię podnoßąc/ Diabłom roſkazał/ áby go vpuścili/ á nie zábiiáli/ iedno ochromionego ludźiom ná śmiech y vragánie fałßu iego/ podáli: Co ſię ták ſtało: Poty Baroniuß. Gdźieß tu miły Piſmienniku Poſt Sobotni.

Auguſtyná tákże Swiętego citowałeś/ nie wie-

dźieć

dźieć ktore Kśięgi y quo Capite, bo tám gdźie go Báronius cituie/ to iest Hæresi prima Czyni wzmiánke o Simonie y iego Herezyách/ ále o Pośćie Sobotnym Piotrá Swiętego/ żadney wzmianki nie máß/ toż y w Historiey Euseb. Lib. 2. Cap. 14. ktory lubo Piotrá Swiętego/ y Simoná Czárnoxiężniká tám wspomina/ ále o tákowym Pośćie Sobotnim nic á nic nie wzmiánkuie: w Taży Xiądz Skárgá w Zywoćie Swiętego Piotrá/ y w Zywoćie Nireusá/ y Achilleusá/ o tym nic nie wzmiánkuie.

Wstydźże śię Tátku z Bábiemi baykámi/ iákoby z czym pewnym/ z Druku ná Swiát śię popisywáć/ Historikow y Doktorow Swiętych potwarzáć.

Pisze o tym Augustin Swięty w Liśćie 86. w ktorym nie tylko żeby Sobotny Post miał pochwaláć/ ále y owßem gáni/ o Simonie Mágusie ták mowi/ nie sam to twierdząc/ ále przywodząc kogoś inßego powieść/ ná ktorą sam odpowiáda. [Petrus etiam inquit Apostolorum Caput, Cæli Ianitor, & Ecclesiæ Fundamentum, extincto Simone, qui fuerat Diaboli, non nisi vincendi Ieiunio Figura, id ipsum Romanos edocuit, quorum fides annuntiatur Vniuerso Orbi terrarum.

Poty Cudza Sententia ten Swięty cituie: Sam zaś ná nię ták odpowiáda: Nunc quid ergo cæteri Apostoli prandere Christianos contra Petrum docuerunt, in Vniuerso Orbe terrarum. Sicut itaque vixerunt inter se concorditer Petrus & Condiscipuli eius, sic inter se concorditer viuant, Sabbato ieiunantes, quos plantauit Petrus, & Sabbato prandentes, quos plantauerunt Condiscipuli eius.

Eſt quidem & hæc opinio plurimorum, quamuis eam perhibeant eſſe falſam plerique Romani, quod Apoſtolus Petrus cum Simone Mago, die Dominico certaturus, propter ipſum magnæ tentationis periculum, pridie cum eiuſdem verbis Eccleſia ieiunauerit, & conſecuto tam proſpero glorioſoque ſucceſſu, eundem morem tenuerit. eumque imitatæ ſunt nonnullæ occidentis Eccleſiæ. Sed ſi vt iſte dicit, Simon Magus figura erat Diaboli non plane Sabbatarius aut Dominicarius, ſed quotidianus eſt ille tentator, nec tamen aduerſus eum quotidie ieiunatur, quando & Diebus Dominicis omnibus, & quinquaginta poſt Paſcha, & poſt diuerſa loca diebus Solennibus Martyrum, & feſtis quibusque prandetur, & tamen Diabolus vincitur: Sancti oculi noſtri ſint ſemper ad Dominum, vt ipſe euellát de laqueo pedes noſtros: Et ſiue manducamus, ſiue bibimus, ſiue quodcunque facimus, omnia in gloriam Dei facimus, & quantum in nobis eſt ſine offenſione ſimus Iudæis, & Græcis, & Eccleſiæ Dei: Quod parum cogitant, qui cum offenſione manducant, vel cum offenſione ieiunant, & per vtram libet intemperantiam ſcandala concitant, quibus non ſuperatur Diabolus ſed lætatur. Quod ſi reſpondetur hoc docuiſſe Iacobum Hieroſolymis, Epheſi Ioannem, Cæteroſque alijs locis, quod docuit Romæ Petrus, id eſt, vt Sabbato ieiunetur, ſed ab hac doctrina terras cæteras deuiaſſe, atque in ea Romam ſtetiſſe, ſed è contrário refertur occidentis potius aliqua loca, in quibus Romam eſt non ſeruaſſe quod Apoſtoli tradiderunt. Orientis veró terras, vnde cæpit ipſum Euangelium prædicari, in eoque ab omnibus ſimul cum Petro Apoſtolis traditum eſt,

ne Sabbato ieiunetur, sine aliqua varietate mansisse. Interminabilis est ista contentio, generans lites, non finiens quæstiones.]

A żebyś wiedźiał / że ten Swiety / Post Sobotny gánił: Czytay wszystkie te Epistołe / á osobliwie ná poczatku / gdźie ták mowi: [Quod ergo me consulis, vtrum liceat Sabbato ieiunare? Respondeo. Si nullo modo liceret, profecto Quadraginta continuos dies, nec Moyses, nec Helias, nec ipse Dominus ieiunasset: Verum ista ratione concluditur, etiam Dominico die non illicitum esse ieiunium. Ecquis tamen hunc diem ieiunio decernendum putauerit, sicut quidam ieiunantes Sabbatum obseruant, non paruo scandalo erit Ecclesiæ, nec immerito. In ijs enim rebus, de quibus nihil certi statuit Scriptura Diuina, mos populi Dei vel instituta Maiorum pro lege tenenda sunt.]

Jednák lubo by kto (czemu wiáry dáć nie mogę kiedy w tych wzwysz citowánych Authorách tego nie náyduie) y ták iák ty báieß / nápisał / tedy y to wáß Post Sobotni wspiráć nie może / áni fundámentu stad żadnego niema: Bo to Piotr Swięty vczynił z potrzeby onemu czásowi służacey / á nie Vstáwę czyniac Postu Sobotniego: Nie mogł bowiem sobie być przećiwnym raz z drugimi Apostołámi w Jeruzalimie przez Kánon 64. Wßystkim Chrześćiánom zákazawßy Soboty nie pośćić / w Rzymie záś przećiwnie sobie y drugim Apostołom w Sobotę Post stánowić. Y z tá tedy swoiá Rátia / możeß się wybornie pod łáwę skryć.

Trzećia Rátia kłádźiesz, mowiac: Tym Postem Sobotnym Rzymiánie rożnia się od Zydow, ktorry

w Soboty, swoiey nawiększey roskoszy záżywáią, czego im Ruś pomága: á Rzymiánie żeby Żydom nie applaudowáli, słusznie ten Post Sobotny záchowuią.

ODPOWIADAM.

TO dźiwna rzecz/ czym nam nie dopuszczasz w Párágráphie o Wszeidnych Niedźielách/ w nieposzczeniu Piatkow/ bronić się/ tym się sam broniac/ záſtaniasz? Przewroć ieno iedne Kárte názad/ á czytay gdźie tak árgumentuiesz; że Ormiánie ieden Tydźien około Gromnic Poszczą. Ergo my ná złość im Mięso iedzmy w Piatki: A Concluduiac ten swoy árgument/ mowisz: A nam co do czyiego Postu? Boday kto przez cáły Rok pośćił/ tedy ia mam ná złość iemu nie pośćić? Ja tedy twoimże árgumentem/ te rátia zbiiam? Ze Zydźi Mięso iedzą w Soboty/ ty masz Pośćić? Co tobie do Zydow/ wżdyć oni ná káżdy Dźien przez cáły Rok Mięso zrą? y dla tego ty byś powinien záwsze Pośćić? Nie idźie to zá tym.

Do tego Apostołowie Swięći wiedźieli bárzo dobrze/ że Zydźi Soboty nie Poszczą/ bo y sámi z Zydow stáli się Chrześćiánámi/ przećie iednák zákazáli Chrześćiánom w Soboty Pośćić. A pozornieysza by byłá rzecz zá czásow Apostolskich/ áby Post w Sobote przykazány był z tey rátiey/ áby Chrześćiánie podobni być Zydom/ nie Posczeniem Soboty nie zdáli się. Ale Apostołowie Swięći ná te Rátia nie pátrzac/ bez wszelkiey okolicznośći/ w Sobote y Niedźiele/ oprocz iedney Wielkiey Soboty/ zákázáli Pośćić. Jákoż nie tylko z Kánonu Apostol-

skiego

skiego 64. ále y z Listu 8. ad Philippenses. Swie. tego Ignácego dáie się to znáć / gdy mowi: [Si quis Dominicàm diem aut Sabbatum vno excepto ieiunarit, hic Christi interfector est. To iest: Ie. sli kto Niedzielny Dzien álbo Sobotę / oprocz iedney/ pośćić będźie / ten Chrystusow Zaboycá iest.]

Stąd iáśnie dáie się znáć / że Piotr Swięty ni. gdy Pośćić Sobotę nie stánowił / poniewaz Swięty Ignácy iego będąc Vczniem / y od niego w Antiochiey Biskupem postánowiony / Chrześćiánom pośćić So. botę / ták srogo zákázuie. A tę Náukę ni od kogo nie miał / iedno od Náuczyćielá swego Piotrá S.

Do tego / nie pośćić w Sobotę / ktorey Zydzi nie poszczą / ále robić / iest Zydom się sprzećiwiáć / y onym nie być podobnym / bo im Zakon áni Pośćić / áni nie Pośćić w Sobotę zákázuie / ále Swięćić Sobotę / y nie robić w nię / przykázuie / iáko Augustin Swię. ty pag. 128. Epist. 86. mowi: [Et tamen nec quando sanctificauit Deus diem Septimum. quia in illo requieuit ab omnibus operibus suis, aliquid de Ieiunio vel prandio Sabbati expressit, nec cum postea populo Hæbreo de ipsius diei obseruatione mandauit aliquid, de alimentis sumendis vel non sumendis locutus est, Vacatio tantum Homini á suis vel á seruilibus operibus imperatur.]

Przytym: Pan sam dwie rzeczy w Chrześćiánách w Sobotny Dzien mieć chćiał / gdy Apostołow od szemránia Zydowskiego defendował / w Sobotę kłosy rwących / y rękomá śćieráiących: Kłosow bowiem rwániem y rękomá śćirániem / znośił Swięcenie y nierobienie Sobotne: A iedzeniem / Post Sobotny

zgánił: Jáko Auguſtin Swięty mowi w teyże Epiſt: [Ideo die illo à Diſcipulis hæc duo fieri voluiſſe, vnum deſpicis vellendis, alterum de alimentis ſumendis, vt illud aduerſus eſſet eos, qui volunt Sabbato vacare, hoc autem aduerſum eos, qui cogunt Sabbato ieiunare, cum illud mutato tempore iam ſuperſtitioſum eſſe ſignificaſſet, hoc autem vtroquè tempore liberum eſſe voluiſſet.]

Záczym o Poście Sobotnym więcey nie gdakay/ bo twoiá Ratio nihil valet: R owſzem ćiebie ſámego ſtringit, że muśiſz ſię srodze alterowáć.

Czwartą Rátią kłádźieſz mowiąc: Sobotni Poſt ieſt to iákoby Wigilia do Niedźiele, ſłuſzna tedy rzecz, żeby w Pośćię y w trzyzwoźći ſię Duchowni y Swieccy záchowáli, y ſpoſobnemi byli do wſtawánia ná Iutrznie y ná drugie nabożenſtwo Niedźielne: gdyż wiele ſię pobożnych ludźi náyduie, ktorzy przez Piątkowy y Sobotni Poſt, gotuiąc ſię, co Niedźielá do Naświętſzego Sákrámentu przyſtempuią.

ODPOWIADAM.

Y To Twoiá bárzo ſłába rátia. Bo wiedźieli Apoſtołowie Swięći/ że bliżſza ieſt Sobotá niż Piątek Niedźieli; záczym przećię Sobotę zákazáli pośćić/ á Piątek przykazáli.

A ieſli kto dla przyięćia Naświętſzego SAKRAMENTV w Niedźielę/ Piątek y Sobotę pośći/ á nie względem tego/ że koniecznie Sobotę pośćić trzebá/ nie grzeſzy: Bo to z potrzeł y ſłuſzney czyni/ á nie przećiwiac ſię roſkazaniu Apoſtolſkiemu.

Co záś powiádaſz, że ſłuſzna rzecz ieſt, żeby

w Pośćie y w trzyzwośći Duchowni y Swieccy ſię záchowáli, y ſpoſobnemi byli do wſtánia ná lutrznią, y na drugie nabożenſtwo Niedźielne.

ODPOWIADAM.

NA to iuż dawno Auguſtin Swięty odpowiedźiał, gdy w teyże ſwey wzwyż pomienioney Epiſtole, ták mowi: [Nam cum ei Argumenta deficiunt, quibus probet Sabbato ieiunandum, in luxurias epularum & tumulenta conuiuia, & nequiſſimas ebrietates inſultabundus inuehitur, quaſi non ieiunare, hoc eſt inebriari. Quid ſi hoc eſt, quid ergo prodeſt Romanis Sabbato ieiunare? Quando quidem alijs diebus, quibus non ieiunant, neceſſe eſt eos ſecundum diſputationem huius ebrioſos & ventricolas iudicari.]

Opuſzczam tu inſze rátie Swiętego Auguſtiná, ktore vel me ſilente, tuam facietatam oppugnant opinionem. do tego ábym ſię Czytelnikowi nie vprzykrzył. Chcącego odſyłam do ſámego Textu: gdźie ſię doſkonále doczyta o Sobotnim Poſcie, że ieſt przećiwko Kánonowi Oycow Swiętych.

W Jedynaſtym Párágraphie o Pośćie do Swiętego Piotrá ták mowiſz. Ten Poſt Piotrow álbo iáko go Ruś zowie, Piotrowká, nie ma pewnego fundámentu, áni ográniczenia ſwego, a to z tych miar: Ze Piſmienniki Ruſcy nie nazywáią tego Poſtu Swiętego Piotrá Poſtem, ále Swiętego Duchá Poſtem, y táką mu Denomináitią w piſmach ſwoich drukowánych dáli.

ODPO-

ODPOWIADAM.

POſt do Swietego Piotrá/ álbo iáko we wſzyſtkich Cerkiewnych Piſmách náżwány ieſt Apoſtolſki/ ma ſwoy pewny fundáment/ zwyczáy ſtárodawny wſzyſtkiey Cerkwie Wſchodniey/ ográniczenie záś ſwema tákowe: Poczyna ſie bowiem w Pierwſzy Poniedźiáłek po Niedźieli Wſzyſtkich Swietych/ ktora ieſt Pierwſza po Swiateczney: á konczy ſie Iuniá 28. przed Swietem Apoſtolſkim Piotrá y Páwłá.

Maſz tedy Fundáment y Ográniczenie tego Poſtu pewne.

A o náżwiſko mnieyſza/ iáko chca ták go niechay názywáia/ gdyż by námniey tym nie grzeſza: Cerkiew iednák iákem wyżey powiedźiał/ Apoſtolſkim go názywa Poſtem.

Przed Swiatkámi záś áby go Pośćić/ tego zwyczáiu Cerkiew nigdy nie miáłá/ bo te ſa Zmartwychwſtánia weſołe dni/ dla czego y klęczeć w nich ſie nie godźi: A że czáſem bywa dłużſzy/ á czáſem krotſzy: Dźieie ſie to poſtánowieniem Wielkonocnym/ ktore czáſem poźniey/ czáſem ràniey bywá; Iednák ſtad żadne abſurdum, áni inconueniens nie rośćie: Z gránic bowiem ſwoich iák Zapuſty/ ktore záwſze/ iákem powiedźiał/ bywáia w Niedźiele Wſzytkich Swietych/ ták y koniec Poſtu w Wigilia Apoſtołow Piotrá y Páwłá/ nie wychodźa. A że Balſámon powiáda/ iáko go cituieſz w reſponſie ſwoim 53 żeby 7 Dni Poſt ten trwał/ iego to tákie ieſt zdánie/ á nie wſzyſtkiey Cerkwi. Do tego ku Koncowi tego ſwego reſponſu ták mowi: [Quod ſi quis circa Feſtum Sanctorum Apoſtolorum, & Feſtum Natalis

Chriſti ieiunet, ſeu ſponte, ſeu à fundatoria regula impulſus non vituperabitur.]

Záczym lepiey my czynimy, że więcey nád Siedm Dni Pośćimy, á nie my tylko, ále y wßyſtká Græcka Cerkiew, niż ći, ktorzy by ták czynili, iáko ty im rádziß.

Ná koncu záś ſámym, tego Párágraphu powiádaſz: Ze Ruś Swiąt Apoſtolſkich: procz Piotrá y Páwłá, y Ianá Swiętego, nie Swięći: wolą Cháritonow, Ewchimiow &c. do ktorych y weliczániia, y Sławoſtowiia, odpráwuią.

ODPOWIADAM.

NIe ieſt to prawdá, żeby Vſtaw miał zákazáć Swiętá Apoſtolſkie Swięćić, y owßem kożdego Apoſtołá Swięto, Swięćić każe: Znáydzieß to nie tylko w Vſtáwie, ále y w Bálſámonie w Wykłádźie Kánonow Fotiußowych Titulo 8 de Parochijs fol. 91. Tám przeczytawßy obaczyß, ktore Swiętá máią być cáły Dźien Swiecone, y ktore do Południá. Swięćilić by niebożetá Ruś, oſobliwie Roboczy, ále im Pánowie nie dopußczáią, nie tylko w Apoſtolſkie, ále y w Naświętßey Pánny, á drudzy y ſámego Zbáwićielá Swiętá, á ledwie ſię im w Niedźiele od pracy wytchnać przydźie. O czym dobrze Gábriel Leopolitá w Kazániách o Modlitwie Pánſkiey fol. 388. ná to nárzeka, gdy mowi: [Ják wielka ieſt pieſczotá, álbo raczey roſpuſtá tych opłakánych czáſow náßych Chrze: N. iż gdy by oni ſtárożytni Kátholicy powſtáli od Vmárłych, nie poználi by pono Chrześćiánſtwá náßego. Albowiem ták iuż teraz zdrobniáły powinnośći Chrześćiánſkie, że ledwie Cien ich, y to bárzo nie znáczny

może

może być ználeziony. Nie znáć iuż záchowánia Niedźiele Swietey/ ktora Dniem Swietego nád Swietymi iego odpocznieniem Poświecona / y ná Rozmyslánie Dobrodźieystw iego odłożona: Ktorey by kaśká nie znáć/ przed gestymi podwodámi/ y prácámi Niewolniczymi/ ktore muszą czynić Ubodzy Poddáni Pánom swoim/ y sámi soba/ y dobytkámi swoimi/ y Czeládźia swoia. Nie znáć iuż Swiat Naświetszey Pánny / y Apostołow Pánskich przed Ustáwicznemi Robotámi polnemi.] Poty Leopolitá.

A co wspominasz, że wolą Chritonow y Ewchimow Swięćić.

ODPOWIADAM.

NJe trzebá śie z tych Swietych nátrząsáć: Albo Cháriton on Swiety/ ktory żył Roku 362. po Christusie/ y od Juliáná Apostaty Umeczony był/ wielki Wyznawcá/ Albo też Ewthimius wielki / Czwartego Stá Lat po Christusie/ nie godni są Swiecenia y Weliczániia? A zaż ich Kośćioł Rzymski zá Swiete niemá. Jákoś widze pochwili y z swego Kośćiołá szydźić bedźiesz/ że Fránćiszkow Dominikow/ y inszych Swiećić / ieslić teraz impune to poydźie.

W Dwunástym Párágraphie, w ktorym o Zákazániu iedzenia Ryby w Post wielki, y w drugie posty, y w Piątki, y w Wigilią. báiesz, mowiąc:

Nápisano w Vstáwie Schismátickim, że nie godźi się ieść Ryb przez wszystek Post wielki, procz ná Zwiastwowánie (y to iesli nie w wielki Tydźien

przypádnie) y ná Niedźielę Kwietną. Tákże y w drugie Poſty, iáko to przed Bożym Národzeniem, po Swiętym Mikołáiu, żeby do Bożego Národzenia Ryb nie ieść, y przez wſzyſtkie Piątki przez Rok, y w Wigilią Bożego Národzenia, y w inſze czáſy.

ODPOWIADAM.

NIemáß v nas w Ruſkiey Cerkwi żadnego Schizmátickiego Vſtáwu, ieno Cerkwie Swiętey Wſchodniey ſtárożytne Vſtáwy przez Oycow Swiętych, To ieſt, Sábe Swiętego, ktore ſię Jerozolimſkie názywáią. Athanáziuſzá y Piotrá Atonſkiego, ktore ſię Swiatohorſkiemi názywáią, y onego Swiętego Theodorá Studity, y inßych podobnych tym,

Ktory to Vſtaw Práwowierney Cerkwi Wſchodniey nie nieſłußnie áni bezrozumnie, iáko ty báieß, ále bárzo Swiętobliwie y ſłußnie w te czáſy, ktoreś ty námienił, Ryb ieść, zákázuie. A nie ná ſwoim własnym rozſadku funduiac ſię, to ſtánowią ći Oycowie Swięći, ále ná ſtárożytnym zwyczáiu Cerkiewnym, Kánonem 50. Synodu Laodicenſkiego potwierdzonym. Ktory Kánon ták ſię w ſobie ma: [Quod non oportet in Quadrageſimæ Poſtrema Septimana ieiunium ſoluere, & totam Quadrageſimam iniuria afficere, ſed oportet totam Quadrageſimam ieiunare aridis veſcentes. To ieſt, Iż nie godzi ſię Czterdzieśiatnicy w oſtátnim Tydniu nie Pościć, y wßyſtkie Czterdzieśiatnice znieważyć, ále potrzebá wßyſtkę Czterdzieśiatnice Pościć, Sucho iedząc.]

Przypátrz że sie tu/ że nie tylko Ryby/ ále y Oleiu ieść sie nie godzi / poniewaz suche tylko rzeczy záżywáć każe. Coż sie ma rozumieć y o Piatkách y Srodách: Apostołowie bowiem Swieći/ zárownie Pośćie kazáli/ ták Post Wielki/ ták Srode y Piatek/ w Kánonie swym 69. Ták bowiem nie tylko Zakonnicy/ ktorzy tego pilnie obserwuia/ ále y wszyscy Chrześciánie zá czásow Apostolskich/ nie tylko ná Wschodzie/ ále y ná Zachodzie obserwowáli/ á ná Wschodzie y v nas v Ruśi áż po dziś dzien obserwuia. Czytay o tym Xiedzá Skárge w Zywoćie Swietego Márká Ewángelisty/ Aprilá 25. ná pág. 344. Ktory o Vczniách Swietego Márká z Philoná zydá ták powiáda: [Powściagliwosć (To iest / Vmartwienie Ciáłá / y oderwania go od wszelkiey roskoszy/) máia zá Fundáment/ ná ktorym insze Cnoty buduia / żaden z nich przed Wieczorem / áni ie / áni piie: A drudzy áż Dnia Czwartego iedza. Drudzy w Wykłádách y rozumieniu Pismá Vczenszy/ tym sie pokarmem Rozmyślánia w Pismie vgáśić niemoga: Ták/ iż áż do Dniá Szostego ná Pokarm nie wspomnia. Winá wobec wszyscy nie piia/ y Mieśá nie iedza/ áni tego co sie rucha. Do Chlebá z Woda Sol á Izop/ to ich przysmáki.]

Gdzież tu Ryby w Post ći iadáli / miły Roskosznik ? znaydźiesz y w inszych á niemal we wszystkich Zywotách Swietych/ Ktorzy bliższych czásow żyli/ że iedni Dziewiatey Godziny/ á drudzy przez Dzien/ inni Trrzećiego Dniá/ á inszy áż Szostego/ To iest: áż do Soboty nic nie iedli. Inszy zás/ choć co Dzien w sámy iednák Wieczor/ Chleb iedli á Wode pili/ inszy Owocow suchych tylko záżywáli / inszy rozni /

rożnie

rożnie Ciáłá swe Postámi dręczyli/ Pánu Bogu się podobáć chcąc: Czytay o tym Nicephorá Kallixtá in Ecclesi: Historia Lib. 12. Cap. 34.

Do tego Post włásny iest/ nic nie ieść/ iákowy był Moyzeszow/ Heliaszow/ y sámego Páná Zbáwicielá nászego.

Ieiunium vniuersale ab omni cibo

Posty záś/ ktore Cerkiew Vłomnośći ludzkiey wygadzáiąc/ postánowiłá/ z odmiáną Potraw/ názwiskiem tylko Postem są/ á rzeczą sámą są wstrzemięźliwośćią/ y te są rożne: Wstrzymáć bowiem się od Mięsá/ á ieść Ryby/ iest wstrzemięźliwość/ iednák máła/ á wstrzymáć się od Ryb/ iest większa/ wstrzymáć się záś od Oleiu y Winá/ á suche Owoce ieść/ iest iescze większa/ á ná Chlebie y Wodzie przez cáły Dzień Poszcząc/ przestáć: dáleko iescze większa.

Ieiunium particulare a delicatioribus cibis.

Niechże tu vważa káżdy pobożny Chrześćiánin/ ktorych tu z tych Postow iest bliższy/ y podobnieyszy włásnemu Postowi Post/ ktory Pan Zbáwićiel Pośćił: Pewnie káżdy przyznáć musi/ że ten ktory iest twárdszy/ ten iest bliższy.

My tedy chcąc imitowáć Zbáwićielá/ od ktorego nam podány iest Post Wielki/ á nie mogąc ták doskonále iáko on/ Pośćić/ ile możemy Wstrzemięźliwośćią tákową/ iákową nam Antecessorowie nászy Oycowie Swięći w Vstáwách podáli/ zá nim idźiemy. A iesli to názywasz nieurzystoynośćią y głupstwem/ tedy to nie nam tylko/ ále y Antecessorom nászym Vczniom Apostolskim/ y ich náśládowcom Oycom Swiętym/ y wszytkim stárożytnym onym Chrześciánom zádáiesz: Czegoć nikt pochwálić nie może/ chybá iáki Vczeń Epikurow/ ktorego brzuch iest Bogiem.

Táka tedy masz od nas Rusi o Nieiedzeniu w Poście Ryb/ deklarátia/ ánie táka iáka ty od Báby śię iákis náuczywszy/ powiádasz. At bo w Rybi iest Krow. o ktorey áż ad Nausæam diszkurniesz/ że áż brzydko czytáć.

Wstydź że śię brydniámi Swięte y Bogu miłe/ Apostolskie y Oycow Swiętych zwyczaie nazywáć.

Jesli też to nie głupia twoiá Argumentatia/ niech káżdy vważa/ gdy mowisz: Stadby szło/ że máłoby nie nádáremnie stworzone od Bogá Ryby były/ gdy by ich nie godziło śię w Dni Postne záżywáć.

ODPOWIADAM.

IEsliby Argument twoy miał być prawdźiwy/ tedy by y ten perconsequens prawdźiwszy być miał/ że Bog Zydom wiele Zwierząt/ Ptakow/ y Ryb ieść zákazał/ Ergo ie nádáremnie stworzył: Albo też że przed Potopem ludźie Mięsá nie iedli/ tedy wszystkie Bydlętá dáremnie stworzone od Bogá były: Ale iák to mowić iest nieprzystoyna/ ták y to coś ty tu iák Bábá nábáiał.

Y tá też twoiá Rátia bárzo niepotężna/ że Pá. nowie/ ktorzy Stáwy ná Spusty záprzedáią/ iesliby Ryb w Pośćie nie iedząc/ nie kupowáli; gniewáli by śię/ zátym koniecznie trzebá ie ieść. Distinktia ktora powiádasz miedzy máłą á wielką Rybą nie. ktorzy czynią/ że nie z Pismá áni z Vstáwu probuiesz/ przeto iáko inutilem silentio solwuię.

Ták tedy krotiuchno ná ten Páragraph odpowie. dźiawszy ná twoie záwstydzenie nowego Authorá/

ále

ále znáć pobożnego Kápłáná Kośćiołá Rzymſkiego Gábrielá Leopolitę w Kazánin ná ſłowo z Modlitwy Pánſkiey. Chlebá náſzego &c. w Piatek po Bożym Ciele ; Pag. 386. tu trochę przypomnię/ ktory ták ná poczatku mowi : [Był ten pobożny zwyczay v ſtárożytnych Chrześćian / iż wſzyſtkie Piatki Suchotámi odpráwowáli/ Contentuiac ſię ſámym Chlebem y Woda/ ktory zwyczay godźien ieſt pochwały/ y godźien ieſt Náſládowánia : Albowiem Odkupićiel náſz IESVS CHRISTVS, ták wielkimi Suchotámi odpráwił on Wielki Piatek/ w ktorym vmárł dla Zbáwienia náſzego/ iż zeſchłá byłá iáko ſkorupá śiłá iego/ y Język iego ták był przyſechł do Podniebienia/ że ſię ozwał z onym ſłowem Prágnę. w ktorym prágnieniu Octem z Zolćia zmieſzánym częſtowál i go Przećiwnicy iego/ y náſycony ieſt wſzelkimi zelżywośćiámi / zá one zbytki Pierwſzych Rodźicow náſzych/ ktorzy nád zákazánie Boże vłákomili ſię ná Jábłko Oczom ſwoim miłe/ y ſmákowi ſwemu przyiemne. Y niżey. [Dobrze czynili ſtárożytni Chrześćiánie/ że Chlebem y Woda Piatki ſwe odpráwowáli/ iákożkolwiek náſláduiac Suchot Chriſtuſá Páná náſzego.] Y niżey. [A pogotowiu Poſtow/ ktore ſa od Kośćiołá náznáczone ták bárzo nie znáć/ że iuż nie tylko Suchedni weſzły w lekkie poważenie y pośmiewiſko / ále y ſámá Quadrágeſimá Swięta/ Poſtem Moyżeſzowym y Heliaſzowym wſtáwiona/ y Poſtem Chriſtuſá Páná náſzego poświecona/ ták zdrobniáłá/ że iey podobno w krotkim czáſie máło co zoſtánie : Albowiem co namocnieyſzy y do Poſtow potężnieyſzy ludźie ták wnęćili ſię w Indulty/ iż miáſto Czterdźieſtu Dni/ Czterdźieſtu Godźin nie Poſzcza. A ieśli ktorzy Poſzcza/ tedy przećię nie tylko

Obiády z wielkim doſtátkiem/ ále znowu Wieczerze doſtáteczne ſobie robią. Toż ſię dzieie y z Piatkámi w ktore ieſli ſię kto obierze Suſzyć/ bądź z chęći ſwey/ bądź z Pokuty náznáczoney/ przećię y tego iednego Dniá bez łákotek iákichkolwiek wytrwáć nie może/ ále ſzuka Ryb pieczonych/ y ſmáczno nákropionych: ſzuka Oſuchow y Piernikow/ ſzuka Migdałow/ Fig/ y Rozynkow: A przytym tákich Trunkow/ że one wſzyſtkie Suchoty ſwoie/ nie tylko odwilży/ ále ták bárzo zmoczy/ żeby mu z Piánſtwá mogł gębę wyżąć w ſuchy Piatek/ iáko y w Mięſopuſtny Czwartek.

Przyſłuchayże ſię tu / y vznay / ieżeli nie prawdę ten Kápłan mowi/ y kiedyby był żyw / á ten twoy Párágraph przeczytał/ czy nie nárzekałby y ná ćię/ że lud Boży nie do ſkromnośći y wſtrzemieźliwośći / ále iáko Epikur drugi do roſpuſty/ y wygody brzucho. wey poćiągaſz y wiedźieſz.

Wſtydź że ſię przynamniey Kośćielnych / kiedyś iuż od Cerkiewnych odſtąpił/ Náuczyćielow.

W Trzynaſtym Párágraphie, ktoregoś otituło- wał, o nieczytániu ná Chory Godźin, álbo Czá ſow, Pſalterzá, Wieczerni, práwiſz: Ze przyſtoy- nieyſza y poważnieyſza ieſt rzecz Czytać álbo Spie- wáć Godźiny, y Wieczernie ná Chory per Com- mata, ániżeli gdy ieden Chłopiec márkocząc y czę- ſtokroć łgąc, to odpráwuie.

ODPOWIADAM.

ROżne bywáły niegdyś w rożnych Národách Chrześćiáńſkich/ w Cerkwiách zwyczáie y Ceremonie w Nabożeńſtwie: Jáko o tym Niceph: Cal-

lixtus in Eccle: Histor. Lib. 12. Cap. 34. swiádczy. Teraz iednák zá łáską Bożą Cerkiew Wschodniá / iáko po wszystkim Swiećie / lubo w rożnych narodách / w Wierze iedney / ták w iednákiey zgodźie Ceremoniámi y obrzadkámi / swoie nabożenstwo odpráwuiac / Páná Bogá chwali. Rzymski záś Kośćioł osobliwe ma y rożne Ceremonie y obrzadki swego nabożenstwá od Wschodniey Cerkwie / lubo Essentia iedna sa: Jesli tedy w Kośćiele Godźiny Spiewáia / my tego nie gániemy / bo ták sa rosporzadzone / aby były Spiewáne / y táki ma dawny zwyczay. V nas záś nigdźiey tego zwyczáiu we wszystkiey Wschodniey Cerkwi niemász / aby álbo Czásy spiewano / álbo ná Chory czytano / ále ie zwyczáiem Oycow Swietych dawnych Jerozolimskich / Studitskich / y Swietogorskich / osobliwie Psalmy czytáiac / oprocz Tropária / z Kondaki / ktore to ná woli Starszego spiewáć álbo czytáć záwisło / odpráwuia.

Wieczernia záś bywa wszystka niemal spiewána krō częśći Psałterzá / [ktora się Káfizma názywa] y ná srod Cerkwi wgłos od iedne° czytána bywa / á słucháiace tym czásem Meditátie odpráwuia: Spiewáne ná Chory bywáia Psalmy Cztery do pewnego Wierszá: á stámtego mieyscá przeplátuiac / tákże ná Chory z Stichirámi spiewáia. Tákże Prokimeny ná Chory spiewáia / ná Stichowfnie Stichery tákże; J ták wszystká Wieczernia álbo Nieszpor ná Chory spiewána bywa / oprocz Psałterzá osobliwego czytánia / iáko się rzekło / ktory ná Dwádźieśćiá Częśći iest rozdźielony / iáko ty dobrze wiesz / boś go Diákiem bedac często czytywał / á nie raz mylac się / iáko o innych práwiż / zełgałeś.

Ná

Ná Iutrzni záś tymże ſpoſobem po Pułnocznicy/ ktora Czytána bywa/ y po Exápſálmách/ ná Chory Spiewáia Boh Hoſpod, y Tropária temu Dniowi ſłużace/ á potym według porządku/ Cześći z Pſalterzá/ álbo Káſizmy ná środ Cerkwi czytáne bywáia: o tákowym czytániu Pſałterzá znaydźieſz w Kolláti. ách Swietego Káſsiáná/ á po káżdey Káſizmie ná Chory ſpiewáne bywáia Siedálna, potym ieſli Swie to/ ſpiewány bywa Polieleos, to ieſt Pſalmy Dwá 134. y 135. ná Chory: potym Antiphony tákże ná Chory ſpiewáne bywáia: y Czytáná bywa Ewán. gelia; A ieſli proſty Dźien/ po Pſalterze y Siedál. nách ſpiewány bywa Kánon tákże ná Chory/ á po. tym ná Chwalitech ábo ad Laudes ſpiewáia Pſal. mow Trzy tákże ná Chory/ ieſli Swieto/ z Stichi. rámi przeplatáne. Y ták ſie Iutrznia konczy.

Maſz tedy prawdźiwa relátia/ (á nie táka iaka ty fáłſzywie czyniſz/) że w Cerkwi Ruſkiey niemal wſzyſtko nabożenſtwo ná Chory ſpiewáia.

W Swietá záś kiedy Wſenoczne albo Wigilie bywáia/ tedy y Pſalm 103. ktory záwżdy ná począt. ku Wieczerni czytány bywá/ ták y z Pierwſzey Ká. ſizmy Sławá Pierwſza/ to ieſt kilká Pſalmow z Alle. luiámi ſpiewáne bywáia. A gdyby według ćiebie wſzyſtkie Pſálmy/ ktore w Cerkwi czytáne bywáia/ przy tych Hymnách y Pſalmách/ ktore ſpiewáne by. wáia/ ſpiewáne być miáły: muſiáłáby ſámá Wie. czernia wźiać Cztyry ieſli nie Pieć Godźin zabáwy: á Páweczernicá álbo Completá pewnie Dwie Go. dźinie/ Połunocznicá pewnie Trzy/ Iutrznia Ośm álbo namniey Siedm Godźin: Czáſy álbo Godźiny Dwie/ namniey Pułtory: á Służbá Boża pewnie

ieſli

ieſli nie Trzy/ tedy Dwie Godzinie prendko odpráwowána.

Kiedyż tu miły Premudry Vſtáwniku/ Zakonnikom álbo y inßym nabożnym ludziom/ ktorzy Práwidło Cerkiewne / álbo Horas Canonicas záwße odpráwuią/ czás vkażeß wolny/ nie tylko do odpráwowánia ſwoich ſpraw/ bez ktorych ſie obeyść nie mogą/ ále náwet y Obiad álbo Wieczerzą/ y Sen odpráwić/ ponieważ ledwie Trzy álbo Cztery Godziny ná to wßyſtko zoſtánie.

A co powiádaſz, że Chłopiec ieden odpráwuie.

ODPOWIADAM.

MVśi ták być/ gdzie Pop nieborak dla wielkiego Vboſtwá nie może więcey chowáć/ ieno iednego Diáká álbo Chłopcá.

Toż rozumiem działo ſię we Włoßech/ kiedy Gottowie y Wándálowie nád nimi Pánowáli/ á Kápłáni Chlebá ſobie ſwymi rekomá zárabiáli/ nie było tám komu/ rozumiem/ ná Chori Godziny odpráwowáć/ bá y teraz gdźie przy iednym Xiędzu ieden tylko Klechá bywa/ nie więcey tám Melodiey álbo w ſpiewániu wdźięczności/ niż gdzie v Popá ieden Diák álbo Chłopiec ſpiewa/ będzie. Baronius Anno D. 680.

Niech ieno Pánowie dobrze Cerkwie funduią/ będzie komu pewnie ná Chory ſpiewáć/ y nie ßpetnie.

Citowałeś tu Sokrateſá y Nicephorá Hiſtorikow iákoby oni w ſwoich Kśięgach nápiſáli/ że Spiewánie Pſalmow ma być ná Chory: Znáć żeś ich dobrze nie czytał/ y dlategoś Nicephorá nie náznáczył/ gdźieby to nápiſał/ á Sokrateſá luboś citował/ ále

omylnie: Bo Sokrates wypisuie w tych swoich Sześciu Księgach Rozdziele 8. o Arianach / ktorzy przećiwne Wierze Práwosławney/ o Troycy Swiętey / złożywszy Hymny/ nocne Nabożeństwá/ y Processie po Konstántinopolu odpráwowáli: Ktorym sprzećiwiáiąc się Chrizostom Swięty/ przećiwne Ariáńskiey Herezyey nabożeństwá odpráwuiąc/ y Processie/ spiewał. Ku koncowi záś ták mowi: [Iam vero dicamus vnde consuetudo Hymnorum, qui in Ecclesia álternis decantantur, initium cæperit. Ignatius Antiochiæ quæ erat in Siria, à Petro Apostolo Episcopus, qui cum Apostolis ipsis multum versatus est, Visionem vidit Angelorum, Sanctam Trinitatem Hymnis alternâ vice decantatis collaudantium, & formam canendi in ea visione expressam Ecclesiæ Antiochenæ tradidit. Vnde illa traditio in omnibus Ecclesijs recepta est, ac de Hymnis alternâ vice decantatis, ista hactenus.

Widziß tedy że ten Historik nie o Psálmách/ áby ná Chory spiewáne były/ Pisze/ ále o Antiphonách/ álbo Trzyświętey Pieśni / ktorey przez widzenie od Aniołow Ignácy Swięty náuczywszy się / Cerkwi podał/ ktora y podziś dzień we wszystkich Cerkwiách ná Chory spiewamy.

Ale dobrzeby / żebyś sobie wspomniał Pierwiey swoy Dubienski Vstaw/ według ktoregoś ty się spráwowáł/ kiedyś nigdy żadney Káfizmy nie tylkoś nie spiewał/ álbo ná Chory nie czytał/ ále y po prostu one Czytáć nie dopusczał. A Kánonu v ćiebie było nie pytáć/ czytáć/ álbo spiewáć/ chybá sáme Irmosy / y to nie záwżdy: Owo zgołá / komu inszemu Práwidłá/ y Vstáwy radbyś nápisał/ á sameś się ich y Pál

cem ſwym dotykáć nie chćiał/ chybá kiedyś muśiał/ Diákiem będąc.

W Trzynaſtym Páragraphie O Kanárchániu w Cerkwi.
Powiádaſz, że ieſt Sposob ieden odpráwowánia nabożenſtwá v Ruśi, iáko więc bywa pod czás Kolendy, gdźie ieden wprzod ſpiewa, á potym tożdrudzy zá nim ſpiewáią: Albo ná Swádbách, álbo Weſelách, gdy owo po Obiedźie ieden zá Stołem ſiedząc, záczyna ſpiewáć, y dźiękowáć Goſpodarzowi, y Goſpodyni zá Obiad, á drudzy zá nim tož ſpiewáią.

ODPOWIADAM.

ZNáć potym/ żeś nie tylko Diákiem/ ále y Skomorochem bywał/ ponieważ y Kolendowáć/ y ná Swádbách ſpiewáć vmieſz/ záczym y odpowiádáć ći ná te twoie Skomoroſkie Szyderſtwa nie trzebáby.

Ale żeby niewiádomi w tym tobie Wiáry nie dáli y żeby wiedźieli/ że wſzyſtkie Ceremonie/ y zwyczáie Cerkiewne ſtárożytne y Swięte ſą/ ná twoie záwſtydzenie pokáżę: Iż ten zwyczay/ ná ktory ty niewſtydliwie po Skomoroſku gdaczeſz/ nie Wczoráyſzy ieſt/ ále od Roku Páńſk. 350. około ktorego on Sławny y Wielki Doktor Bázili Swięty żył: Nie tylko bowiem w Cerkwiách Bázilego Swiętego/ále we wſzytkich inſzych/ Kánárchánie tákowe/ iákowe teraz w Cerkwi náſzey Ruſkiey ieſt/ odpráwowáło ſię/ iáko ſam ten Swięty Doktor w Liśćie ſwoim 63. do Klerikow Cerkwie Neocezáriyſkiey Piſząc/ mowi: [Ad id vero quod propter Pſalmodias accuſámur, quare potiſſimum ſimpliciores perterrefaciant, qui nos trá-

ducunt. Hoc habeo quod dicam: quod videlicet, qui iam obtinuerunt Ritus omnibus Ecclesijs Dei cócordes sunt & consoni, De nocte siquidem populus cósurgens antelucano tempore Domum precationis petit, inque labore & tribulatione ac lachrymis indesinentibus facta ad Deum Confessione, tandem ab oratione surgentes; ad Psalmodiam instituuntur. Et nunc quidem in duas partes diuisi, alternis succinentes Psallunt, atquè ex eo simul eloquiorum Dei exercitationem ac meditationem corroborant, & cordibus suis attentionem, & reiectis vanis cogitationibus mentis soliditatem suppeditant. Deinde vni ex ipsis hoc muneris dato, vt quod canendum sit prior ordiatur, reliqui succinunt, atque ita Psalmodiæ varietate precibusquè subinde intersertis noctem superant.]

Dotego y w Kośćiele Rzymskim takowe Kanarchanie y teraz náydźieß/osobliwie przy odpráwowániu Litániey/ gdźie ieden głosem mowi: Sancte Petre; á wßyscy Spiewáiá: Ora pro nobis. &c.

A co ná koncu persuáduiesz, żebysmy czynili, iák o v Vnitow ná niektorych mieysćách czynią, że z iedney Kśięgi wszyscy ná iednym Chorze spiewáią, á iesli niemász drugiey Kśięgi, tedy tęż Kśięgę ná drugi Chor posyłáią.

ODPOWIADAM.

Rzecz iest niepodobna/áby z iedney Kśięgi Dźieśięć álbo Dwádźieśćiá (gdźie dostátni iest Monástyr/ álbo w Mieśćie Cerkiew) ná Chorze stoiąc/ spiewáli/ bo nie wßyscy pátrzyć y widźieć mogą / co

w tey Kśiedze iest/ chybá Dwáy álbo Trzey ledwo/ y to nie doskonale/ y wiersza zátym może być confusio niżeli porządne śpiewánie/ gdyż ieden co przyczyni/ drugi vymie/ á inszy nie wyczytawszy/ zámilknie.

Do tego nie iedná iest Kśiegá/ z ktorey w Cerkwi Nabożeństwo odpráwuia/ ktoreyby śie mogli ná pámieć náuczyć/ ále iest ich wiele/ osobliwie Oktoich, Miney Dwánáście/ to iest/ Nabożeństwo do káżdego Swietego ná káżdy Dzien zosobná/ przez Rok cáły/ ná Mieśiace rozdżielone: Triod Postnaia, w ktorey iest opisáne nabożeństwo Postne/ ktora śie poczyna Trzemá Niedźielámi przed Postem wielkim/ á konczy śie w Piatek przed Kwietna Niedźiela. Drugá Triod iest/ ktora zowia Cwitna/ w ktorey opisáne iest nabożeństwo Passionis Domini, Resurrectionis, Ascensionis, & Pentecostis. Tá śie poczyna od Łázárzowey Soboty/ á konczy śie w Niedźiele Wszystkich Swietych/ to iest/ w Tydzien po Swiatkách.

Sa do tego iescze Kánony/ álbo Molebny/ ktore według czásu y potrzeby odpráwowane bywaia/ osobliwie iako Czasu Wielkiey Suszy o Deszcz/ o Pogodę/ Czasu Powietrza/ Czásu Woyny y Roznych nie bespieczeństw/ y inne podobne tym: przetoż tedy nie podobná rzecz/ áby ták wiele Kśiag ná Pamieć wszyscy náuczyć śie mogli/ by y chćieli: Záczym koniecznie trzebá/ áby Kánárchánie w Cerkwi było/ bo ináczey iedenby álbo dwáy śpiewáli/ á drudzy ná Chorách stoiace/ gebe rozdźiewiwszy/ milczećby muśieli/ coby nie wielka przystoynośćia było.

Jesli zás iedná tylko Kśiegá bywa/ á Kánárchánia nie bedźie/ tedy ia ná drugi Chor co raz prze-

syłáiąc/ iáko ty práwisz/ Toż tobie podobny Szyderca/ zá brzydkie y szálone biegánie mieć będzie.

Ale ktoż się tákowych Podchwytáczow ná Swiećie przesłucha.

Dotego łátwo Vnitom bez Kánárchánia ná Chorách śpiewáć/ bo Iutrznia/ Wieczernia/ y insze nabożeństwa ták skroćili y deformowáli/ że ledwie co stárożytnośći zostáwili/ nie dla czego inszego/ iedno dla subtelnośći y Włoskiey Politiki/ á ráczey dla Swowoli y włásney Pieszczoty/ że się im długo ná Modlitwách w Cerkwi stáć niechce. Niech że ćię oni słucháią/ ieśli chcą/ y ták się w nábożeństwie spráwuią/ iáko im ty persuáduiesz/ A my wolimy w stárożytney Swietey Prostoćie/ iáko oni Swięći Stárzy nas náuczyli/ Páná Bogá chwalić.

W Czternastym Paragraphie, O Zábronieniu Iedzenia Mięsá Czerncom mowisz.

Nie byłby ten dobrym Kátholikiem, ktoryby w Zakonnikách gánil wstrzemieżliwość y powśćiągliwość od záżywánia Mięsá, á zwłaszczá ktorzy są ex Regula álbo Voto obligowáni do tego, y to się bespiecznie musi powiedźieć, że kto większą mortifikácyą Ciáłu swemu, lubo w iedzeniu, w Pićiu, w noszeniu Włośiennic, &c. Czyni, ten większą nagrodę od Páná Bogá odniesie.

ODPOWIADAM.

IEśli ex Voto Wstrzemieżliwość/ y Powśćiągliwość od záżywánia Mięsá iest Cnotá pochwały go-

dna/

dna/ y od Páná Bogá nagrodę ma/ rozumiem/ że niemnieyßa ieſt non ex Voto, iákoby ex Voto to obſerwowáć y czynić: Záczym dobrze czynią náßy Zakonnicy/ że Mięſá nie iedzą/ luboby y non ex Voto; A ty/ że to im ganiß/ nie iáko dobry Ká. tholik/ ále iáko ſproſny niewolnik Brzuchá ſwego to czyniß.

A co práwiſz, że w Votách ſwoich nie ſą obligowáni Czerncy nie ieść Mięſá, bo tego expreſſe nie położono.

ODPOWIADAM ná to.

ZE expreſſe Votum Poßczenia/ co ſię rozumie/ Mięſá nie iedzenia náßy Zakonnicy czynią/ ktoreś y ty/ gdyś w Kiiowie Zakonnikiem zoſtawał publicè czynił/ te y Mięſá ieść nie mogą: Albowiem tákie Votum przy inßych káżdy Chrześćiánin zoſtáiąc Zakonnikiem w Cerkwi náßey Ruſkiey czyni/ gdy bywa od Stárßego/ ktory go do Zakonu przymuie po Słowienſku pytány:

[Czto pryſzeł ieſi Bráte, prypádáiá ko Swiátomu Zertowniku, y ko Swiátey Drużyni ſey. To ieſt: Pocoś przyßedł Bráćie/ vpadáiąc przed Swiętym Ołtarzem/ y przed Swiętą tą Kompánią. On odpowiáda.

Zełáiá żytyiá poſtniczeſkáho Czeſny Otcze. To ieſt: Prágnąc życia poßczących Wielebny Oycze.

Widziß tedy/ że ten/ ktory zoſtawa Zakonnikiem Stárßemu odpowiádáiąc po co przyßedł/ nie powiáda/ że Mięſá przyßedł ieść do Monáſterá/ ále Poßczących życia prágnąc: Poczym naypierwiey znáć/ że Mięſá Zakonnikom ieść nie trzebá.

W Votách záś dáley pyta go: Prebudeszyli w Monástyri, y posniczestwi daże do poslidniáho twoieho izdychániia. To iest: Będźieszli w Monástyrze trwał/ y w Pośćzeniu/ áż do ostátniego kresu Zywotá twego. A on odpowiáda: Ták iest/ zá Pomocą Bożą Wielebny Oycze.]

Tu się przypátrz/ czy nie iest to Votum Pośćzenia dożywotnego/ to iest/ wstrzymywánia się od Mięśnego iedzenia? Bo ieslibyś rzekł/ że to o inszych Postách rozumieć się ma/ ktore zwykli Chrześćiánie Pośćić: to być nie może/ Bo káżdy Chrześćiánin & sine Votis powinien iest Posty od Cerkwie przykazáne záchowáć/ á Zakonnik powinien do Smierći Pośćić: Z Słowienská bowiem Posniczestwo, nic inszego nie iest/ ieno Pośćić/ á Pośćić/ od Mięsá się wstrzymywáć/ rozumie się.

Zá tym tedy/ że Czerncy Votum, áby w Postniczestwie do Smierći żyli/ czynią/ koniecznie Mięsá im ieść nie potrzebá; Skąd iáko ty/ ktoryś Votum tákie vczynił/ ták y wszyscy Vniáccy Czerncy/ Mięsá przećiwko vczynionemu Reguły swey Zakonney Szlubowi iedzące/ śmiertelnie grzeszą.

Dotego żeby káżdy wiedźiał/ iż iáko Zakon Mnáchow álbo Therápewtow/ (iáko ich Dionisi Swięty Areopág: pisząc o ich Poświęceniu Lib. de Eccle: Hierar: Cap. 6. náżywa) dawny iest/ ták dawne iest wstrzymywánie się onych od Mięśnych Potraw: Niech kto chce czyta Zywot Swiętego Márká/ tám się doczyta/ iáko Zakonnicy czásow Apostolskich żyli/ y iáko Pośćili/ nie tylko bowiem Mięsá/ ále żádnego tego co się rucha/ nigdy

nie iadáli. Ani Botwiná z grzybámi/ álbo Járzyny z Rybami/ áni Piwo iáko ty práwiſz/ choć ládáiákie/ ále Chleb z Sola y Izopem/ á do tego Wodá/ te nayprzednieyſze były ich przyſmáki. O czym iuż wyżey ná kilku mieyſcách obſzyrniey maſz. Czytay o tym Nicephorá Kállixtá in Eccle: Hiſto: Lib. 8. Cap. 39. de Vita Monaſtica. ktory mowi: [Nullus horum prius Cibum quàm Sol occidiſſet capiebat, fuêre etiam qui tribus aut pluribus diebus ſine alimento perſeuerarent, Vino autem & Sanguino lentis prorſus abſtinerent, certiſque diebus conſulto humi decumberent, cibus eis erat Panis, Sal & Hyſopum, Potus Aqua.] To y v Sozomená Lib. 1. Cap. 12. naydźieſz właśnie.

A nád to y o ſámym Zbáwićielu náſzym/ ktory Zywotem ſwoim Przenaświętſzym/ Pánienſkim/ Vbogim/ Poſłuſznym y Wſtrzemięźliwym wſzyſtkim Chrześćiánom/ ále oſobliwie Zakonnikom Przykład do Náſládowánia podał/ nigdźiey nie czytamy/ lubo v Symoná Trędowátego/ v Mátthеuſzá/ v Zákcheuſzá/ y v Sioſtr Lázárzowych ná Wieczerzy bywał/ áby Mięſo kiedy iadł/ oprocz Báránká Wielkonocnego: Ktore iedzenie nie poſpolite było/ ále Ceremoniálne/ álbo Stárego Zakonu iákoby Sákrámentálne/ y oſobliwa od Páná Bogá poſtánowiona Ceremonia: ktorym iedzeniem/ y Zakon wypełnił (bo go nie przyſzedł rozwiązywáć/ ále wypełnić/ iáko Mátthеuſz Swięty Rozdź: 5. Wierſz. 18. mowi:) y Ceremonie y SAKRAMENTA Stárego Zakonu/ ktore były Cieniem terázniey ſzych/ przez to ſkonczył/ á ſwoie iuż nowe poſtánowił / y Cerkwi ſwoiey w Oſobách Apoſtolſkich podał. A że Pośćił/ że Chleb

Ryby y miod przáśny iadł/ ktore Potráwy sa włásne nászych Zakonnikow/wyráźnie to wPiśmie S. mamy: W Zywotách záś Pátriárchow onych Swiętych / y Fundatorow Zakonniczego Zywotá/ iákowy był Páweł Swięty Pierwszy Pustelnik/ ktory żył Roku P. 298. Antonius wielki/ ktory żył Roku Páńsk. 324 y Pachomius/ ktory żył Roku Páńsk. 340. Bázilius Swięty/ y Náziánzenus / ktorzy żyli Roku Páńsk. 350. á po nich bárzo wiele inszych / nie naydźieß/ nie tylko áby Mięsá / kiedy iedli / ále áni Ryb / oprocz tylko Chlebá/ Owocow / Járzyn / á Wody / iáko o Pálestinskich Zakonnikách wMonástyrách y Láwrách mieszkáiacych. Euagrius in Historijs Eccle: Lib. 1. Cap. 21. wzmiánkuie.

Tákowe tedy Fundámentá nie iedzenia Mięsá Zakonnicy nászy máia. A o Swiętey oney Theophánnie Cesárzowey w żadnym Historiku Cerkiewnym áby oná byłá przyczyna nie iedzenia Mięsá Zakonnikom/ nie czytamy: y miedzy Synodámi o tákowym postánowieniu álbo zákázániu (álbowiem bez Synodu stać sie to nie mogło) nie náyduiemy. Jednák luboby y ták było/ niemogłáby Cesárzowa żadna miára ták wielkie mnostwo Zakonnikow do tego przywieść/ kiedyby nie ich ná tozgodá y dobra wola przystapiłá. Ale snać w niektorych / á podobno w Cárogrodzkich tylko Monásterách mogli być tácy/ ktorzy pewnych czásow Mięso iadáli: Záczym gdy Persuásia pobożney Cesárzowey nástapiłá / snádnie máła kupká iedzacych skłoniłá sie przystapić do wiekszey: Coż tedy stad komu zá krzywdá / że ći / ktorzy wolniey iákoby żyli/ do onych/ ktorzy ostrzey/ násláduiac Apostolskich Vczniow y Oycow Swiętych dawnych przystapili.

Powiádaſz, że Ruś zá więkſzy grzech poczyta Czerncom iedzenie Mięſá, á niżeli wykroczenie y złamánie inſzego ktorego Votum, y probuieſz to Trebnikiem w Wilnie Drukowánym, Anno D. 1624. vkázuiąc, iákoby tám być miáło ná Kárćie 162. nápiſano.

ODPOWIADAM.

IAko o tym bez imiennym Jhumenie zmyſlonaś fáce. tia położył/ ták y w Wilnie to nigdy Drukowano nie było: Ale iákeś ſię ty bezwſtydnie ná inſzych mieyſcách wyżey ważył klinkowáć / ták y tu niezbożnie Wilenſki Trebnik potwarzáſz.

Wſtydź ſię że ſię ták wiele falſzow/ w ták máłym Szpárgale/ iákoby záprawdę/ ná Swiát wydawáć.

W PIĘTNASTYM PARAGRAPHIE, O Máſlánicy Ruſkiey.

Káſſian iákoby rzecz dźiwną nową, y nieprzyſtoyną Ruś czyni, gdy przed ſámym Poſtem Tydźien cáły od Mięſá ſię wſtrzymywáiąc, ná Rybách y ná Nabiále przeſtawa: y iákoby ten Swięty zwyczay Wczorá do Cerkwie Ruſkiey wnieſiony y przyięty był. Rzymiánámi ſię między Ruſią mięſzkáiącemi wyświadcza, y ſzydząc z tego mowi: Powiáda Ruś, że ſię do wielkiego Poſtu przygotowywáią, y názywáią to preddweryiem Poſtu, we Srodę, y w Piątki Zmáſtem iedząc.

ODPOWIADAM.

O Caput helleboro dignum: Czemuś niebożę / kiedyś ták Przemudrym ſtał / nie dowiedźiał ſię

pierwiey/ iák dáwno Cerkiew Swięta Wschodnia/ ten Tydzien przed Postem Wielkim ták obserwowáć zwykłá/ á dopiuro ieśliby to nowo á niesłusznie przyiełá/ álbo ieśliby Ruś tylko sámá/ á nie wszystká Wschodnia Cerkiew obserwowáłá/ słusznie o to miałbyś nárzekáć/ y zá niesłuszność osadzić. Ale nie wiedząc doskonále/ iákoby wiedząc/ porwáć się do strofowánia/ iest to wielkiego Prostaká/ álbo ráczey głupiego rzecz/ y iáko z Motyká ná Słonce/ z strofowániem niesłusznym przećiwko rzeczy słuszney się porywáć.

Wiedz tedy/ że obserwowánie tego Tydnia ták iáko go teraz Ruś obserwuie/ Cerkiew S. Wschodnia od Osmi set y kilka Dziesiąt Lat przyiąwszy/ wcale áż podziś dzien zachowuie.

A to daie się znáć z Kanonu Swiętego Wyznawcy Nicephora Pátryárchy Konstantinopolskiego/ Ktory Zył około Roku Pan: 806. o ktorym Xiądz Skarga w Dzieiach Kościelnych Baroniuszowych/ w Roku 814. ná pág. 865. ták mowi: R ták ná wygnánie iest porwány/ (to iest Nicephorus Swięty) gdzie Poszcząc się y Modląc/ y nędze ćierpiąc/ iáko Męczennik do Christusá swego poszedł: Ten iego Kánon ták się w sobie ma: Oportet Monachos ieiunare Die Mercurij & Veneris Septuagesimæ, & vbicunque fuerint, Caseum comedere post Præsanctificatorum solutionem. Euertit hic Canon Iacobi dogma & Tetraditarum Hæresim: To iest/ Potrzebá áby Zakonnicy Pośćili Srode y Piątek Syrney Niedźieli/ á po odpráwieniu Prezdeswiasczennoi Służby/ Syr niechay iedzą: Psuie bowiem ten Kánon Vstáwę złey Wiáry Iákobickiey,

y Tetráditow Herezya: Vide in Iure Græcoromano folio 195.

Maß tedy nie wczoráyßy zwyczay wstrzymywánia się od Mięsá / w tym Tydniu przed Wielkim Postem / ále od tak wielu Set Lat.

Maß y to / że we Srodę y Piatek tego Tydniá do Wieczorá Zakonnicy Pośćić máią / á w Wieczor Syr ieść / Herezye Jákobitow y Tetráditow potępiáiąc.

Nie iest tedy to absurdum, áni żadne inconueniens, przed Postem Wielkim / Tydzien ieden od Mięsá się wstrzymywáć / y owßem iest Cnotá y rzecz pochwały godna / że ludźie Chrześćiańscy polekku máłą wstrzemięźliwośćią od Mias y napoiow zbytnich (iákowych zwykli Rospustnicy w owe Dni Miesopustne / ßalonymi názwáne / záżywáć /) do Postu się Wielkiego przyspasabiáią: Bo y Cerkiew Swięta nie dla czego inßego to postánowiłá / iedno áby rospustę / ktora naywiękßa w te Dni zwykłá się odpráwowáć / przez tákową wstrzemięźliwość / y iákoby Postny kßtałt / zniosłá. A przeto słußnie Pred dweriem álbo Przyśionkiem Postu się názywa. Jáko Sináxár Triodny w Syrney Sobocie ná Jutrzni Czytány mowi: [Iż dla uieiákiegoś vprzedzáiacego Oczyßczenia od Oycow Swiętych tá Niedźielá Syrna postánowiona iest / żebysmy od Mias y dostátecznego iedzenia záraz w doskonáły Post / y ostátnią od Potraw powśćiągliwość / vdáwßy się / nie zá przykro y ćiężko to mieli / ták też / żebysmy postánowieniu Ciał náßych nie záßkodźili / ále polekku y pomáłu tuczących / y roskoßnych Potraw

odstępuiąc/ y poniechywáiąc iáko Konie rozuzdáne przez stapy y podły pokarm álbo obrok/ Vżde Postu przyieli/ y ná się włożyli.] Pátrz w Triodźie Postney/ ná pág. 143.

We Srode záś y Piątek nie iedzeniem przez cáły Dźien áż do Wieczorá/ Post się záchowuie/ y ták Apostolskiemu Kánonowi 69. dosyć się czyni. A iedzeniem w sámy Wieczor z Nabiáłem/ znoszą się Iákobickie y Tetrádickie błędy; Ktore to Kácerstwá zwyczáiom Cerkwi Swiętey Práwosławno Kátholickiey sprzećiwiáiąc się/ przećiwne zwyczáie y Posty sobie stánowią: Dla czego tákowe ich Bogu brzydkie Vstáwy y Posty/ Cerkiew Swięta (áby Práwowierni nie zdáli się im pobłażáć/ y z nimi społeczność mieć) w ten Tydźień iedzeniem Nabiáłu/ á w insze (iáko się ná swoim mieyscu wyżey pokazáło Swieckim iedzeniem Mięsá) znośi.

Słusznie tedy Cerkiewny Vstaw pokłony y inne Postne zwyczáie we Srode y Piątek Másłny odpráwowáć każe/ á w Wieczor z Másłem ieść pozwala.

Jesli záś zá Cesárzá Heráкliuszá tákowa wstrzemięźliwość w Cerkwi Swiętey Wschodniey się poczełá/ iáko ty tu powiádasz/ tedyć iescze dawniey/ niźlim ia tu námienił/ tákowy zwyczay w Cerkwi iest: Bo ten Cesarz żył około Roku Pánskiego 610 Záczym Tyśiąc Trzydźieśći y Trzy Látá ten zwyczay iest w Cerkwi Swiętey/ bez wszelkiey ni od kogo nagány záchowány. Nie zámilczeli by bowiem Synody ták Pártikulárne/ iáko y Generálne/ iáko też y Oycowie Swięći/ y Doktorowie Wschodni y Záchodni (bo onych czásow iedno byli) Ktorych bárzo

wiele przez te Tyśiący kilká dźieśiat Lat było/ ieſli by wiedźieli/ że to ieſt abſurdum, ále pewnieby zgá nili/ y iáko nie potrzebną y Apoſtolſkim Kánonom przećiwną rzecz znieśli/ ále wßyſcy vżywániem y zá. milczeniem iáko rzecz Swiętą ápprobowáli : Ty tylko ieden Szaleniec porwałeś ſię ná Słonce z Mo. tyká/ ktoremu nic záßkodźić nie możeß/ chybá ſobie/ bo choć kto ćiebie przed tym y nie znał/ pewnie ćię te. raz pozna/ żeś Proſtak.

A co powiadaſz, że zá Herákliuſzá Ceſárzá pro tunc tylko diſpenſowano w tę Srodę y w Piątek z Máſtem ieść.

ODPOWIADAM.

TO ieſt nieprawdá/ bo niczym tego nie dowodźiß: Aleć ia podobnieyßą powiem/ y Wiáry godniey. ßą/ że ieſli zá tego to Ceſárzá ſtánęło/ tedy nie di. ſpenſá ná Máſło/ ále wſtrzemięźliwość od Mięſá ſtánęłá/ ktorą Cerkiew Swięta Wſchodnia przyięłá wßyſtká/ ná dźięk czynienie Pánu Bogu/ y pokazá. nie wdźięcznośći zá iego Dobrodźieyſtwá/ ktore nád Wſchodniemi Pánſtwy pokazał/ w onych tryumphál. nych y dźiwnych zwyćięſtwách nád Perſy Pogány/ ktorzy przez Lat Sześć Græcyą infeſtowáli : O czym Synáxár Syrney Soboty ná pág. 143. ták mowi : O Syroiedney Niedźieli powiádáią niektorzy/ że tę Ceſarz Herákliuß vſtánowił/ ktora Mięſoiedną byłá pierwiey : Przećiw Chozroeſowi bowiem y Per. ſom przez Lát Sześć woiowawßy/ przyobiecał Bogu ieſliby przećiwko onemu zdołał/ tę Niedźielę prze. mienić/ á między Poſtem y Pokármem poſtánowić/ co y vczynił.

Słußniey.

Słusznieysza tedy rzecz iest / wstrzemięźliwośći y skromnośći Pánu Dźięki oddáiąc / Pámiątkę czynić Dobrodzieystw iego ták Wielkich / ániżeli / dla iednego tylko ná ieden raz pozwolenia (nie wszystkim / ále Zołnierzom szczegulnym tylko) Dwá Dni w Post Wielki Mięso ieść / y rospusty niestycháne stroić : Toby tobie przyszło gánić (ponieważ się Doktorem y Correktorem iákimsi czynić ważysz) co iest własna rospusta / y sprzećiwieniem się wszelkiey słusznośći / y Apostolskiemu Kánonowi 69. á nie to / co iest wstrzemięźliwośćia y skromnośćia / ktora iest záwsze pochwały godna.

Powiádasz też, że niektorzy w tę Srodę y Piątek Mięso iedzą, powiádáiąc, że y Másło y Syr z Mięsá idźie.

ODPOWIADAM.

Chybá to Swowolny iáki czyni / ktory áni Bogá się boi / áni się ludźi wstyda : Záczym y Cerkwie nie słucha / ále brzuchowi swemu iáko Bogu wygadzáiąc / służy ; ktorego słusznie nie zá Práwowiernego Chrześćiánina / ále zá Celniká y Pogániná / według wyroku Pańskiego / mieć potrzebá. Jákowyś y ty nie dawno w Vniey będąc był / boś Vstáwu Cerkiewnego y roskazánia Stárszych swoich nie słuchał / ále iákoś chćiał / tákeś się sprawował y żył.

Záczym nie Vstaw tákowych złośći iest przyczyná / ále złość y swawola sámá / z posłuszeństwá Cerkiewnego wyuzdánych ludźi.

Ku koncowi tego Párágraphu, iákobyś w głowę zászedszy, ládáco (ni k sełu ni k horodu, iáko Ruś mowi) plećiesz, mowiąc ; y bywa to czę

sto,

ſto, że dla tey Máſlánicy, muſzą czáſem dáleko odſkoczyć od Wielkieynocy Rzymſkiey, czekáiąc drugiego Mieśiącá Pełni, po Porownániu Dniá z Nocą.

ODPOWIADAM.

TAki właśnie ma być dowod y Argument madrego Człowieká przećiw Ruśi, o Porownániu Dniá z Nocą, y o opoznieniu ſię Wielkieynocy, że Ruś przez Tydźien Máſlánica názwány, Mięſá nie iedzą, iedno nabiáł: Ergo odſkákuią od Wielkieynocy Rzymſkiey.

Dotego czemu miły Premudry Máthemátiku álbo ráczey Mátáczu, Ormiánie, Anglikowie, Szwedowie, y inſze Nátie, ktore Kálendarz ſtáry trzymáią, choć Máſlánice nie obſerwuią, z Rzymiány iednák częſto Wielkonoc nie odpráwuią. Muśiſz ſię podobno Nieboże ná inſzą Rátią zdobyć, boć tá pewnie nie wydźie, áby Máſlánicá náſzá byłá przyczyną niezgody Wielkonocney.

Skryiże ſię tedy z tą ná ten czás pod łáwę, nim ſię ná drugą zdobędźieſz.

Ná ſámym koncu mowiſz: A potym zápuśćiwſzy, to przez cáły Tydźien płoczą zęby gorzałką od onego Máſłá ábo Mięſá.

ODPOWIADAM.

O Niezbożny Potwarco! Czy v was niemáſz też Piánic, y roſpuſtnych ludźi, ktorzy miáſto Popielcu, Kárczemnym prochem głowę poſypuią, dla ktorych my roſpuſty, Kośćiołowi nigdy nie przyzna-

wiamy/ áni w ich poczet ludźi poczćiwych kłádźiemy: Czemuż ty śmieß to/ co niektorzy rospustnicy/ piánicy/ y niezbożni ex leges, ktorzy ni czći/ ni Wiáry nie máią/ z włásney rospusty/ y ze złego nałogu/ źle y nieprzystoynie czynią/ ná wßystkę Ruś bez wßelkiey okoliczności náwodźić/ y iákoby im Cerkiewny Vstaw pozwalał/ tu miedzy inßemi z Vstawu wyiętymi Párágraphámi kłáść: A wieß bárzo dobrze (boś był w Zamośćiu/ y gdźie indźie Diákiem/ y Vstáwuś pilnował/) że ten Tydzień Swięty Pierwßy Postu Wielkiego/ w Monástyrách Zakonnicy ták obserwuią/ że w Niedźielę zápuśćiwßy/ Poniedźiáłek y Wtorek (oprocz Chorych y bárzo słábych) nic nie iedząc Poßczą/ y áż we Srode w Wieczor po Preždeswiaszczennoy máło co iedzą: á potym áż w Piątek/ á niektorzy Zákonnicy od Niedźiele Zapustney/ áż do Soboty nic nie iedzą áni piią/ á przez wßystek Post/ oprocz Soboty y Niedźiele/ bez Oleiu co dźień w Wieczor tylko iedzą: Toż y Swieccy pobożni ludźie y Bogá się boiący Práwowierni Chrześćiánie niemal záchowuią/ á ty wßytkich tych z rospustnymi Lotrámi zárownie policzyłeś/ Deus tibi iudex.

Dobrze byś vczynił/ kiedy byś nietylko ná Pierze wysokiego o sobie rozumienia/ ale iáko Paw y ná nogi niedostátkow swych poyźrzał; Wnet Pierze opuśćiłbyś/ poznawßy swe niedostátki/ á nie sądźiłbyś niewinnie swą Brácią.

W SZESNASTYM PARAGRAPHIE, O Pośćie ná Sćięćie Swiętego IANA Krzćiciela.

Więcey

WIęcey ty Práwowiernych Schizmátikuiąc łáieſz, niż co do rzeczy práwiſz, Niech káżdy z drowym rozſądkiem ten twoy Szpárgał czytáiąc ſądźi, ieſliś ty nie ſkryty iákiś ieſt Hæretik, bo iák przećiwko ſtárożytnym Ceremoniam Cerkiewnym, ták bárźiey ieſzcze przećiwko Poſtom vzbroiłeś ſię one znośić. W czym nie tylko Cerkwi Swiętey Wſchodniey przymawiaſz, ále pod Płaſzczykiem iey y Rzymſkiemu Kośćiołowi doiádaſz; iednák iáko żaden iáwny ták y ty ſkryty Hæretik nigdy temu nie zdołaſz, byś naybárziey ſzczekał: Pewną bowiem Cerkiew Swięta od páná ſwego ma obietnicę, że Bramy Piekielne (co nic inſzego nie znáczy, iedno Vſtá Hæretickie y wſzyſtkich Apoſtatow,) nie przemogą iey. Matth: 16.

Powiádaſz, że w Vſtawách niektorych Schizmátickich nápiſano, áby Grækoruſki Narod Pośćił ná Sćięćie Swiętego Ianá, Máſłá y Mięſá nie záżywał, choćby y w Niedźielę przypádło.

ODPOWIADAM ná to.

NIemáß w Cerkwi náßey Ruſkiey Práwoſławney wiele Vſtáwow / á Schizmátickiego żadnego: tylko ieden Swiętey Wſchodniey Cerkwie / ktory ſłußnie w tákowy Dźien tego ták wielkiego Swiętego (o ktorym ſam Zbáwiciel Swiádectwo wydáie / iż nie powſtáł miedzy narodzonemi z Niewiaſt nád niego więkßy. Matth. 11. Cap. 1. Luc. 16.) Pośćić każe: Y ſłußna Rátia tego Poſtu dáie / że pod czás Bánkietu / gdźie Obżárſtwo y Piánſtwo Herodowi / gwoli tancom y pleſom przeklętey Dźiewki / náywiękßego miedzy Prorokami / Sćiąć kazało; by

bowiem Bankietu nie było / pewnieby tego Herod nie vczynił / iako mowi Marek Swięty / Herod bał się Jana / wiedząc go być Mężem sprawiedliwym y Swię-tym; ále iako dáley tenże Ewangelistá mowi / dla przysięgi / (Ktory nie rozsądnie po Pianu snać vczynił) y dla społsiedzących / z ktorymi na Bankiecie Obżarstwo y Pijánstwo pełnił / nie chćiał się iey wymowić.

J przeto ten Dźień Práwosławni Poszczą / ábyniе tylko Herodowego Bankietu nie zdáli się być vczestnikami / ále owszem Wstrzemięźliwośći y Postu Jana S. ktory wszystek Zywot swoy w nim prowadził / żadnego Mięsá áni Nabiału zażywaiąc vczestnikami się być pokazáli.

Na koncu Concluduiąc ten swoy Paragraph mowisz, ánomasz wiedźieć Schizmatyku, że to w dźień Męczenstwa Swiętych Bożych, Dźien od rodzenia ich iest, z nędzy y vtrapienia na żywot wieczny.

ODPOWIADAM.

NJeprawdá to / ábyśmy byli Schizmatykami / ále Prawowiernymi : y dla te° o śmierći Swiętych Bożych że ták iest / wiemy ; iednáky ty wiedz skryty Heretiku / że żadnego Swięte° Pan / oprocz Przenaświętszey Pánny Matki swey (Ktora osobliwemi Przywileiami złáski swey vszanowawszy / chćiał nad inne mieć iako Bogárodzicę) ták nie vszanował / iako Janá Swiętego Krześćiciela swego / gdy same° tylo iedne° w Ewangeliey Swiętey Poczęćie / Národzenie / y Smierc opisaná miec chćiał / Za czym y Cerkiew Swięta tego / Ktore° sam Pán / ták wysoce vwielbił / osobliwszym sposobē nad inszych Swiętych szánuie / gdy iego Poczęćie / Národzenie / Solenniter Swięci, co żadnemu nieczyni;

á ściećie iego Poſtem/ iako Poſtnika y Pokuty przepowiadacza/ weneruie.

Nic tedy tu przećiw przyſtoynośći Vſtaw Cerkiewny nie wykracza/ gdy ten Dzien dla tych ſłuſznych przyczyn Pośćić każe.

A żeby w Niedźiele/ gdy ſię to Swięto tráfi/ Pośćić Vſtaw Cerkiewny roſkázywał/ tego w nim niemáſz: á że zámilczał/ rozſadkowi to Stárſzych zoſtáwił. Iáko bowiem Poſzcząc ten Dźien/ ktory ſię w kilká Lat raz tráfi/ nic przećiwko Apoſtolſkiemu Kánonowi nie grzeſza/ ponieważ nie ná ſprzećiwie. nie ſię onemu/to czynia/ ále że ſię ták odmiáná Dni przytrafia: iáko gdy ſię we Srodę álbo Piatek Boże Národzenie tráfia/ nie grzeſzymy/ gdy w te Dni Mięſo y Nabiał iemy: Tákże nie grzeſzylibyſmy/ gdybyſmy z pozwolenia Stárſzych gwoli Kánonowi Apoſtolſkiemu o niepoſzczeniu Soboty y Niedźiele: gdy ſię to Swięto w tákowe Dni tráfi/ z Nabiáłem, Mięſu dawſzy pokoy/ iedli.

W Siedmnastym Paragraphie O Swięceniu Piatnic, á oſobliwie Dźieśiątey Piatnice po Wielkieynocy.

Jłáś bez wſzelkiego dowodu nic do rzeczy nágwázdał/ ná coć ia krotko Odpowiadam.

Sam ná koncu Concluduiac ten ſwoy Párágraph powiádaſz/ że Cerkiew roſkázuie Piatki Pośćić/ á nie prożnowáć y dármo leżeć. A zátym ponieważ ſam przyznawaſz/ że Cerkiew Piatnic tákowych/ iákie ty wſpominaſz Swięćić niekaże/ wſzyſtká twoiá o onych

powieść ieſt fałſzywa: A Dżieśiata Piatnicá po. niewaz áni w Kálendarzu / áni w Vſtáwie / ni. gdy nie byłá / ták y teraz nie ieſt / tedy Cerkiew Swię. ta o niey nie wie: A że niektorzy powiádáia / one być Sioſtrą rodzoną Dżiewiątemu Czwartkowi / więc tám pytay ſię o niey / á nam day pokoy.

Do tego wieſz bárzo dobrze / że zá ſtárániem Nie. bożczyká Swiętey pámięći Iobá Boreckiego Metro. polity Kijowſkiego / Swięty Ociec Theophan Pá. tryárchá Ierozolimſki w Kijowie będąc / znoſząc niektore niepotrzebne rzeczy / ktore pod czás Czterdżie ſtoletny / bez Páſterzow będąc / niektorzy Proſtacy do Cerkwie wnieśli / y Swięcenie Piatnic / oſobliwie Dżieśiątey pod klątwą zákázał / ná co y Liſt ſwoy Synodálny dał / ktory y podżiś dżień v nas ieſt / w ktorym ten Punkt ták ſię w ſobie ma.

Trzeći zwyczay Obchodu nieiákiegoś Dżieśiątey (álbo co Tydżień rownego z inſzemi krom Poſtu / Dniámi Swięcenia Dniá) Piątnice znoſimy / y w vżywániu go mieć zákázuiemy. Aześ y ty ſam przy tym był / gdy zechceſz prawdę powiedżieć / przy. znaſz że ták ieſt.

W Osmnastym Paragraphie, O nieſłuſzności Odpráwowánia iednegoż Dniá rożnych Swiąt / y nie odkłádániu ich ná inſze Dni.

Powiádaſz, że nie ſłuſznie w Vſtáwie nápiſano, iż gdy ſię tráfi Swięto Zwiáſtowánia Pánny Mariey, álbo Swiętego Ierzego w Tydźien wielki álbo w Piatek, álbo w Sobotę wielką, álbo

ná ſá-

na ſamy Dzien Wielkonocny, nie każe one na inſze Dni po Wielkieynocy przekładac, ále razem w tenże Dźien w ktory przypádnie, poſpołu z tymże Swiętem odpráwowáć roſkázuie.

ODPOWIADAM.

TO dźiwna / żeś wßyſtek niemal żywot ſwoy ná Diákonſtwie ſtrawił / á tego nie wieß / że tákowe rzeczy w Vſtáwie nápiſáne / ná rozſadku y woli ſtárßego záwiſły / iednák żebyś wiedźiał / że y ták ſłußnie Vſtaw odpráwowáć każe / y ktokolwiek ták odpráwuie nic przećiw przyſtoyności nie wykracza / z tych Rátiy dowodzę.

Pierwßa / że z Poſtánowienia własnie Cerkiewnego nie w inßy Dźien Swiętá Hoſpodſkie / to ieſt / Pańſkie / w ktore ſię Ekonomia álbo Zrządzenie Zbáwienia náßego ſpráwowáło / ále w ten własnie / w ktory ſię to ſtało / odpráwowáć y Swięćic ſię maią / oprocz ſamey Wielkieynocy / ktora z tych miar Czternaſtego Dniá Márcá odpráwowána być zá zrządzeniem Duchá Swiętego przez Oycow Swiętych / nie ma / że záwße w Niedźielę / á nie w inßy Dźien / ma być / y áni z Zydámi / áni przed Zydámi / odpráwowána być ma: Zá ktorą idą y te / to ieſt / Wniebowſtąpienie y Swiątki / áby ſię Liczbá Dni Czterdźieſtu y Piąćidźieśiąt ſpełniłá: y dla tego mobilia ſą. Jákoż bowiem pytam ćię / w Dźień Zwiáſtowánia / ktory ſię ma záwße 25. Márcá odpráwowáć / przełożywßy go ná 28. będźieß ſpiewał należny temu Swiętu Tropár / ktory ſię ták w ſobie ma: Dnes Spáſeniia náſzeho náczatok, &c. Dźiś ieſt Zbáwienia náßego Początek / y wieczney Táiemnice

ziáwie.

ziáwienie Syn Boży Synem Pánienskim stawa sie, y Gábriel łáske zwiástwuie: Przetoż y my z nim Bogárodzicy záspiewaymy: Bądź pozdrowioná, łáski pełná, Pan z tobą. Poniewaz Dnes, to iest Dziś, denotát Dzien 25. Márcá, w ktory Poczatek sie stał Zbáwienia náßego. Coż tu bedzie zá prawda, kiedy ty minawßy ten Dzien 28. bedzieß odpráwował: słußniey tedy y lepiey lub w Piatek, lubo w Sobote Wielka, lubo w sámy Dzien Wielkonocny, kiedy 25. sie tráfi wespoł odpráwowáć, nie ná inßy przekłádáć, bo adæquatè spiewáć bedzieß, Dziś Zbáwienia náßego poczatek, &c.

Dotego ten ktory Vmeczon iest, Vkrzyżowan, Vmárł, y Pogrzebion, y Zmartwychwstał, tenże y ieden iest Christus Pan y Zbáwićiel náß, ktory y w Zywot Naświetßey Pánny wstapił, y spráwa Duchá Swietego z Nayczystßey Krwie iey Ciáło sobie spráwił, y Człowiekiem sie doskonáłym stał, Bogiem bedac prawdziwym. A zátym nic niesłußnego sie niedzieie, kiedy Pámiatka Wćielenia iego z Pámiatka Smierći, álbo Zmartwychwstánia złaczasie. Bo nie sáme rzecz rzeczewista, iáko byłá Cerkiew, odpráwuie, iáko ty bezrozsadnie báłákaß, mowiac:

A to sa rzeczy przećiwne rodzić sie, y záraz vmieráć y w Grob byc położonym, y Zmartwychwstáć, ále Pámiatke tylko czyni, Záczym Pámiatká Meki álbo Zmartwychwstániá, y Wćielenia Syná Bożego oraz odpráwowáne bez nagány wßelkiey być moga; bo iednemu Pánu Zbáwićielowi, ktory raz Vmárßy, według Páwłá Swietego do Rzymiam Rozdz. 6. drugi raz nie vmiera, raz Vćierpiáwßy y Pogrzebion

by wßy,

bywſzy, iuż nie ćierpi, áni Pogrzebion bywa, y raz Zmartwychwſtawſzy, ná wieki z Bogiem Oycem y Duchem Swiętym żyie y Kroluie, przez to Chwałá, Wielbienie, y Dziekczynienie ſię odpráwuie.

Przytym te Swiętá, Męki, Smierći, Pogrzebu, Zmartwychwſtánia, iáko y Wćielenia Páńſkiego, że iednákiey wagi ſą, godnośći, y cząśći, iedno przed drugim vſtępowáć niema, Záczym ſłuſznie pospołu odpráwowáne być máią.

A co powiádaſz mowiąc: Więc owdźie rádość z Zwiáſtwowánia, Wćielenia Syná Bożego, á tu záś zárázem Smętek y żal z Męki y Smierći iego, y záráz pytaſz, iákoż to może poſpołu ſtáć?

ODPOWIADAM.

IEſli kto Cieleśnie te Swiętá Páńſkie Concipowáć y vważáć będźie, mogą ſię w nierozſądnym iego Concepćie, iáko y w twoiey wichrzowátey głowie nie zgadzáć: Ale kto Duchownie one vważáć będźie, y Dobrodźieyſtwá z nich nam pochodzące pilnie rozſądzáć, wybornie y pięknie zgadzáć ſię mogą; bo iáko Zwiáſtwowánie Wćielenia Páńſkiego, Duchownego nam Odrodzenia y odnowienia weſołą nowinę przyniosło, y rádość w Duſzy náſzey vczyniło, ták Męká y Smierć Páńſká nie żal, ále rádość y weſele wyzwolenia nas od wieczney Męki, zginienia, y Smierći podáie. A iezeli ná Wielkánoc, rádość z weſelem bez wſzelkiey trudnośći, pięknie ſię zgodźić mogą.

Może záś è conuerſo iák Męká Páńſka, ták y Wćielenie Syná Bożego w rozmyſzlániu żałość vczynić, gdy vważáć będźiemy wyſokość Máieſtatu Boſkiego, Wielmożność y Wſzechmocność iego, ktorego rozum ludzki poiąć, y żadna rzecz ogárnąć nie może,

gdyż dla sámey tylko dobroći swey y miłośći ku nam rebellizántom swoim ták śię poniżył/ że śię nam we wszystkim oprocz grzechow/ podobnym stał/ y ten/ ktorego Niebiosá ogárnąć nie mogą/ w Zywot Nayświętszey Pánny wmieśćić śię y ogárnionym być/ zezwolił. Iáko y gdy wrázamy Męki Páńskie/ ktore Zbáwićiel dla sámych grzechow nászych/ przez ktore niewolnikámi stáliśmy śię byli Diabelskiemi/ y Dziedzicámi Wiecznych Mąk/ Vćierpieć zezwolił: tedy stąd pożyteczny żal/ y łzy gorące w Duszy Wierney być mogą.

A nád to/ iák Cerkiew Wschodnia/ ták y Rzymski Kośćioł/ ná Boże Národzenie/ ná Swiątki/ y w káżde Swięto Godziny/ álbo Horas Canonicas odpráwuiąc/ czyni pámiątkę Męki Páńskiey:

Pierwszą bowiem Godzinę/ gdy odpráwuiemy/ przypominamy sobie/ iż tey Godziny Zbáwićiel nász z wielką zelżywośćią wiedziony był do Piłatá ná Rátusz: gdźie wiele od niego był pytány/ y sądzony.

Trzećią Godzinę gdy odpráwuiemy/ rozmyślamy/ iż Pan osądzony był ná Smierć/ y że okrutnie Biczowány/ Ciernieniem Koronowány/ w Purpurę ná szyderstwo Vbrány/ y że ćięszki Krzyż ná sobie niosąc/ gdy wiedziony był ná Golgotę/ pod nim vpadał/ y insze nie znośne Męki/ ktore pod ten czás Vćierpiał.

Szostey Godźiny przywodźimy sobie ná pámięć/ iáko ná Golgoćie z Szat obnáżony był/ y ná Krzyżu sromotnie przybity.

Dźiewiątey Godźiny rozmyślamy/ iáko Pan nász prágnąc Zbáwienia Ludzkiego/ Wołał/ Prágnę: iáko też y Octem z Zołćią zmieszánym nápoiony był:

y iáko Duchá ſwego Swietego w Rece Bogu Oycu polecał/ iáko wſzyſtkie Fundámentá / Ziemie trzeſły ſię/ opoki pádáły ſię / Martwi z Grobu wſtawáli / iáko Przenaświetſzy Bożiego Włocznia przebity będac/ wytoczył Krew y Wode.

A Wieczernia álbo Nieſzpor odpráwuiac/ rozmyſlamy/ iáko Czáſu Wieczornego Jozeph z Nikodemem Ciáło Páná JEzuſowe z Krzyżá zdiawſzy / w Prześcieradło vwili/ y w Grob włożyli.

A ták żadne abſurdum ſtad nie vraſta/ gdy tákowe Swiete rozmyſlánia/ ktore ſa Smetne / z weſołych Swiat rozmyſlániem złaczamy : Jáko y gdy Zwiáſtowánia Swieto w Wielki Piatek álbo Sobote odpráwuiemy.

Dáley mowiſz : A iakaż tám odpráwá w te Dni tego Nabożenſtwá : Iedno liſzy, druhoie mini, treteie zwini, zá Czetwertoie ſia chwati. Owo zgołá áni Dniowi, áni Swiętu przyſtoynie y zupełnie ſię nabożenſtwo nie odpráwuie: y ták ni ſiak, ni owák to ſię nabożenſtwo Concluduie.

ODPOWIADAM.

Chybá to twoy Oćiec/ iáko wielki Proſtak/ ták nabożenſtwo w tákowe Swietá/ iáko ty práwiſz/ odpráwował; Albo ty ſam bedac Diákiem/ iáko głupi/ y Duchu Hæretickiego pełny/ chwatkiemeś odpráwował : Ale wſzedźie zá łáſka Boża iák w Monáſterách ták w Miáſtách / iako y po Wśiách / porzadnie według roſporzadzonego porzadku / y Vſtáwu Cerkiewnego/ Obudwom Swietom doſkonále Nabożenſtwo odpráwuia.

Czyniſz przy tym pytánie mowiąc: Do tego pytam ćię Pánie Schizmátiku, gdy w Piątek wielki Zwiáſtowánie álbo Swietego Ierzego przypádnie, Coż będźieſz czynił? Liturgiey w ten Dźien mièćći ſię nie godźi, ná inſzy záś czás y Dźien według twego Vſtáwu ſzálbierſkiego, przełożyćći ſię nie godźi? Toć muſiſz koniecznie in ſilentio w milczeniu to Swięto opuśćić: A kiedy ieſzcze Cerkiew będźie miáłá Patrocinium, álbo Záłożenie Zwiáſtowánia Pànny MARIEY, álbo Ierzego Swiętego, gdzie y ludźie ná Odpuſt ſię ſchodzą, á ty głucho y bez nabożenſtwá to Swięto puśćiſz: Coż zá vćiechá y tobie Popie y Páráfianom twoim, y obcym ludźiom z Práźniká twego będźie? żadna dla głupiego Vſtáwu twego.

ODPOWIADAM.

NJe Schizmátik, ále Práwowierny Chrześćiánin tobie Apoſtaćie, y ſkrytemu Hæretikowi, iż gdy ſie tráfi w Wielki Piatek Zwiaſtowánie Naświetſzey Panny, Vſtaw nie ſzálbierſki, iáko ty Hæreticko bluźniac plećieſz, ále Cerkwi Swietey pozwala, według 52. Kánonu, 6. Powſzechnego Synodu, Liturgia Złotouſtego Swietego weſpoł z Nieſzporem odpráwowáć, y gwoli wyſokośći y zacnośći Swietá Zwiáſtowánia Naświetſzey Pánny: przeto y tego Swietá wielkiego powagá ſie záchowuie. A że w Wieczor ſie odpráwuie, Poſtowi Wielkopiatkowemu nic ſie nie vymuie. Czytay o tym w Vſtáwie w Hláwách Márkowych Rozd. 96. ná koncu.

Ale tobie widze iáko ſtáremu Piruźnikowi, álbo Cháwturnikowi, nie o powage Swietá, ále bárziey

o Bier.

o Kiermáß idźie / ná ktorym ſnać żeś Pitmá rad w Huczku piiał / y dla tego mowiß / że muśi koniecznie w milczeniu te Swięto opuśćić.

Swięto záś Jerzego Swiętego według Vſtáwu może być poſpołu odpráwowáne / oſobliwie gdźie założenie iego ieſt / á to z tey rátiey / że y ſługá przy Pánu wychwálony być może / iáko Pan mowi: Gdźie ia ieſtem / tam y ſługá moy będźie / Ioan. Cap. 12. Verſu 26.

Y dla tego / że ten Swięty zá przepowiádánie / Męki / Smierći / y Zmartwychwſtánia Páńſkiego / Vmęczony ieſt / może ſię iego Sławá w Hymnách poſpołu z Hymnámi Męce Páńſkiey należnymi / odpráwowáć.

Według rozſądku záś Stárßego może być / iáko mnieyßey wagi Swięto / ná inßy czás odłożone: iáko y inßych / ktorych ty wſpominaß / odkłádáią.

Ná koncu mowiſz, że nie ſłuſznie broni Vſtaw czynić Slawoſłowia ná Zwiáſtowánie Pánny Mariey.

ODPOWIADAM.

TRrzebá to wiedźieć / że oprocz Soboty y Niedźiele / Poſt Swiętu połowice ſwey powagi vſtępuie / á połowicę wcále záchowuie / bo Poſt ten Wielki od ſámego Zbáwićielá ieſt poſtánowiony / y przez Apoſtoły Swięte Cerkwi podány. A Swięto Zwiáſtowánia Cerkiew poſtánowiłá / przetoż tedy Poſt zupełnie nie vſtępuie. Dla czego y pokłony Trzy ná Nießporze / ná Jutrzni / y ná Godźinách / odpráwuie

wuia ſię / y w ſáme Swięto Liturgia Złotouſtego Swiętego z Nieſzporem pospołu odpráwowána bywa: A Obiad pospołu z Wieczerzą odpráwuie ſię. Aby tedy powagá ták wielkiego Swietá záchowána byłá/ y Wſenoczne y Poliieley z Weliczániámi/ Zwiástowániu należnymi Cerkiew odpráwuie. Poſt záś áby ſię nie zdał totaliter vſtępowáć/ nie Spiewáne ále Czytáne Słáwoſłowiie bywa/ á Poſtne ná Stichowna śpiewáią ſię. A ták y Poſtowi y Swiętu przyſtoynie wygádza. A przeto ſłuſznie Vſtaw/ á nie nieprzyſtoynie ták odpráwowáć náucza.

W Dziewiętnastym Paragraphie O Zábronieniu iedzenia Owocow Sádowych áż do Swiętego Spáſá/ mowiſz/ iákobyś był Bezmozgi.

Głupi y ow Zákaz w Vſtáwie nie záżywáć Owocow Sádowych, Iábłek, Gruſzek, &c. áż ná Przemienienie Páńſkie, áno ſkoro dozrzeią drugie, pogniłyby do tego czáſu, y żadnegoby Pożytku Goſpodarzowi nie vczyniły.

Odpowiadam.

O Caput magnum, O cerebrum ſed ſine mente ſolum! Czemuś ſię dobrze Vſtáwowi nie przypátrzył/ nim mu ták ſzalenie przymawiaſz: Wżdy w Vſtáwie nie Iábłká y Gruſzki do Swiętego Spáſá nie ieść zákázuie/ ále Groná Winne/ ktore áż ná on czás doyrzewáć poczynáią: Czytay o tym w Vſtáwie Mieśiacá Augu: 6. Dniá/ gdźie ták

mowi: Podobáiet widáti iáko predánie I mamy od Swiátych Otec, od Spáſennáho ſeho prázniká preobráženia zobáti hrozdie, Błáhoſłoweniie pry iemſzy od Iereiá. To ieſt. Wiedźieć potrzebá, iż tráditia mamy od Oycow Swiętych, ábyſmy od tego Zbáwiennego Swiętá Przemienienia Páńſkiego Winne groná iedli, Błogoſłáwienſtwo áż wźiąwſzy od Kápłáná: y tám dáley náucza, iáko do Cerkwie máią być Groná przynieſione y błogoſłáwione, y tám záraz Modlitwę, ktora Winne Groná błogoſłáwione bywáią, położono.

To widźiſz, że nie gruſzek áni iábłek, ále Winnych Gron od Swiętá Przemienienia Páńſkiego Vſtaw każe záżywáć, bo od tego czáſu właśnie doyźrzewáć y do ſwey perfektiey przychodźić poczynáią.

A ieſliby przed tym czáſem wolno było Gron Winnych záżywáć, oſobliwie Zakonnikom, więcey by pſowáli niżli iedli, y máłoby pożytku Monáſterowi było.

A że to Zákonnikom zákázano, niżey záraz támże mowi: Wnimay iáko áſzcze kto od bratij ſniſt hrozdiie, prežde ſicewáho Prázniká to preſłuſzaniia zápreſzczeniie dá prymet; y dá ne wkuſit hrozdiiá czerez wes Auhuſt Miſiác, iáko zápowidánny Vſtaw prezriwy, iáko dá od ſeho náwyknut proczyi, powinowáti ſia Vſtawu Swiátych Otec, ſiieże zápreſzczeniie dábywáiet, y bluduſzczym winohrády brátiiam. To ieſt. Pilnie ſłuchay, iż ieſli kto z Bráći będźie ſię ważył ieść Groná Winne przed tákowym Swiętem, tedy ma przeſtempſtwá Pokutę przyiąć, y niechay nie ie przez cáły Mieśiąc Auguſtá, Winá w Gronách, dla tego iż zákaz Vſtawu

wu zniewáżył/ áby ſtąd náuczyli ſię y inſzy poſłuſzny. mi być Vſtáwu Swiętych Oycow/ á tákowy Zákaz niechay będźie y tey Bráći/ ktorzy Winogradow pilnuią.

Widźiſz tedy Potwarco/ że Bráći Zakonney tákowy Zákaz należy/ y ſłuſznie z tych miar/ ktorem wyżey położył.

A o inſzych Owocách niżey Vſtaw ták mowi: Siy Vſtaw dá bywáiet y ná Smokwách, y nád proczyimi Owoſzczmi. Iáwi iáko wremená ich', koie kohdá pryſpiiet: Siiaże hłáhołem kromi prynoſimych, bluduſzczym Smokwy y rázdáiemym, ſnidáiut bo ſiia. To ieſt: Tá Vſtáwá bywa y nád Figámi/ y nád inſzym Owocem. A to wiádomo niech będźie/ iż mowi ſię o czáśie ich/ ktore dojzrzewáią/ to ieſt/ áby nie przed czáſem/ ále gdy czáſu ſwego iuż doyzrzeią/ w ten czás áby zá błogoſłáwieńſtwem Bráćia iedli/ bo gdyby záraz ieſzcze nie doyzrzáłe iedli/ nie byłoby iuż co ieść/ kiedyby czás doyzrzenia przyſzedł: A to ſię dáie znáć z tych słow co mowi: A to mowimy oprocz tych/ ktore bywáią do Cerkwie przynieśione/ to ieſt/ oprocz Winnych Gron/ tym/ ktorzy pilnuią Figi/ y nimi ſzáfuią/ álbowiem ie ziadáią.

To iuż maſz iáſny dowod/ dlá czego zákázuią Winá w Gronách przed Swiętem Przemienienia Páńſkiego Zakonnikom iadáć/ y zoſobná/ dla czego nie ná Swięto áż Przemienienia Páńſkiego/ ále czáſu ſwego/ kiedy ktory Owoc doyzrzewa/ w ten czás go ieść każą/ á nie przed tym/ gdyż by to był w Monáſterách grzech Táynoiadeniia, To ieſt/ potáie-

mnego

mnego iedzenia/ czego ſię Zakonnicy wielce wyſtrzegáią/ dla tego bowiem ieſt poſpolity dla wßyſtkich Refektarz/áby żaden nigdźie nic nie iadł/ iedno tám gdźie mieyſce tego ieſt. Ale záś ty Zakonnikiem będąc/ nigdyś Zakonnych obyczáiow nie obſerwował/ iedno iákoś chćiał tákeś żył/ dla tegoć ſię y to iáko Sárábáyćie niepodobáło.

W Dwudziestym Paragraphie Ktoregoś Otitułował o wielu nie podobnych rzeczách do záchowánia nápiſánych w Vſtáwách/ mowiß:

Zákázuie Vſtaw Schizmáticki pod czás czytánia Exápſalmow, to ieſt, Sześćiu Pſalmow ná Iutrzni, áby żaden áni czchnął, áni káſzelnął, áni plunął, co ieſt rzecz nie podobna.

ODPOWIADAM.

Y Tu bez Sárkázmu nie mogłeś ſię obyść: Ale nie dźiw/ bo nic do rzeczy práwiąc/ muſiß tym nádążáć: Jednák ieſli nie po pierzu/ po głośie ćię káżdy pozna/ żeś Sowá/ choć ſię zá Sokołá vdáieß: Niech ſię tu ieno káżdy baczny pilnie przypátrzy y vważy/ ieſli to/ co ty wtym Párágraphie bezrozſądnie gániß/ nie ieſt przyſtoyna ſłußnośćią/ y obyczáyna pobożna Politiká/ to ieſt áby bez zbytniego káßlánia/ chárkánia/ y brzydkiego plwánia pod czás Czytánia Sześćiu Pſalmow/ (ktore ná początku Jutrzni Czytáne bywáią) w ćichośći z wielkim Nabożenſtwem/ w iák naygłębßey Pokorze przygotowánie czyniąc ſobie do dálßych Modlitw/ y iákoby audientiam ſobie v Páná Bogá ná początku

onych ziednywáiac/ Bráćia Zakonna w Cerkwi stoiac Meditátie swoie Zakonne odpráwowáli: Albowiem iák Człowiek ná poczatku Dniá/ siebie sámego rosporzadzi/ y vmyśl swoy postánowi/ osobliwie w oddawániu chwały nayw yższemu Pánu/ ták przez cáły Dzien sobie postepowáć bedzie/ y dla tego Cerkiewny Vstaw słusznie náucza/ áby przez te máła chwile Czytánia Sześciu Psálmow/ iák nayćiszey y skromniey sie záchowáli/ bo káżdy nabożny Chrześciánski Człowiek ná poczatku wziawszy pochop skromnego y pilnego słuchánia Nabożenstwá/ y nabożnego rozmyślánia/ bedzie sie stárał/áby y wszystkie Modlitwy swoie áż do koncá ták prowádził.

A co powiádasz, że rzecz iest nie podobna przez Czytanie Sześciu Psalmow, nie charkáć áni kászláć.

ODPOWIADAM.

Chybá v ćiebie y tobie podobnych tuczybrzuchow/ ktorzy záwsze iák rosomaká obetkawszy sie/ y iak Bacy opiwszy sie/ ida spáć/ iest rzecz nie podobna/ ále v Zakonnikow pobożnych/ ktorzy ták pomiárkowáne máia swe iedzenie y napoy/ że nigdy nie doiadáia y do woli sie nie nápiiáia/ y rzadko kiedy dwá rázy ná Dzien iedza/ (do Zakonnikow bowiem to Vstaw mowi) rzecz iest bárzo snádna y podobna: A iesli Wiary temu dáć nie chcesz/ idź ná Pokućie do Monástera Skitskiego/ tám sáma rzecza to doświadczysz/ iż nie tylko przez Sześć Psálmow/ ále ledwo raz álbo drugi y przez cała Jutrznia (ktora sie Godzin kilká co dzien odpráwuie) Vsłyszysz áby ktorzy z Bráći krząknał/ zákászlał/ álbo plunał/ choć nigdy z Mástem nie iedza/ á rzadko kiedy z Oleiem: Post

bowiem zbytnia trawi y wyſuſza flegmę / á zbytne iedzenie y napoy mnoży ia: Tym záś ktorzy lub z przyrodzenia lub z choroby / bez częſtego charkánia / káſzlu álbo zbytniego plwánia / obyść ſię nie mogą / pod czás Czytánia tych Sześciu Pſalmow Vſtaw Cerkiewny áby drugim ná początku nabożney Meditátiey nie przeſzkadzáli / w Przyśionku Cerkiewnym do ſkonczenia tych Pſálmow trwáć każe / á po przeczytániu onych do Cerkwie wniść y ná mieyſcách ſwoich ſtáć pozwala.

Dáley mowiſz, Więc te Sześć Pſalmow ládá Chłopiec w Cerkwi márkocząc, y chwytáiąc odpráwuie, á Czerncy álbo Diákowie ná Chorách ſtoiąc drzymią.

ODPOWIADAM.

MOgło ſię to tobie tráfić w Dubnie / gdyś do pułnocy / ſkim ći ſię podobáło / Piiátiki ſtroił / á do Jutrzni iuż ná Switániu wſtáwał / że gdy Pſálmy Czytano / na Chorze ſtoiac / drzymáłeś: Ale Vſtaw Cerkiewny nie ták náucza / ták bowiem w Pietnaſtey Márkowey Słáwie mowi: y Abiie náczynáiet náſi ie, Vroczenny Mnich Exapſalmy, tichim hłaſom, y lehkim koſno czytati wo vſłyſzániie że wſim. To ieſt / A záraz poczyna ná to náznáczony Mnich exápſalmy cichym głoſem powoli á nie kwápiac ſię czytáć / ták iákoby wſzyſcy ſłyſzeć mogli.

Widziſz tedy Báiárzu / że nie Chłopcu chwatkiem Czytáć Vſtaw Cerkiewny roſkázuie / ále Zakonnikowi ná to náznáczonemu.

A ieſliś ty Chłopcem v Oycá ſwego zá Spiewaká

y Czytelniká ieden będąc/ ták odpráwował: Nie dziwno/ Bo nędzá nie mogłá lepiey pozwolić; Toż sie y w Vbogich inszych Cerkwiách/ gdźie ieden Swiąszczennik/ á drugi Diák álbo Chłopiec iest/ z niedostátku/ á nie z náuki Vstáwu Cerkiewnego dźiać musi: Záczym nie Vstaw Cerkiewny/ ále chudobá y niedostatek temu iest przyczyna.

Ku koncowi w tymże Párágraphie mowisz: W tychże Vstáwách popisano y miáry y wagi poznáczono, iák wiele czásem Chlebá, Rozynkow, Kandidow, Smokwy, Fig, y Ogorkow, &c. &c. zieść, iák wiele Wina w Cerkwi wypić.

ODPOWIADAM.

NJe iest to absurdum, (iáko kázdy baczny widźieć może) ále rzecz przystoyna y Swiętobliwa Zakonnikom/ á osobliwie obszcze/ to iest in Communitate żyiącym/ iáko wszystek Zywot swoy vmiárkowány w Modlitwách/ w Duchownym rozmyślániu/ w Niespániu/ w Postách/ w Pokłonách máią/ ták y w Odpocznieniu/ Spániu/ iedzeniu/ y napoiu/ pewną miárę mieć. Czytay o tym v Swiętego Dorothea w Zywoćie Vczniá iego Dositheá Swiętego/ znaydźiesz/ że w tym Cænobium Chleb ważony bywał/ náydźiesz o tym y w Zywotách Swiętych/ że z dawnych czásow táki zwyczay w Monásterách obszczych bywał/ y bárzo słuszny/ bo zárowno in Communitate żyiącym/ rowna Portia ták iedzenia iáko y napoiu być ma.

Do tego trzebá wiedźieć/ że w Wschodnich Kráiách nie tylko w Monásterách/ále y w Miástách tego

przestrze.

przeſtrzegáią, aby Mięſo, Ryby, y Winne Owoce wagą ſpráwiedliwą przedawano, áby ſię ku puiącym oßukánie y krzywdá nie dźiałá, á náwet y Siáno y Drwá wagą przedáią: Pytay o tym tych, ktorzy w Konſtántinopolu bywáią, lepiey oni o tym dadzą ſpráwę.

V nas záśię v Ruśi, gdźie tákiego zwyczáiu niemáß, áby pod wagą y w Cerkwi kiedy ieść mieli, ták Vſtaw mowi Cerkiewny: A tu v Ruśi, poniewaz nie náyduią ſie Figy, záraz po ſkonczeniu Liturgiey Swiętey, idźiemy do Trápezy, to ieſt, do Refektárzá, gdźie záſiada káżdy ſwoie mieyſce, á zátym dáwáne bywáią Vkruchy, to ieſt Vłomki, álbo pokráiáne ßtuczki Chlebá, y kwás z Zyta zrobiony, to ieſt Piwo, y ták iemy máło, ábyſmy ſię nie zdáli Pośćić w Sobotę álbo w Niedźielę: Czytay o tym w Vſtáwie Cerkiewnym, Mięśiacá Decembrá, O Wigiliách.

Dáley mowiſz Kráſowolią, to ieſt, miárę Winá to oni názywáią, w ktorą máło nie gárniec Winá, wniydźie.

ODPOWIADAM ná to.

SZczerá to ieſt nieprawdá, y iáwny fałß, áby Kráſowolia ták miárá wielka byłá, w ktoreby Gárniec Winá wmieśćić ſię miał, ieſt to bowiem Kubek, álbo iáko Słowiánie názywáią Mirnaia Czáßá, álbo Poczerpáło, ktora w Græckich Monáſtyrách zwyczáyną ieſt, w ktore ſię więcey wlewáć nie może, iedno puł Kwarty Winá, á Kráſiwolia z Græcká názywáią od Kráſi, to ieſt od Winá, y od Wallo, to

iest/ Wlewam: iákoby Portio, álbo Miáreczká/ ktora się dla podziału Bráći z większego naczynia Wino wlewa. Y z sámego bowiem Textu Vstáwu Cerkiewnego/ według zwyczáiu/ ktory się w Monástyrách Græckich záchowuie/ dáie się znáć/ że ták iest/ á nie ták iáko ty Stáry Vdawco báiesz/ ktory się pierwiey w Miesiącu Decembrze o Wigiliách Bożego Národzenia/ y Epiphániey/ ták w sobie ma. A po skończeniu Służby Bożey/ nie idziemy do Refektarzá ále w Przysionku Cerkiewnym vsiadszy/ dáie Stárszy nad Refektarzem/ po sztuce Chlebá káżdemu/ y trochę Figow/ y Finikow/ y po iedney Czászy Winá.

Ná drugim záś mieyscu/ to iest o Wielkiey Sobocie/ ták mowi: A po skończeniu Służby Bożey/ wychodzimy do Trapezy/ to iest do Refektarzá/ y zásiadszy káżdy swoie mieysce/ z iák naywiększą ćichośćią y przystoynośćią. A zátym záraz wchodzi Klucznik/ y rozdáie Bráci po bochenku Chlebá/ ktore ná ksztáłt Prosphory vmyślnie ná to nágotowáne bywáią/ iákoby wagą wynieść mogli/ káżdy poł Litry.

Do tego po Sześćiu Figow/ y po iednemu Finiku/ álbo Dáktilu/ y po iedney mierney Czászy Winá/ á gdźie Winá niemász/ niech będźie dány Bráći Miodowy álbo Zytny Kwás/ to iest/ Miodu álbo Piwá.

Masz tedy/ że v nas v Rusi w Refektarzu/ á nie w Cerkwi Vstaw Cerkiewny ieść każe y pić.

Mász y to/ że nie gárniec/ iáko ty niewstydliwie báiesz/ ále puł Kwarty tylko Winá/ Miodu álbo Piwá/ Bráći dáć każe.

Nie byli bowiem Swięći oni Wielcy Pustelnicy

Sábbá Swiety/ Theodor Studitá/ Athánázius y Piotr/ y inni Swieći Oycowie/ ktorzy Vſtaw Cerkiewny złożyli/ tákiemi roſpuſtnikámi/ áby ták wiele Winá Zakonnikom (iák iákim Kárczemnym naywybornieyſzym Piánicom) pić/ á ieſzcze pod tákowe Swietá/ przy tákowym Nabożenſtwie kazáli/ ále Duchá Swietego pełni będąc/ z miłośći ſwey iáko Oycowie ku Dziatkom wzgląd máiąc ná przeſzłą Poſtną prace/ y Ciáłá ſłábość/ y ná przyſzłe Cáłonocne Nabożenſtwo/ po Czárce pułkwartowey Winá dáć im każą.

Wſtydzże ſię tedy/ iák innych wzwyſz pomienionych/ ták y tych iáwnych fałſzow y potwarzy niewſtydliwey/ Fałſzyrzu: A wiedz/ że cokolwiek w Vſtawie Cerkiewnym Oycowie Swieći do záchowánia/ lubo Zakonnikom/ lub y Swieckim nápiſáli y podáli/ ſłuſznie y Swiętobliwie podáli.

A ieſli y Swieccy to co sámym Zakonnikom należy/ wypełnić ſię ſtáráią/ bynamniey nie grzeſzą/ ale Swiętobliwie y ſłuſznie czynią: Lepiey bowiem ieſt ku doſkonáłośći ſię we wſzyſtkim mieć niż w iednym czym deficere; y lepiey nie tylko z powinnośći/ ále y z chęći co czynić/ Przyiemnieyſza bowiem rzecz/ y milſza Pánu Bogu.

W Dwudziestym Pierwszym Paragraphie O noſzeniu Sukien nie według Stanu Ruſkiego ále według Rzymſkiego; Prawisz.

Lubo to Bráćiſzkom ſwoim Vnitom ſámym Ruſy Ian przymawia/ iednák temu ſię zádziwić muſzę/ gdy ſłyſzę/ że Gárniec Kotłowi przymawia; czemu

iest ták czarnym/ sam wszytek sádza osmoliwszy sie.
Kásian nie dawno Czerncem Ruskim w nie Vniey/ y w Vniey bywszy/ ktory y od nabożenstwá/ y od Zakonu wystapil/ teraz swoim Bráćiszkom Vnitom przymawia/ czemu w Mántiiách/ w Klobukách/ iáko Zakon ich niesie/ nie chodza: Sam sie z tego wszystkiego zwlokszy. Trwáć bylo Kusy Janku w Zakonie/ y w Graeckim Nabożenstwie/ y ták sie bylo w tym spráwowáć/ iáko drugich mieć chceß/ pewniecby káżdy przyznal/ że slußna w tey mierze przygáne im dáieß: Ale teraz kiedyś y Hábit y Nabożenstwo porzućil/ sadz sie sam/ iezeli to nie sobie przymawiaß/ ále nam nic do tego/ ći ktorym przymawiaß/ niech ći ná to odpowiádáia.

Jednák nie dziwuy sie temu/ muszą bowiem ći/ ktorzy od wiekßey rzeczy odstapili/ y od mnieyßey stronić. Odstapiliśćie od Wiáry y Posłußenstwá Cerkwi Swietey Wschodniey/ muśićie przeto y od Zakonu/ co iest mnieyßa y od Hábitu odstepowáć: Naytrudnieyßa bowiem rzecz iest/ w iedne absurdum wpáść/ zá ktorym Tyśiac bez lepić idzie. Ale ießcze to mnieyßa przymowká o Hábit: Lecz to Panowie Vniaći vważćie/ co wam tu ten y náß/ y wáß Aduersarz zádáie/ześćie nie sa Episkopámi/ ponieważ wam nie Episkopámi sie názywáć/ ále tylko Wládykámi każe/ Wládyká bowiem y ten/ ktory nie iest Episkopem/ názwác sie może/ bo Wládyká nic inßego nie znáczy/ iedno Wládcá álbo Pan/ á tym y Swiecki być może/ bo sie tym Titulowáli y Serbscy Xiażetá/ gdy sie Despotámi nazywáli/ á slowko Despotis, po Polsku znáczy Pan/ á po Slowiensku Wládyká.

Do tego

Do tego kiedy Episkopá Poświecáia, nie mowi Poświecáiacy, włożywszy Rece ná Głowe tego ktory sie Poświeca: Bożestwennáiá bláhodát posta wla iet seho Boholubiwáho Ieromonácha wo Wládyku á le wo Episkopa: To iest, Bozska łáská postánawia tego Boga miłuiacego Zakonniká y Kápłáná Władyká N. tey á tey Prowinciey, ále Episkopem.

Záczym słusznie sie Episkopámi Ruscy Episkopi zwáć y podpisywáć máia. A Władykámi álbo Pánámi, pospolićie to ludźie dla władzy Duchowney, ktora nád nimi máia, onych názywáia, y słusznie, ále sámi żeby sie mieli Władykámi podpisywáć, bárzo rzecz byłáby nie słuszna, bo Pánem álbo Władárzem same° śiebie názywáć, Pokora Swieta nie dopuszczá: Ale nie dźiwuyćie sie y temu Pánowie Vniaći, że wam Episkopámi sie Titułowáć nie kaza bo ná Poczatku o Sákrámenćie Krztu powiedźiano, że doskonálszy iest Krzest Rzymski, niż Ruski, Záczym wy, żeśćie Ruś, y po Ruskuśćie á nie po Rzymsku Krzczeni, was zá nie Krzczonych osadzono.

O Sákrámenćie Bierzmowánia powiedźiano, że v Ruśi ten Sákráment Formy niema, záczym y tego was Sákrámentu odsadzono.

O Sákrámenćie Kápłáństwá, y tám toż niemal, co y o wzwyż rzeczonych Dwoch powiedźiano, záczym y Kápłáństwá wam nie przyznawáia, á że tákowe Sákrámentá, ktore vprzedząć koniecznie máia Episkopstwá, zá nie doskonáłe być osadźili, pewnie nie moga was ináczey, ieno Episkopstwá odsadźić.

A nie dźiw by był, áni by sie temu przećiwić trzebá, gdyby ten Rostrychá bez Censury to był wydał,

ále że Censor to Krákowski approbowal / Vważcie wy / iáką wagę maćie / nie tylko v Ruskego Jana / ále w Kośćiele Rzymskim.

W Dwudziestym Wtorym Paragraphie Otytułowánym.

Że Kazánie záraz po Ewángeliey / á nie ná koncu Liturgiey miáło by być. Mowisz:

Aczkolwiek nie rychło y nie dawno wscżęło się Kazánie w Cerkwi Ruskiey, bo áż słáli do Pátryárchy Lwowiánie, pytáiąc się, iesli się godźi ná pámięć w Cerkwi Kazánie powiádáć, tákże iesli się godźi w Cerkwi Spiewánia figurálnego, y pártesnego záżywáć, czego oboygá w Moskwie nie było, á snać y teraz niemász.

Odpowiadam.

IAko nie iest Prawdá / áby się Kazánie nie dawno w Cerkwi Ruskiey wsczęło / ták y to / áby do Pátryárchy posyłać mieli / iesli się godźi w Cerkwi ná pámięć Kazánie powiádáć.

Pierwsza tedy ták dowodzę: Że Ruś naypierwiey z Kazánia Cyrillá y Metodiuszá do Wiary są náwroceni / Wiárá bowiem przez słuchánie do Pogan przyszłá / iáko Páweł Swięty do Rzymian Cap. 10. Vers. 17. mowi: A słuchánie przez Słowo Boże / co iest Kazánie:

Potym gdy Olgá Swięta / Włodzimierzá Swiętego Bábká Chrześćiánką zostawáłá / nie przez czytánie (bo czytáć nie vmiáłá) ále przez słuchánie

Słowá Bożego: To ieſt/ przez Kazánie rożnych Chrześćian/ z ktorego záſmákowawßy ſobie Nayſtodßego JEzuſá Páná/ do Cárygrodu iácháłá/ gdźie obßyrnieyße Kazánia/ y większe Náuki o Wierze Swiętey Chrześćiánſkiey vſłyßawßy/ iáko z Liatopiſcem Ruſkim Długoß zgadzáiac ſię Hiſtorik Polſki mowi Tom. 1. fol. 45. Poiáchawßy tedy Olhá do Konſtántinopolá do Græków/ od Pátryárchy Konſtantinopolſkiego Wiáry Chrześćiánſkiey ieſt náuczona. Błogoſłáwił tedy iey Pátryárchá Konſtántinopolſki mowiac: Błogoſłáwionaś ty miedzy Niewiaſtámi Ruſkimi/ y Jmię twoie we wßyſtkich Rodzáiách niechay będźie słáwne y Błogosłá wione.

Ktora wroćiwßy ſię do Ruśi/ y ſámá Synowi ſwemu Swiátoſłáwowi Kazánie o Wierze Swiętey Chrześćiánſkiey/ áby ią przyiął/ odrzućiwßy Pogánſkie Zabobony/ czyniłá.

Po niey záś Wnuk iey Włodzimierz Swięty nie z Czytániá (ktorego nieumiał) ále z Kazánia rożnych/ iáko tenże wzwyß citowány Hiſtoryk/ w tym że Pierwßym Tomie Lib. 2. pag. 104. powiáda: Ze Roku Páńſk. 987. Włodzimirz Ruſkie Xiąże/ pierwiey od Máchometánczykow áby Nabożenſtwo Pſewdo Máchometowe przyiął/ á potym od Láćinnikow/ potrzećie od Zydow/ áby Zakon Zydowſki/ á ná oſtátku od Græków/ áby Wiarę Chrześćiánſką ſollicitowány był.

Tych tedy Posłow Nabożenſtwá przerzeczone per ſuáduiacych wdźięcznie przyiawßy y vdárowawßy odpráwili: A z ſwoimi Rußnaki/ ktoraby Wiárę

przyiáć miał / rádzi ſię: Podobáło ſię im tedy / do wßyſtkich Nácyi przerzeczonych Nabożenſtw / Posłow/ ktorzyby ſię temu przypátrzyć mogli/ posłáć/ y káżde Nabożenſtwo zrozumieć y wyßperáć.

Posłáni tedy do Bulgárow Łáćinnikow y Grækow Posłowie/ káżdemu Nabożenſtwu / iáko im było roſkazono/ przypátruiąc ſię/ y porządnie wyrozumiewáiąc: Máchometáńſkie tedy Obrzadki / iáko siłá w ſobie rzeczy ßpetnych y plugáwych máiące/ nátychmiaſt od nich iáko niezbożne y bárzo złe oſadzili. A Łáćinſkie Ceremonie máło co nabożne/ y Kośćioły máło co ozdobne zdáły ſię im być. A gdy do Konſtántinopolá przyiácháli / Bázilius/ y Konſtántinus Græccy ná on czás będący Ceſárze / dowiedziawßy ſię/ iż dla przypátrowánia ſię Nabożenſtwu ich / tám przyiácháli. Duchowienſtwo zezwawßy/ wielkie Nabożenſtwo odpráwuią/ y w Swietney ozdobie/ áby Liturgią z Pátryárchą mieli/ roſporządzáią. á Ruſkich Posłow do Cerkwie wprowádziwßy / ná przednieyße mieyſce / z ktorego by wßyſtkie Ceremonie widzieć mogli / poſtánawiáią/ y z vczśćiwośćią vczęſtowawßy/ y Hoynie ich vdárowawßy/ odpráwuią.

Ktorzy do Xiążęćiá ſwego Włodzimirzá wroćiwßy ſię/ o káżdym Nabożenſtwie / ktore widzieli / ſpráwę dáią/ Sekte bárzo ßpetną Máchometáńſką owßeki zniewáżyć y odrzućić/ rádzą: A Græckie Nabożenſtwo iáko nád e wßyſtkie zacnieyße być wyświadczáią / w Græckich Cerkwiách siłá y zacnieyße ozdoby/ niż w Łáćinſkich być opowiádáiąc: Ták wielką przytym oświadczáli mieć słodkość we Mßy Græckiey/ przy ktorey byli/ że zdáło ſię im / iákoby

záchwy-

záchwyceniem ráczey / przy Niebieskiey iákiey Uroczystości / á niżeli przy Ziemskiey / byli.

Do przyięcia tedy Græckiego Nabożeństwá / wszystkich Rádnych Pánow zdánia kłániáły się / y rádząc Włodzimirzowi mowili: Iesli Wiárá Græcka nie byłáby dobra / Bábká Twoiá Olhá / ktora nayrostropnie ysza miedzy Biáłymigłowámi byłá / nie przyięłá by iey: Pozwolił tedy ná zdánie Pánow Rad swoich Włodzimirz / y Krzest Obrzadkiem Græckim przyiął.

Masz tedy y tu / że Posłowie Włodzimierzá Swiętego Duchem Swiętym nátchnieni / nie ná Pismie / ále ná pámięć z Poselstwá się wróciwszy / Kazánie Pánu swemu y wszystkiemu Ruskiemu Senatowi powiádáli / zgodnie rádząc / áby Wiárę Swiętą Powszechną / Cerkwie Swiętey Wschodniey / y Nabożenstwo przyiął.

Masz przy tym z tegoż Authorá ná pág: 106. Roku Pánsk: 990. Gdy Włodzimirz Xiążę Ruskie Korsun / álbo Hersones Miásto Græckie wziąwszy z Bázilim y Konstántinem Cesárzámi Græckimi / o Siostrę ich Annę / áby mu w Małżeństwo dána byłá / tráktował przez Posty swe: Cesárze Kazánie o Chrześciáńskiey Wierze nie ná Pismie / ále ná Pámięć powiádáli mu / á potym y sámá Siostrá onych / Slepemu iuż Włodzimirzowi Ustne Kazánie práwiłá / co się z Textu tegoż Autorá wiedzieć dáie: Ktory się w sobie ták ma:

Xiążę Ruskie Włodzimirz / zgromádziwszy wielkie Woysko swoich / z Woyną ruszył się ná Græki / á dostawáiąc Miástá zacnego Græckiego Korsunia /

Włośći onemu podległe podbił pod moc ſwoie / y tám ſobie Dánine vczynił / posłał potym Posłow do Konſtántiná y Bázilego Ceſárzow Græckich / prosząc w Małżenſtwo ſobie ich rodzoney Siostry Anny / obiecuiąc po ſobie / iż gdy dostąpi tego Małżenſtwá / záráżem Korſunia y od wszystkich Włośći Græckich vstąpi / lecz Bázili y Konſtántin / Græccy Ceſárzowie odpowiedźieli : Nie przystusza nam y ná Honor nasz / z Xiążęciem Pogáńſkim y Bałwochwalcą mieć powinnowáctwo / y rodzoną Siostrę nászę dáć onemu w Małżenſtwo ; ále ieſli opuśćiwszy Bałwochwálſtwo zechce być Chrześćiáninem / iego prozby y żądánia nie odrzućimy. Włodźimirz zás Ruſkie Xiążę Posłow tych odpráwiwszy / przyobiecał szczyrym ſercem Wiárę Chrześćiáńſką przyiąć / tego potrzebuiąc / áby perſonálnie ſámi Ceſárze przybyli z Siostrą ſwoią Anną y onego Okrzśćili : Czemu Siostrá Ceſárſka Anná bárzo byłá przećiwna / y tákowe Powinnowáctwo rozmáitym ſpoſobem pogárdźić prágnęłá : Lecz Bázili y Konſtántin Bráćia / rozwodząc ten Affekt / y rádząc iák wielkie dobrá z tákowego Powinnowáctwá máią nástępowáć / y że wszystká Ruś zá iey Małżenſtwem Wiárę Chrześćiáńſką ma przyiąć : Siostrę vbłagáli / y do zezwolenia ná Małżenſtwo przywiedli : Przyieżdżą tedy Bázili y Konſtántin z Siostrą ſwoią Anną do Korſunia / álić ná tychmiast Xiążę Ruſkie Włodźimierz olśnął ná Oczy / y począł ſię myslámi trwożyć / ieżeli opuśćiwszy Bałwochwálſtwo ma Wiárę Chrześćiáńſką y Krzest przyiąć : Anná záśie Siostrá Ceſárzow / obiecána Małżonká / náucza iż tá Slepotá / ktora onemu przypádłá / zá przyięćiem Krztu Swiętego zaraz zginie.

Episko-

Od Episkopá tedy Korsunskie° skoro się Okrzćił, Włodzimirz, nátychmiaſt pozbywſzy Slepoty, przeyzrzał, Weſele z Anną celebruie, y Cerkiew na znák y pámiatkę ták ſwego náwrocenia, iáko y Krztu Swietego, y Oświecenia buduie, á zoſtáwiwſzy y przywroćiwſzy Korſun Ceſárzom, do Kuśi z nową Małżonką weſoły wraca ſię.

Gdy záś wſzyſtkę Ruś Włodzimirz Swiety do Krztu Swietego przywodził, muſiał do nich Vſtne mieć o Wierze Swietey Kazánie, bo czytáć nie vmiał: Tákże y Duchowienſtwo, ktore przy nim było, przez Tłumácze Vſtnie ich muśieli Vczyć, bo Græcy byli, iáko tenże Hiſtorik Tom. 1. fol. 108. mowi: Wydák ná potym Włodzimirz Xiąże Ruſkie Edikt, áby wſzyſtkie Narody y lud poſpolity iemu podległy, opuśćiwſzy Bałwány, Wiárę Chrześciánſką przyimowáli, y Krzćili ſię, oświádczáiac iż przećiwnych woli ſwey, miał mieć zá nieprzyiaćioł y dobra ich miał Confiſkowáć, czym przymuſzony poſpolity lud Ruſki, w wielkiey Liczbie zgromádził ſię do Kiiowá, y przyiawſzy Wiárę Chrześciánſką, w Rzece Dniepru od Episkopá Korſunſkiego y Prezbiterow, z Græcyey przyprowádzonych Krzćiſię, y w Wierze y Ceremoniach oney náuczony bywá: Słyſzány też był głos y wyćie Smoká ná powietrzu vſkarżáiacego ſię, że z dawney ſwey Poſseſiey Ruſkiey nie od Apoſtołow álbo Męczennikow, ále od iedney Niewiáſty ieſt wyrzucony.

Maſz tedy y tu Kazánie Vſtne w Cerkwi Ruſkiey. Czytay dáley ná teyże páginie, że Włodzimirz Dziatki Ruſkie do náuk dawał, ták bowiem Długoſz mowi: Dziatki Ruſkie do Náuk dáie,

Rzemie-

Rzemieślnikow przytym z Græcyey przyprowadza / swoim kosztem wiele Cerkwi z Kámienia y Cegły wystáwuie : Znaydzieß y w Ruskim Liatopiscu / chćiey ieno czytáć / że Jároslaw Syn Swietego Włodzimirzá / Xiążećiem Kijowskim y Monárcha wszytkiey Rusi zostawszy / y vspokoiwszy swoie Pánstwá / stárał się o ludzie vczone / o przekłádánie Xiąg z Græckiego ná Słowienski iezyk / o wszelki porządek Cerkiewny / y o náukę Dziatek Chrześćiánskich / zá tego Xiążećiá y Jermołoy skomponowano / y w Cerkwi spiewany być począł.

Jesliż tedy o te wszystkie rzeczy stáránie czynił / dáleko bárziey o Kazánie / ktore / nie podobna rzecz / áby máiąc ludzie Vczone w Cerkwiách / powiádáne ná pámięć nie było.

Záczym / ieśliż ná początku roskrzewienia się Wiáry Swietey Chrześćiánskiey w Cerkwi Ruskiey / gdy ieszcze Ruś náuk żádnych nie mieli / Kazánia bywáli : Coż rozumieß / gdy iuż do náuk przyszli / y Vczonych Kápłánow / y Episkopow mieć poczęli / iesli Kázánia Vstne w Cerkwi być nie mieli ? Azaż y do tych Czásow niektorych Metropolitow Ruskich Kazánia ná Pismie nie mamy? iáko osobliwie Cypriáná / y Hrehoryia Cámiwłáká / y inszych tákże Kápłánow y Zakonnikow / iáko Cyrillá Turowskiego / y innych wielu / ktorzy iesli pisáć vmieli / pewnie y ná pámięć powiádáli / y lud Boży vczyli.

Masz tedy / lubo nie ták gęste / iáko teraz / ále nie od onegdáyszego Dniá / iáko ty práwiß / lecz od początku przyięćia Wiáry Swietey / w Ruski Cerkwi Kazánia ná pámięć / ktore od vczonych Episkopow y Kápłánow bywáły / boć nie káżdemu Kápłánowi

zwłaſzczá Proſtakowi zeydźie ſię Kazánie ná pámieć powiadáć/ dosyć ná niego/ kiedy nápiſáne od Oycow Swietych przeczyta/ y w Polſkich bowiem Kośćiołách nie dawno ták częſte Kazánia być poczęły/ iáko Iezuići w ſwoim reſcripćie ná Gratiſá Akádemickiego powiádáią.

Iednák by y ták było/ że przez opuſzczenie náuk Ruś Káznodźieiow/ ktorzyby ná pámieć w Cerkwi Kazánia powiádáli/ przez iáki czás w Cerkwi nie mieli/ nie wielkiby to był dźiw. Ale to więkſzy dźiw/ co Niceph: Kállixtus Hiſtorik Cerkiewny Lib 12. Cap. 34. o Rzymie práwi/ mowiąc: Neque Epiſcopus, neque alius quiſquam in Eccleſia Romæ ad Populum docens, verba facit. To ieſt/ Ani Episkop/ áni żaden w Kośćiele Rzymſkim do ludźi Vſtne Kazánie czyni.

Druga zás niebylicę od ćiebie położona/ żeby kiedy mieli Ruś do Pátryárchy po to ſámo vsyłáć/ ieſli ſię godźi w Cerkwi Kazánia ná pámieć powiádáć. Dowodzę.

Náypierwiey/ ponieważ niczym tego nie probuieſz/ nie może być prawdá.

Dotego záwſze Ruś wiedźiáłá/ że oni Oycowie Swięći/ Wielcy Doktorowie y Káznodźieie Cerkiewni/ iáko Athanaſius, Baſilius, Cyrillowie/ Gregoriuſzowie/ Nazianzenus, Niſſenus, Chriſoſtomus, y innych bárzo wiele/ ktorych Kazánia ná Słowienſki Iezyk przełożone mamy/ y w Cerkwi one co dzien czytamy/ to co ná Piſmie w Cerkwi zoſtáwili/ ná pámieć lud Boży vcząc/ powiádáli.

W Moskwie záś/ że Kazánia ná pamięć nie powiádáią/ nam nic do tego/ pytay sobie onych o tym.

Podobno obawiáią się/ áby ich kto z Medrehelkow/ Herezyey y Errorow iákich przez Vstne Kazánie nie nábáwił/ dla czego wolą się Czytániem Kazánia oycow Swiętych kontentowáć: Tákowego bowiem Casum, iákowego się oni obawiáią/ Alexándria niegdyś w Ariuszu doznawszy/ nikomu nápotym oprocz Episkopowi sámemu/ Kazánia w Cerkwi powiádáć nie dopusczáłá/ iáko o tym Nicephor/ Kallixius Cerkiewny Historik Lib. 12. Cap. 34. świádczy mowiąc: [Alexándriæ autem solus hoc munere fungitur Episcopus, quod quidem posteaquam antea mos iste non fuerit, est obseruatum: Causam consuetudini nouæ præbuit Arius, qui quod Presbyter esset, & docendi Prouinciam accepisset, contra veritatis doctrinam, res nouas inducens Ecclesiam turbauit. To iest: W Alexándriey záśię sam tę miał władzą Episkop/ co w prawdźie potym/ nim ten zwyczay nástąpił/ iest postrzeżono/ Przyczynę zwyczáiowi nowemu podał Ariusz/ ktory iż był Prezbiterem/ y miał władzą Vczenia/ przećiwko Prawdy náuce/ rzeczy nowe wprowádzáiąc/ Cerkiew turbował.]

A iesli się o Figurálną álbo Pártesną Muzykę/ ktora się w Cerkwi Ruskiey/ iákoby rzecz nowa ná on czás być zdawáłá/ swego własnego Pásterzá/ Pátriárchy Konstántinopolskiego pytáli/ słusznie czynili nie godziło się im bowiem bez Pásterskiego błogosłáwienstwá y pozwolenia do Cerkwi tákowego Spiewánia przyimowáć.

Mowisz dáley; Iednák choćiaż teraz y Kazánia

czynią,

czynią, tedy áż po ſkonczeniu Liturgiey, ánoby miáło Kazánie być záraz po Ewángeliey ná Liturgiey, iáko y zá Swiętego Bázilego bywáło, ktory áż po Kazániu dał Naświętſzy SAKRAMENT Swiętemu Ephremowi, á teraz po Kazániu iuż nie dáią Kommuniey v Ruśi.

ODPOWIADAM.

MOgł być zá Swiętego Bázilego zwyczay tákowy, że pierwiey Kazánie, á potym Kommunia odpráwowána byłá: ále Cerkiew Ruſka od początku, Wiárę Swiętą y Ceremonie od Konſtántinopolſkiey Cerkwie przyiawſzy, iákowe zwyczáie tám ſą, tákowe y oná tu záchowuie, száczym y ten zwyczay, że táki ieſt w Cerkwi Konſtántinopolſkiey, y Ruſka Cerkiew ták go záchowuie: że po Kommuniey Swiętey ná Służbie Bożey Kazánie ſię odpráwuie, y nie dziw, bo przed tym nie we wſzyſtkich Cerkwiách iednákowe zwyczáie y Ceremonie bywáły, ále rożne choć w Artykułách Wiáry zgodá byłá, Czytay o tym Nicephorá Kállixtá Lib. 12. Cap. 34. gdźie o tym obſzyrnie wypiſuie. R Lib. 4. Cáp, 39. [Ac quum Beatus Policarpus peregrè Romam ſub Aniceto veniſſet, & aliquantulum illi inter ſe de rebus non magnis diſſiderent, eis ſtatim Compoſitis, deinceps, nihil quidquam controuerſiæ inter ſe de hoc Capite mouerunt: Neque enim Anicetus Policarpo perſuadere potuit, vt non ita obſeruaret, quippe qui id poſt Ioannem Domini noſtri Diſcipulum, & reliquos Apoſtolos, cum quibus vixerat, ſemper obſeruaſſet, neque Policarpus Anicetum, vt obſeruaſſet, induxit, conſuetudinem eorum, qui nos præceſſe-

runt Presbyterorum retinendam esse allegantem: Quæ cum ita se haberent, Communionem inter se celebrarunt, & in ipsa Ecclesia Anicetus Eucharistiæ Ministerium Policarpo honoris ergo permisit, atque ita in pace per discessum sunt seiuncti, pacem quoque Ecclesijs, siue obseruarent, siue non obseruarent retinentibus. To iest:

Gdy Blogosłáwiony Polikárp zdáleká do Rzymu przybył zá Anicetá / y niecoś miedzy nimi o rzeczách nie wielkich / wszczeło się było niezgody / záraz to vspokoiwszy / nápotym żadney Controuersiey miedzy soba o tym nie wszczynáli; Ani bowiem Anicetus mogł Polikárpowi persuádowáć / áby ták nie trzymał / ponieważ on to po Janie Páná nászego Vczniu y inszych Apostołách / z ktorymi żył / záwsze ták trzymał: Ani Polikárp Anicetá áby ták trzymał przywiodł / przywodząc / iż zwyczay tych ktorzy nas vprzedźili Prezbyterow záchowáć potrzebá; Co gdy się ták działo / społeczność miedzy soba záchowáli / y w sámey Cerkwi Anicetus odpráwowáć Liturgia Polikárpowi dla cści dopuśćił / y ták w pokoiu przez Odiazd z soba sie rozłaczyli / przy cáłym pokoiu Cerkiewnym / choćby ták trzymáli / luboby też y nie trzymáli.]

Jesli tedy Papieżowi Rzymskiemu Anicetowi Polikárpus Swiety w tym / w czym się z nim nie zgadzał / nie vstapił / dáleko bárziey Cerkiew Ruska twoiey durney Persuásiey słucháć nie bedzie.

Ku koncowi mowisz: Czásem też drugi Pop ládáco báie y niemász czego słucháć.

ODPOWIADAM.

TRáfia ſie to czeſto ludziom nie tylko mniey vczonym/ ále y wielkim Theologom/ że ná Kazániách ſwoich confunduia ſie/ iednák dziwowáć ſie y náśmiewáć z tego nie trzeba/ bo y tobie ſie tráfiło nie raz ná Káthedrze drwić Kazánie powiádáiac/ przypomni iedno ſobie Wilenſkie ſwe nie dawne Kazánie/ ktoreś w Cerkwi Swietey Troyce ná pogrzebie iednego Vnitá powiádał/ gdzie tákeś drwił/ że nie ſkonczywßy/ poßedłeś z wielkim ſwoim wſtydem.

Dáley mowiſz: Drudzy też z Hæretickich Poſtyl w Cerkwi ludźiom Kazánia powiádáią.

ODPOWIADAM ná to.

MOże to być/że ſie ktoremu Proſtakowi z niewiádomośći kiedy przytráfiło/ ále nie z pozwolenia Cerkwie/ ktora ſrodze tego zábránia/ y zá śmiertelny grzech poczyta. Alećto y w Polſcze bywáło/ iáko Jozeph Pieknorzecki w ſwoim reſponſie ná Gratis álbo diſcurs Plebánſki w Kroździele 10. pág. 58. mowi: [Poki Jezuickich Szkoł nie było/ iáko Religia Kátholicka znácznie watlili Heretícy/ gorę biorac/ iáko Kśiegámi ſwemi Piſm przeklętych/ bez odporu Duße ludzkie zárażáli/ iáko w niewielu Kośćiołách Nabożenſtwo według przyſtoyności odpráwowano/ iáko w tychże ták wielu zábrudzone ochędoſtwo było/ iáka w Plebanách náuká/ z ktorych niektorzy Poſtille Heretickie ná Kazániu ſłuchácżom ſwym czytywáli.]

Powieść zátym práwiß Xiędzá Kuropátwickiego Fránćißkaná/ ktora mogłá y nigdy w ſámey rzeczy nie być/bo to ſtárydworzánin/y mogł z ćiebießydzac to

práwić/á tyś śię nieboże nie postrzegł/dla tegoś tu do swego Szpárgału/ iákoby pewny iáki dowod przyszył.

W Dwudziestym Trzecim Paragraphie otitułowánym, O chowániu w Cerkwi Pirogow, Połći, Máśeł, Syrow, Chust białych, práwisz.

ODPOWIADAM.

TO coś w tym Párágráphie iáko bezmozgi iáki nágwázdał/ wszystko to Oćiec twoy/ ktory w Podteliczu Popem był/ nie z Cerkiewnego rozkazánia/ ále z swego durnego domysłu czynił. Cerkiew bowiem według Apostolskiego Kánonu 3. áby do Ołtarzá nic nie wnośili/ ieno co do Ofiáry Swiętey należy/ to iest/ Chleb/ Wino/ y Wodę Kápłánom roskázuie/ á co inszego iáko Miod/ álbo Mleko/ álbo iáki inszy napoy/ oprocz Winá/ álbo Ptaki/ álbo Zwierzetá iákie/ álbo iárzyny/ to pod degrádátią zákázuie. Oprocz nowych Kłosow álbo Gron Winnych czásu swego/ y to do Cerkwi á nie do Ołtarzá/ dla błogosłáwienstwá. Gwoli Vczćiwośći záś Ofiáry Swiętey pozwala Oliwę do Lamp álbo Swiece y Kádźidło do Ołtarzá wnośić/ á więcey nic. A ieśli twoy Oćiec boiąc śię Zołnierzow/ ktorzy często w Podteliczu stawáli/ Másłá/ Syry/ Pirogi w Cerkwi y w Ołtarzu chował/ álbo też obawiáiąc śię/ żeby Popádia á twoiá Mátká bez wiádomośći w niebytnośći iego co nie przepiłá: Coż winni inszy Kápłáni/ ktorych ty tym błotem/ w ktorymeś sam z Oycem twoim legał pomawiáiąc/ mászesz? O Oycu też twoim powiádáią Podteliczánie/ że Psá/ ktory mu Placki Wielkonocne poiadł/ zábił/ y temu czyi

był Pies / dobrze zápłácił: tenże y w dudy grác vmiał / iáko o nim ći / co go dobrze ználi / powiádáią / ktoremus y ty pod czás teyże Muzyki dopomagał / y tyś to był tym wyrostkiem / ktorego Pop twoy Oćiec do Cerkwie po coś posłał / ná ćię to Dudá iák Didko ryknęłá: Ale ty że wstydu nie śmieſz to directè ná Oycá y ná śię powiedźieć / tylko ná kogoś inſzego / bez wſzelkiego dowodu wyliczáiąc ni kſełu ni k horodu práwiſz: Lepiey tedy było álbo prawdę ná śię powiedźieć / álbo milczeć: Wiedzą bowiem ludźie / żeś ty z ogoná Sroce nie wypadł / áleś z Podtelicza Popowicz / y dla tego ták bárzo iádowite Páſczeki swoie ná Popy wywárł / bo Pá pá y os iáko Graeci po prostu mowią / Diawołu goni, to ieſt / zły Popowicz ieſt własne pokolenie Diabelſkie / á że ty tákim ieſteś / przeto nie możeſz ieno potwarzą ná Sługi Boże iść.

W tymże Parágraphie o iákieyś Kobyle w Cerkwi zámknioney práwiſz / áni czás / áni osobę / áni mieyſce gdźieby śię to dźiało / miánuiąc / skąd znáć / że táká to ieſt prawdá / iáko gdy powiádáią / że kiedyś żywe kiełbásy / á pieczone gołębie po Swiećie latáły / to iednák iák plotkę od ćiebie powiedźiána przyiawſzy / mowię: Boday tákie plotki wſzystkich tobie podobnych Perekidczykow trzymáły śię.

WDwudziestym Czwartym Paragraphie otitułowánym o wielu Cerkwiách w Ruśi bez Fundácyey.

Siłá diſkuruieſz / á nic słuſznie nie probuieſz / záczym nie trzebáćby ná to y odpowiádáć / bo káżda rzecz bez fundámentu sámá przez śię obálić śię musi: Iednák áby niewiádomi co śię v Ruśi dźieie / nie

chcieli temu wierzyć/ ná káżdy Punkt odpowiedźieć muſzę.

Powiádaſz, Widząc ták wiele y częſtych Cerkwi w Ruśi, mogłby kto rozumieć, że to z wielkiego nabożenſtwá álbo rozſzerzenia chwały Bożey dźieie ſię, lecz w ſamey rzeczy ináczey ieſt. Bo czáſem álbo dla niezgody ſamych Chłopow, álbo Popow, álbo też y ſámych Pánow wyſtáwienie tych Cerkwi bywa, że nie tylko w iednym Miaſteczku, lecz też y w iedney Wśi dwie Cerkwi bywáią: Czáſem y ná iednym Cmyntarzu, y o ścianę Cerkiew z Cerkwią bywa, y iednę Wieś ná Dwie Páráfie rozdźiela.

ODPOWIADAM.

TO foremna/ chceſz koniecznie w ludźie wmowić/ że niezgodá/ z ktorey nigdy ſię nic dobrego ná Swiećie nie dźieie/ dobre rzeczy czyni/ iáko to Cerkwie buduie/ y nabożenſtwo/ z ktorego ſię chwałá Boża mnoży/ roſkrzewia: A káżdy ná oko by nayproſtſzy/ nie tylko rozum rozſadny máiacy/ widźieć może/ że przez niezgodę Cerkwie y Kośćioły koſztownie murowáne y hoynie vfundowáne obálone y wniwecz obracáne bywáią: Nabożenſtwá ſię niſzczą y chwałá ſię Boża vmnieyſza: Poyzrzec by ieno teraz/ co w Niemczech/ w Czechách/ w Murawie/ y ná Slaſku niezgodá vczyniłá/ iákie Miáſtá y Kośćioły z gruntu wywroćiłá: Záczym cokolwiek tu o tym twierdźił/ z prawdą ſię dáleko miia. Záwſze bowiem Cerkwie iáko y Kośćioły y Káplice nie ná co inſzego/ lubo podłego lubo wyſokiego Vrodzenia lu-

dźie

dźie buduią y wyſtáwiáią / tylko ná rozmnożenie chwały Bogá w Troycy Swiętey iedynego / á ná cześć y Pámiątkę Swiętych iego / przez ktore nam rozne ſwoie Dobrodźieyſtwá pokázuie: A nie ze złośći / ále ex zelo Pietatis káżdy to czyni: Jeden bowiem nabożenſtwem gorącym y miłośćią Duchowną ku Náświętſzey Pánnie zdięty / Cerkiew ná chwałę Bożą á ná Cześć oney doſtátnią wyſtáwuie.

A drugi ku inſzemu Swiętemu tákowez máiąc Zelum z máłego doſtátku Cerkiew mnieyſzą / á ieſli nie może Cerkiew / tedy Káplicżkę przy teyże Cerkwi ſtáwia: co y w Polſcze nie ináczey ſię dźieie: Záczym nie ze złośći / ále z nabożenſtwá to ſię dźieie / y z ſámey potrzeby / że w Miáſteczku / álbo w drugiey Wśi wielkiey dwie Cerkwie bywáią.

Do tego będźie w drugiey Wśi kilká Set podymia / w ktorey gdyby ieden Swiąſzczennik był / nie zdołałby w Vſługiwániu Sákrámentámi / á zwłaſczá / gdyby ſię kilká chorych oraz przytráfiło. Lepiey tedy Dwie / niż iedne Cerkiew w tákowey Wśi mieć: Gorzey bowiem / gdy (iáko ná niektorych mieyſcách ták w Koronie v Ruśi / iáko y w Litwie) ieden Swiąſzczennik do iedney ſwey Cerkwie po kilku álbo po kilkunaſtu Wśi ma / niech tu káżdy vważy / ieſli może ieden Káпłan temu doſyć vczynić / co ieſt nie podobna: Lepiey tedy w káżdey Wśi Cerkiew choć vbożuchna / y Kápłáná w niey mieć / niżeli go wgwałtowney ſwey potrzebie / w ktorey ſię bez Kápłáná Chrześćiánin obyść nie może / z niebeſpieczenſtwem Zbáwienia ſwego / po inſzych Wśiách ſzukáć.

Dáley mowiſz: Nuż iák wiele ieſt Cerkwi ku-

pnych, zwłaszczá ná Podgorzu, drogo Popi Popowstwá Pánom płácą, gdźie pan łákomy nie pátrzy ná godnosć Popowską, álbo ná pożytek duszny poddanych swych, ále ná sytą Kálętę Popowską y ná pożytek swoy, bo tám Pánowie osobliwy quæst swoy z Popow máią: Kogo bowiem w podwodę dáleką posłáć? Popá, z ktorego winę zledá przyczyny zedrzeć? z Popá: &c. &c.

ODPOWIADAM.

VWaż y tu rozsadny Czytelniku/ ieśli y w teymierze Cerkiew Ruska álbo Vstaw iey winien/ álbo Popi niebożętá/ że od Pánow swych tákowa oppressia ćierpia/ muśić Pop nieborak dla pokoiu swego y kupić/ kiedy Pan dármo mu Cerkwie y Páráfiey pozwaláć nie chce: Muśi y podwody wozić/ y z Listámi biegáć/ kiedy go niewola ták przyćiska: Muśi y winę/ choć nie winien/ gdy go rozmáićie trapia/ y do Turmy sadzáia/ płáćić.

Ná niezbożność tedy y łákomstwo Pánow tákowych/ nárzekáćby ráczey przystało/ á nie ná vbogie Kápłány/ ktorzy przez gwałt to ćierpieć muszą.

Powiádasz, że się tym ćiężarom przyzwyczáili, y dla tego im iákoby nie przykro się zdá być.

ODPOWIADAM.

DObrześ to rzekł/ że iákoby bo nie włáśnie się im to nie przykro zda/ ále co muszą/ to rádźi czynia.

Powiádaszy to, że drugi by y nie wiem iakie

ćiężary od Páná ponośił, by tylko od Vniey był wolnym, tedy nic o to nie trwa.

ODPOWIADAM.

NJe dziwny ſię że ćiężary tákowe dla Chriſtuſá Páná / y Wiáry Swiętey Práwoſławney mile znośić gotowi tákowi ſą / álbowiem záwzdy ſłyſzą do ſiebie Páwłá Swiętego mowiącego: Dla tego ſię kocham w krewkośćiách / y potwarzách / w potrzebách / w prześládowániách / w vćiſkách dla Chriſtuſá Ad Corinth. Cap. 12. Epiſt. 2. áby we mnie mieſzkáłá moc Chriſtuſowá / álbowiem gdy niemogę / tedym ieſt mocnym.

Azaliś nie czytał w iákich biedách y kłopotách / nędzách / y vtrapieniách Apoſtołowie Swięći / Męczennicy / y wſzyſcy Chriſtuſowi wierni / czáſow onych byli / gdy Cerkiew w perſecutiách trwáłá / iednák ſkromnie y mile zá Wiárę Swiętą to ćierpieli / toż y ći niebożętá teraz czynią.

Do tego wiedźieć trzebá / że te biedy / ćiężáry / ktoreś ty wyliczył / że Popi od Pánow ſwych ná Podgorzu y gdźie indźiey ćierpią / nie tylko náſzy Práwowierni w Vniey nie będący / ále y Vnići iednákowo ponoſzą.

A co powiádaſz, że ná Popowſtwo bez poświęcenia, byle tylko Syn Popowſki był, náſtępuią, rozumieiąc, że gdy ſię z Oyca Popá vrodźił, tedy tym ſámym Popem zoſtáie.

ODPOWIADAM.

TO iest szczyra nieprawdá/ y iáwny fałsz/ nigdy bowiem Cerkiew Swięta Wschodnia/ áni náuczáłá/ y ták áni náucza: ále iesli kiedy iáki Lotr niezbożny tákiey się rzeczy ważył/ niezbożnośći to iego przypisáć/ bo się czásem y w Kośćiele Rzymskim tácy obieráią/ ále iáko w nászey Cerkwi/ ták y tám im według ich złośći płáca: Záczym iáko Kośćioł ták y Cerkiew zá tákowe Lotry y Swiętokradce nie powinna się wstydáć.

Rádzisz, áby po iedney Cerkwi w Mieśćie y we Wśi stáwili, y one vfundowáli.

ODPOWIADAM.

O Fundusz teráznieyszych Czásow trudno/ bo nie mamy tákowych Dobrodźieiow/ ktorzyby dostátkámy swemi Cerkwie opátrzyli/ y vfundowáli/ ále więcey tákich iest/ ktorzy od dáwno vfundowánych máiętnośći y grunty odbieráią/ y one niszczą: Nátychby to nárzekáć/ y onymby perswádowáć to tobie przystało/ áby tákowey złośći poprzestáli/ á nie bez potrzebnie to gánić/ że po kilku Cerkwi w Miástách y Wśiách Ruś buduie. Boday się tákowy Zelus pobożny w nich mnożył/ áby więcey choć vbożuchno Cerkwi wystáwiali/ y według śił swoich zdobili/ ná chwałę Bogá w Troycy Swiętey iedne-go/ y na Cześć Swiętych iego.

Nie były bowiem fundácye tákowe/ iákowe teraz w pokoiu bywáią/ Czásow Apostolskich/ y gdy Cerkiew Swięta w prześládowániu od Pogan y Haeretikow byłá/ á przećie Cerkwie stawiáli/ á gdźie wy-

stáwiáć

ſtáwiáć iáwnie nie mogli/ w domách Cerkwie mie-
wáli/ y ták ſię Chwałá Páńſka mnożyłá: Słu-
ſzniey tedy tobie było ná ſwoie bráćiſzki Vnity poyzrzeć
y widźieć/ co oni nád vfundowánemi Monáſterámi
y Cerkwiámi czynia/ y ná nie nárzekáć. Azaż bo-
wiem nie wielka fundácya byłá ſławnego Monáſte-
rá w Litwie Supráſlſkiego/ á teraz zá rządem onych
do czego przyſzło/ że tám Sto á namniey Oſmdźie-
śiat Zakonnych Bráći/ oprocz Spiewakow/ przy
Archimándryćie/ gdy w Poſſeſsiey Práwoſławnych
był/ mieſzkáło/ á teraz ledwie kilká ich mieſzka: á co
wiekſza/ że Pan Swiecki/ co przed tym Archimándri-
tá máietnośćiámi tego Monáſterá rządźił/ rządźi/
y przez ſwego ſługe Ordinária im iáka chce dáie/ á
intrate z kilkudźieśiat Wśi ná ſwoy pożytek obraca/
á Vnitowie ná to nic nie dbáia. Spytay ſię ieno
w tymże Monáſtyrze/ gdźie ſię one Stároświeckie
Obrázy/ wſzyſtkie Tablicámi Srebrnemi pozłoćiſte-
mi obite podźieli: á pewnie dowieſz ſię/ że to ná ſwoie
prywaty obrocono/ á miáſto Srebrnych Płoćienne
Włoſkie w Cerkwi Obrázy poſtáwili: Dobrze ſię
z Pánem Bogiem frymárcza/ Płotno mu máluwá-
ne zá Srebro złoćiſte dáiac.

Poyzrzy ná Láwryſzowſki Monáſtyr/ ktory z dá-
wnych czáſow bogáto był vfundowány/ gdźie kilká-
dźieśiat Zakonnikow zá Dźierżenia náſzych mieſzkáło
y Chwałá Boża co dźien ſię odpráwowáłá/ obaczyſz/
że teraz puſtkámi ſtoi/ y żadnego w nim Zakonniká
niemáſz.

Poyzrzy y ná Nowogrodſki Monáſtyr/ do ktorego
máietnośći y intrate Láwryſzowſka obroćili/ á pe-
wnie wiecey tám nie obaczyſz nád Czterech álbo Pie-

ciu Zakonnikow: A w Cerkwi tego Monáſterá/ ktora ieſt Káthedrálna Metropolitanſka/ Pápiero. we Obrázy obaczyß.

Poyzrzy ná Czerceyſki/ w ktorym zá Dźierżenia náßych kilkádźieśiat Zakonnikow mießkálo/ á obaczyß/ że teraz ledwo Dźieśiatek mießka.

Poyzrzy ná Monáſtyr názwány Lieſcz/ á obaczyß że ledwie ieden/ á czáſem y ieden ſie nie naydźie.

Poyzrzy ná Onufryiſki y Puſtynſki/ obaczyß/ że gdźie Práwoſławnych kilkádźieśiat Zakonnikow mießkálo/ teraz ieden ßczegulny Korſak mießká/ á te dwá Monáſtyry kilká Set Poddánych máia.

Opußczam inße drobnieyße w Litwie Monáſtyry/ ktore y doſczętu ſpuſtoßone przez wáße Vnia zoſtáły: Podź ieno ná Wołyń/ poyzrzy co ſie dźieie w ſtárożytnym Monáſtyrze Zydiczynſkim/ á przyznay wiele tám Zakonnikow mießka/ y co tám zá Rząd.

Poyzrzy ná Dorohobuſki Monáſtyr ſtárożytny/ czy nie obaczyß tám iednego tylko Archimándryte/ z Chłopcem: A przyznay/ co teraz tám zá nabożenſtwo ſie odpráwuie! gdźie namniey przed tym zá náßych przy Archimándryćie Dwádźieśćiá Zakonnikow bywáło.

Poyzrzy záś ná Cerkwie Swieckie/ ktore y fundowáne y nie fundowáne były/ gdy ſie do ßáfowániá rak Vnitow wáßych doſtáły/ w co ſie obrácáć poczęły.

Podź ieno do Wilná/ á pytay ſie/ kto teráz mießka ná plácu/ gdźie Cerkiew záłożenia Páráſcewy Swiętey Męczenniczki byłá/ vkażąć pewnie/ że Karczmá y nierządny Dom tám ieſt.

Podź do Minská/ á spytáy się/ na iákim Plácu Tátárski Meczet stoi/ pewnie się dowiesz/ że ná tym gdzie Cerkiew byłá Národzenia Páná nászego/ w ktorey się bezkrewna Ofiárá Bogu w Troycy iedynemu ná Cześć y Chwałę/ á Zywym y Vmárłym Chrześciánom ná zbáwienie przynosiłá.

Vważże tu/ iesli się Bogá choć trochę boisz/ á przyznáy/ co iest lepszego/ czy wiele Cerkwi choć nie fundowánych mieć/ y w nich choć vbożuchno Chwałę Bożą odpráwowáć/ czyli też fundowáne niszczyć/ y wniwecz obrácáć/ y mieysca ná ktorych chwałá Boża y Ofiárá Swięta się odpráwowáłá/ ná Kárczmy y nierządne domy y ná Meczety Tátárskie obrácáć.

Ták Vniácki Zelus pietatis Chwałę Bożą w Rusi rozmnaża.

Poyrzy zá zdrowemi bez zazdrości Oczymá do nászych vbogich Práwosłáwnych bez funduszow Monásterow/ Vtrapieniem/ Biedámi rozmáitemi/ y nędzą ściśnionych/ á obacz w Kiiowskiey ziemi (nie wspominam fundusze máiace Monástery) Mieżyhorski/ w ktorym iest wiecey niż pułtorá Stá Zakonnikow in Communitate, z pracy rąk swoich/ sposobem Antoniego onego wielkiego Pustelniká żyiacych.

Poyrzy zá Dniepr/ y tám obaczysz Mhárski y Hustynski Monástyr/ (nie wspominam drobnieyszych) w ktorych in Communitate, y w ściśłości Zakonney Swiętobliwie żywot prowádzą.

Poyrzy ná Tryhorski tákże obszczeżytelny/ y tám obaczysz do Osmiudziesiat Zakonnikow/ w wielkiey Pokorze/ y ściśłym żywocie mieszkáiacych.

Podź ná Pokucie do Skitu: tám Aniołow w ciele żyia.

le żyiacych do dwuch Set w kupie/ onych dawnych Pustelnikow żyćia náśláduiacych znaydźiesz.

Poyźrzy pode Lwow ná Brechowski/ y tám obaczysz tymże ksztaltem / iáko y w Skićie kilkádźieśiat Zákonnikow / bez żadney fundácyey Swiętobliwie żyiacych.

Poyźrzy do tego y ná Biała Ruś/ znaydźiesz pod Orszą w Kutenskim Monástyrze / tymże podobienstwem Anielski żywot w Ciele immituiacych do dwoch Set Bráći obaczysz : Tymże sposobem y w Boynickim/ nie wspomináiac inszych bárzo wiele.

A wszystko to widzac y zdrowym rozsadkiem vważáiac: Poyźrzy ieno ná Bráctwá Wilenskie/ Kiiowskie/ Luckie/ y inszych wiele w Koronie y w Litwie/ iáko w porzadkách y nabożenstwie zá łáską Bożą kwitną. A nie mow/ że to ze złośći álbo z niezgody iákiey się dźieie/ ále lubo chćac/ lubo y niechcac przyznay / że iáko niegdyś zá czásow Apostolskich / w biedách y vćiskách/ y wielkich vtrapieniách / y czásow dawnego prześládowánia/ ták teraz v nás v Ruśi Prawosławnych dźieie się/ iáko sam Zbáwićiel mowi do Swiętego Páwłá: Moc moiá w słábośći bywa po tężnieysza: Y iáko Páwel Swięty támże niżey mowi/ gdy niemogę/ tedym iest mocnym/ do Korinth. Cap. 12. Epist. 2

WDwudziestym Piatym Paragraphie Otitułowánym.

Izrzadka ktora Cerkiew v Ruśi poświęcona.

Powiádasz, że ledwie Dźieśiąta v Ruśi Cerkiew poświęcona.

ODPOWIADAM.

MOże to y być/ że ktora Cerkiew á oſobliwie dále-ka od Episkopiey bedźie nie poświecona/ z wielu przyczyn/ oſobliwie z tych/ że Episkop drugi vboga máiac intrate/ oſczedzáć muśi ſwoy własny Koſzt ná inſze pilnieyſze Cerkiewne ſpráwy záchowywáiac; Bo lubo nie ieſt Senatorem/ iáko ty práwiſz: iednák przećie y ſtan ſwoy Episkopski poważáiac/ y zwyczay tuteyſzego Páńſtwá/ według przypowieśći oney/ Iáko ćie widza ták ćie piſza: muśi Czeládźi kilkánaśćie/ á namniey kilka/ Chłopcá iednego y drugiego/ Piſárzá/ Spowiednika/ Kápłáná y drugiego/ Archidiakoná y Diakoná dla powagi Vrzedu ſwe°: Do tego Cug y drugi Koni/ y Czeladź do nich chowáć/ ná co wſzyſtko koſztu potrzebá; á kilkádźieśiat Mil ná Poświecenie Cerkwie iádac/ nie bez koſztu bedźie/ bo nikt dármo nic nie da: Záczym nie zá Poświecenie Episkopowi potrzebá dáć/ ále przynamniey mu koſzt powinni Fundatorowie álbo Páráſianie/ ktory ważył/ wroćić. Czemu/ Episkop vważywſzy że vboga Páráſia nie zdoła/ ſam nie iedźie/ ále Antimis iáko Ołtarz poświećiwſzy/ przez Protopope w tey Cerkwi kłádźie/ ná ktorym ſie Służbá Boża iáko y w Poświeconey Cerkwi odpráwuie.

Druga przyczyná/ że bárzo dálekie Słobody tych czáſow/ oſobliwie w Kiiowſkim/ Bráſłáwſkim Woiewodſtwie ośiadáia/ gdźie y Pierwſza wyżey miánowána Przyczyná/ y niebeſpieczenſtwo czeſtych incurſyi od Nieprzyiaćielá Krzyżá Swietego wſtret do iázdy czynić muśi.

Do tego ná tych Słobodách czeſto od Tátar Cer-

kwie spalone bywáią/ ktore ieśliby co rez Metropolit Poświecáć miał/ nicby inszego nie czynił / ienoby ie. zdźić musiał/ á ważnieysze spráwy Cerkiewne zátym. by opuszczał.

A nád to nász Pásterz Je° Mść Oćiec Metropo. litá przez Protopopy/ iáko wászy Vnitowie czynią / Cerkwie nie poświeca / według Dionizego bowiem Areopág. Episkopski to iest Vrząd/ á nie Káplán. ski iáko Káplány/ Miro álbo Chrizmá ták y Ołtarze Poświecáć: Ták bowiem ten Swiety Vczen Apo. stolski in Eccle: Hierar: Cap. 5. mowi: Itaque Diuina institutio Sacram Hierarchicorum Ordinum Ceremoniam, Diuinique Vnguenti confectionem atque Sanctam Altaris consecrationem, Diuinorum Pontificum efficacibus facultatibus singulari munere attribuitur.

Zaczym iednemu Episkopowi trudno ták wiele Cerkwi Poświecáć/ Suffráganá nie máiąc/ ktorego sczupła intratá mieć nie dopuszcza/ Ale v Vnitow ponieważ przez Protopopy to odpráwuią / mogłáby káżda Cerkiew być Poświecona.

Ale to niech vważa ći/ co przez Protopopy Cer. kwie Swiecą/ że ieśli Pop może Cerkiew y Ołtarz ktore się wiekszemi dáleko Ceremoniámi y poważniey. szemi niż Antimis poświecáią / Poświecáć/ tedy Pop może wybornie y Antimis Poświecáć: A że to nie może/ po gotowiu y Cerkiew Poświecáć władzy nie ma.

Nápisałeś Absurdum być Episkopowi/od Poświe cenia Cerkwie w vbogich ludźi máło wźiąć/á pochwa. liłeś to że Ich Mść X. Biskupi od Xiążąt y bogátych

Pánow

Panow śiłá łiora. Niech tu vważy káżdy/ ieſli to twoie nie bezwſtydne ieſt Pochlebſtwo/ przyznáć/ że máło wziać ieſt Abſurdum y grzech/ á wiele wziac/ ieſt to rzecz Swieta y przyſtoyna/: A wżdy pytay ſie ſwoich Báziſtow/ ieſli ieſt grzech w iedney ſpráwie wziać Złotych Dźieśiatek álbo Dwádźieśćiá/ á w teyże y iedney ſpráwie ieſli nie ieſt wiekſzy grzech Tyśiac álbo Dwá Tyśiacá Złotych wziać.

Powiádaſz, że Włádykowie Ruſcy mieliby reſpekt mieć ná biedną Ruś.

ODPOWIADAM.

MAia/ nie trzebá ich tobie tego vczyć/ bo gdźie indźiey máło/ á indźiey nic od Poświecenia nie biora/ owſzem ſwym koſztem odpráwnia/ choć iedni bárzo ſtába intrate máia/ á drudzy nic.

A co powiádaſz, że Włádykowie Ruſcy we wſzyſtkim chcą prærogátiwy Biſkupow Rzymſkich Senatorow záżywáć.

ODPOWIADAM.

TO nie ieſt prawdá/ bo Prerogátiwy Senatorſkiey nigdy żaden nie záżywa: Prerogátiwá bowię Senatorſka nie w Poświecániu Kośćiołow wyraża ſie/ bo to káżdy Biſkup choć nie Senator odpráwić może/ ále záſiadánie w Senaćie/ y Votowánie przy Boku Páńſkim/ ten ieſt Senatorſki Vrząd y Powagá. A że Ich M. wielki Comitat Sług máia y Splendentia wielka/ tego im náſzy Epiſkopowie nie zayzrza/

boday Jch M.M. zdrowi mieli: Jednák w Polſzcze nie tylko Senatorom/ ále káżdemu ktorego ná to ſtáć może/ wolno ſług śiłá y ſplendentia wielka mieć/ byle Szláchćic był. Tyś y nie Szláchćic/ y nie Episkop był/ ále Dubienſkim Archimandrytą/ á przećieś nie ſam ieden áni też pieſzo chodźił. Ale żeby Prerogátiwy Episkopſkiey záżywáć Episkopom náſzym nie godźiło ſię/ tego im nikt zábronić nie może/ poniewaź Episkopámi ſą: Y nie ſłuſzna/ áby Episkop Ruſki nie miał dla poſługi y honoru Dignitatis ſuæ Epiſcopalis kilká álbo kilkunaſtu Sług chowáć/ bo áni ſámemu áni pieſzo/ ſłuſzna rzecz Episkopowi chodźić.

Powiádaſz, że nie tylko wiele Cerkwi v Ruśi nie poświęconych ieſt, ále też y wſzyſtkie Appáraty Prezbyterſkie y naczynia Cerkiewne, Kielichy, Pátiny, Krzyże, &c. nie ſą Poświęcone, (krom ſamych Antimiſow) y nie maſz dotąd Modlitw w Mſzałách álbo Trebnikách Ruſkich wydrukowánych, przez ktoreby ſię te Cerkiewne naczynia y Rizy Popowſkie poświęcáli,

ODPOWIADAM ná to.

SĄ tákowe Modlitwy w Trebnikách ſtárych rekopiſnych/ ktoremi ſię wſzyſtkie te od ćiebie miánowáne rzeczy poświecáią: Aleś ty nie ták Trebnikow iáko czego inſzego pilniey doglądał/ dla tegoż tych Modlitw/ iáko y inſzych porządkow y Ceremoniy Cerkiewnych nie dobrześ świádom.

Powiádaſz, że Biſkupi Rzymſcy żadnego Ko-

ściołá nie święcą, áż pierwiey obaczą fundátią do niego przyſtoynie vczynioną.

ODPOWIADAM.

Było by to y v nas/ gdyby było komu fundácye ná Cerkwie czynić/ ále że tákowych Fundatorow hoynych nie mamy/ lepiey Cerkiew mieć bez Fundácyey kiedy być ináczey nie może/ niżli ludźie Chrześćiánſcy bez Nabożenſtwá y Sákrámentu/ żadney Cerkwie nie máiąc/ zoſtawáćby mieli.

Powiádaſz, że Cerkwie nie fundowáne ſą, dla tego Pop czeka, rychłoli kto záchorzeie, álbo vmrze, álbo ſię národźi, álbo do Szlubu przydźie, y muśi ſię nieborás tárgowáć z Chłopem, co mu ma dáć, od iákiego Aktu.

ODPOWIADAM.

Nie trzebá ſię temu dźiwowáć/ że Swiaſzczennik nieborak/ ktoremu z Ołtarzá żyć potrzebá/ nie máiąc inſzey intraty/ ieno z tych pomienionych od ćiebie Aktow/ muśi ſię czáſem y tárgowáć/ boby ináczey y Chlebá muśiał nie mieć/ á według Piſmá Swiętego/ godźien ieſt Robotnik zapłáty ſwoiey.

A ieśliby Funduſzu do Cerkwie czekáć/ tedyby v Ruśi w Miáſtách y Wśiách álbo máło álbo żadney Cerkwie nie było.

Tuś ſię nieboże trochę iákoby obaczył/ y ná Swiaſzczenniki iáko Popowicz iákoby vżalił/ że y Dźieśięćiny im żadney nie dáią/ y że od nich Pobory biorą:

Ale coż choć w tym y prawdę mowiſz/ nikt tego ſłucháć nie będzie/ przytak wielu plottach y fałſzach/ ktoreś wyżey nápiſał.

Zaczym poważnieyſzego kogo do takowey perſwázyey potrzeba/ á nie ciebie/ ktory iak Vcha iednego/ tak Mozgu zupełnego niemaſz.

W Dwudziestym Szostym A ostatnim Paragraphie Otytułowanym, że Szkoł porządnych Włádykowie przy Cerkwiach ſwych Káthedralnych nie máią.

Lubo wſzyſtek ieſt przećiwko Vniáckim Włádykom z iákieyś iádowitey ku im złości dirigowány/ ná ktory imby należáło odpowiedźieć/ iednákże y nas nieco dotyka/ oſobliwie gdy mowiſz:

Ze Ruś niema ſię połácinie vczyć, ieno po Græcku, po Słowienſku, y po Polſku: ná co

Odpowiadam.

Iż Ruśi ſłuſzna rzecz dla nabożenſtwá po Græcku/ y po Słowienſku vczyć ſię/ ále dla Politiki nie doſyć im ná tym/ ále trzebá im do Polſczyzny y po Láćinie vmieć: W Koronie bowiem Polſkiey Láćinſkiego iezyká niemal iáko przyrodzonego záżywáią/ nie tylko w Kośćiele/ ále ták przed Máieſtatem Je° K. M. w Senaćie/ iák y w Poſelſkiey Jzbie/ ták ná Rokách/ Roczkách/ iáko y w Trybunale/ á zgołá we wſzyſtkich Politycznych ſpráwách: Záczym ſłuſzna Ruśinowi Koronnym Obywátelem będącemu/ iezyk ten/ bez ktorego ſię w tym Pánſtwie obyść nie może/ vmieć: Nie ſłuſzna bowiem rzecz by było y

ká y nieprzyſtoyna/ gdyby przed Pánem w Senácie álbo w Poſelſkiey Izbie po Græcku álbo po Słowieńſku mowił/ gdyżby mu Tłumáczá záwße z ſobą wozić potrzebá / y álboby zá Cudzoziemcá álbo zá głupiego rozumiány był/ záczymby mu ſorá z dworá álbo z kołá kazano. A ieſliby w Grodzie/ w Ziemſtwie álbo Tribunale tymi iezykámi chćiał ſię ná kogo ſkárżyć/ álbo ná ſkárgę ſpráwowáć/ pewnie by muſiał Grzywny zato płáćić / y nicby nie wſkurał: ſłußnie tedy áby Połáćinie vczyli ſię.

A ieſliby ktory Oratoria báwić ſię nie chćiał / przynamniey potrzebá áby zrozumiał co drugi mowi.

Do tego y w dániu ſpráwy o Artikułách Wiáry nie po Słowieńſku áni po Græcku/ pytáiącemu po Łáćinie álbo po Polſku z mießáną Łáćiną odpowiedźieć potrzebá/ ale tákowymże iezykiem iákowym go pytáią/ odpowiedźieć powinien : Záczym y z tey miáry ſłußná żeby ſię po Łáćinie vczyli.

Do tego Kśiąg Theologickich po Słowieńſku máło/ á Politickich żadnych/ po Græcku z trudnośćią y z wielkim koßtem doſtawáć przychodźi/ á po Łáćinie wßyſtkie łátwiey ſię doſtáć mogą/ záczym y z tey miáry ſłußnie po Łáćinie ſię im vczyć.

Náoſtátek záwße to zádawano Ruśi / że ſię nie vczą dla tego ſą proſtakámi / nie Politikámi / y że iák wierzą/ ſpráwy dáć nie vmieią/ á teraz gdy ſię vczyć poczęli/ tedy im każeß Græcczyzny tylko y Słowienſczyzny ſię vczyć.

Dlatego tedy áby y Polityká mi y nie Proſtakámi / ták w rzeczách politicznych/ iáko y w dániu ſpráwy o Artikułach Wiáry/ byli/ ſłußnie im przy Græcczy-

znie/

znie/ Słowienſczyznie/ Polſczyznie/ y po Łácinie vmieć. Lepiey bowiem z Vczonym niż z Proſtakiem/ ták Politicè iáko y Theologicè diſzkurowáć.

Szkoły Kiiowſkie y Woyſkie wſpominaſz/ y w nich że dobrze vczą/ przyznawaſz/ w tymeś prawdę powiedźiał/ bo pewnie w nich dobrze vczą/ ále w tym nie prawdá/ y wielką krzywdę im czyniſz/ gdy powiádaſz/ że Hærezyey álbo Odſzczepienſtwá vczą/ bo iáko żadnego Hæretiká w nich niemáſz/ ktoryby Náuki trádował/ ták y po Hæreticku nie vczą. Wſzyſcy bowiem Profeſſorowie ſą Zakonnikámi/ Kápłánámi/ Wyznawcámi Práwoſławnokátholickiey ſtárożytney Græckiey Wiáry/ y Nabożenſtwá/ y z Dźiádow z Prádźiádow ſwoich żaden nie był Religiey inſzey/ tylko ſtárożytney Græckiey: Knigdźiey ſię w Hæretickich Szkołách nie vczyli.

Złość to tylko twoiá wrodzona/ nie dopuſzczáłá/ ábyś doſkonále prawdę przyznał/ że iák dobrze/ ták y Catholicè vczą. Już ná tákowe fałſzywe vdánia z Druku ná Piſmie o wyznániu ſwoim/ iż nie po Hæreticku y wierzą/ y vczą/ Reſpons wydáli/ Kśiążeczkę názwáną Exegeſim, álbo dániem ſpráwy o Szkołách Kiiowſkich/ mogłbyś tedy z oney ſię dobrze informowáć/ y náuczyć/ że niwczym z Hæretikámi żadnemi zgody nie máią/ oſobliwie w czym ſię Hæreticy Prawdźie Swietey ſprzećiwiáią/ y zá co ſłuſznie ſą názwáni Hæretikámi. Z żadną bowiem Cerkiew Swięta Práwoſławnokátholicka Hærezią zgody/ iáko nigdy nie miáłá/ ták y teraz nie ma/ ále záwſze iáko párſzywe Owce od Trzody Chriſtuſowey odgánia/ y iáko gnilé Członki od Ciáłá Chriſtuſowego odłączáiące ſię Anáthemą odćina. Záczym

y Synowie iey w Szkołách vczące żadney z nimi zgody niemáią.

Ná koncu mowiſz, concluduiąc te Græcoruſkie Abſurdá. choć ieſzcze nie wſzyſtkie, bo ktoby ſię ich náwyliczał.

O D P O W I A D A M.

NA Oko to kożdy rozſądny widźieć może/ że cośkolwiek o tych Abſurdách w tym ſwoim Szpárgale nábáiał/ iedneś fałſzywie citował/ drugieś potwarzą probował/ á inſześ nigdy niebyłe ná Swiećie rzeczy wyliczał. Záczym iáko fałſzywie/ potwarnie y złoſliwie od ćiebie wyliczone/ przezemnie w tey Kśiążce zniesione/ y Swiátu ná oczy ſą pokázáne. Te záś/ ktore ſię ieſzcze z fałſzywey Opiniey wnieſpokoyney twoiey/ á máło co rozumney głowie roią (o ktorych práwiſz/ że ich wyliczáć niemożeſz) Czytelnik Chrześćiáńſki łátwo obaczyć może/ że náruſzona Hærezyámi fantázyia tobie mieſzáią y w niey ſię mnożą.

A co mowiſz: Ieſli Ruś teraz rozdwoiona ſámá z ſobą Pierwiey ſię nie zgodźi, á potym z Kośćiołem Rzymſkim nie ziednoczy, tedy co raz w więkſze ćiemnośći y błędy Hæretickie będźie záchodźiłá, y do oſtátniego vpadku przydzie.

O D P O W I A D A M.

ZAwſze Cerkiew Swięta Wſchodnia o to Páná Bogá prośi/ áby ziednoczenie rozerwánym Cerkwiam dáć raczył/ á oſobliwie áby Kośćioł Zachodni

ktory był iedno z Wschodnia Cerkwia / ták iáko za onych dawnych czásow przez Tysiac niemal Lat / ták y teraz iáko nayprędzey swemi Bozkimi sposobámi do zgody przywieść y ziednoczyć raczył : Ale nie táka iedności / iáka teraz wászá Vnia / Obuchámi / Turmámi / Processami niesprawiedliwemi / Potwarzámi / y roznemi gwałtámi / y biedámi / Ruś do iedności pędzić zámyśla. Tákowa bowiem Vnia / nigdy nic dobrego nie czyni / tylko rozerwánia / niezgody / płácz / y nárzekánia mnozy.

Záczym lepiey niech Pan Bog sam iákiemi on wie sposobámi / sercá obudwu stron y obudwu Cerkwi spráwi / y do oney stározytney iedności przyprowádzi / y z obudwu iedno vczyni.

Proroctwo zás twoie o vpadku Rusi / prędzey sie ná twoie głowe obroći / nizeli ná národ Práwowierny Ruski : Ruś bowiem zá łáską Boza iuz nád Sześć Set Lat od Pogan do Chrześćiáństwá náwrocona w Wierze Swiętey Práwosławney nie odmiennie trwa / y trwáć zá łáską zbáwićielá nászego / áz do skonczenia Swiátá nie odmiennie będzie.

Ale ty ktoryś sie trzy rázy w Wierze y nabozenstwie iuz iáko Chámeleon w fárbie odmienił / nie zá długo do Zboru ktorego Hæretickiego Czwarty raz sie odmieniáiac / przyłaczysz / gdzie będzie pewne y ostátnie twoie zginienie / od ktorego ćie niech Pan Bog / dawszy tobie rozum do obaczenia sie / vchowa.

A M E N.

PROKOLOPHONE

Tego ſwego Szpargału położyłeś Paræneſim, álbo krotkie nápomnienie y perſuáſią Ruśi do iedności z Kośćiołem Rzymſkim.

W tym ſwoim nápominániu Dwie rzeczy ſobie Przećiwne Położyłeś.

Pierwſzá, iákoby pokázuieſz, że iákąś zgodę Ruſki narod ma z Hæretikámi, Luteranámi, álbo Kálwinámi, tym probuiąc, że drudzy z onemi wolą ſię brátáć, y do ich Sekt przyſtawáć, á niżelido Kośćiołá Rzymſkiego.

Druga gdy pokázuieſz, że we wſzyſtkich niemal Artykułách Wiáry, we wſzyſtkich Sákrámentách, Ceremoniách. y Obrządkách Cerkiewnych, Cerkiew Ruſka z Rzymſką ſię zgadza.

NA Pierwſzą rzecz tak ODPOWIADAM. Zeto nieprawda, bliżſzą zgodę mieć Cerkwi Wſchodniey z pomienionemi Hæretikami, ponieważ ſám przyznáwaſz, że we wſzyſtkich niemal Artykułach z Kościołem Rzymſkim, oprocz dwoch (o ktorych niżey) Cerkiew ſię Wſchodnia zgádza. Jeſli tedy we wſzyſtkim tym coś wtym ſwoim Paræneſim namienił, ieſt Cerkwi Wſchodniey z Kośćiołem Rymſkim zgoda, tedy żadna miarą z Kalwinem y Lutrem, niwczym zgody mieć nie może. A ieſli tym dowodziſz, że nie ktorzy odſtąmpiwſzy od Prawoſłáwnokatholickiey Wiary, y odłączywſzy ſię od Jedności Cerkwie Swiętey z Hære-

tikámi się bratáią/ y do ich Sekt przystawáią/ tedy to nie iest prawdziwa Probátio, żeby Cerkiew zatym Ruska zgode z Hæretykami miała; bo ieslibys to chćiał miec za prawde/ tedy bys muśiał y swemu Kośćiołowi Rzymskiemu toż zadawac/ y sám bowiem Kalwin y Luter nie z náßey Cerkwi wyßedł/ y ták wiele Prowincyi Krolewstw y Pánstw/ ktore się w Hæretyctwo Luteranskie y Kalwinskie obrocili/ nie z Cerkwie náßey/ ále z Kośćioła Rzymskiego do ich Sekt przyłaczyliśię.

Przypátrz się y w Polßcze/ gdźie Rusi niemaß/ koło Krakowa/ koło Poznánia &c &c. iak wiele Ludźi zacnych narodu Szlacheckiego tudźież y Prostego nie z náßey Cerkwi/ ále z Kośćioła Rzymskiego zostáli Kálwinami/ Lutrami/ Aryánami: Ale iák za tym nie idźie/ żeby Kośćioł był im przyczyna do tego zginienia/ álbo żeby tym/ bratał śię z Hæretikami/ ták y Cerkiew Swięta/ gdy z niey niezbożni wyßedßy niektorzy/ tákowymiż zostáią.

Z nas bowiem wyßli/ mowi Jan Swięty Epist. 1. Cap. 2. o Hæretykách/ ále nie byli z nas/ bo gdy by z nas byli/ wżdyćby z nami byli wytrwáli/ ále nas odbiegli/ áby śię okazáli/ iż nie wßyscy z nas są. Nie mieli Apostołow Jedenaśćie z Judaßem zgody/ gdy śię Zdrayca y Wydawca Zbáwićielowym/ z miedzy nich sam ieden stał. Ani zgromádzenie Diakonow od Apostołow wybránych z Mikołáiem/ ktory z miedzy nich wypadßy/ Hæretykiem stał śię.

Tákże roznemi czásy/ gdy ktory z Cerkwie wypadßy/ Hæretikiem został/ iákowy był Arius, Euthichius, Palagius, Paulus, Samosathenus, Photius, Nesto-

rius, y inſzy: nie miáłá Cerkiew z nimi przeto żadney zgody/ ále owſzem iáko Członkow gniłych od ſpołecznośći ſwey odćiełá/ y Anáthemie oddáłá.

A że y teraz toż Cerkiew Swiętá Wſchodnia czyni/ wyświadcza nie dawno wydána Klatwá ✠ od Cerkwie Konſtántinopolſkiey zá ſtárániem Cerkwi náſzey Ruſkiey/ ná wſzyſtkie Kálwinſkie/ Hæretyckie Artykuły Wiáry/ wydáne fałſzywie pod Imieniem Swiętey Pámięći Oycá Cyrillá Pátriárchy Konſtántinopolſkiego/ ná oſzukánie Wiernych Bożych/ Synow Cerkwie Wſchodniey/ do ktorey Klatwy wſzyſcy Páſterze náſzy Práwoſławni podpiſáli ſię.

✠ Anno 1642. Menſ. Maio Indictione 10.

Tá Synodálna Klatwá naypierwiey do Paſterzá náſzego Ie° Mśći Oycá Metropolity ieſt przynieśiona/ á potym w Mołdáwſkiey Ziemi w Iáśiech z Drukárni Hoſpodárſkiey po Græcku wydána/ potym záś zá roſkazániem Ie° Mśći Oycá Metropolity náſzego ná Polſki iezyk przełożona/ y z Druku wydána. Trzeći raz záś w Páryżu w Drukárni Krolewſkiey po Græcku y po Łáćinie ieſt wydána.

To tedy niech tobie y káżdemu fałſzywie nas Kálwinſtwem y Luteránſtwem potwarzáiącemu nie wſtydliwa gebe záwiera.

Druga ſámá przez ſie ieſt iáwna: Albowiem ponieważ Cerkiew Swiętá Wſchodnia w pomienionych od ćiebie rzeczách wſzyſtkich z Kośćiołem Rzymſkim zgodę ma/ tedy żadna miára z Lutrámi y Kálwinámi zgadzáć nie może/ záczym twoie vdánie ieſt fałſzywe.

W teyże Parænesim powiádaſz, że w tych dwoch Artykułách Ruś w Vniey nie będącá, z Ko-

śćiołem Rzymskim się niezgadza, osobliwie o Pochodzeniu Duchá Swiętego y od Syná, y o Stárszenstwie Papieżá Rzymskiego nád wszystką Cerkwią, wyiąwszy Iego Mśći Oycá Puzynę Władykę Łuckiego, y niektorych Swieckich, iáko Iego Mśći Páná Adámá Kiśielá Kásztellaná Czernichowskiego.

ODPOWIADAM

O tym że Ruś w Vniey nie będąca w tych dwoch Artykułách pomienionych z Kośćiołem Rzymskim się nie zgadza / iest prawdá: Ale o tym / żeby te dwie zacne pomienione Osoby ták iáko Cerkiew Swięta Wschodnia / Synámi iey posłusznymi będąc / náucza wierzyć y wyznawáć nie mieli / nie iest prawdá / ále szczyra potwarz / boby ináczey nie mogli ow Episkopem być / á obádwá Synámi Cerkwie Swiętey Wschodniey.

A że Cerkiew Swięta Wschodnia pochodzenie Duchá Swiętego od Oycá sámego być / á nie y od Syná; od Zbáwićielá sámego / od Apostołow Swiętych / y od onych wielkich Powszechnych Swiętych Doktorow náuczyłá się / y o Zwierzchnośći Cerkiewney iáko rozumie / w tych osobliwych Tráktaćikách kroćiuchno ták deklaruie.

PIER-

PIERWSZY TRACTAT

O POCHODZENIU DUCHA SWIĘTEGO.

O Pochodzeniu Duchá Swiętego Powszechna Cerkiew Wschodnia Apostolska/ od Pierwszego Vrodzenia swego/ áż do tego czásu wierzy y wyznawa: iż Duch Swięty od sámego tylko Oycá przedwiecznie pochodzi/ biorąc bytność Osobie swoiey. Ktorego wyznánia sam Zbáwiciel Authorem iest/ gdy mowi v Janá Swiętego Cap. 15. [Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. To iest. Gdy tedy przyydzie Pocieszyciel on/ ktorego ia wam poślę od Oycá/ Duch prawdy/ ktory od Oycá pochodzi/ ten świádectwo wyda o mnie.]

Tę Wiarę Apostołowie od Christusa Páná przyięli/ y ták swoim Nástępcom cále y nie náruszenie záchowác podáli/ iáko się daie znác z Zywota Apostołá Swiętego Jendrzeia/ w ktorym List Cerkwi Achaickiey Kapłani y Diákonowie pisząc/ tákimże sposobem o Pochodzeniu Duchá Swiętego/ iż od sámego Oyca pochodzi/ á w Synie odpoczywa/ wyrażáią: A to twierdząc/ iż się tákiey Wiary náuczyli/ od Apostołá Pańskiego Swiętego Jedrzeiá. Toż y Swięty Dionizy Areopagita/ Vczeń Swiętego Apostoła Pawła/ zrzodłem Bozstwa sámego Oyca názywáiąc/ mowi: Cap. 2. de Diuinis nominibus.

[A Scripturis Sacris accepimus Patrem quidẽ esse originẽ in Diuinis, Iesum Vero & Spiritum Sanctum quasi Dei Prolem, vel si dictu fas sit, quasi germina diuina, floresque ac lumina super substantialia existere: To iest/ Przyielismy z Pisma Swiętego/ iż Oćiec iest początkiem Bostwa/ IESVS zaś y Duch Swięty iakoby płod Boski/ lubo ieśli się godzi mowić/ iakoby Latorośli Bozkie/ Kwiaty y swiatłośći nád istne.]

Ná ktore słowa Maximus Swięty wyznawca tak mowi: [Oćiec iest Bostwa zrzodłem/ Syn zaś y Duch Swięty iáko nie iákie Látorośli y Kwiaty swiatłośći nád przyrodzenie.] Tamże Tenże wyżey: [Filij ex Patre ineffabilem splendorem & Sancti Spiritus ex Patre inconceptibilem Processionem. To iest/ Synowska z Oyca niewypowiedźiána Swiátłość/ y Duchá Swiętego z Oycá niepoięte pochodzenie iest.]

O czym Swięty Dionizy iáśniey w tymże Rozdźiele Cap. 2, de Diuinis Nominibus Para: 5. ták mowi: [Solus Pater Fons sit in supersubstantiali Deitate, atque ita Pater non sit Filius. To iest: Sam Oćiec iest Zrzodłem nád istnego Bostwá/ dla czego Oćiec nie iest Synem:]

Gdy tedy sámego Oycá Zrzodłem mieni być/ iáwnie to pokázuie/ iż Syn przez Vrodzenie/ á Duch Swięty przez Pochodzenie z sámego Oycá iáko z Zrzodłá sámego wynikáia/ co iest prawdźiwa y niepochybna rzecz/ ponieważ y według wászych Theologow Scholástickich Plenitudo fontalis w Bostwie quo ad intra w sámym tylko Oycu iest; bo do zupełnośći Zrzodłá w Bostwie requiritur, Primo vt à nullo

sit,

ſit. Potymiák wiele ſpoſobow wynikánia ieſt / ták trzebá / áby w tey Perſonie Potentiæ Productiuæ Actiuæ byli / á że żadna inſza Perſoná w Bozſtwie tego w ſobie nie ma / tylko ſam Oćiec / tedy od ſámego Oyca iáko od zupełnego Zrzodłá Syn ſię rodźi / á Duch Swiety Pochodźi : Syn záś nie ma Plenitudinem fontalem ad intra in ſe. Naprzod z tych miar: Iż ſam wynika z Oyca / co znáczy / nie być Zrzodłem : Powtore / iż nie rodźi y nie ieſt Cauſa ; álbowiem według Iana Swietego Dámáſcená / Lib. 1. Cap. 15. Solus Pater cauſa eſt : Przeto iáko nie rodźi / ták też y Duchá Swietego nie wypuſzcza.

Dla ktorych przyczyn y Thomas Aquinas nie śmiał Syna nazwać Authorem. Duchowi Swietemu / gdy mowi : Lib. 1. Diſt. 29. Quæſt. 1. Art. 1. [Nomen Authoris addit ſuper rationem Principij, hoc quod eſt non eſſe, ab aliquo, & ideo ſolus Pater Author dicitur.]

Ieſli rzekniesz / że y Syn ieſt Zrzodłem / tedy pozwolę nie tylko Syná być Zrzodłem / ále y Duchá Swietego według nauki Swietego Bázilego / ktory Sermone de Spiritu Sancto ták mowi. [Spiritus Dei & ex Deo (id eſt Patre) procedens, Deum (id eſt Patrem) ſui cauſam, fontis inſtar habens, & ex illo promanans, fons eſt autem & ipſe bonorum, ſcilicet de quibus iam diximus, To ieſt: Duch Boży / y z Bogá (to ieſt Oycá) wynikáiąc / máiący przyczynę ná kſztałt Zrzodłá Bogá (to ieſt Oycá) y od niego pochodzący / lecz y on ſam ieſt Zrzodłem Dobr tych / o ktorycheſmy rzekli.]

Táż náuká ieſt y Swietego Dámáſcená Lib. 1. Cap. 10. gdy mowi o Duchu Swietym. [Con

ſubſtantialis & Coæternus, qui Dei Spiritus eſt rectus, Principalis, Sapientiæ, Vitæ, & Sanctitatis Fons, qui cum Patre & Filio Deus eſt, & appellatur. To ieſt: Społiſtny y ſpołwieczny/ ktory Duchem Bożym ieſt/ prawym/ principálnym/ mądrośći/ żywotá/ y świętobliwośći Zrzodłem/ ktory z Oycem y z Synem Bog ieſt/ y názywány bywa.]

Lecz to wſzyſtko quo ad extra non quo ad emanationes internas Perſonarum Diuinarum, Ponieważ wſzyſtkie ſpráwy ktorekolwiek ściagáią ſię quo ad extra, á pochodzą ab eſſentia, non à Perſona, tedy poſpolite ſą wſzyſtkim Trzem Perſonam w Boſtwie: Záczym Zrzodłem wſzyſtkich dobroći/ y wſzyſtkich Dárow Swiętych/ ktore nam dawáne bywáią/ ták Bog Oćiec/ iáko Syn y Duch Swięty iednym Zrzodłem ſą: Jáko iedná ieſt Jſtność w Boſtwie/ ták ieden Bog w Troycy Swiętey Zrzodłem iedynym ſię názywa wſzyſtkich dobroći/ to iednák nie może ſię ták rozumieć/ áby tymże ſpoſobem quo ad intra miáło być/ gdyż tu tylko ſam Oćiec Zrzodłem y poczatkiem ieſt/ y dla tego od Swiętego Dionizego iedynym poczatkiem názywa ſię/ iż iedná Oſobá tákowa ieſt/ od ktorey drugie dwie ſą/ a oná ni od kogo.

A to lubo ratione Actionum w tymże Oycu duæ Actiuæ potentiæ ſunt. to ieſt rodźić Syná/ y wypuſzczáć Duchá Swiętego/ iednák nie zowiemy dwá być poczatki/ iż iedná tylko ieſt Perſoná. Przeto ieſlibyś chćiał Syná czynić Zrzodłem y Poczatkiem Duchowi Swiętemu/ muſiałbyś iednym poczatkiem czyniac/ álbo zá wzglad Jſtnośći/ álbo Perſon: Jeſli zá wzglad Jſtnośći/ tenże ieſt y Duch Swięty/ záczymby y od ſiebie miał pochodźić/ ále Eſſentia

nec generat nec spirat, nec generatur nec spiratur. Jesli zá wzgląd person, iáko Oćiec y Syn nieſą iedną Personą, lecz dwie, y według wás nie pochodzi iáko od iednego, ále iáko od dwuch tchnących duo enim sunt Spirantes, przeto iáko dwie Personie, ták dwá Początki według wás Duchowi Swiętemu być muszą.

Rzekniesz, nie ſą dwá początki Oćiec y Syn Duchowi Swiętemu, ratione iedney Actiey Tchnienia álbo wypuszczenia Duchá Swiętego.

ODPOWIADAM.

TA twoiá Solutia wyięta z Thomászowey náuki, muſiáłáby to wprowádźić, com wyżey powiedział, iák wiele Aktiy rożnych w Bostwie ad intra productiuas esse, tákby wiele muśiáło być Początkow, á to dwá, ieden Rodzenia, drugi Pochodzenia. Ale iż rożna Aktia nie czyni rożne Principia, tedy iedná Aktia ad intra rożnych Osob nieczyni vnum Principium, bo muśiáłá by ſię śćiągáć Aktia do Essentiey, ktora nie ieſt productiua vt quod, záczym by námniey do niey ſię nie śćiąga. Albo do Person, ieżeli do iedney Persony, ieden Początek, ieśli do dwoch, dwá. A że Actus Spirandi ad intra według zdánia wászego do dwoch Osob śćiąga ſię, tedy iáko ſą Osoby rożne, ták Początki dwá rożne, ponieważ Początek bez Początku, y Początek od Początku nie ieſt tenże y ieden Początek ád intra, záczym áby inconuenientia tákowe nie były, ráczey w Bostwie iedná Osobá, ktora ni od kogo nie ieſt, iedynym Początkiem ieſt Synowi y Duchowi Swiętemu, lubo dwie Aktie z niey rożne wynikáią, ktore nie náwodzą dwech Początkow w iedney Osobie, ponieważ nie Persona od Aktiey, ále actio od Osoby ieſt.

Rzekniesz też, Czemu iednym początkiem iest Oćiec, Syn, y Duch Swięty, wszystkim rzeczom stworzonym, lubo y trzy Persony są?

Snádnie ná to Odpowiádam tobie.

TAkowe spráwy Bozkie niesą vdźielne, y do Persony śćiągáiące się, lecz do rzetelnego Bostwá, y względem iedney Istnośći w Bostwie ad extra Bog w Troycy Przenaświętszey wszystkich rzeczy iest Zrzodłem, y Początkiem: á według Theologow wszystkich, od spraw Bozkich, ktore są ád extra, nulla consequentia do spraw Personálnych quod ad intra: bo támte quo ad extra, per voluntatem Diuinam stawáią się, a ktore ad intra, naturaliter, z ktorych miar Syn Boży álbo Verbum názywa się Synem przyrodzonym.

Nád to ieslibyś mniemał, iáko niektorzy wászy rozumieią, mianowićie Bessarion Cardinalis contra Maximum Planudem, solutione secundi argumenti, iż Bog Oćiec, y Syn są iedney Istnośći, záczym y iednym Początkiem Duchowi Swiętemu.

Z tákowym rozumieniem wpadłbyś w wielkie bluźnierstwo. Naprzod musiałbyś pomáięszáć w Bostwie własnośći Essentiey, y własnośći Personálne, potym chcąc Oyca y Syná iedynym Początkiem vczynić (zá względ spolistnośći ich,) Duchowi Swiętemu musiałbyś przyznać, że Istność pochodźi álbo spirat, co iákie iest absurdum v swoich się Theologow pytay, Przy tym wyżey powiedźiałem, coby zá Absurdá pochodźiły z tego.

Potym musiałbyś to committere, iż iest Oćiec

z Synem

z Synem Spolistny, w czym Duch Swięty nie iest z nim Spolistnym, á to in Spiratione actiua, z czego iákie bluznierstwo musi się rodźić, sam vważay.

Z wielu iedne przypomnię, muśiáło by iść zá tákowym mniemániem, iesli względem Spolistnośći Oćiec y Syn był by iednym Początkiem Duchowi Swiętemu, tedyby y Duch Swięty będąc Spolistny Oycowi (iesliby dla tego miáłá być Produktia y ieden Początek w Bostwie) muśiałby sobie sámemu y Synowi być Productor y Spirator: tákie absurdum sam vważay, á więcey nie szpyray.

Puściwszy ná stronę diskursy, y zostáwiwszy ie tym, ktorzy się náukámi Szkolnemi báwią, powagą Oycow Swiętych, wyznánie Wiáry Powszechney Apostolskiey, o Pochodzeniu Duchá Swiętego probuiemy: Naprzod kłádźiemy wyznánie Wiáry ná dwoch Synodách Powszechnych Nicenskim y Konstantinopolskim Pierwszym podáne, przy ktorym wyznániu, y żywot nász kłádźiemy, nic nie vymuiąc áni przydáiąc. Gdźie niemász o Pochodzeniu Duchá Swiętego, áby miał y od Syná pochodźić.

Rzekniesz, iż to, od Syná, nie iest Przydâtek, ále explikátia.

MAsz ná to doskonáłą Odpowiedź ná Synodźie Florentskim od Oycow Wschodnich, iż tákowe explikátie w sámy text podawáne być nie máią, á explikátie nie máią być rożne od wyznánia Powszechney Apostolskiey Cerkwie.

Przytym to nie może być názwáno explikátią, co zá sobą poćiąga w Bostwie inconueniens. iáko to

dwá Poczatki Duchowi Swietemu/ y pomieszánie miedzy Productorem & Productum. bowiem według wszystkich Doktorow Cerkiewnych stárodawnych immediátè wynikáia Syn y Duch Swiety z Oycá/ lubo przez rożny sposob/ Syn przez rodzenie/ á Duch/ Swiety przez pochodzenie/ oczym niżey obszyrniey.

Dla tego ten przydátek pociagáiac zá soba tákowe inconuenientia. nie iest Explikátia/ ále korruptia: dla czego y Kościoł Rzymski przez Leoná trzeciego Pápieżá Rzymskiego zániosł protestácya/ gdy sie ten przydadek y od SYNA poczał ziawiać/ á to tym sposobem: iż dwie tablice srebrne w Kościele świetego Piotrá w Rzymie postáwił/ ná iedney po Græcku/ á ná drugiey po łácinie one Cárogrodskie symbolum wyrite/ bez żádnego onego słowká przydátku/ y od SYNA: á to dlatego/ áby żaden wchodzacy do Kościołá nie ważył sie ináczey czytáć y wyznawáć. O czym czytay w Báronius\u017fu/ Roku Páńskiego 809.

Przy tym kłádziem Symbolum Swietego Athánazego/ w ktorym on ták mowi: [Duch Swiety od Oycá nie vczyniony/ nie stworzony/ nie rodzony/ ále pochodzacy.]

Rzekniesz, iż w Łáćinskich Officiàch, y niektorych Pismach ináczey położono, y od SYNA.

PRzyznam Ja to/ ále to iest odmieniono/ gdyż w Græckim te° niemász/ ktoremu podobniey textowi wierzyć/ ponieważ Græckim á nie Łáćinskim iezykiem S. Athánazy pisał/ w ktorym ták własnie nápisano:

Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ πατρὸς οὐ πεποιημένον οὔτε δεδημιουργημένον οὔτε γεγυνημένον ἀλλ᾽ ἐκπορευτόν.

To

To iest [Duch Swięty od Oycá nie vczyniony/ áni stworzony/ áni rodzony/ ále pochodzący.] Ktore iego wyznánie prawdziwe iest/ bo się zgadzá y ná inszym mieyscu z tymi słowámi; á że ták iest/ ná większy dowod/ iż w Láćinskim y od SYNA, á w Græckim niemász/ pátrz w Editiách Pism tego Doktorá wszystkich ktore texty Græckie z Láćinskimi máią. Gdźie naydźiesz w Græckim bez przydatku y od SYNA, á w Láćinskim z przydatkiem.

Rzekniesz powtore, nie dołożono w Symbolum Swiętego Athánázego, áby od samego Oycá.

ODPOWIADAM

IA tobie naprzod rzekne/ nie dołożono też tego y od SYNA, czemu się ważyćie tego przykłádáć. A że się ma rozumieć/ iż od samego Oycá Duch Swięty pochodźi/ ná inszych mieyscách Swięty Athánázy dokłáda/ iż od sámego Oycá/ gdy mowi w swoich quæstiách poślednieyszych Quæstione 4. [Deus & Pater ipse solus est causa duobus, & ingenitus: Filius autem ex solo Patre causatus & genitus, & Spiritus Sanctus ex solo Patre causatus & procedens, sed per Filium in mundum missus. To iest: Bog y Oćiec on sám iest iedyna przyczyna dwom y nierodzony/ Syn zás z sámego Oycá iáko z przyczyny yrodzony/ y Duch Swięty z sámego Oycá iáko z przyczyny/ y pochodzący/ ále przez Syna ná Swiat posłany.]

Tenże w Quæstiey Jedenastey ták mowi: [Vnica est in Deo causa & hæc est Pater, ipse enim gignit Filium, & emittit Spiritum. Quare disce quod Pater solus sit causa, Filius non est causa, sed causatus, & sic quidem causa est solus Pater, cáusatà verò sunt duo, Filius & Spiritus. To iest: Jedyná przyczy

ná iest

ná iest w Bogu/ á tá iest Oćiec/ sám bowiem Oćiec rodzi Syná y wypuszczá Duchá. Przeto náucz się/ iż sám Oćiec iest przyczyna/ á Syn nie iest przyczyna/ lecz z przyczyny/ y ták zaiste sám iedyny Oćiec iest przyczyną/ á od przyczyny są dwáy Syn y Duch Swięty.

Wtenże Sens słowá iego w Liśćie do Seraphiona wyrázone wyznaczáią/ gdy mowi: [Quandoquidem vna est Trinitas, quæ ex vno Patre cognoscitur. Záiste iedná iest Troyca/ ktora z iednego Oycá poznawáná bywa.]

Kładziemy potym powagę Swiętego Bázilego/ ktory in Sermone contra Sabellianos Tomo I. ták mowi: [Omnia ex Deo esse dicuntur, Propriè tamen Filius & Spiritus ex Deo sunt, nám & Filius à Patre progressus est, & Spiritus quoque à Patre progreditur; at Filius quidem à Patre per generationem, Spiritus verò ex Deo modo arcano & ineffabili. To iest: Wszystkie rzeczy z Bogá są / własnie iednák Syn y Duch Swięty z Bogá (to iest Oycá) bytność swoie máią: álbowiem y Syn z Oycá wyniknął/ y Duch Swięty z Oycá pochodzi: lecz Syn z Oycá przez rodzenie/ Duch zás z Bogá (to iest z Oycá) sposobem táiemnym y niewypowiedziánym.]

Z ktorych słow Swiętego Bázilego pokázuie się to/ iż Oćiec sám iest Zrzodkiem y przyczyna Synowi y Duchowi Swiętemu; ponieważ tenże Bázili siebie explikuiąc wtymże swoim Kázániu wyżey ták mowi: [Est quidem Pater, perfectam habens ac nullius indigam essentiam, Radix & Fons Filij & Spiritus Sancti existens. To iest: Záiste Oćiec iest / máiący doskonáłą y nie vszczerbioną Istność/ Korzeń y Zrzodło Synowi y Duchowi Swiętemu będący.]

Potym powagę Swiętego Grzegorza Nazianzena/ ktory w Oratiey swey 23. na pochwałe Herona Philozopha komparuie Oyca do Słonca/ Syna y Ducha Swiętego/ do dwoch promieni z niego wynikaiących/ gdy mowi: [Patris velut radij quidam ad nos demissi sunt, tum splendidus IESVS, tum Spiritus Sanctus. To iest: Jáko promienie Oycowskie nieiákie do nas spuszczone są/ śliczny IESVS y Duch Swięty. A niżey troche. [Eodem modo Saluator quoque noster, & Spiritus Sanctus geminus ille Patris radius, simul & ad nos vsque claritatis lucem ministrant, & Patri vniti sunt. To iest: Tákimże sposobem Zbáwićiel nasz y Duch Swięty/ dwoiáki on Promień Oycowski/ oraz y nam Swiátłość Prawdy podáią/ y iedno są z Oycem.]

Tenże niżey komparuie Oycá do Zrzodłá/ Syná y Duchá Swiętego do Strumieni ćiekących ze Zrzodłá. Ktorego dowody iáwne y iásne pokazuią/ iż sam iedyny Oćiec iest Przyczyna y Zrzodłem obudwom w Bostwie Synowi y Duchowi Swiętemu immediatè, iáko explikuie sam śiebie in Oratione 29. mowiąc. [Audis generationem, modum ne curiosius inquiras? audis Spiritum ex Patre procedere, id quomodo fiat, ne anxio studio perscruteris: To iest. Słyszysz rodzenie o sposobie ćiekáwo nie baday śię/ słyszysz/ iż Duch Swięty z Oycá pochodzi/ to iákowymby sposobem być miáło/ więcey nie szpyray.]

Tenże w Orátiey 23. iáwnie y iáśnie wyznawa/ iż Syn y Duch Swięty od Oycá są/ gdy ták mowi: [Hoc enim Patri, & Filio, & Spiritui Sancto commune est, quod minimè creati sint atque ipsa Diui-

nitas, hoc autem Filio, & Spiritui Sáncto, quod vterque eorum ex Patre est. To iest: To bowiem Oycowi, Synowi, y Duchowi Swiętemu pospolita iest, iż nie są stworzeniem, iáko y sáme Bostwo: Synowi záś y Duchowi Swiętemu to iest pospolita, iż obá są z Oycá.]

Tenże w Wierszách swoich o Duchu Swiętym ták mowi: Tomo 2. [Quod si mirum tibi videtur, ex vno gigni hunc, illum procedere Patre. Nie dźiwuy się, iż z iednego Oycá ow się rodźi, á ten pochodźi.] Gdźie się znáczy Syn przez rodzenie, á Duch Swięty przez pochodzenie.

Niżey tenże w tychże Wierszách [Ducat vterque à Pátre, quod causam non autem vtriusque dir162emptum numen ab hoc. To iest: Obádwá od Oycá máią przyczynę, y obudwu Bostwo nieprzerwáne od niegoż.] Y ná wielu inszych mieyscách ten Swięty nie ináczey, ieno ták wyznawa y vczy, iż Syn y Duch Swięty z sámego Oycá, iáko z Początku y Zrzodłá Bostwá, oraz obádwá & immediatè wynikáią. Táka iest powszechna Wiárá Práwosławnokátholicka.

Swięty też Iustin Męczennik y Philozoph, á nád to Mąż Apostolski w wykłádźie Wiáry Chrześciáńskiey ták mowi: [Ex Substantia sua Pater Filium progenuerit, atque ex eadem Spiritum produxerit, Et paulo inferius, Pater quippe ingenitus est, à quo & Filius genitus est, & Spiritus Sanctus processit: To iest: Albowiem z Istnośći swoiey Oćiec Syná vrodźił, y Duchá Swiętego wypuśćił. Y trochę niżey. Oćiec záiste nie rodzony iest, z ktorego Syn rodzony iest, y Duch Swięty pochodźi.]

Tenże

Tenże ieszcze niżey. [Eandem quoque notionem de Spiritu Sancto tenemus, nam sicut Filius ex Patre, ita & Spiritus, excepto quod existentiæ modo differentia quædam intercedit. To iest: Tákaż mamy znáiomość o Duchu Swiętym/álbowiem iáko Syn z Oycá/ták y Duch Swięty/wyiąwszy sposob bytności/ w ktorym rożnicá záchodźi.

Swięty Dámáscen/ ktory lubo ná wielu mieyscách dostátnie y obszyrnie o tym mowi/ iż Syn y Duch Swięty z sámego Oycá / iáko z przyczyny zrzodłá y Authorá wynikáią/ iednák w Pierwszych Kśięgách swoich / Rozdźiele Iedenastym ták mowi: [Trinitatem vnam Deum dicimus, sic videlicet, vt Filius & Spiritus Sanctus ád vnum Authorem referantur. To iest: Troycę Swiętą iednego Bogá być powiádamy/ tákim sposobem/ iż Syn y Duch Swięty do iednego Authorá swoie odnoszenie máią.]

Ale rzekniesz, iż przez Syná Duch Swięty pochodźi.

TOśmy iuż wyżey powiedźieli/ iż ad extra non ad intra. O czym tenże Swięty Dámáscen iáwnie explikuie in Sermone suo de Sabbato Sancto, gdy mowi: [Spiritum Sanctum tanquam Dei & Patris Spiritum, ex ipso nempe procedentem, qui tamen etiam Filij dicitur, quod per ipsum manifestatus, rebusque conditis est impertitus, non autem ex ipso habens vt subsistat. To iest: Duchá Swiętego iáko Bożego y Oycowskiego Duchá wyznawamy/ to iest/ ktory z niego pochodźi/ ktory też y Synowskim się być názywa/ iż przez niego obiáwiony

bywa / y rzeczom stworzonym dawány / lecz od niego niemáiacy bytnośći.]

Gdyż do dánia bytnośći trzebá Zrzodłem być / iáko iest sam Oćiec. Oczym tenże Swięty Dámáscen iáwnie mowi w Pierwszych Księgach swoich / Rozdźiele 15. [Pater Fons & Author est tum Filij tum Spiritus Sancti, solius tamē Filij Pater, ac Spiritus Sancti Productor. To iest : Oćiec Zrzodłem y Authorem iest ták Synowi iáko y Duchowi Swiętemu / iednák sámemu Synowi iest Oycem / á Duchowi Swiętemu iest Produktorem.]

Ták tedy z Powagi Oycow Swiętych odpowiedźiawszy / nie wiemy czegobyś ieszcze więcey potrzebował o Pochodzeniu Duchá Swiętego / y niemasz sie o co kusić / ábyś miał Synow Cerkwie Wschodniey Práwosławney / od ták prawdźi wey iáwney y Zbáwienney náuki odwodźić. Gdyż niepodobna iest / áby Powszechne Hásło Wiáry / dla twey pomieszáney Fántázyiey / miáło być od nas sprofánowáne / y náuká duszozbáwienna / od sámego Zbáwićielá podána / od Apostołow przyięta / y Opowiádána / y od wszystkich Synodow y Oycow Swiętych ápprobowána / krwią Męczeńską stwierdzona / miáłá być odrzucona.

Ale rzekniesz, iákeś nápisał w swey Perspektywie, iż Duch Swięty, ieżeli nie będźie miał relátiey do Syná, zátym nie będźie się dźielił od niego Personą.

Ná to tákći odpowiádamy:

Wprzod trzebáby Szkotá z Tomaszem pogodźić / ktory przećiwko Thomaszowi dobrze swoie Rátia wywodźi : Iż choćiażby Duch Swięty od Syná nie

pochodził / y relátiey swoiey do niego nie miał / iednák sámą własnością pochodzenia swego wybornie dzieli się od Persony Synowskiey / á Syn swoim rodzeniem álbo Synowstwem od Oycá y od Duchá Swiętego. A snać vderzą ná to / iáko Swięty Iustin y Dámáscen mowi / iż modo existendi productæ Personæ miedzy sobą się dzielą / Czytay o tym Szkotá Lib 1. Senten: Distin: 9. Quæsti: 2.

Potym ták ći odpowiádamy:

OSoby ktore od iedney Istność biorą / do siebie máią Relationem originatam, iż względem Trzećiey / do ktorey się referuią nie iednym sposobem / iáko to Syn przez Rodzenie do Oycá / á Duch Swięty przez Pochodzenie / iáko ad Spiratorem Patrem, záczym miedzy nimi intercedit Relatio originata, ktorą Skotistowie názywáią disparatam, per quam sufficienter distinguuntur. A że z Istności iedney Osoby obádwá ducunt originem, z sobą są iedney Istności.

Rzekniesz ieszcze: Iż distinctio Person w Bozstwie, nie tylko przez sámę Relátią, ále y przez oppositią Relátiey ma być.

Ná to ták ći odpowiádamy:

IZ to tylko ratione originantis & originati ma być / non autem ratione originatorum, iáko to miedzy Synem y Oycem / miedzy Duchem Swiętym y Spiratorem Oycem / ále że Syn iest originatus, nie może być in Diuinitate originans, záczym miedzy Duchem Swiętym y Synem / tákowa Relátia być nie może /

 gdyż

gdyż originans & originatum secundum idem implicat contradictionem.

Do tego trzebáby naprzod probowáć/ że Syn iest Produktorem/ Authorem/ y Causa Duchá Swiętego dopieroby o tym mowić/ czego nie tylko ty/ ále y wszystká Szkołá Theologow wászych nie dokaże/ záczym y tákowey oppositiey Relácyiney miedzy Synem y Duchem Swiętym: sufficiens bowiem iest distinctio miedzy Synem y Duchem Swiętym rozny sposob wynikánia z Persony Pierwszey w Bozstwie/ ktora ni od kogo nie iest/ y bez Początku iest/ ták że ex intrinseca ratione Filiationis, iáko y Duch Swięty ex intrinseca ratione passiuæ spirationis, doskonále są Persony w sobie rozdzielone. Przytym ex incompossibili gdyż niepodobna/ áby iedná Persona in Diuinitate miáłá wynikáć przez dwá sposoby/ to iest/ żeby Syn miał się y rodzić y pochodzić/ tákże y Duch Swięty pochodzić y rodzić się; záczym niepodobna też/ áby z tych dwoch sposobow wynikánia/ nie mieli być dwie wynikáiące w Bozstwie Persony rozdzielne/ iáko termini distincti. Jesliby ináczey miáło przyść/ y przez to sámo distinktia nie miáłá być Person/ poszłoby zátym/ iż toż sobie y rozno było/ á według wászych Theologow/ toż sobie Pierwsze y poślednie.

Rzekniesz do tego, iż nazywa się Duch Swięty Synowskim, y Duch Prawdy.

Iż się nazywa Duchem Christusowym/ dla Spokistności/ ktorą oraz & immediatè z Synem z Oycá bierze/ y dla tego iáko Swięty Dámáscen mowi de Sabbato Sancto. [Per ipsum manifestatur rebusque conditis est impertitus. To iest: Iż przez

niego bywa obiáwiony / y rzeczom ſtworzonym dawány.]

Strony zás Duchá Prawdy / iż Chriſtus názywa ſie Prawdá: To nie ieſt do wynikánia / áni do włáſnośći perſonálney / gdyż też y Duch Swięty názywa ſie Prawdá / iáko mowi Jan Swięty w Pierwſzym Liśćie ſwym Rozdż: 5. [Et Spiritus eſt, qui teſtificatur, quoniam Spiritus eſt Veritas. To ieſt / Duch ieſt ktory świádczy / poniewaſz Duch ieſt Prawdá.] Tedy Prawdá ták ſię ma do Oycá / do Syná / iáko y do Duchá Swiętego zárowno.

Rzeknieſz, iż w tym świádectwie Iana Swiętego ináczey text Łáćinſki wulgaty ma w ſobie.

Ná to ták ći odpowiádamy:

PODobnieyſza textowi Græckiemu Wiárę dáć / poniewaſz Swięty Jan po Græcku á nie po Łáćinie piſał. Do tego wſzyſtkie Exemplaria Græckie / á náwet niektore Græckie z wulgata wydáne / ták że w ſobie máia / iáko to Biblia Drukowána w Antwerpiey Roku Páńſkiego 1584. pátrz że ſobie / y Conſeruy tám.

Przytym nicto nie vymuie Bogá Oycá / Syná / y Duchá Swiętego być Prawdą iſtotną / poniewaſz ná wielu mieyſcách Piſmá Swiętego Deus veritatis dicitur, id eſt ipſa Veritas. A nie ieſt to włáſność Perſonálna w Bozſtwie / ále Eſſentiálna / záczym zárowno y Duch Swięty iáko Oćiec y Syn ieſt Prawdá / á iáko Oćiec názywa ſię Bog Prawdy / nie iżby od iákiey Prawdy pochodził / ále iż ſámá Prawdá

ieſt /

iest/ tak y Duch Swięty/ iáko y Christus Pan Prawdy y Prawdá zárowno názwánymi być mogą; záczym stąd nic się nie Konkluduie/ tylko iż Bog w Troycy Swiętey iedná iest Prawdá/ osoby ná rożnych mieyscách w Pismie Swiętym Prawdy náзwáne/ Jedność y Społistność znáczą/ á nie to żeby iedná od drugiey miáłá wynikáć. Per appropriationem też CHRISTVS Pan náзywa się Prawdą/ iż prawdziwą náukę o Bogu y o Zbáwienney Drodze nam podał/ choćiay według Jstoty z Bogiem Oycem y z Duchem Swiętym przedwieczna Prawda záwsze był y iest.

Názywa też Swięty Dámáscen Duchem Christusowym/ nie stąd áby z Osoby iego przed wieki miał wynikáć/ ále iż przez niego Swiátu bywa dawany/ y obiáwiony/ gdy mowi Lib. 1. Cap. Vndecimo. [At verò eum non ex Filio esse dicimus, sed Filij Spiritum nominamus, si quis enim Spiritum Christi non habet, ait Apostolus, hic non est eius, atque ipsum nobis per Filium & patefactum esse confitemur. To iest: Záiste onego od Syná być nie powiádamy/ lecz Synowskim Duchem názywamy/ iesli bowiem kto Duchá Christusowego nie ma/ mowi Apostoł/ ten nie iest iego/ á to dla tego/ iż on nam przez Syná obiáwiony y podawány być wyznawamy.]

Tenże ná inszym mieyscu teyże Księgi Rozdź: 10. [Ex Patre procedens, ac per Filium omni creaturæ impertitus. To iest: Z Oycá pochodzący/ á przez Syná wszystkiemu Stworzeniu dawány bywa.]

Rzeczesz nákoniec: Iż tchnął ná Apostoły,

iáko

jáko mowi Ian Ewángelistá, Rozdź: 20 [Hæc cum dixisset, sufflauit in eos, & dixit eis, accipite Spiritum Sanctum. To iest: A to rzekszy, tchnął ná nie, y rzekł im, wezmićie Ducha Swiętego.]

Lubo ná te słowá doskonále odpowiedźiał Swięty Theophilakt/ iednak nie może się to rozumiec o Przedwiecznym Personálnym Tchnieniu Duchá Swiętego/ gdyż ná on czás ád extra było/ jákim sposobem y Duch Swięty tchnie. O czym sám Zbawićiel v Jána Swiętego Rozdź: 3. [Spiritus Vbi vult spirat.] Za tym nie idźie/ áby przez tákowe tchnienie podlaty ad extra, miał bráć bytność Personálna od Syná/ boby zátym szło/ iżby Duch Swięty przez tákowe tchnienie samby był Spiratorem sobie/ bo y on tchnie w stworzenie.

Zostáie iesżcze iedná rzecz/ á ná twoie strone bárzo poważna y potężna/ ná czym wszyscy Theologowie wászy zásádźili się. Iż Syn posyła Duchá Swiętego podlaty/ Ergo przed Wieki z niego wynika/ biorac Personalna swoie bytność.

Gdybyś spoyrzał ná druga strone/ że y Duch Swięty podláty posyła Syna/ ieżeli dla tego samego miałoby iść to/ iż Syn się rodźi przed Wieki z Ducha Swiętego/ tedy y to zatym poydźie/ że gdy posyła Syn Ducha podlaty/ tedy ma y przed Wieki Duch Swięty od iego Persony bytność swa Personalna bráć/ ále iako Pierwsza nie podobná/ y przećiwko Wierze Chrześćiańskiey/ ták y ta Druga. Gdyż Missio álbo Posłanie znaczy/ in tempore, á processio álbo spiratio Znaczy Przedwieczne Pochodzenie Duchá Swiętego z Oycá. Rozne tedy

Sprawy podláty/ á przed Wieki/ do tego & ad intra & ád extra: Oczym czytáy dobrze swego Thomaßá w Pierwßey Częśći Theologiey iego. Quæst. 43. Articulo 2. ktory ták mowi : [Missio & datio in Diuinis dicuntur temporaliter tantum, generatio autem & Spiratio solum ab æterno. To iest : Postánie y dárowánie w Bozstwie tylko podláty názywáne bywáia/ á rodzenie zás y tchnienie/ tylko przed wieki : Záczym postánie Duchá Swiętego podláty/ ktore iest od Oyca y od Syná/ tákże y od sámego siebie Duchá Swiętego/ áby miáło być tákowe/ iákowe iest przed wieki pochodzenie tylko z sámego Oycá/ nie idzie. Przytym iesli posyła Syn Duchá Swiętego/ tedy go od Oycá posyła/ od ktorego pochodzi przed wieki/ według Janá Swiętego : Quem ego mittam vobis á Patre.

Konkluduiąc ten Tráktat/ iáko naykrotßy/ ták powiádam/ iż w Troycy Swiętey iedynym Poczatkiem iest Bog Oćiec Przedwieczny/ z ktorego Syn się przedwiecznie/ iáko od Oycá rodzi/ á Duch Swięty/ iáko od Przedwiecznego Spiratorá/ przedwiecznie pochodzi/ według Jstnośći iedno są/ iedney mocy y chwały/ y wielmożnośći : Względem distinktiey Personálney/ Oycowska Personá nie iest Synowska/ áni Duchá Swiętego/ bo Oćiec rodzi Syná// y iáko Spirator wypußcza Duchá/ to przedwiecznie/ Synowska Osobá nie iest Oycowska/ áni też Duchá Swiętego: Naprzod/ iż się Syn z Oycá rodzi; Druga/ iż nie sposobem Pochodzenia iáko Duch Swięty: Tákże y Osobá Duchá Swiętego/ nie iest Osoba Oycowska/ bo Syná nie rodzi/ áni też iest Osoba Synowska/ bo od Oycá nie ro-

dzi się/

dzi ſię/ lecz pochodzi. Ták tedy w iedney Iſtnośći/ á w Trzech Perſonách Wierzymy/ y wyznawamy Bogá w Troycy Swiętey Jedynego/ zgadzáiac ſię z náuka Piſma Bożego/ Synodámi Powſze- chnymi/ y z náuka Oycow Swiętych przy pobożnym życiu náſzym Chrze- śćiáńſkim pewniſmy Zbáwie- nia Wiecznego.

WTORY TRAKTAT
O ZWIERZCHNOSCI CERKIEWNEY.

O Porządku y Zwierzchności Cerkwi Powszechney Apostolskiey Wschodniey/ z początku táki zwyczay záwźiety dotad záchowuie śie. Iż Fundámentem Cerkwi Powszechney żaden być nie może/ oprocz sámego Zbáwićielá nászego/ iáko o tym wyráźnie mowi Apostoł Páwel Prmo ad Corinth. 3. [Nam Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter hoc quod poſitum eſt, quod eſt IESVS CHRISTVS. Albowiem Fundámentu inszego nikt nie może záłożyć/ oprocz tego ktory ieſt záłożony/ ktory ieſt IESVS CHRISTVS.]

Przeto áni ſam Piotr Swięty/ áni żaden z Apostołow/ áni z Prorokow/ áni z Pátriárchow/ Fundámentem Cerkwie Powszechney być może/ multò minus Papież; Bo Cerkiew ieſt ná tym Kámieniu vfundowána/ ktory ieſt Pośrzednikiem miedzy Bogiem y ludźmi/ y ieſt Kámieniem węgielnym/ iáko to IESVS CHRISTVS. o ktorym Apostoł Páwel ták mowi Ad Effeſ: Cap. 2. [Superſtructi ſuper Fundamentum Apoſtolorum ac Prophetarum ſummo angulari lapide ipſo IESV Chriſto, in quo quæcunque ſtructura coagmentatur, ea creſcit in Templum Sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei per Spiritum. To ieſt/ zbudowáni ná Fundámenćie Apostołow y Prorokow/

kow/ ktorego iest gruntownym węgielnym Kámieniem sam IESVS Christus/ ná ktorym wszelkie budowánie wespoł spoione rośćie w Cerkiew Swiętą w Pánu/ ná ktorym też y wy się wespoł budujećie/ ábyśćie byli mieszkániem Bożym w Duchu.]

O Pośrzednictwie tenże Apostoł do Thimo: Prima, Thimo: 2. [Vnus est Deus, vnus etiam Mediator Dei & Hominum, Homo CHRISTVS IESVS, qui dedit semetipsum pretium redemptionis pro omnibus. To iest: Jeden bowiem iest Bog/ ieden też Pośrzednik miedzy Bogiem y Ludźmi/ Człowiek CHRISTVS IESVS, ktory dał sámego śiebie ná okup zá wszystkie.]

Będźiesz kładł distinctią zwyczáyną wam, iż principale Fundamentum & Caput sam tylko Christus Pan iest, Secundarium záś Piotr Swięty, y Nástępcy iego Papieżowie Rzymscy.

TA Distinktia nie może mieć tákiey Effikátiey; bo Piotr Swięty ieśli się może názwáć Fundamentum secundariò, tedy nie sam tylko/ ále z inszemi Apostołámi: záczym nie tylko Nástępcy Swiętego Piotrá/ lecz y wszystkich Apostołow mieliby być Fundámentem y we wszystkim Rowni Papieżowi/ A sam ieden Papież/ nád wszystkimi iáko głowá y fundáment/ miánowićie Cerkwi Powszechney názywáć się nie mogł by.

Co się tknie Pártikulárney Cerkwi Rzymskiey/ tedy oney Papież iest głowa y fundámentem/ á nie Vniuersálney/ ktorey sám tylko Christus iest głowa/ iáko mowi o nim Apostoł Páweł ad Effes: 5. [Quoniam Vir est

caput Vxoris, quemadmodum & Christus est Caput Ecclesiæ. To iest. Albowiem Mąż iest głowá Zony, iáko y Christus głowá Cerkwi.]

Tenże ná inszym mieyscu ad Colos: [Ipse est Caput Corporis Ecclesiæ, qui est Principium Primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse Primas tenens. To iest: On iest głowá Ciáłá Cerkwi, ktory iest Początkiem y Pierworodnym z Vmárłych, áby on miedzy wszystkimi przodkował.]

Y ná inszym mieyscu ad Effeseos 1. Versu 22. [Et omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit Caput supra omnem Ecclesiam, quæ est Corpus ipsius & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur. To iest, Y wszystko poddał pod nogi iego, á onego dał zá Głowę nád wszystkim Kośćiołem, ktory iest Ciáłem iego, pełnośćią iego, ktory wszystko we wszystkich nápełnia.]

Nie báwiąc tedy czásu, krotko ták kłádziemy, iż Papież sam Vniuersalis Ecclesiæ nie tylko Primarium neque Secundarium Caput & Fundamentum est, gdyż tylko to sámemu Zbáwićielowi należy, á Secundariò wszystkim Biskupom Pártikulárnym.

Rzekniesz, Cerkiew dwoiáka iest, woiuiąca, y tryumphuiąca, álbo widoma y niewidoma, záczym y głowá Cerkiewna, iedná niewidoma, druga widoma, niewidomą głową iest sam Christus Pan, á widomą Papież ná źiemi, iáko Nástępcá Piotrá Swiętego.

Ná táki Zárzut twoy ták ODPOWIADAM.

Naprzod

NAprzod iż Cerkiew iedyna iest Oblubienicá Chrystusową/ iáko mowi o niey Apostoł Páweł 2. ad Corynt: Vndecimo. [Despondi enim vos vni Viro, vt Virginem castam exhiberetis Christo, To iest: Albowiem poślubiłem was iedynemu Mężowi Chrystusowi/ ábyśćie się czysta Pánna stáwili.]

Do tego Symbolum Wiáry Powszechney Apostolskiey/ nie każe wierzyć tylko w iedne Cerkiew Powszechna Apostolska: Záczym być widoma y niewidoma/ być woiuiaca y tryumphuiaca/ sa te accidentia, ktore się przytráfiáia Cerkwi/ zá ktoremi nie idźie/ áby miał być kto inszym Fundámentem/ gdy iest ná Woynie Cerkiew/ á inszym gdy iest w tryumphie/ ále tenże y iedyny/ ktory iest sámey Istoty Cerkiewney fundámentem y głowa/ ták podczás Woyny/ iáko y pod czás tryumphu/ ták niewidomey ktora w Niebie/ iáko y widomey ktora ná Ziemi iest Fundámentem y Głowa Generálna sam Chrystus Pan/ spráwuiac ia Duchem Swiętym przez Náśtępce Apostolskie/ co się iáwnie wyráziło ná Synodźiech Powszechnych y Pártikulárnych.

Rzekniesz, Czemuż rzeczono do Apostołá Piotrá y Màtth: Cap. 16. [Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. To iest: Ty iesteś Piotrem, á ná tey Opoce zbuduię Cerkiew moię.]

Ná to ODPOWIADAM tobie dwoiákim sposobem.

NAprzod/ iż nie Petra denominátia swoię ma á Petro, ále Petrus à Petra według Augustiná/ tedy názwány iest Piotr od Opoki: Ktoby zás miał

być

być Petra álbo Opoká/ słuchay Apostołá Páwłá mowiącego Prima ad Corinth: 10. [Petra verò erat Christus. Opoká tedy był Christus.] Záczym nie ná Pietrze ále ná Opoce/ ktora w wyznániu Piotrowym położona iest: IESVS CHRISTVS Zbáwiciel obiecuie Cerkiew swą vgruntowáć y zbudowáć.

Powtore ODPOWIADAM.

SAmá Grámmátiká vczy/ kiedyby miáło być zbudowánie ná Swiętym Pietrze sámym/ tedyby rzeczono Tu es Petrus, & super hunc Petrum ædificabo Ecclesiam meam. ále iż in alio genere, tedy znáć nie o Swiętym Pietrze/ lecz o kim inszym/ to iest de Petra o sobie Christus Pan powiedział.

Rzekniesz, Czemuż do Piotrá Swiętego Christus Pan mowił v Janá Cap. 21. Pasce agnos meos, pasce oues meas: Paś báránki moie: páś owce moie.

Y To nic nie wspierá mniemánie wásze/ gdyż tá mowá Christusowá byłá po Zmartwychwstániu y że przez záprzenie się Christusá vtrácił łáskę Apostolstwá: tedy trinam negationem (iáko Swięty Theophilákt explikuie) per trinam interrogationem restituit, y czyni go znowu Apostołem. Te tedy słowá mowione są restituendo eum ad Apostolatum non præferendo, gdyż nie idzie stąd/ áby Piotr Swięty miał być nád wszystkimi Apostołámi/ iáko teraz Papież chce być nád wszystkim Duchowienstwem iákowego Stárszenstwá Christus Pan nie chćiał mieć/ áni też Piotr Swięty o tym myślił/ co się dáie znáć z iego Listu. Prima Petri 5. Vt sitis exemplaria

gregis,

gregis, & cum apparuerit ille Paſtorum Princeps, reportabitis immarceſcibilem gloriæ Coronam. To ieſt, Bedac przykładem Trzody, á gdy ſie okaże on Xiaże Páſterzow, odnieſiećie niezwiedła Korone chwały.] Z ktorych słow nie ſiebie Xiażećiem Apoſtolſkim, áni ſtárſzym Páſterzem, lecz Chriſtuſá Páná nazywa.

Rzekniesz do tego, czemu v Łukaszá Swiętego powiedźiano Cap. 22. [Et tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos.] To ieſt, A ty ſię nawroćiwſzy zmacniay Bráćią twoię.]

Z Tych słow nic ſie nie záwiaże ná twoie ſtrone, bo Chriſtus Pan ná Przeſtroge powiedźiał Piotrowi Swietemu; Naprzod áby w deſperátia nie wpadł przez záprzenie ſie.

Powtore dla tego rzeczono do nieo, iż iáko ſwoim záprzeniem ſie śiłá pogorſzenia vczynić mogł, ták aby po náwroceniu ſwoim, nápominániem y náuka drugich ſtwierdzáiac wWierze, tym tego powetował, á nie iżby iáka præeminentia y abſolutum dominium (iáko Papież w Cerkwi Bożey mieć chce) ále żeby Zelum maiorem vkazał ſtwierdzáiac drugich, co nie tylko Stárſzym ále y rownym należy.

Przydaſz y to ieſzcze, Czemuż tylko do Swiętego Piotrá rzeczono v Matth: Cap. 16. [Et tibi dabo claues regni cælorum, & quidquid ligaueris in terra, erit ligatum & in Cælis, & quidquid ſolueris in terra, erit ſolutum in Cælis. To ieſt : Y tobie dam klucze Krolewſtwá Niebieſkieo, á cokolwiek zwiążeſz ná źiemi, będźie związáno y

w Niebie, á cokolwiek rozwiążesz ná źiemi, będźie rozwiązano y ná Niebie.]

Nád to ODPOWIADAM.

TE słowá rzeczone/ śćiągáią się nie tylko do sámego Swiętego Piotrá / lecz do wszystkich Apostołow/ poniewaz y on w Osobie wszystkich Apostołow Christusowi odpowiedźiał / co się iáwnie pokázuie z tego słowká DABO, ktore iest przyszłego czásu/ kiedy tedy dał/ po Zmartwychwstániu wszystkim oraz Apostołom dał / iáko v Jana Swiętego nápisano Cap. 20. [Accipite Spiritum Sanctum, quorumcunque remiseritis peccata, remittuntur eis, quorum cunque retinueritis, retenta sunt, To iest : Weźmićie Duchá Swiętego/ ktorymkolwiek grzechy odpuśćićie/ będą im odpuszczone/ á ktorymkolwiek zátrzymaćie/ będą zátrzymáne.]

Po ták wielkich y poważnych dowodách Pismá Swiętego, spytasz, iákiże wżdy porządek ma być w Cerkwi?

ODPOWIADAM.

IZ supra Ecclesiam żaden oprocz Christusá Páná być nie może/ á ktokolwiek by niewiem iákim sposobem primus był in Ecclesia excessiuus, musi podlegáć rossądkowi y dekretowi Cerkiewnemu/ á to z powagi dáney od sámego Zbáwićielá nászego oney/ gdy v Matth. mowi Cap. 18. [Quod si non audierit eos dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Æthnicus & Publicanus. To iest/ Jesliby ich nie słuchał/ opowiedz Cerkwi/ á iesliby Cerkwie

nie vsłu-

nie vſłuchał, niechći będźie iáko Pogánin y Celnik.]
Co Apoſtoł Swięty Páweł piſząc do Thimot: Prima ad Thimot: Cap. 3. iáśniey wyraża, gdy mowi: [Vt ſcias quomodo oporteat te in Domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum Veritatis. To ieſt, Abyś wiedźiał iáko ſię maſz w Domu Bożym ſpráwowáć, ktory ieſt Cerkwia Bogá żywego, Filarem y Vtwierdzeniem Prawdy.]

Táko tedy Cerkiew máiąc powagę, żadnego z ludźi nád ſobą Pánem, Głową, y Fundámentem, nie ma, oprocz tego, ktory ią Krwią ſwoią przenaydroższą odkupił, y ſobie zá wieczną Oblubienicę poślubił.

Powinność ſwoię tá Cerkiew ná Synodách, ták powſzechnych, iáko y Pártikulárnych, mocą Duchá Swiętego ożywiáiącego y w niey wiecznie mieſzkáiącego, co do wierzenia y do porządku ſporządźiłá, podáłá, yſtwierdźiłá. A że to ták á nie ináczey ieſt, iż mocą y łáſką Duchá Swiętego: Czytay w Dźieiách Apoſtolſkich Cap. 15. gdy Apoſtołowie mieli Synod, tákiemi ſłowy Conkludowáli: Viſum enim eſt SPIRITVI SANCTO & nobis. To ieſt: Albowiem zdáło ſię Duchowi Swiętemu y nam. Ktoremi ſłowámi wſzyſtkie Synody przez Oyce Swięte odpráwowáne, Concluſią tákową miewáli, żaden nie śmiał mowić tego, Duchowi Swiętemu y mnie ſię podobáło, ále Duchowi Swiętemu y nam: gdźie Liczbá Pluralis w Imieniu Chriſtuſowym, tám Eccleſia, ieżeli ná Synodźie Generálnym Vniuerſalis, ieżeli ná Pártikulárnym Particularis, á ná żadnym Synodźie nie rzeczono, Sic viſum eſt ſpiritui Sancto, & Pápæ Romano. Záczym lubo Pierwſze mieyſce miał, do

koncludowánia/zárowno iednak z drugimi przynależał/ poniewaž to się pokázuie y z sáme° Swięte° Piotrá/ ktory lubo był Pierwszy miedzy Apostołami y Cerkwi Páńskiey ná on czás/ iednák musiał się sprawowáć Cerkwi Jerozolimskiey: O czym czytay w Dzieiách Apostolskich/ Rozdział Jedenasty/ gdy się nań obruszyłá Cerkiew Jerozolimska/ o to/ iż się ważył wniść do Mężow nieobrzezánych/ y iadł z nimi/ á gdy dał słuszny wywod/ tedy vsłyszawszy/ vspokoili się/ y chwalili Bogá mowiac/ toć tedy Pokutę Pogánom dał Bog ku żywotowi.

Tákimże sposobem táż Cerkiew Jerozolimska/ y drugich Apostołow Powaga swoia ná reuizya y stwierdzenie inszych Pártikulárnych Cerkwi wysyłáłá/ co się dáie znáć/ z tegoż wyżey miánowánego Rozdziału gdy mowi [Multusque numerus credentium conuersus est ad Dominum, peruenit autem sermo ad aures Ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis super istis, & miserunt Barnabam vsque ad Antiochiam. To iest: Wielki poczet vwierzywszy náwrocił się do Páná/ y przyszłá o nich wieść do vszu Cerkwi/ ktora byłá w Jeruzalem/ y posłáli Bárnábę/ áby szedł áż do Antiochiey.]

Znowu gdy się Controuersia byłá wszczelá o Obrzezániu/ Synodálnie Cerkiew Jerozolimska wypráwiłá do Antiochiey Páwłá y Bárnábę z drugimi. O czym czytay w Dzieiách Apostolskich Rozdz: 15. [Placuit nobis collectis in vnum eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba & Paulo. To iest: Zdáło się nam iednomyślnie zgromádzonym/ posłáć do was Męże wyborne z miłymi nászemi Bárnába y Páwłem.]

Rtro.

A troche nizey. [Visum enim est Spiritui Sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria. To iest: Albowiem zdáło śię Duchowi Swiętemu y nam/ ábyśmy więcey nie kłádli ná was żadnego ćiężaru/ oprocz tych rzeczy potrzebnych.]

Tá tedy moc y spráwowánie Duchá Swiętego/ ná wieki w Cerkwi Powszechney Apostolskiey zostáiąc/ przez Synody Generálne y Pártikulárne ták sporządźiłá/ iż pewne Diœcesie do pewnych Arcybiskupstw przyłączyłá. O czym czytay 2. Kánon Wtorego Synodu Powszechnego/ postánawiáiąc káżdego w swey Diæcesiey Pierwszym: Pięciu iednák nád wszystka Cerkwią Stárszymi vczyniłá. A że ná Synodách niemogli oraz wszyscy ná iednym mieyscu śiedźieć/ poszánowáłá Biskupá stárego Rzymu/ dla Powagi Stolice Páństwá Rzymskiego/ á po nim Konstántinopolskiego/ dlatego/ iż Stolicá Páństwa Rzymskiego do Konstántinopolá przeniesiona byłá/ co iáwnie dáie śię znáć/ z Wtorego Synodu Powszechnego/ á z Kánonu Trzećiego/ ktory táki iest: Constantinopolitanus Episcopus, habeat Priores honoris Partes post Romanum Episcopum, eo, quod sit ipsa noua Roma. To iest: Konstántinopolitánski Biskup/ niech ma Pierwsze poszánowánie po Rzymskim Biskupie/ dla tego/ iż Konstántinopel iest nowym Rzymem.]

Toż śię dáie znáć z Kánonu 28. Synodu Powszechnego 4. Chálced. Tákże z Synodu Powszechnego 6. á z Kánonu 26. gdźie ták mowią Oycowie Swięći. [Renouantes quæ à Sanctis Centum & quinquaginta Patribus, qui in hac à Deo

conſeruandâ & Regia Vrbe conuenerunt, & Sexcentis Triginta qui Chalcedone conuenere, conſtituta ſunt, decernimus vt Thronus Conſtantinopolitanus æqualia Priuilegia cum antiquæ Romæ Throno obtineat, & in Eccleſiaſticis negotijs, vt ille magni fiat, vt qui ſit Secundus poſt illum, poſt quem magnæ Alexandrinorum Ciuitatis numeratur Thronus, deinde Antiochiæ, & poſt eum Hieroſolymitanæ Ciuitatis. To ieſt: Odnawiáiac to co poſtánowiono ieſt od Swiętych Oycow Stu y Pięćiudźieśiat/ ktorzy w tym Mieśćie Bogiem záchowánym y Ceſárſkim zebráni byli/ tákże y od Sześćiu Set Trzydźieſtu/ ktorzy w Chálcedonie zebráni byli/ potwierdzamy/ áby Stolicá Konſtántinopolſka rowne miáłá Przywileia z Stolicą ſtárego Rzymu/ y w Cerkiewnych ſpráwách/ áby tákaż miáłá powagę iáko y oná gdyż ieſt Wtora po nim/ potym záś niech Stolicá liczy ſię wielkiey Alexándriey/ potym Antiochiey/ á po niey Jerozolimſkiego Miáſtá.]

Z ktorych dowodow iáwna rzecz ieſt/ iż mocą y władzą Duchá Swiętego Cerkiew Powſzechna Apoſtolſka poſtánowiona/ Pierwſze Páſterze mieyſcámi ich pocśćiwſzy/ władzą im iednákową dáłá. O Artikułách Wiáry y o porządnym Zyćiu Chrześćiáńſkim ſpolnie/ áby wſzyſcy ná Synodźie Generálnym/ lubo ſámi przez ſię/ lubo przez Poſły ſwoie/ zá zgodą wſzyſtkiey Cerkwi Konkludowáli.

Rzeknieſz, iż Papież miał Pierwſze mieyſce, tedy nie miał pewney Diæceſiey, ále iego wſzyſtek Swiat był.

Ze miał Pierwsze mieysce względem Stolice Pánstwá Rzymskiego, o to zgodá, ále żeby nie miał swey Stolice ográniczoney ná tym Swiećie,, to nie podobná dokazáć; gdyż Pierwszego Synodu Powszechnego Nicenskiego Kánon 6. obiaśnia, iáko Alexándryiski, Antiochiyski, y Jerozolimski, pewne máią mieć swoie Dioecesie, przykłádem Rzymskiego Biskupá, ktory ná Záchodźie ma swoią praeeminentią nád inszymi Biskupámi, co ná potym poświadcza Nouellá Cesárzá Mánuelá Komnená.

Rzekniesz, iż Papież áni zá Przywileiem Konstántiná wielkiego, áni zá powagą Synodow tych, lecz per influentiam od Christusá Páná ná Piotrá Swiętego, à od Piotrá ná Papieże spádłą ma Primatum, záczym od Christusá páná to Papieże maią á nie od kogo inszego.

O D P O W I A D A M.

NAprzod iż Piotr Swięty nic nád Apostołow inszych nie miał, dáleko bárziey tákiey władzy y absolutum dominiū, iaką teraz Papież nád wszystkim Duchowienstwem Cerkwi Bożey sobie praetenduie.

Powtore O D P O W I A D A M.

IEżeli immediatè ná Swiętego Piotrá sámego tylko władza, iáką miał Christus Pán, spádłá, tedy Swięty Piotr, gdy po Wniebowstąpieniu Pánskim nie był w Rzymie, muśiał być głową Kośćioła, y muśiał mieć Stolice swoię, záczym ten Biskup tego Miástá, ktory Successorem po nim został, táką potentiam gubernandi miał wźiąć, iáką y Papież, álbo ráczey większą, że Pierwszą.

Rzekniesz

Rzekniesz, iż mogło być w Antiochiey gdy Stolicá iego byłá,

OD POWIADAM.

NIm Antiochia przyiełá słowo Boże y Wiárę Chrześcijáńską, tedy Cerkiew byłá, y Pásterz był, záczym Antiochia Pierwsza Stolica názwáć się nie może absolutè, nisi respectiuè.

Do tego iáko się dáie znáć, iż nie Piotr Swięty naprzod Ewángelia do Antiochiey zániosł, ále ći ktorzy po Vmęczeniu Stephána Archidiakoná rosproszeni byli miedzy Narody, przynieśli do Antiochiey z sobą słowo Boże y Wiárę Chrześcijáńską, w ktory czás w Ieruzalem był Piotr Swięty z drugiemi Apostołámi, á w Antiochiey naybárziey Barnabas y Paulus prácowáli, y tám się naypierwiey Chrześcijánie miánowáć poczęli, nim Piotr Swięty przybył.

Skąd się dáie znáć, ieśliby táka influentia miáłá być ná Swiętego Piotrá sámego, o ktorey wy práwićie, tedyby musiáło iść, iż w Ieruzalem Pierwsza Stolicá Swiętego Piotrá, á po nim Swiętego Iákobá Brátá Christusowego, ktory nie był z liczby Dwunastu Apostołow, ále z Liczby Siedmiudźiesiąt Vczniow, ieżeli ten niebył Náśtępca Swięte° Piotrá ále immediatè Christusá Páná, tedy Swięty Piotr dla oney władzy nieográniczoney, vt dicitis, ieżeli nie miał Pierwszey Stolice w Ieruzalem, tedy nigdźiey, záczym áni w Rzymie: A ieśli miał w Rzymie, tedy Pierwszą muśiał mieć w Ieruzalem, potym w Antiochiey, á ná koniec w Rzymie. Ieżeli może się to słusznie názwáć, áby ći Dwánaśćie Apostołowie będąc

postáni ná wszystek Swiát / ktory miał z nich być do mieyscá pewnego przyłaczony. A iesli Pierwsza Stolicá Jerozolimska / tedy teráźnieyszy Pátryárchá Jerozolimski miał mieć Pierwsze mieysce w Cerkwi Powszechney Apostolskiey.

Ale rzekniesz, Większa iest Stolicá Swiętego Piotrá Rzymska, niż Ierozolimska, iż Swięty Piotr w Rzymie vmarł, á nie w Ieruzalem.

ODPOWIADAM.

IEżeli dla Smierći Piotrowey Rzymska Stolicá ma być większa / tedy Jerozolimska nád to ma być większa / iako Christus Pan większy iest nád Piotrá / poniewaź Pan w Jeruzalem Vmárł.

Tákowa záś influentia / áby supra Ecclesiam miał być kto z ludźi / iest Ens rationis, bowiem Duch Swięty inákszą ordinatią chćiał mieć / dla tego y Christus Pan nie námienił imo determinatas Sedes, lecz ná wszystek Swiát posłał mowiąc: [Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, docentes eos seruare omnia, quæcunque mandaui vobis. To iest: Idąc tedy nauczayćie wszystkie narody / Krzszcząc ie w Imie Oycá / y Syná / y Duchá Swiętego / vcząc ie przestrzegáć wszystkiego / com wam przykazał.

Możesz tu zádáć to: Coż tedy zá przyczyná tego / iż Swięći Oycowie Papieżá Głową názywáią / á náwet y Hymny wásze Cerkiewne.

Co się tknie Oycow Swietych, tedy iednym słowem na to ODPOWIADAM.

Dla tego czczą y poważaią go w Listách y Pismách swoich Oycowie Swieci, dla czego y Synody go poszánowáły, á to iest propter Sedem Imperij Romani, á iednák iáko Pierwszego in Ecclesia non verò supra Ecclesiam.

Co się tknie Hymnow: Cerkiew Wschodnia Apostolska nigdy tego nie vymowáłá Piotrowi Swietemu, áby nie miał być Pierwszym miedzy Apostołámi, lecz też y tego nie przydawáłá, áby nád Apostołámi, miał mieć tákie absolutum dominium, iákie Papież sobie prætenduie, nád wszystkim Duchowieństwem Cerkwie Christusowey.

Rzekniesz, názywa go Fundámentem y Kámieniem.

Jest to ták, ále też y Janá Ewángelistę názywa Fundámentem álbo Kamieniem, y drugich Apostołow, poniewáż Pierwszymi są po Christusie Pánu, y przez nich się ná Christusie Pánu Cerkiew buduie, á oni są zárowno Kámieniámi, y Fundámentem Secundario modo: Jáko się dáie znáć z Ksiegi Ziáwienia Janá Swietego, gdy widział Miásto Jeruzalem z Niebá zstepuiace, ksztalt y Figurę Cerkwie Christusowey máiace, ták mowi o tych Fundamentách y Kámieniách tego Miástá Apocal: 21. [Et murus Ciuitatis habens Fundamenta Duodecim, & in ipsis duodecim nomina, Duodecim Apostolorum Agni. To iest: A Mur Miástá miał gruntow Dwánaście, á ná nich Dwánaście Jmion Dwunastu Apostołow Báránkowych.]

Z ktore.

Z ktorego świadectwá iáwna rzecz iest/ iż Swięty Piotr iesli się może názwáć Secundario modo Fundámentem Cerkiewnym/ tedy nie sam/ ále Dwánaśćie ich/ iesli Pierwszy numero, ále nád inszych Apostołow bynamniey: Tákim tedy sposobem Hymny nászey Cerkwie Piotrá Swiętego Secundariò Fundámentem nie sámego/ ále z drugimi Apostołámi názywáią Pierwszym numero & ordine, á nie ratione absoluti dominij supra alios: Záczym z Hymnow Cerkiewnych nic ná podporę swoię bráć nie możesz.

Do tego trzebá ábyś naprzod pokazał to/ iż przy Pierwszym mniemániu wászym/ sam tylko Piotr Swięty iest Successorem Christusowym/ á Swięte° Piotrá sam tylko Biskup Rzymski/ tedy ná ten czás będziemy ztobą mowić/ á dokąd tego nie dokażesz/ szkodá o tym mowy płonney/ bo gdyby drudzy/ ktorych Piotr Swięty vfundował/ nie byli Successorámi iego/ tedy Stolice te nie byliby Stolicámi Apostolskimi/ iáko Jerozolimska/ Antiochenska y inne/ ná co sam niepozwolisz.

A ieżeli są Successorámi/ tedy teyże mocy y władzy Swiętego Piotrá iák y Papież są Successorámi/ á zátym rowni są Papieżowi we wszystkim propter influentiam; Propter verò eminentiam, ieżeli Papież Pierwsze mieysce ma nád nich/ tedy to ex beneficio Ecclesiæ, ktora iák miáłá moc iemu Pierwsze mieysce dáć/ ták też będzie miáłá moc y drugiego iemu porownáć. A iáko z pewney przyczyny nád inszych Pierwsze mu mieysce dáłá/ ták też może z pewnych przyczyn one odmienić.

Z ktorych miar iáwnie się to dáie znáć/ iż non ex ratione influentiæ, ktora ma od Piotrá/ ále ex

beneficio Ecclesiæ ma Pierwszé mieysce ná Synodách y w Cerkwi, bo być Biskupem Rzymskim, mieć moc zupełną dáną od Christusá Páná, to sámo iest à Christo per Petrum, iáko Alexándryiski, Antiochiyski Pátriárchowie, y inni máią, ále siedzieć ná Pierwszym mieyscu, y być Pierwszym w Cerkwi, iest to ex alia ratione, o ktorey się wyżey mowiło, dla ktorey przyczyny nie idzie, áby miał być Pánem, y absolutè sprawowáć Cerkwią, boby tákim sposobem nic po Synodách, nic po Kánonách było, zaczym w iákieby Absurdá Cerkiew miáłá przychodzić sam vważ, iákoż y żadni nászych wielu rzeczom nieprzystoynym przypátrzylismy się, y o wielu inconuenientiách násłuchálismy się.

Rzekniesz, Czemuż Papież Pátriárchow skłádał y poświęcał.

ODPOWIADAM.

CO się tknie Poświęcenia, nie tylko Papież może, ále y Herákliyski Arcybiskup Pátriárchę Konstántinopolskiego záwsze Poświęca, iednák zátym nie idzie, áby miał być nád nim absolutus Dominus, y owszem niżey Pátryárchy záwsze ná Synodzie siada.

Tákże y Papieżá Biskup Ostienski Poświęca, á iednák nie iest nád Papieżem dla tego Stárszym, y Dominus absolutus, przeto dato, że to się tráfiło Per accidens, zátym nulla consequentia, áby miał być Papież supra Ecclesiam & supra Patriarchas.

Strony Skłádánia ták deklárujesz: Nigdy mocą priwatną swoią Papież vczynić niemogł, ále Synody degrádowáli tych, ktorych postrzegli być Hæretikámi.

W tákim rázie nie tylko Papież, ále nayposle-

dnieyszy

dnieyszy Biskup/ trzymáiac z Synodem y moca tegoż Synodu/ może y Pátryárche y Papieżá degrádowáć/ ále żeby sam Propria authoritate ieden Biskup Rzymski miał Pátryárche degrádowáć/ żadne Práwo nie vczy/ y owszem Práwo Duchowne przećiwnie vczy/ nie tylko bowiem Pátryárche Biskup sam ieden/ ále naymnieyszego Kápłáná nie może skłádáć/ iedno Sześć Biskupow/ á Biskupá nayposlednieyszego Dwánaśćie Biskupow/ iáko vczy Kanon Synodu Kárthágin: 12. Coż rozumiesz o Pátryárszе/ áby onego sam Biskup Rzymski/ iedyná y szczegulna Osobá degrádowáć miáłá propria authoritate & non Sinodali, byłoby to przećiwko iáwnemu y iásnemu Práwu Cerkiewnemu. A iezeli Papież z drugimi degrádował/ Papieżow też z drugimi przeklinano/ iáko Honoriuszá/ y inszych.

Lecz się to ma śćiagáć dla pewnych przyczyn ná Osoby/ á nie ná Stolice tych Osob/ ktore przez się iáko w swey bytnośći sa zupełne/ áni iedná druga posiadáć może/ áni z iedney druga strácáć/ tylko w swey przystoynośći káżda ma zostáwáć.

A ták tedy żaden Biskup sam ieden tey władzy nie ma/ áby miał Biskupá degrádowáć/ tylko Synod álbo Ecclesia.

Zátym z tego dowodu twego/ ktorys położył nulla consequentia,

Konkluduiac my tedy/ iż Biskup Rzymski Pierwszym może być w Cerkwi Bożey/ może Pierwsze mieysce mieć ná Synodách/ ále nie iest supra Ecclesiam & supra Concilia; á nád to nie iest absolutus Dominus, bo bez drugich ná Synodách Konkludowáć nic nowego sam powaga swoia ták z strony

Artikułow Wiáry/ iáko y inszych rzeczy/ ktoreby ſię tykáły Powszechney Cerkwi ſtánowić y wnośić nie może.

Rzekniesz: Niemożećie być pod Pátryárchą, iż on ieſt w niewoli Tureckiey.

ODPOWIADAM.

TAkaby to twoiá rátia byłá/ iáko kiedyby kto ná on czás mowił: gdy Biſkup Rzymſki był w niewoli pod Gottámi y Wándálámi/ y że dla tego Biſkupi Polſcy nie mogli być pod Papieżem: Ale iáko by ná on czás głupia twoiá Rátia byłá/ ták y teraz tákowa zoſtáie: Gdyż władza Duchowna do Páńſtwá Swieckiego przywiązána być nie ma/ y Viciſſitudo Eccleſiæ nie odłacza żadnego od Páſterſtwá/ ále y owszem w naywiększych przypadkách y trudnośćiách Cerkiewnych/ iáko Páſterz nie powinien odbiegáć Owieczek ſwoich/ ále dla nich y z nimi poſpołu vmieráć/ ták y Owieczki Páſterzá ſwego/ według rzeczonego Ioan. 10. [Bonus Paſtor animam ſuam dat pro Ouibus ſuis, Mercenarius autem & qui non eſt Paſtor, cuius non ſunt Oues propriæ, videt lupum venientem & dimittit Oues, & fugit, & lupus rapit, & diſpergit Oues. To ieſt: Dobry Páſterz Duszę ſwoię kłádźie zá Owce/ lecz Naiemnik/ y ten ktory nie ieſt Páſterzem/ ktorego nie ſą Owce włáſne/ widząc Wilká przychodzącego/ opuszcza Owce/ y vćieka/ á Wilk porywa y roſprasza Owce.]

A o Owcách záś niżey v tegoż Ewángeliſty nápiſano. [Et cum proprias Oues emiſerit, ante eas vadit, & Oues illum ſequuntur, quia ſciunt vocem eius, alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab

eo,

eo, quia non nouerant vocem alienorum. To iest/ A gdy wypuści Owce swoie/ idzie przed nimi/ á Owce idą zá nim/ bo znáią głos iego/ ále zá cudzym nie idą/ lecz vćiekáią od niego/ bo nie znáią głosu obcych.]

Ták tedy wiedząc/ nic nas nie odstrászy od Posłuszeństwá Swiętego Oycá Pátryárchy Konstántinopolskiego/ poniewaz on iest w Duchu Swiętym Oycem nászym/ iż Narod nász Ruski przez Krzest Swięty vrodził Bogu Wszechmogącemu/ tudziez iest wielkim Dobrodzieiem nászym/ iż wszelákie do nabożeństwá Porządki/ y do Náuki Kśiegi/ stárániem swoim nam ták doskonále nádał y vgruntował/ że nie może być nád to lepiey. Coż by tu tedy było tákiego Oycá y Dobrodzieiá opuśćić/ do ktorego Práwo Boże y Práwo przyrodzone nas przywiązáło/ nic inszego by to nie było/ tylko z Syná stáć się Wyrodkiem/ y násmiać się z Oycowskiego vtrapienia.

Iest też to iáwna wszystkim/ iż ktorekolwiek kráie od ktorego kolwiek Pátryárchy okrzścżone są/ te powinny być pod iego Posłuszeństwem/ á że nasza Cerkiew Ruska iest okrzścżona od Pátryárchy Konstántinopolskiego/ o czym Czytay Kronikárzow Polskich/ tedy Práwem przynależytym Posłuszeństwo iemu oddawáć powinnismy/ od ktorego Posłuszeństwá żaden nas odwieść nie może/ y prożno się kusi.

Ale ty záwsze zwykłeś iáko owá Liszká/ co vtráćiłá Ogon/ drugim to zálecáć/ coś sam nieprzystoynie vczynił.

Rzekniesz

Rzekniesz nákoniec, że Pátryárchowie często w Hæresie wpadáią.

ODPOWIADAM.

Dicere non probare iest to nugari, trzebáby to vkázáć y dowieść czym prawdziwym.

Powtore by ták było, non afficit to Ecclesiam Vniuersalem, iesli bowiem Papież wász, iáko Vrbanus może zgrzeszyć, á iednák iáko Papież záwsze wam Swiętym iest, tákże iesli też Pátryárchá iáko Paulus może być Hæretik, Pátryárchowstwo iednák nie ma nic dla tego zmázy áni nagány.

Nie dawnych czásow v was Arcybiskup Spalátenski Marcus Antonius de Dominis został Hæretikiem, iednák to przy Osobie iego zostáło, á Arcybiskupstwo Spalátenskie, iáko nic w tym nagány, áni vymy od was nie poniosło, ták y Pátryárchowstwo v nas, poniewáż tákowych Cerkiew nászá nie ćierpi.

Nád to nie iest v nas tákie mniemánie, áby ná Pátryárszę sámym Cerkiew miáłá być zbudowána, y żeby ná zdániu iednego Człowieká miáłá polegáć, mamy bowiem iuż o wszystkich Artikułách Wiáry zupełna y doskonáła Náukę co do Zbáwienia, przez Powszechne Swięte Synody Oycow Swiętych ápprobowána, tákże y co do żyćia Chrześćiánskiego, ták porządna y Swiętobliwa Náukę Oycow Swiętych podána mamy, według ktorey, gdyby ták Duchowni iáko y Swieccy, według swego Powołánia żyć chćieli, nie trzebáby Swiętobliwszych Chrześćian ná Swiećie.

Do tych tedy Kánonow y do tey Náuki iáko do Kámieniá, przez ktory Złotá probuią, Cerkiew wszystkich exáminuie, y ktory nie według tego wyznánia wierzy, y nie żyie sposobem Chrześćiáńskim, zá swego nie zna być.

Przeto máiac to oboie, co iest potrzebnego do Zbáwienia wiecznego, od Swietey Stolice Apostolskiey Konstántinopolskiey, á to snać za Modlitwámi Swietego Andrzeia, Apostołá Páńskiego, osobliwego Pátrona Narodu nászego Rossyiskiego, ktory Kiiowskie Kráie násze, iescze w Pogánstwie bedace, prowádzony Duchem Swietym náwiedził, y w Jmieniu Christusowym błogostáwił, iáko Pásterz swoich Owieczek przyszłych, w Successorách swoich Pátryárchách Konstántinopolskich, ktorey Stolice on iest Pierwszym Fundatorem.

Zadney tedy potrzeby do Papieżá nie mamy, á on bárziey do nas, bo nie może w cudza Diæcesia nád Kánony y Práwá Duchowne wrywác sie.

Ex catalogis

44

